

ჩვენი მწერლობა

გამოდის თვეში ორჯერ პარასკეობით

ფასი 1,50 ლარი

6 ივლისი 2007

№14 (40)

პარიზის სევდა

მარკესის ნოველა

პატრიარქის ზაფხული

როცა ასეთი სიყვარულია

სოსო მეშველიანის მწვანე მთვარე

ამირან შალიკაშვილის დუმილის პოეზია

შინაარსი

აღიონიდან აღიონამდე	2	როსტომ ჩხეიძის გამოსვლები უიკრანოდ
უსწოლის თვალთ	7	ჯონ დოს პასოსი ყველა ქვეყანაში
ქსპრან-ინტერვიუ	9	ნინო ციმაკურიძე ანკა ვინდის ნუგეში და მსიარულება
ღებულები	12	ლაშა იმედაშვილი პატრიარქის ზაფხული
პოეზია	25	სოსო მეშველიანი მწვანე მთვარე და სხვა ლექსები
პოეტის ერთი ლექსი	27	ნინო დარბაისელი მანი სუვისი
უსწოთის სსოვრებიდან	28	პიტლარის მონოლოგებიდან
მოგონებათა სკივრი	31	ივანე სუხიშვილი ჩემი თავგადასავალი
ასლგაზრდავო, ან კი თქვენ	36	ქეთევან მეგრელიშვილი ეპიე წარსული... მომავალთან ერთად
	37	მზია ჭიჭიაშვილი ბინა ორბელიანის 31-ში
თეატრალური სიხლენი	39	ლელა ოჩიაური მეფისტოფელი უკვე პარტარში ეძებს მორიგ მსხვერპლს
ღიალოგი	40	დუმილის პოეტი (შორენა ციციქარაშვილს ესაუბრება ამირან შალიკაშვილი)
დაუინყარი სხელები	43	ეკა ბუჯიაშვილი ფრესკები
როსა კვლავ პატარა გავსდება	47	სიყვარულის საიდუმლო
რეპორტაჟი	48	ტრადიციის უწყვეტობა (გივი ალხაზიშვილის პოეტური კრებული)
კრიტიკა	52	პაატა ჩხეიძე „შოტლანდიური პოეზია“ (ციკლიდან „შეხვედრა“)
ქლასიკური ვიკვირკოვა	56	შარლ ბოდლერი პარიზის სეკდა (ლექსები პროზად)
უსწორი ნოველა	59	გაბრიელ გარსია მარკესი ორი ჩავეისის გამოცანა (პირველ პირში)
მოზაიკა	63	პროგნოზი – ზუსტი და უტყუარი

დამფუძნებელი „ილიონი“

მისამართი: თბილისი,
ჩუბინაშვილის №41

რედაქცია – (995 32) 96-20-62

რეკლამა – (995 77) 48-12-24

გავრცელება – (995 99) 93-18-52

ფაქსი: (995 32) 96-20-62

E-mail: info@mtserloba.ge

დაბეჭდილია საბაზოში "ომეგა თეგი"
სააპოთეკო, თბილისი, საჯაროებო 17
ბაქოში: +995 32 53 03 62

PRINTED BY "OMEGA TEGI" PRINT HOUSE
TBILISI, GEORGIA, 17 SARAJISHVILI STREET
TELEPHONE +995 32 53 03 62

მთავარი რედაქტორი – როსტომ ჩხეიძე

პროზის რედაქტორი – მაკა ჯოსაძე პოეზიის რედაქტორი – გიორგი ლობჯანიძე

კრიტიკისა და თარგმანის რედაქტორი – თამაზ ნატროშვილი

დიზაინერი – მალხაზ იაშვილი მხატვრული რედაქტორი – კარლო ფაჩულია

კორექტორი – ნინო დეკანოიძე დაკაბადონება – ლევან ჩხეიძე

ოპერატორი – თამარ ჩიხლაძე სარეკლამო მენეჯერი – მაკა ჯაფარიძე

გავრცელების სამსახური – ლევან ბინაძე

გარეკანზე: კამილ პისარო, „აყვავებული ბალი პონტუაზში“

ლაშა იმედაშვილი, მირიან კილაძის ფოტოგრაფიული

„ჩვენი მწერლობის“ მომდევნო ნომერი გამოვა 20 ივლისს

როსტომ ჩხეიძის გამოსვლები უეკრანოდ

თარგამ – კიტა აბაშიძის აღსარება

– ილიას შესახებ კამათი ამჯერად დროებით შეწყდაო, – სერგო გერსამია ირწმუნება მემუარულ ჩანაწერში XX საუკუნის 10-იანი წლების ზოგადი სურათის აღდგენისას.

რას შეიძლება შეეწყვიტა ეს კამათი, თუნდაც დროებით?

ჯერ მარტო ვაჟა-ფშაველას პოლიტიკური ესეიდან „ყვავ-ყორნები აჩრდილის გარშემო“ შეგვეცყო, თუ როგორ არ ჩამცხრალიყო გააფთრებული ჭიდილი ილია ჭავჭავაძის პიროვნებისა და ღვანლის გარშემო წინამურის შემდეგაც. იქ დაღვრილ სისხლს თან ვერ გადაეყოლებინა ილიას ხსოვნა და სოციალ-დემოკრატია არა ზოგავდა თავს მისი სახელის საბოლოო ამოსაშლელად ქართველი საზოგადოების ცნობიერებიდან.

მაგრამ ქვეყნდება კიტა აბაშიძის „ჯვარს აცვ, ჯვარს აცვ ეგე“, მძაფრი პოლიტიკური პამფლეტი თუ თავისებური საზოგადოებრივი აღსარება, ქუთაისის გაზეთ „ერის“ რამდენიმე ნომერში და... სოციალ-დემოკრატები ერთხანს გაყუჩებას ამჯობინებენ.

სერგო გერსამიას ცნობა უტყუარია – „ერს“ იგი რედაქტორობდა და მაშინდელი განწყობილებანიც ჩინებულად მოეხსენება. ისიც, რაოდენ ღრმა შთაბეჭდილება დატოვა ამ თხზულებამ მონინაალმდეგეებზეც; ისიც, რედაქციაში მკითხველების წერილი წერილზე რომ მოდიოდა და ითხოვდნენ გაზეთის იმ ნომრებს, სადაც „ერთი პილატეთაგანის“ ხელმოწერით გაგრძელებით იბეჭდებოდა ის პოლიტიკური პამფლეტი...

ინტერესი ისე გაცხოველდებოდა, რომ რედაქტორი იმავე 1913 წელს ცალკე წიგნაკად გამოსცემდა კიტა აბაშიძის პუბლიცისტურ ქმნილებას და, სამ კვირაში ერთი ცალიც რომ აღარ შერჩებოდა მალაზიებს, ძალიანაც ინანებდა, რატომ ვერ მოვიფიქრე, გაცილებით მეტი ტირაჟით გამომეჭყეყნებინაო.

კიტა აბაშიძე სოციალ-დემოკრატთა საგვემად გაიმეტებდა თავს, თუმც თვითონვე ისეთი სიმკაცრით მოეპყრობოდა თავის განვილდ გზას, ისე დაირქმევდა პილატეს და ისეთი აღსარებით წარდგებოდა ღმერთისა და ქვეყნის წინაშე, რომ სოციალ-დემოკრატთა დაუნდობელ თავდასხმებს თამამად დაუხვდებოდა.

იმ წამს კი გააჩუმა, მაგრამ ეჭვიც არ ეპარებოდა, შერჩენით არ შეარჩენდნენ!..

იმ პოლიტიკურ პამფლეტთან ახდელ დავა-კამათს მორიდებოდნენ, მაგრამ იმ ნაცად გზას გამოიყენებდნენ, რომ მენშევიკური ფრთა რამდენიმე წლით, ბოლშევიკური კი შვიდი ათეული წლით გააქრობდა მის სახსენებელს.

სამუდამო დასამარება კი ვერაფრისდიდებით ვერ მოუხერხდებოდათ და ადრე თუ გვიან ხელახლა გადაემლენებოდა მკითხველს თვალწინ ილია ჭავჭავაძის სამოქალაქო მკვლევლობის უტყუარი და შემადრწუნებელი სურათები, ის გზა, რაც გამოვლო სოციალ-დემოკრატთა ილიას წინააღმდეგ ულმობელი ბრძოლის დანყებიდან აგვისტოს იმ ავბებით დღემდე.

ასე დაიდებოდა მამხილებელი დოკუმენტი, მორალური განაჩენი, რომელიც – თავისთავადი პუბლიცისტურ-მეცნიერული ღირებულების გარდა – განზოგადდება ქართველი ერის ზნეობრიობის უმაღლეს გამოხატულებად, ამგვარ ნიმუშთა წყებაში ძალდაუტანებლად რომ იკავებს თავის ადგილს.

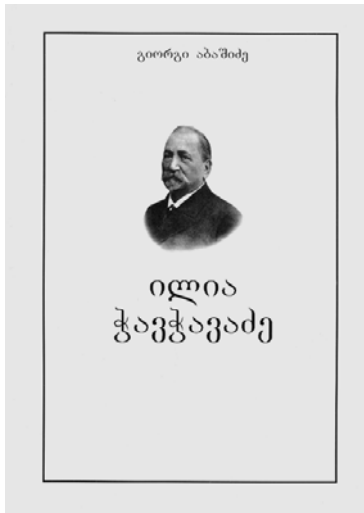
უმნიშვნელოვანესი საზოგადოებრივი მოვლენა შეიქნებოდა ამ წიგნაკის განმეორება საქართველოს ახალი დამოუკიდებლობის უამს – განმეორება ვრცელი კომენტარების დართვით, ასე მოხდენილად რომ ავსებდა კიტა აბაშიძის წიგნაკის ქვეტექსტებსა თუ მინიშნებებს და ზედაპირზე ამოჰქონდა ის ისტორიული რეალობა და განწყობილებანი, ფონად რომ გასდევდა ამ პოლიტიკური პამფლეტის პუბლიცაციასა თუ წინარე ხანას.

გიორგი აბაშიძე ითავებდა ამ უმნიშვნელოვანეს საქმეს – ისევე, როგორც მოგვიანებით კიტა აბაშიძის ისტორიული ნარკვევის, „პოლიტიკური რომანტიზმი“ ხელახალ შემოტანას

ჩვენს საზოგადოებრივ-ლიტერატურულ ცნობიერებაში – და ხორცს შეასხამდა იმ ხელოვნებით, როდესაც კომენტარები თვითკმარ ფასეულობადაც იქცევა და დამოუკიდებელ საკითხავადაც მიმზიდველია.

არადა, ჩინებულად შეერწყა ერთმანეთს სულიერი და ხორციელი წინაპრისა და შთამომავლის ინტერესებიც და ტექსტებიც, უკვე ერთ მთლიან ქმნილებად გამოკვეთილი მკითხველის შეგნებაში.

ეს კომენტარები შეიქნებოდა განმსაზღვრელი გიორგი აბაშიძის მონოგრაფიისა „ილია ჭავჭავაძე (ცხოვრება და ღვანლი)“ (2005 წელი), რომლის უმთავრესი ნაწილიც ილიას სამოქალაქო მკვლევლობისა და წინამურის ირგვლივ ტრიალებს და დიდძალი დოკუმენტური მასალის მოხმობითა და დეტალური, ფაქიზი, სანიმუშო ანალიზის წყალობით შთამბეჭდავ, გულისშემძვრელ სურათად გადაგვიშლის XX საუკუნის დამდგის უმწვავეს საზოგადო-

ებრივ-პოლიტიკურ მოვლენებსაც და იმ ისტორიულ პერსონაჟთა ხასიათებსაც, რომელთაც განსაზღვრეს საქართველოს ტრაგიკული ბედისწერა.

კიტა აბაშიძის ნიგნაკის თარგზეა ამოზრდილი ეს მონოგრაფია. მკვლევარს სრულებითაც არ უძებნია ახალი კომპოზიციური ქარგა და შეგნებულად მოარგო თავისი მეცნიერული ძიებანი იმ ზნეობრივი თხზულების სტრუქტურას – საკმაოდ გაშალა კომენტარები, დაუმატა ახალი მასალაც და ის დაკვირვებანიც, რაც მოითხოვა ილიას მკვლევლობის გარშემო დაგროვებულ გამოკვლევათა თუ პუბლიცისტიკის გათვალისწინებამ და პირნათელმა გახედა თავის წინაპარს – მისი ძვირფასი თხზულებისათვის ღირსეული ნიგნის ამოყენებით გვერდში.

როგორც თავის დროზე კიტა აბაშიძის „ჯვარს აცვ, ჯვარს აცვ ეგე“ აღმოჩნდებოდა დასაყრდენი იმ უმწვავეს მოვლენათა დაფარულ არსში შესაღწევად, ისე „ილია ქაჯეჭავაძე“ იქცევა გზამკვლევად – და თავისებურ ენციკლოპედიადაც – მკვლევართა ახალი თაობებისათვის, რათა ისტორიული ფონიც რაც შეიძლება დეტალურად წარმოისახოს და პერსონაჟთა ის გალერეაც კიდევ უფრო რელიეფურად გამოიკვეთოს, საქართველოს მაშინდელ სინამდვილეს ვინც ურევდნენ თუ ვინც ამშვიდებდნენ, ვინც მორალურად აჩანაგებდნენ და ვინც სულიერად აღამალებდნენ...

გიორგი აბაშიძის მსჯელობისა თუ სხვა მკვლევარებთან პაექრობის ინტონაცია ჯენტლმენურია, ეს ის მანერაა, ვთქვათ, პავლე ინგოროყვას სტილისტიკისათვისაც რომ იყო ნიშანდობლივი, ოღონდ გადამეტება, ეტყობა, ყველგან და ყოველთვის მოსარიდებელია და არც ამჯერად ღირდა გურამ ყორანაშვილის ფუყე, გამოკვლევად გასაღებელი ნიგნის („წინამშურის ტრაგედიის საიდუმლო“) ისეთი თავშეკავებითა და მორიდებით მიჩნევა „სამეცნიერო ფანტასტიკად“, თითქოს ფსევდონაშრომზე კი არა, საყურადღებო თხზულების ნაკლოვანება-ხარვეზებზე ამახვილებდეს ბ-ნი გიორგი მკითხველის ყურადღებას.

... შერჩენით არ შეარჩენდნენ კიტა აბაშიძეს ამ პოლიტიკური პამფლეტის შექმნასო...

არც შეურჩენიათ.

სოციალ-დემოკრატები ხელზე დაიხვევდნენ რუსეთის დროებითი მთავრობის დადგენილებით შექმნილი ამიერკავკასიის სამხარეო კომისარიატში მის მიწვევას კომისრად და ჩვეულ კამპანიასაც გააჩაღებდნენ მის წინააღმდეგ – შეზავებულს ლანძღვითა და ცილისწამებებით. გული ისედაც ანუხებდა კიტა აბაშიძეს და ეს სწეულება რომ გაუძლიერდებოდა, ლოგინად ჩააგდებდა და ხანგრძლივი ავადობის შემდეგ აჩრდილთა დასს შეუერთებდა, საზოგადოებრივი აზრი ასე განსაზღვრავდა – იმ დაუნდობელმა ბრძოლამ გაუმწვავა სენი და კიდევ იმსხვერპლაო.

უშუალოდ იმ პოლიტიკური პამფლეტის ირგვლივ რომ გაშლილიყო ის ანტიჟურნალისტური, ანტიპუბლიკური დავა, ბარემ ერჩივნა და უფრო მედგრადაც დაუხვდებოდა, მაგრამ სულ სხვა მხრიდან დაეკლოთ და განზრახულისთვისაც ამიტომ მიეღწიათ.

სინანულით წამითაც არ ინანებდა იმ პოლიტიკური ხლართების გაშიშვლებასა და საზოგადოებრივ აღსარებად გაცხადებას.

ხომ ისედაც იცოდა, რაც მოელოდა!..

გვირდი-გვირდი ეს ორი სახელი

ლიტერატურული გამოკითხვის იმ შედეგმა, ინგლისელ მკითხველთა შორის ასი ყველაზე პოპულარული ნიგნი რომ უნდა წარმოეჩინა, ძალაუნებურად გამოიწვია ჩვენი ჟურნალის ინტერესი და გამომხაურება.

ზოგიერთი დაკვირვების გაზიარებასთან ერთად აუცილებლობად დაინახა რედაქციამ, რომ ზოგადად მაინც მოხაზულიყო ყველაზე პოპულარულ მწერლად აღიარებული ჯეინ ოსტინის ლიტერატურული პროფილი. მითუმეტეს, ბრიტანელი მკითხველის თვალში ასერიგად დაფასებული შემოქმედი სრულიად უცნობია ჩვენში.

გამომხაურება უმთავრესად აიგო ვირჯინია ვულფის ესეებზე, იმ ერთადერთ მხატვრულ-ესთეტიკურ ნიმუშზე, რომელიც ხელმისაწვდომია ქართველი მკითხველისთვისაც და ჯეინ ოსტინის ეძღვნება.

ცხადია, ესეი, რაოდენ დიდებულიც უნდა იყოს, ვერ შეავსებს იმ ხარვეზს, რაც ოსტინის რომანების უთარგმნელობითაც გაჩენილა ქართულ მთარგმნელობით ლიტერატურაში, მაგრამ მაინც კარგია, რომ ის მაინც არსებობს და, როდესაც ადრე თუ გვიან, რომანებიც მოჰყვება, თავისებურ გზამკვლევადაც გამოდგება.

მთავარი ისაა, რომ გამომხაურებაში გადაეჯაჭვა ჯეინ ოსტინისა და ვირჯინია ვულფის სახელები.

ბოლოსდაბოლოს, ვულფიც თვალსაჩინო შემოქმედა და მათი გვერდი-გვერდ სხვნება ისედაც ბუნებრივია.

სია – „ასი ყველაზე პოპულარული ნიგნი“ – გამოქვეყნდა „ჩვენი მწერლობის“ მე-7 ნომერში.

გამომხაურება – „ბრიტანული გემოვნება და ჯეინ ოსტინი“ – მე-9 ნომერში.

მათ შორის კი დაიბეჭდა ნათია ვანაძის ინტერვიუ თანამედროვე ირანელ მწერალ ქალთან ზოია ფირზადთან – საგანგებოდ ჩვენი ჟურნალისათვის მომზადებული.

ფირზადის ბელეტრისტიკის ნიმუშიც გამოჩნდა უკვე ქართულ სამწერლო სივრცეში და წარმატებულ დასაწყისს გზაკეთილი უნდა ელოდეს, ოღონდ ამჯერად ინტერვიუს ერთი პასაჟია საგულისხმო, მისი დამამთავრებელი აკორდი.

ქართველი ლიტერატორის შეკითხვაზე: ვინ არის თქვენი საყვარელი ირანელი ბელეტრისტი ან პოეტიო, – ზოია ფირზადი თავის არიდებას ამჯობინებს, სამაგიეროდ, უცხოელ შემოქმედთაგან გამოარჩევს ორ სახელს: ჯეინ ოსტინი და ვირჯინია ვულფი.

მოდი და ნუ ირწმუნებ იმას, რომ ლიტერატურულ ცხოვრებაში იდუმალი კანონები ხან საკმაოდ ხელშესახებიც ხდება.

გვარი და გუა

იქნება ამ ფრაზამაც იმოქმედა და განსაკუთრებული სიმპათიითაც მან განმანყო ამ ფრანგი მწერლისა და რომანის მიმართ:

– მზის შვილები ვართ...

ჩემთვისაც ასერიგად მახლობელმა.

ეგაა, აქ მზის შვილობა ერთი საგვარეულოს – სკორტების – მეტაფორაა, ჩემს წარმოსახვაში კი ქართულ

მოდგმას გადაწვდება, მის უშორეს ფესვებს.

მზის სიმბოლიკა და უჩვეულო მხურვალეობა ისედაც გამოსდევს მთელ რომანს და ის პასაჟი, ეს გამოთქმა სადაც ჩაერთვის, ამ მნათობის დითირამბად ამოიფრქვევა.

ბიძა უხსნის ელიას, თუ რატომ გადაიფიქრა ყმანვილმა თავისთვისაც მოულოდნელად მონტეპუჩიოდან წასვლა: რაც მზემ დააჭირა, ვიცოდი გამგზავრებაზე უარს იტყოდიო.

კი არა ვარაუდობს, დარწმუნებულია, რაკილა:

– მზე როცა ცაში ისე გაბატონდება, რომ ქვებსაც ტკაცვა-ტკუცი გაუდით, ველარაფერს გახდები. ეს მინა მეტისმეტად გვიყვარს. ზევს ვერაფერს გვთავაზობს, მაგრამ როცა მზე აცხუნებს, არც ერთ ჩვენგანს მისი მიტოვების ძალა არა აქვს... მისი სიცხე გვაქვს ძვალ-რბილში გამაჯდარი. რაც თავი გვახსოვს, სულ ჩვენთან იყო, ჩვილობისას კანს გვითბობდა, ზრდასრულებს – გულს. მზეს განუწყვეტილად მივირთმევთ, ვლრღნით მთელი ძალ-ღონით. ხილი, თევზი, ზეთისხილი, ფორთოხალი – ყველაფერი მზის სურნელითაა გაჟღენთილი. ზეითუნთან ერთად, მზეც გვიტკბარუნებს პირს, მზე ჩვენშია. მზის მჭამელები ვართ.

მზის შვილობა, მზის შესრუტვა სისხლითა და ხორციით განაცდევინებს პერსონაჟს ამ მნათობის სულიერებასაც და თავისი საგვარეულოს წილნაყარობასაც მასთან, საგვარეულოსი, რომელსაც არც ყაჩაღები აკლია და არც ხასიათთა მრავალფეროვანი და უცნაური გამოვლინებანი.

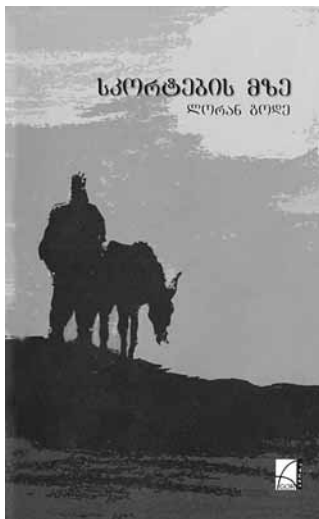
მაინც რისთვის ბრუნდება ასე აშკარად და თამამად მშობლიურ სოფელში ლუჩანო მასკალზონე, როდესაც დარწმუნებულია, ჩაუქოლავს არ გამომიშვებენო?

ანდა რისთვის დაუშინებია ირგვლივ ყველა როკო სკორტას და, არამცთუ მონტეპუჩიოელები, შორეული სოფლებიდანაც ეზიდებიან მასთან ხარკს, თუკი უკანასკნელ გროშამდე იტყოდა უარს ქონებაზე, ცოლ-შვილს ცივ ქვაზე დატოვებდა, მთელ სარჩო-საბადებელს კი ეკლესიას უანდერძებდა?

უჩვეულო ამბები მკითხველს ჯერაც წინ უძევს, ეგაა, თავიდანვე ისეთი დაძაბულია მხატვრული გარემოც და თხრობის რიტმიც, ცოტა არ იყოს შეფიქრიანდება, გაუძლებს კი შედარებით ახალგაზრდა მწერალი ასე მკვეთრად აღებულ კამერტონს და, თუ არ გაექცევა ხელიდან თხრობის სადავეები, მობოშვით მაინც ხომ არ მოებოშებაო.

ამ მწერლური გაბედულებით ჩნდება ქართულ სინამდვილეში ლორან გოდე და ხელშესახებად გიდასტურებს, რომ „სკორტების მზეს“ ტყუილუბრალოდ არ მოუპოვებია განსაკუთრებული პოპულარობა – 34 ენაზე რომ ამეტყველებულა და ახლა ქართულიც მიმატებია ნინო ახვლედიანის მეოხებით.

ეს უკვე მერამდენე წიგნია ჩვენს სინამდვილეში, რომლის გრიფიც იუნყება, რომ ის გამოცემულია საფრანგე-

თის საგარეო საქმეთა სამინისტროს, საქართველოში საფრანგეთის საელჩოსა და თბილისის ალექსანდრე დიუმას სახელობის ფრანგული კულტურის ცენტრის ხელშეწყობით. და ამ წარწერას რომ მოჰკრავ თვალს, გაორებული გრძნობა გიჩნდება, რადგანაც გამოცემები ძალიან არათანაბარია.

მესვეურთათვის შეუძლებელი აღმოჩნდა, რომ გარკვეული მხატვრული რანგის შენარჩუნება მოხერხდეს; და ამიტომაცაა, რომ შესანიშნავ, ქართული სამწერლო ცხოვრების მდინარებისათვისაც მრავალმხრივ ფასეულ ქმნილებათა გვერდით საკმაოდაა წიგნები, რომელთა მხატვრული მნიშვნელობაც განისაზღვრება ამ ან რაიმე ამგვარი ეპითეტით: უბადრუკი.

ვერაფრისდიდებით ვერ გაგირკვევია, ან რატომ დაინერა ანდა რატომ ითარგმნა, ვთქვათ, მარი დარიესეკის „ტრუნიზმები“.

და მათი გაცნობისას გაოგნებული რჩები – ნუთუ ასეთი კრიზისი უდგას ამჟამად ფრანგულ ლიტერატურას?

მაგრამ, საბედნიეროდ, ამელი ნოტომისა თუ მიშელ უელბეკის მხატვრული ქმნილებანი გაგიქარვებს ეჭვებს და კვლავაც უჩვეულო ინტერესით დაელოდები ამ გრიფით გზაგახსნილ ახალ-ახალ გამოცემებს.

და ლორან გოდესთან პირველი შეხვედრაც განგიმტკიცებს ამ რწმენას.

სამოქმედო არეალად იტალიური სინამდვილის გამოხმობა უცხო არ არის ფრანგული მწერლობისათვის, ჯერ მარტო სტენდალის „პარმის სავანე“ რომ გავიხსენოთ, მაგრამ გოდეს ლიტერატურული გავლენით არ უნდა გაეშალოს თხრობა იტალიურ სოფელში, ისევე, როგორც მზის მცხუნვარება და მისით აფორიაქებული გული და გონება ალბერ კამიუს „უცხოდან“ არა ჩანს ნასესხები.

მწერალს იტალიაც და მზეც შიგნიდან აქვს განცდილი, ეს მართლაც გულისგულია მისი წარმოსახვებისა და მხატვრული კონცეფციის და ამიტომაც ემადლიერება ავტორისეულ მინანერში ყველას, ვინც იტალიის სიყვარული გადასდო, განსაკუთრებით ზაფხულის დღეების სურნელში, და ასწავლა სიცოცხლე იმ სახით, როგორც მხოლოდ ამ მინაზე იპოვნა და კვლავაც თავბრუს ჰხვევს.

ეს „თაებრუ“ ყველაზე ზუსტად განსაზღვრავს რომანის განწყობილებებსა და თხრობის სტილისტიკას, მკითხველსაც რომ ითრევს მიმზიდველი სიუჟეტის მდინარებაში და ერთბაში განცდით გადაატარებს რამდენიმე თაობის ცხოვრებას, რომლის შუაგულშიც მოქცეულა დაუოკებელი სწრაფვანი და მონტეპუჩიოს მზის ანდამატი, შორეულ სივრცეთა ძახილი და თამბაქოს საეაჭრო ფარდული, რომელიც არამარტო პერსონაჟთა თავშესაფარია, არამედ სიუჟეტის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი რგოლიც, მისი არსებობა სიყვარულს რომ უნდა შეეჯახოს უნებურად და დაიფერფლოს კიდეც სიყვარულის წინაშე. დაიფერფლოს, ვიდრე კვლავ აღდგებოდეს, და ეს გარემოება მიგვანიშნებს, რომ თამბაქოს ჯიხური თავისებურ სიმბოლოდაა გააზრებული რომანში.

ეს ფარდული ისე გამოსდევს თხრობას, ძალაუნებურად მოტივტივებს მესხიერებაში ეზრა პაუნდის ოცნება, ღმერთს რომ შესთხოვდა: მაღირსე თამბაქოს პატარა ფარდულიო („კუნძული ტბაზე“).

რაც არ ელისა დრამატული ბიოგრაფიის ამერიკელ პოეტს, ერგუნათ ლორან გოდეს პერსონაჟებს, რომელთაც თავისთავადი არსებობის გარდა, ის მოვალეობაც დაჰკისრებიან მწერლისაგან, რომ მძაფრად შეაგრძნობინონ და შეამეცნებინონ მკითხველს ადამიანის მარადიულობა.

მონტეპუჩიოს მზის ქვეშ გათამაშებული ადამიანური ყოფიერებისა და მარადიულობის დრამა სისხლი სისხლთაგანი და ხორცი ხორცთაგანია ყველა იმ დრამისა, რაც ცისქვეშეთში დარტრიალებულა და, ათასგვარი ტკივილისა თუ მწუხარების მიუხედავად, არსებობის სილამაზისა და სიდიადის რწმენითაა აღვსილი; მაგრამ, ამასთან სცენებსა თუ სურათებში ჩნდება ის მხატვრული ნიუანსებიც, რაც ამ რომანის შექმნის შინაგან აუცილებლობას განსაზღვრავდა.

... მარადიულობის შეგრძნება აუცილებლად გულისხმობს ყოფითობის დაფასებასაც, ცხოვრებისეულ წვრილმანთა ხიბლის შეცნობასაც, და ამიტომაცაა, რომ თამბაქოს ჯიხურის წინ მდგარი კორტები წმინდა ელისა პროცესიას რომ ადევნებენ თვალს, სოფლის ამ ტრადიციულ დღესასწაულს, სიამაყეს განიცდიან, მაგრამ ამპარტავნულს კი არა, სწორედ ამ წამით არიან ამაყნი – მარადიულისა და ყოფითის იდუმალი გადაკვეთის შეგრძნებით.

სივრცე, რომელიც არაფერს კარგავს

თემას თემაზე რომ ინიშნავდა უბის წიგნაკებში მიხეილ ჯავახიშვილი, ზოგად მონახაზებთან ერთად საკმაოდ გამოკვეთილ სიუჟეტებსაც ხშირად გადააწყდებდა მკითხველი ამ ჩანაწერების თვალყურებისას და კიდევ ერთხელ ირწმუნებს, როგორ ყოფილა შემოქმედებითად ანთებული მწერალი და რამდენი ჩანაფიქრი დარჩა ხორცშეუსხმელი.

ისედაც ათასი დაბრკოლება ელობებათ ხელოვანთ, თვითონაც რომ ვერ აუხსნიან, რატომ უჭიანურდებათ ყოველმხრივ გააზრებულ ჩანაფიქრთა აღსრულება, და უკიდურესად გამკაცრებული პოლიტიკური რეჟიმი სულაც საზარლობად მოვლენოდათ.

ამიტომ მხოლოდ დანაწებთ მიადევნებ თვალს თუნდ მიხეილ ჯავახიშვილის სიუჟეტურ მონახაზებს.

და... აღარც კი განიცდი ისე ძალიან, ეს რამდენი რეალური განზრახვა ჩაფერვლილაო.

ისე ძალიან აღარ, რაკილა იმას უფრო გაუოცებისარ, რაც მოასწრო უმძიმეს პირობებში და თავის განძად და ანდერძად დაგვიტოვა.

ცალკეა შესასწავლი ეს სიუჟეტური მონახაზები.

თუმც თვითეულიც რალაც საგულისხმოსა და განსაკუთრებულს იტევს ბედად გადარჩენილ სტრიქონებში და გამორჩევაც ამიტომ შეიძლება მთლიანი ფონის მოუშველიებლად.

აი, თუნდაც:

– საწერ მანქანებით გავსილ საქართველოში ერთი ვინმე კალიგრაფიას სწავლობს და წლითი წლობით სწერს, ჰხვეს და ისევ სწერს. ხელობა ისწავლა, მაგრამ მშვენიერ დარჩა. დღე და ღამით მუზეუმებში ჩხრეკავდა ძველ ხელნაწერებს და ბოლოს ყველა ეპოქის სტილი შეისწავლა (ანერილ იქნას ყველა სტილი – ხანმეტიდან მოყოლებული დღევანდლამდე). საოცარი ნიჭი გამოიჩინა მიბაძვისა.

„ანერილ იქნას ყველა სტილიო“ – საკუთარ თავს სთხოვდა მიხეილ ჯავახიშვილი, რათა უნებურად არ გაეიოლებინა ჩანაფიქრი და მხოლოდ ორიგინალური ხასიათის მიგნება-გამოკვეთა არ ეკმარა.

არ ეკმარა არც მარჯვე პოლიტიკური ქვეტექსტი, თავისებურ პროტესტად რომ გამოჩნდებოდა გაუსახურების, გაერთფეროვნების ნაკადში ქართული კალიგრაფიის აღდგენისაკენ სწრაფვა, როგორც სიმბოლური მინიშნება ეროვნულ ტრადიციათა შენარჩუნებისა.

ეს ყოველივე თავისთავად, მაგრამ ბარემ მწერლური შთამბეჭდაობით წარმოსახულიყო ქართული კალიგრაფიული ხელოვნება – თავისი მიღწევებითა და ათასფერადი ნიუანსებით.

საამისოდ მიხეილ ჯავახიშვილი უნდა შენაცვლებოდა თავის პერსონაჟს, მის მაგივრად მჯდარიყო დღე და ღამ მუზეუმებში, ეჩხრიკა ძველი ხელნაწერები და სრულყოფილად გარკვეულიყო ყველა ეპოქის სტილურ თავისებურებებში.

და მთელი დაკვირვებანი და ცოდნა პერსონაჟისათვის გადაელოცა.

იქნებ კიდევ ჩაჯდომოდა ამ მიზნით ძველ ხელნაწერებს.

ერთი-ორი დღე-ღამეც შეეწირა კალიგრაფიის თავისებურებათა შესაცნობად.

უფრო მეტს ვეღარ განვდომოდა.

და 30-იანი წლების დამდეგის მღელვარე და აბურდულ ფიქრთა ერთ ნასხლეთად ეს ჩანაწერილა დაეტოვებინა.

ჩაკარგულიყო ეს ფრაგმენტები და ნაფულთები მდუმარებაში – აღდგებოდა მიხეილ ჯავახიშვილის სახელი, მაგრამ მისი საუბისნიგნაკო ჩანაწერების გამომზეურება ჯერ ნაადრევი ეჩვენებოდათ – მხოლოდ შემთხვევით, მხოლოდ აქა-იქ...

მდუმარებაში დანთქმულიყო კალიგრაფიით გატაცებული კაცის ამბავიც.

დაფარფატებდა მისი აჩრდილი, მიხეილ ჯავახიშვილის ხელიდან ვერ შემოედნია ლიტერატურულ მდინარებაში, მაგრამ ბედს არ უტყდებოდა და კვლავაც ახალ გზას ეძიებდა.

ეძიებდა და... ოთარ ჩხეიძის კალამს ამოჰყვებოდა.

თითქოს მამიდაა ამ ნოველის – „საზაფხულო სალონი“ – მთავარი გმირი, ის არის შთამაგონებელი ამ ლიტერატურული სალონის შექმნისაც და თავისი მეუღლის პოეტური მუზაც – ბატონი ვარლამის შემოქმედებითი გატაცების ერთადერთი სიმბოლური სახეა, მაგრამ ნოველური ფინალი სწორედ ბატონი ვარლამის არაორდინარულმა ხასიათმა და სულიერმა სწრაფვამ უნდა განსაზღვროს. არა და არ ეშვება ლექსების წერას, თუმც ძალიან უწუნებენ ახალგაზრდები ყოველ მცდელობას – დაუცხრომლად უგალობოს მუზას თვისას. პროფესიით ინჟინერია, თანაც საუკეთესო ინჟინერი და თავნახრილი მუშაობს მთელს

წელიწადს. პოეზიით გატაცებას შვებულებისას თუ ინაზ-
ლაურებს და მაშინ ახვავებს ლექსს ლექსზე. მაგრამ თავი-
სი წუთისოფელი უკვე მასაც ამოუთავებია, პენსიაზე აპი-
რებს გასვლას და დარჩენილი სიცოცხლის შენირვას პოე-
ზიისათვის.

მაგრამ სხვა რამ სტიმულიც რომ სჭირდება?

ნიგნის გამოცემაა ყველაზე შემაგულიანებელი მწერ-
ლისათვის. ასე სმენია და
ასეც შესთხოვს მეუღლის
ძმისწულს, მწერლობაში
ფეხშედგმულ ახალგაზ-
რდა კაცს: შენ ვიბედავ,
ამ სტიმულსა გთხოვ, იზ-
რუნე ჩემი ნიგნისთვისაო.

იმას თავზარი დაე-
ცემა, დარეტიანდება,
ლამის წაიქცეს კიდეც.

მერე მეგობარს
შესჩვილებს თავის გასა-
ჭირს – უარი რომ ეძნე-
ლება მისთვის საყვარე-
ლი და ძვირფასი პიროვ-
ნებისათვის, მაგრამ
მკითხველის გემოვნება-
საც ითვალისწინებს და
არაფრისდიდებით არ
უნდა ამ გულუბრყვილო-
ბათა გამომზეურება. ეს
სულიერი ჭიდილი მის
მოქმედებაში ხელშესა-
ხებად აირეკლება – აწვალებს ვარლამის ლექსთა რვე-
ულს, ფურცლავს, გრებს, კეცავს, ამტვრევს, ისევე ფურ-
ცლავს...

მეგობარი რვეულს ჩამოართმევს და: ბიჭოს! – ისეთი
გაკვირვებით შესძახებს, ის თვალებს დააცეცებს, ნეტა
ისეთი რა იპოვნაო.

და თურმე:

– რა ხელწერაა!.. „ვეფხისტყაოსნის“ გადამწერებშიც
არ მეგულება ასეთი ხელი. ურჩიე, ჰა!.. მიდი ურჩიე, გადა-
წეროს „ვეფხისტყაოსანი“...

დასაკარგი არა ყოფილა ვარლამის კალიგრაფია, და
თუ ეს ხელწერა არ უნდა დაიკარგოს, „ვეფხისტყაოსანმა“
უნდა შემოინახოს – განდეს რუსთველის ეპოსის XX საუ-
კუნის ხელწერილიც.

მეგობარი ამასაც დასძენს: „ვეფხისტყაოსნისა“ ერ-
თბაშად თუ შეეშინდება, „ბედი ქართლისა“ შეაპარე თავ-
დაპირველად, გალაკტიონი, ანა შეაპარე, მერე თვითონ
იცისო.

ესეც ის ნოველური ფინალი.

სიუჟეტის გაგრძელება – იქ, სივრცეებში.

ჩაფერფლილი განზრახვის უნებური, ოლონდ კანონ-
ზომიერი გამოძახილი.

ეგაა, თუ მიხეილ ჯავახიშვილი მუზეუმებში დღე-ღა-
მის სწორებითა და ყველა ეპოქის ხელნაწერთა შესწავ-
ლით ვარაუდობდა ეროვნული ტრადიციის სულისკვეთე-
ბის ექსპრესიულ წარმო-
სახვას, ოთარ ჩხეიძე ამ
სურათებში მოაქცევს,
ამ განწყობილებებში
იმავე ტკივილს, მისი წი-
ნამორბედი რასაც აე-
ფორიაქებინა.

ერთილა იცის ვარ-
ლამმა, ჩაუჯდება თუ
არა „ვეფხისტყაოსანს“:

„და არ ბენინება და
დიდსა და პატარასა,
ალმა-დალმა დაარბენი-
ნება, ტყესა თუ მთაში,
ველმინდორზე დაარბე-
ნინება, იალაღებზე
დაარბენინება, აძებ-
ნინება ყვავილებსა,
უცნობ, უჩვეულო ვე-
ლურ ყვავილებსა, აძებ-
ნინება და აზიდვინებ-
და, არჩევდა, ირჩევდა,
გამოიყენებდა მოსარ-

თავადა ხელნაწერისა, თავსართებისა, მთავრულისა,
ფურცლის პირებისა, ირჩევდა და გამოიყენებდა, იწერდა
და რთავდა, ესლა იცოდა, მეტი არაფერი, გადაავიწყდა
თავისი ლექსები, თავისი ნიგნიც გადაავიწყდა...“

მუზეუმი მთა-ბარსა და ველ-მინდვრებს შუეცვლია.

სხვადასხვა ეპოქის ხელნაწერები – ყვავილებს.

მაგრამ ძალდაუტანებლად ესადაგება და ეთანადება
ეს ყოველივე ერთმანეთს – სივრცის იდუმალ კანონთა
კვალობაზე.

ეს კანონები გარწმუნებენ და გიდასტურებენ: არაფე-
რი, არაფერი იკარგებაო.

და ყვავილები რომ შემოგასკდება ყოველ გაზაფხულ-
ზე, წარმოსახვა უკვე იქაც მოგაძებნინებს მათთვის ად-
გილს, „ვეფხისტყაოსნის“ ახალ ხელწერაში.

... სანერ მანქანებით გავსილ საქართველოში ერთი
ვინმე კალიგრაფიას სწავლობს, – ამოესვეტებოდა ეს ხა-
სიათიც თვალწინ მიხეილ ჯავახიშვილს და გაბოცდებო-
და: ეს რა ორიგინალურ პერსონაჟს მივაკვლიეო.

მწერლობა ნაბაჰს ცხოვრებას

„მწერლობის მიღმა“ იბრაჰიმ დავუდის ახალი ნიგნის
სახელწოდებაა. ეს ნიგნი წარმოადგენს ტექსტებს, რომელიც
რაიმე გარკვეულ სამწერლობო ფორმას არ ესადაგება. იგი
ცხოვრებისეული გამოცდილების იუმორისტულ-კომიკური
გადაამუშავებაა.

მიუხედავად იმისა, რომ პოეტურ კრებულთა გარდა დავუდს
სხვა ნიგნი არ გამოუცია, ეს კრებული ადასტურებს მის
შესაძლებლობებს ნარატიულ ხელოვნებაში.

იბრაჰიმი წერს ქალაქის ცენტრის, მისი დიდი და
განაპირა ქუჩების ყავახანებსა და ღვინის დუქნებზე,
იმ ლიტერატურულ ურთიერთობებზე, რაც განათლებულ და
კულტურულ ადამიანს აკავშირებს კაიროს ამ ისტორიულ
ნაწილთან. წერს ვარსკვლავებსა და ტალანტებზე,
კონცერტებზე, ხალხის ოცნებებსა და იმაზე, თუ როგორ
გადაიქცევა ხანდახან ეს ოცნებები რეალობად.

ქრონიკა

ჩვენი ჟურნალის მე-13 ნომერში გამოქვეყნდა მათა სარიმ-
ვილის რადიოპიესა „კატა ისევ წვიმაში“. მასზე დართულ მი-
ნაწერში აღინიშნა, რომ მათა სარიმვილის პიესები წარმატე-
ბით იდგმება საქართველოს რადიოში, და გამოითქვა აზრი,
რომ ეს პიესაც ჩინებულად განხორციელდებოდა რადიოსპექ-
ტაკლად.

ყოველთვის დიდი ინტერესით ვადევნებთ თვალს ახალ რადი-
ოდადგმებს, მაგრამ ამჯერად უნებურად გამოგვრჩა, რომ „კატა
ისევ წვიმაში“ უკვე დადგა რეჟისორმა ზურაბ კანდელაკმა. მონა-
წილეობენ მსახიობები: გიზო სისხარულიძე, ზაზა ლებანიძე, ლი-
ლი ხურიტი, სოფიო ჯაფარიძე და სანდრო ჯანგირაშვილი. ხმის
ოპერატორია იპოლიტე (ბაკო) ხვიჩია.

ჯონ დოს პასოსი

ყველა ქვეყანაში

THE VILLAINY YOU TAUGHT ME...

ვიდრე საქართველოს გზის (ავტორი გულისხმობს სამხედრო გზას. მთარგ.) ყველაზე მაღალ უღელტეხილს გადავივლიდით, ავტობუსი საუზმისათვის სამიკიტნოსთან გაჩერდა. სქელი წვეროსანი ჯენტლმენი, ტექნიკური სფეროს სპეციალისტი აღმოჩნდა, კერძოდ რომელი დარგისა, არ უთქვამს. იგი ცოტას ინგლისურად და ცოტას ფრანგულად, გაცილებით უკეთესად გერმანულად საუბრობდა. მთხოვა ერთ მაგიდასთან დავმსხდარიყავით და ჩემთვის კერძი შეუკვეთა. ბორშის შექცევოდა და თანაც პენსიდან ყურადღებით მათვალისწინებდა. „უდავოა, – მითხრა, – თქვენ შექმენით მსოფლიოში სამრეწველო ტექნიკა... ტელიორი, ფორდი, ფაიასტოუნი... ამგვარი რამ ისტორიას არ ახსოვს.“ მორიდებით დავუდასტურე, რომ ასეთი რამ აქამდე მართლაც არ მომხდარა. „მაგრამ თქვენს ხელში, – კოვზიანი ხელი ჩემსკენ გამოიშვირა, – ის მხოლოდ უბედურებას მოგვიტანს. ეს ისეთი თავზარდამცემი ხანა იქნება ადამიანთა მოდემისათვის, ისტორიას ჯერ რომ არ ახსოვს. დავეთანხმე, რომ მართლაც თავზარდამცემი ხანაში ვიყავით, თუმცა ისიც ვთქვი, მთლად ჩვენი ბრალიც რომ არ იყო. „ეს კაპიტალისტური სისტემის და ბიზნესმენთა მტაცებლური ბუნების გამოისობით მოხდა... – მაგრამ თქვენ, ამერიკელები ხართ დამნაშავენი... არა გაქვთ ფეოდალიზმი, ტრაბახობა, რომ თავისუფლები ხართ, ჯერ კიდევ მარქსის სიცოცხლეშივე კონტროლს უნდა დაგექვემდებარებინათ თქვენი სისტემა... თუმცა ჩვენ ვსწავლობთ თქვენს სისტემას... ეს არითმეტიკასავითაა, რადგან უკვე გამოგონებულია, მისი სწავლა ყველას შეუძლია. რა თქვა თქვენმა შექსპირმა? „The villainy you taught me I shall execute“. „მაშ ყოფილა რალაც ყურადსაღები“, – სწრაფად მოვუჭერი, რათა პაექრობის ნიადაგი შემერბილებინა, რაც ჩვენთან ასე პოპულარულია ჟურნალის რედაქტორებს შორის.

ცოტა ხნით ჩაყურდა. შევექცევოდით თხის ადგილობრივ მაგარ ყველს ბუტერბროდთან ერთად. ლუკმა გადაყლაპა და ყელი ჩაიწმინდა. „შექსპირი,“ – წამოიყვირა, – „თქვენ შექსპირზე უფლება არ გაგაჩნიათ. ის ცივილიზებული მსოფლიოს კუთვნილებს. ის ჩვენ გვეკუთვნის, რადგან მისი გვესმის და გვიყვარს.“ შევეცადე სიტყვა ჩამესვა ამერიკულ მწერლობასთან დაკავშირებით. ბოლოს დაბოლოს მთელი ჩვენი კლასიკა ხომ შექსპირიდან არის აღმოცენებული, გავისენოთ ხელოვნება. პენსენ ცხვირზე უხტოდა. „არაფერიც, – თქვა, – მე წავიკითხე თქვენი ეპტონ სინკლერ ლუისი. უსულოა. ამერიკის სული სამრეწველო ტექნიკაშია.“

* თქვენ რომ ბოროტება მასწავლეთ, მას აღვასრულებ.

ავტობუსის გასვლის დროც დადგა. ვიდრე გარეთ გავიდოდით, მდულარე ჩაის დალევას ვცდილობდით და ამიტომ საუბრის თავი არავის ჰქონდა. მან თავისი გაიტანა და ჩემი სადილის თანხაც გადაიხადა. როგორც კი ავტობუსში ჩვენს ადგილებზე მოვთავსდით, მრისხანედ მომიბრუნდა. „მითხარით მ-ი-ისტერ, რატომ ექცევით ასე ულმობლად ზანგებს?“ „ამის ახსნას დიდი დრო დასჭირდება“, – ვთქვი, – მაგრამ უღელტეხილის მიხვეულ-მოხვეულ გზებზე, დაბალი სიჩქარით მოძრავი ავტობუსი ისე გრუხუნებდა და თანაც ისეთ ხმებს გამოსცემდა, რაც უნდა მეთქვა, ჩემი ხმა ამ ხმაურში ჩაიკარგებოდა.

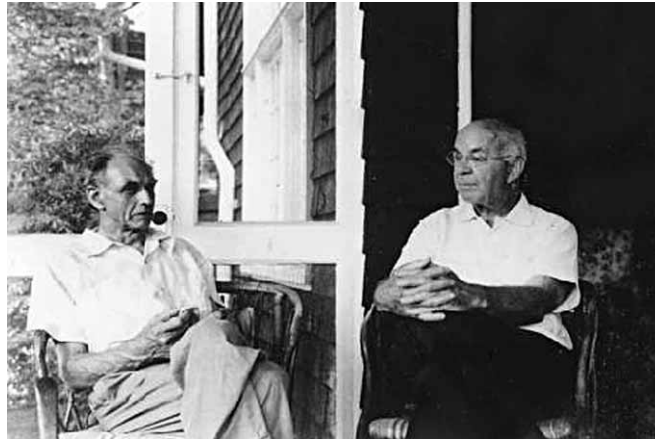
საქართველოს გზიდან ამისონის უღელტეხილისაკენ

მეორე დღე უღრუბლო დადგა. ჩანთები დავანყეთ პატარა ურესორო ორთვალაზე და მშვიდრები შევეუდევით ამისონის უღელტეხილს. გზის ბოლოს, მყავე წყლის წყაროსთან ინგლისურად მოლაპარაკე მეურმეს შევხვდით. ეროვნებით ოსი აღმოჩნდა. ძალიან მხიარული კაცი გამოდგა. კანადაში ყოფილა იუკონის ოქროს ციებ-ცხელებისას და ახლა უკან ბრუნდებოდა. ხორბლით დატვირთული ურემი უღელტეხილზე გადაჰყავდა. ვლადიკავკაზში მიდიოდა. არავითარი ოქრო არ ჩამოუტანია, ეს ისევე სამართლიანი იყო, როგორც თვითონ რეგულუცია. ჩინებულ კაცი იყო. კარგი იქნებოდა მასთან მეტი საუბრის დრო მქონოდა, მაგრამ ჩვენ საპირისპირო მიმართულებით მივდიოდით.

უღელტეხილიდან ჩვენს თვალწინ გადაიშალა მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე თვალწარმტაცი საქართველოს ხეობები და, რაც მთავარია, სიურპრიზი გველოდა, მეურმეებისათვის გახსნილი სამიკიტნოს მოხუცი მეპატრონის მიერ მომზადებული გემრიელი ცხვრის ხორცის წვნიანი. საღამოს კვლავ მშვიდრები ვიყავით და ვცდილობდით საბაზრო ქალაქ ონამდე მიგვეღწია. მაგრამ ერთ სოფელში დაგვალამდა, რომლის სახელი ვერ გავიგეთ და მშვიდრებმა ღამე ახალაშენებულ სახლში იატაკზე გავათიეთ (რადგან სანოლში, რომელიც მასპინძელმა, მართალია, კეთილგანწყობით დაგვითმო, დანოლა შეუძლებელი იყო). მეორე დღით, ალიონზე გზა გავაგრძელებთ ურმით, რომელშიც მსუქანი პონი იყო შებმული და რახრახით დავუყვავით კიდევ ერთ პატარა ხეობას კედრებით სავსე ტყიან მხარეში. ურემი მდინარის ნაპირზე ხის ფესვებსა და რიყის ქვებზე ხტოდა. ანკარა მჩქეფარე წყალში კალმახი ირეოდა. ნაშუადღევს ონში ჩავადინეთ, სადაც შედარებით სუფთა სასტუმრო და კარგი რესტორანი დაგვხვდა. ონში ცხელოდა. იქ რამდენიმე დღე დავრჩით. მდინარეში ვბანაობდით და მზეზე ვირუჯებოდით. მივირთმევდით ფლავს, „შაშლიკს“ და ქართულ ღვინოს ვსვამდით. ქუთაისში ავტობუსით ჩავედით. შებათქაშებული ქალაქი კვიპაროსებითა და კრამიტინი სახურავებით იტალიას ნაავაგვდა. სასტუმრო „ოტელ დე ფრანსს“ შესანიშნავი ბალი ჰქონდა და ოთახებსაც არა უშავდა, მაგრამ შუაგულში განთავსებული საპირფარეოს სუნი გაუსაძლის ხდიდა

იქ ყოფნას. ქუთაისი მხიარულობდა. პარკში ორკესტრი უკრავდა. თეატრალური წარმოდგენები მიმდინარეობდა და ყველგან წითელი დროშები ფრიალებდა. ყველაფერი ქართულ ენაზე მოისმოდა და ჩემთვის ძნელი გასაგები იყო, ირგვლივ რა ხდებოდა.

იმ საღამოს, როგორც იქნა, პურმარლით სახეც კოპნია რესტორანში ტვინსატეხი ფიქრებით აფორიაქებული ეუღლად შემოვუჯექი მაგიდას. სიღარიბე და ნგრევა – ეს მომავალი შენობის ასაშენებლად მოსწორებული ნიადაგია, თუ მხოლოდ დრომოჭმული, უგუნური, ცენტრალიზებული ჩაგვრის შედეგი? ზოგადად ქართველები გამოუსწორებელი კერძო მესაკუთრენი არიან, თუ თითო-ოროლა სასტუმროს მეპატრონეა ასეთი, რომელთაც დიდი ვაივაგლახით გავესაუბრე? ოსები კომუნისტებს მხარს გონების კარნახით უჭერენ თუ სილატაკის გამო? და საერთოდ, რას წარმოადგენენ ეს ხალხები, რომელთა ენების სახელწოდებანიც კი არ ვიცი? ეს ჭუჭყიან-წინსაფრიალი ხელზე მიმტანი მეფის დროს უფრო

პორსლი განტი და დოს პასოსი

ბედნიერი იყო თუ ახლა? გახდა თუ არა იგი უკეთესი მიმტანი, მოქალაქე და სოციალურად აქტიური პიროვნება? ენების სწავლების უფრო მეტი შანსი აქვს თუ არა (ცდილობდა ფრანგულად დამლაპარაკებოდა)? რჩება შაშის თამაშისა და ცოლთან აღერისათვის უფრო მეტი დრო? აქვს თუ არა თვალხატულა, ჯანმრთელი ბავშვების აღზრდისათვის უკეთესი პირობები? როგორ შეიძლება ამ კითხვებზე პასუხის გაცემა, როცა ჩიტებისა და მცენარეთა სახელები არ იცი, არ იცი მათი ენა, ანბანიც კი, როცა შენ დაკარგე ქალაქის ფურცელი, რომელზედაც ჩანიშნული გქონდა სოფლებისა და უღელტეხილთა სახელები?

რამდენიმე ჭიქა ღვინო დავლიე მოყვითალო ფერის სახიან, ცბიერთვალეებიან კაცთან, რომელსაც ვატყობდი, ჩემი ვინაობა და სადაურობა აინტერესებდა. კარგა ხანს

ვებრძოდით გაურკვეველობით გამოწვეულ უხერხულ ვითარებას. თუ მარტო ლოზუნგებით შემოიფარგლები, ღვინოს დალეე და ისიამოვნებ, შეგიძლია იძახო „ვაშა“ და მხიარულიც იყო. მაგრამ, ვთქვათ, მიხვდი, რომ „ვაშას“ ძახილის დრო გავიდა, გაინტერესებს გაიგო იარლიყის მიღმა ყუთში რა დევს. საიდან უნდა შეიტყო? სად უნდა მოიძიო ფაქტები? ან მათ რომ წააწყდები, როგორ უნდა გამოიცნო? მოვლენებში წვდომისათვის საჭიროა ქალაქის, გზის, უღელტეხილისა და ადამიანთა შესახებ ცნობები, რომელ-

თაც ჭამა-სმა, ჩაცმა-დახურვა ესაჭიროებათ. ბედნიერებისათვის სიყვარულის უნდა უნდა ფლობდნენ. უყვარდეთ და თვითონ იყვნენ სიყვარულის საგანნი. სირთულე უცხო ენის უცოდინარობა არ არის, ცხოვრების ენაა რთული. ჩემმა თანამოსაუბრემ სასტუმროს კარამდე ისე მიმაცილა, კითხვების დასმა არ შეუწყვეტია. ვფიქრობ, კმაყოფილი უნდა დარჩენილიყო.

ოთახში რომ შევედი, უკანალიზაციო ტუალეტის საშინელმა სუნმა შემანუხა. ესკიმოსის, ადამანის კუნძულზე მცხოვრებისა თუ მილეოკერელი ბანკირისათვის, ფაქტია, სიმყრალე ერთიდაიგივეა. დანერე და უდეპეუე სახლში მისტერ ნი-უზრაიტერს. მაგრამ მაინც ვისგან მოდის სიმყრალე? საბჭოელებისაგან თუ ადამის მოდგმას მოსდევს თან?

მეორე დღეს ღიად დარჩენილი კითხვებით „ამერიკანსკი პისატელი“ მატარებლით ბაქოს გაემგზავრა. ბაქო ნავთობის ქალაქია. ახალი ქალაქი. იქნებ იქ ნაკლები სირთულეებია ჩემი სამშობლოსავით?

სამშობლოზე ჩამოვარდა სიტყვა და მისტერ „პისატელ“, თვითონ რა იცით სამშობლოს შესახებ?

**ინგლისურიდან თარგმანა
პასტანოვ ავალოკელმა**

**ეს არის ნაწყვეტი ჯონ
დოს პასოსის ესეების ნიგ-
ნიდან „ყველა ქვეყანაში“**

(1934), რომელშიც შესულია ამერიკელი მწერლის 1928 წელს საბჭოთა კავშირში მეორე მოგზაურობის შთაბეჭდილებანი. ამჯერად რუსეთიდან მომავალი დოს პასოსი, სექტემბერში, აზერბაიჯანიდან შემოდის თბილისში (პირველად 1921 წლის აგვისტოში იგი თურქეთიდან გემით ჩამოვიდა ბათუმში), თბილისიდან კი ავტობუსით მიემგზავრება ისევ უკან ჩრდილოეთისაკენ, ვლადიკავკაზში, სადაც მას ელოდება ამერიკელი ექიმი, ივანე პავლოვის მოწაფე, პორსლი განტი, და იქიდან ორივე მამისონის უღელტეხილის გავლით იწყებს ლაშქრობას საქართვე-

მთარგმნელისაგან

ლოში. რამდენიმე დღე რჩებიან ონში, შემდეგ ჩამოდიან ქუთაისში, სადაც

ლამეს ათევენ სასტუმრო „ოტელ დე ფრანსში“ (დღევანდელი სამხატვრო გალერეის შენობა). მეორე დღეს განტი მიემგზავრება ბათუმში, დოს პასოსი კი ერთი დღის შემდეგ – ბაქოში, საიდანაც მატარებლით ბრუნდება მოსკოვში, მეიერხოლდთან, პუდოვკინსა და ეიზენშტეინთან შესახვედრად.

ეს ორი ამერიკელი, მომავალში ცნობილი მწერალი და ასევე ცნობილი მეცნიერი (პორსლი განტი რუსეთიდან სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ, 1929 წელს ჯონ ჰოპკინსის უნივერსიტეტში აარსებს პავლოვის ლაბორატო-

რიას. გამოქვეყნებული აქვს 400-ზე მეტი სამეცნიერო სტატია და რამდენიმე მონოგრაფია. ინგლისურად თარგმნა ჰავლოვის ნაშრომები) საქართველოში მოგზაურობის შემდეგ განუყრელ მეგობრებად დარჩენილან ცხოვრების ბოლომდე.

დოს პასოსის ქალიშვილმა, ქ-მა ლუსი დოს პასოს კოგენმა, რომელიც შარშან, ოქტომბერში, კუნძულ მაღეირა-

ზე ჩატარებულ ჯონ დოს პასოსის პირველ საერთაშორისო კონფერენციაზე გავიცანი, გამომიგზავნა ფოტოსურათი, რომლის გამოქვეყნების ნებართვა ამ სურათის ფოტოგრაფს, ჰორსლი განტის ქალიშვილს, ქ-ნ ემილი განტ კაპნს გამოსთხოვა. ფოტოზე, რომელიც 1960 წელს განტის სახლში, ჯორჯიის შტატშია გადაღებული, ჰორსლი განტი და დოს პასოსია აღბეჭდილი.

ნინო ციმაკურიძე

ანკა ვისდის ნუბეში და მსიარულება

ინტერვიუ სთხოვო მწერალს ისე, რომ მისი არცერთი ნაწარმოები ნაკითხული არა გქონდეს, თავხედი თუ არა, ავანტურისტი მაინც უნდა იყო.

ეს ორი „ღირსება“ ჩემში რამდენიმე წლის წინათ აღმოვაჩინე, როდესაც თბილისში ალექსანდრე დიუმას სახელობის ფრანგული კულტურის ცენტრი იხსნებოდა. პრეზენტაციაზე თბილისს ეწვია და ლექციები წაიკითხა ორმა ფრანგმა მწერალმა, კლოდ შოპმა და დომინიკ ფერნანდესმა. ეს უკანასკნელი არც ისე დიდი ხნის წინათ „უკვდავის“ მანტიით შეიმოსა ანუ საფრანგეთის აკადემიის წევრი გახდა. ბატონი კლოდ შოპი კი დიუმას შემოქმედების მკვლევარი და დიდი ქომავი გახლავთ და სწორედ ის გახდა ჩემი „მსხვერპლი“. შედეგად დაიბეჭდა სტატია „ახალ ქართულ გაზეთში“, რომელსაც, რასაკვირველია, ძალზე მოკრძალებული მიზანი ჰქონდა – მკითხველისათვის კიდევ ერთხელ შეეხსენებინა, თუ რაოდენ მნიშვნელოვანი კულტურულ-საგანმანათლებლო კერა ფუძნდებოდა ჩვენს დედაქალაქში და ერთი ქართველი ფრანკოფონის იმედია იმედიანი შთაბეჭდილებები მოეთხრო.

„დიუმამ“ (შინაურულად ასე მოვიხსენიებთ ფრანგული კულტურის ცენტრს) მართლაც გაამართლა ქართველი ფრანკოფონების იმედები (გულწრფელად ვისურვებდი, დიდ ქართულ იმედებსაც იგივე ბედი დაჰყოლოდეს...) და არაერთი მნიშვნელოვანი პროექტი განახორციელა. ჩემთვის, როგორც „ქალისათვის, რომელსაც ლიტერატურა ძლიერ უყვარს“, განსაკუთრებული ხიბლი ფრანგი და ფრანკოფონი მწერლების სტუმრობასა და ქართველ მკითხველთან შეხვედრებს მოსავს. „ავანტურიზმის“ მეორე შემოტევააც ასეთმა შეხვედრამ შემყარა.

მაისის თვეში „დიუმამ“ და „თეატრმა ათონელზე“ არაჩვეულებრივ ქალბატონს უმასპინძლა. ანკა ვისდის, ასე ჰქვია რუმინული წარმოშობის ფრანკოფონ მწერალს, რომლის შემოქმედებასაც აქამდე თითო-ოროლა „დიუმას ჭია“ თუ იცნობდა. მედიათეკაში მისი რამდენიმე წიგნი

მართლაც მოიპოვება, მაგრამ როგორც კი ხმა გავარდება, ესა თუ ის მწერალი თბილისს სტუმრობსო, იმედი ნუ გექნებათ, რომ შეხვედრამდე მის რომელიმე თხზულებას ხელში ჩაიგდებთ („ყველაფერი დასწრებაზეა ამ ქალაქში!“)

ანკა ვისდის ნაკითხვის მსურველებს შეხვედრის მერეც ვვინევს რიგში დგომა, ვინაიდან შეუძლებელი იქნებოდა, ორი ფერიული დღის შემდეგ, რაც ამ ქალბატონმა გვაჩუქა, ჩვენი რიცხვი მნიშვნელოვნად არ გაზრდილიყო. ამ მიზეზის გამო დავაგვიანე კიდევ, სტატიად მექცია პატარა ინტერვიუ, რომელიც 3 მაისს „ათონელის თეატრში“ ჩავინერე. ზეპირი ურთიერთობების შთაბეჭდილებებს ორი წიგნის ნაკითხვით მიღებულიც დავუმატე, მაგრამ არა მგონია, ამ შთაბეჭდილებების მცირე ანარეკლი მაინც მივიტანო ჩვენი ჟურნალის მკითხველამდე.

არაა სტატიის წერა და ჟურნალისტობა ჩემი საქმე. ჩემი საქმე თარგმნაა და ვაპირებ კიდევ ანკა ვისდის გადმოქართულებას. თუ გადავწყვიტე თქვენი თარგმნა, შემეძლება თუ არა, მოგწეროთ და კითხვები დაგისვათ-მეთქი, რომ ვუთხარი, მომხიბლავად გამიღიმა (სულ იღიმება დალოცვილი) და არ მოგერიდოთო, მითხრა, მთარგმნელები ძალიან მიყვარს და ნებისმიერ კითხვაზე გიპასუხებთო. „სავიზიტო ბარათებად“ თქვენს რომელ ნაწარმოებებს მიიჩნევთ-თქო და ის ორი პიესაც დამისახელა, რომლის თარგმნასაც პირველ რიგში ისურვებდა. რა თქმა უნდა, ამ ინფორმაციის გასაიდუმლოებას არ ვაპირებ, „მუდამყამს ერთად“ და „კლასის ფოტო“ გახლავთ ანკას უსაყვარლესი წიგნები.

ვისდის იშვიათი გვარი ყოფილა რუმინეთში და როდესაც ანკას მამა, არქიტექტორი გეორგელ ვისდის, პოლიტიკურად არასაიმედო გახდა კომუნისტური რეჟიმისათვის, გამომცემლებმა ანკას გვარის შეცვლა მოსთხოვეს. გამომცემლებთან კი საქმე ძალზე ადრე დაუჭერია. 14 წლისამ დაწერა პირველი პიესა და 19 წლისას კიდევ დაუბეჭდეს და კიდევ დაიდგა. ამ დროისათვის იგი ბუქარესტის თეატრისა და კინემატოგრაფის ინსტიტუტში სწავლობდა. გვარის შეცვლას ახალგაზრდა მწერალმა მამასთან ერთად პოლიტიკურ ემიგრაციაში წასვლა არჩია და შვეიცარიაში დამკვიდრდა. მიუხედავად იმისა, რომ ლიტერატურის გარეშე ცხოვრება ვერ წარმოედგინა, უფიქრია, ენობრივი გარემოს შეცვლის გამო მწერლობას უნდა გამოვეთხოვო. არადა, შემოქმედება მისთვის სრულიად ორგანული მოდუს ვივენდი გახლდათ.

„თანატოლებისაგან განსხვავებით ვუნდერკინდისა და მონაზონის ცხოვრებით ვცხოვრობდი, არც შეყვარებული

მყოლია, არც წარმატებისაგან თავბრუ დამხვევია (როგორ მოვიტყვი, ეს რომ არ მეკითხა! ნ.ც.), იმდენად ბუნებრივად ჩაიწერა ეს წარმატება ჩემი ცხოვრების წესში. 18 წლისამ ვიგრძენი, რომ მოზრდილი ვარ და არჩევანის გაკეთების აუცილებლობამაც არ დაახანა“. ანკას პირველი არჩევანი, როგორც მოგახსენეთ, პოლიტიკური გახლდათ.

ლოზანაში სამართალსა და კრიმინალისტიკას სწავლობდა, მაგრამ ნიჭმა არ მოასვენა და დიდი გამოწვევაც გააბედინა. ხელთათმანი ფრანგულ ენას ესროლა. „როცა უცხო ენაზე წერ, უფლება არ გაგაჩნია, ეს ენა მის მატარებლებზე ცოტა უკეთ მაინც არ ისწავლო“, ამბობს ანკა და თუკი მის ერთ წიგნს მაინც წაიკითხავ, მიხვდები, რომ ეს ტრაბახი არაა. არც მარტო ჩემი დასკვნა გახლავთ. ფრანგული ლიტერატურული კრიტიკა მის სამწერლობო ენას უაღრესად მაღალ შეფასებას აძლევს. 30-მდე პიესის, საბავშვო მოთხრობების, სცენარების (კინოს, ტელევიზიისა და რადიოსათვის), ერთი რომანის („მარადი სატრფო“) ავტორს არაერთი საამაყო პრემიაც მიუღია და რაც, ჩემი აზრით, კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია, მისი თხზულებები ლიტერატურულ უმეცობაში ისწავლება და საბაკალავრო გამოცდების პროგრამებშიც რეგულარულად ხვდება.

სამართლისა და კრიმინალისტიკის შემდეგ დრამატული ხელოვნების შესწავლას უბრუნდება, ამჯერად პარიზში. მისი საქმიანობის არეალი კი იმდენად მრავალფეროვანია, შეუძლებელია, რაიმე არ გამოგვჩვენოს. უმუშაოა ჟურნალისტიკად, კინო და თეატრალურ კრიტიკოსად ფრანგული და შვეიცარიული მედიისათვის („ფიგარო“, „კოსმოპოლიტენი“ „რადიო ფრანს ინტერნაციონალი“, „ჟურნალ დე შენე“ და მრავალი სხვა), შვეიცარიული ჟურნალის „ვუარის“ პარიზული გამოცემის რედაქტორად, დრამატული ხელოვნებისა და სამართლის მასწავლებლად; ხელმძღვანელობს თეატრალურ სტუდიას, სახელოვნებო ფესტივალებს, მათ შორის მამამისის მიერ დაარსებულ ხელოვნებისა და არქიტექტურის ამსახველი ფილმების ფესტივალებს.

ჟურნალისტიკამ ისეთ ადამიანებს შეახვედრა, როგორებიც არიან ჟან ანუი, გაბრიელ გარსია მარკესი, ფრიდრიხ დიურენმატი, ეჟენ იონესკო, ემილ სიორანი, მილან კუნდერა... ამ მწერლებს პირობითად ორ ჯგუფად ჰყოფს. „მარკესი და კუნდერა უნივერსალურ პრობლემებზე საკუთარ ფესვებზე დაყრდნობით, კონკრეტული გვესაუბრებიან, ხოლო ანუი, იონესკო, დიურენმატი და სიორანი იმავე უნივერსალურ პრობლემებს მეტაფორული ენით გვანვდიან.“

ანკა ვისლერი და ნინო ციმაკურიძე

განსაკუთრებით ძვირფასი ანკასათვის ჟან ანუისთან შეხვედრებია. თბილისში გამართულ პირველ საღამოზეც სწორედ მასზე ისაუბრა. „ჟან ანუი, უნუგემო და მხიარული კაცი“, ასე ერქვა მის ლექციას და შესაძლოა, ასე დაერქვას წიგნსაც, რომელსაც ახლა წერს ანუის შემოქმედებაზე. როგორც „დიუმას ცენტრის“ დირექტორმა ფრანსუა ლორანმა ბრძანა, იმდენად საინტერესოდ და ახლებურად დაგვანახა ეს თითქოს კარგად ნაცნობი ფრანგი დრამატურგი, რომ აუცილებლად გაგვიჩნდა მისი ხელახალი აღმოჩენის სურვილი.

ანკა ვისლერი საოცრად არტისტული ადამიანია, ისეთი ზეიმური ატმოსფერო შექმნა პირველივე წუთებიდან, რომ კითხვების დასმის სურვილიც გაგვიჩნდა. მე პირადად ამ ზეიმური ატმოსფეროს გაფუჭების შიში გამიჩნდა, ალბათ, სხვებსაც... მხოლოდ მეორე დღეს, სახელდახელო ინტერვიუს დროს ვკითხე, იზიარებდა თუ არა ანუის პესიმისტობის შესახებ ლიტერატურულ კრიტიკაში კლიშეულ ცნებებს. „ანუი პესიმისტი კი არა, კაცობრიობისაგან იმედგაცრუებული ადამიანია. ერთგვარი ბრიტანული გამჭრიახობა და ხედვა აქვს. პესიმისტი სიორანია. ანუი კი ძალზე მხიარულია ისევე, როგორც შექსპირი და ჩეხოვი. სერიოზულობა და იუმორი ამ დიდ დრამატურგებთან განუყრელად თანაარსებობს“, ამბობს ანკა.

ვკითხე: „დაგეხმარათ თუ არა ჟურნალისტიკური გამოცდილება სამწერლობო ენისა და სტილის შემუშავებაში, თუ პირიქით, ხელიც შეგიშალათ?“

„ჟურნალისტიკისა და მწერლის ენა პრინციპულად განსხვავდება, რადგან განსხვავდება დამოკიდებულება სათქმელის მიმართ. ჟურნალისტიკის ამოცანა ინფორმატიულობა და მაქსიმალურად ობიექტური ანალიზია, სუბიექტური ხედვის, პრობლემის პირადული რაკურსით დანახვა და წარმოჩენა კი მწერლის საქმეა. როდესაც ვიგრძენი, რომ ჟურნალისტიკა ხელს მიშლიდა, კიდევ დავანებე თავი, მიუხედავად იმისა, რომ ამ საქმიანობამ გენოსებთან შეხვედრების უნიკალური შესაძლებლობები მომცა.“

„თქვენ ბრძანეთ, რომ რუმინეთიდან წასვლით ახალი ცხოვრების, ახალი გამოცდილებისა და ჰორიზონტების პერსპექტივა გაგიჩნდათ და ამის გამო ბედს ემადლიერებით. რა გენანებათ ყველაზე მეტად?“

ერთხანს გაჩუმდა და: ენაო, – მიპასუხა. ჩემი შემდეგი შეკითხვა სწორედ ენას ეხებოდა (ანკას თქმით, გამოვიცანი!), მაინტერესებდა, რატომ არ მოინდომა, ბილინგვური მწერალი ყოფილიყო.

„კუნდერამ ფრანგულად წერა იმიტომ დაიწყო, რომ თარგმანები არ მოსწონდა. მე სხვა გზით მივედი ფრანგულ ენასთან. ბოლინგვურ მწერლობას კი ვერ ვბედავ იმიტომ, რომ ცოცხალ რუმინულთან დიდი ხანია შემინყდა კონტაქტი, 73 წელს წამოვედი იქიდან, ენა კი მოგესვენებათ, სწრაფად ვითარდება...“

ძალზე არტისტულია ანკა ვისდეი-მეთეი, რომ მოგახსენეთ, ეს შთაბეჭდილება პირველსავე დღეს შეიქმნა, როცა იგი აწუხდა და საკუთარი თავის შესახებ გვესაუბრა და ერთი პიესის – „მუდამყამს ერთად“ ნაწყვეტის ვიდეოვერსიაც გვაჩვენა. მეორე დღეს კი თეატრში მისმა არტისტულობამ, იუმორმა და ხალისმა კიდევ მეტად დაგვატყვევდა... ამ დღეს ხომ ანკა რეჟისორისა და მსახიობის ამპლუაშიც მოგვევლინა. ქართველ და თბილისში მცხოვრებ რამდენიმე ფრანგ მსახიობთან სულ რამდენიმე საათიანი რეპეტიციის ჩაატარა, საკუთარი გამომცემელი, ბ-ნი პატრიკ დელალოც „გაამსახიობა“ და თავისი ორი პიესის („კლასის ფოტო“ და „ქალბატონი შექსპირი“) ნაწყვეტები წარმოგვიდგინა.

„დღევანდელი წარმოდგენით ორგვარად მინდა მოგესალმოდეთ, – ამ სიტყვებით დაიწყო საღამო ანკა ვისდეიმ, – ერთი პოლიტიკური საღამოა, მეორე კი შემოქმედებითი“, მერე შავ როიალს წითელი ქსოვილი მოაძრო, კულისები-საკენ მოისროლა და სცენაზე მდგარ ინვალიდის სავარძელში ჩაჯდა. ეს ქმედება ასე ახსნა: „დღევანდელ დღეს იყო დრამატურგი, ნიშნავს, იყო ინვალდი“. რაც შეეხება წითელ ქსოვილს, სპექტაკლის შემდეგ, ჩვენი საუბრისას თქვა, რომ გააკვირვა ქართველი მაყურებლისაგან ამ მინიშნების უგულვებლყოფამ. „რუმინეთში ეს ეპიზოდი ყოველთვის სიცილს იწვევს. მაგრამ ის ფაქტი, რომ ქართველები ყოველ სიმბოლოს, ყოველ დეტალს არ უკვირდებიან და პოლიტიკურ სარჩულსა და ქვეტექსტებს არ ეძიებენ, იმის მანიშნებელია, რომ ეს ძალზე თავისუფალი და ლალი ხალხია“.

კიდევ ერთი სცენური ქმედება დარჩა, ოღონდ წინა დღეს, ვიდუომასალის ყურებისას, ჩვენი ყურადღების მიღმა. პიესა „მარადყამს ერთად“ ორი რუმინელი დის შეხვედრას ასახავს, რომელთაგან ერთი პოლიტიკურ ემიგრაციაში წავიდა, მეორე კი სამშობლოში დარჩა. მათ თეატრის სიყვარული აერთიანებთ, დიქტატურა აშორებთ, მაგრამ ბრძოლისა და სიყვარულის 20 წელი აკავშირებთ. ესაა პიესა, რომელსაც, დრამატურგის თქმით, არცერთ ქვეყანაში ცრემლისა და სიცილის გარეშე არ უყურებენ. პიესაში არის ეპიზოდი, სადაც დები თავიანთ ნაწერებს ხევენ და ნაგვის ურნებში ყრიან. ურნაში კი არა, ურნებში. რატომღაც საჭირო, თქვენი აზრით, ორი ურნა, გვკითხა მწერალმა და რადგან ჩვენ, „ლალმა ქართველმა მაყურებელმა“, ვერ გამოვიცანით, თვითონვე აგვიხსნა: „ეს ხრიკი დისიდენტმა მამამ მოიგონა. ერთ ურნაში ჩაყრილი ქაღალდის ნაკუნებით შესაძლებელია ტექსტის აღდგენა, სხვადასხვა ადგილას გაფანტვით კი მეტადა ხარ დაცული...“

ათონელის თეატრში წარმოდგენილი „კლასის ფოტო“ ისევეა აღბეჭდილი დრამატურგის ბიოგრაფიით, როგორც „მარადყამს ერთად“. აქ სამშობლოდან გადახვენილი მთავარი გმირი ოცი წლის შემდეგ დას კი

არა, თანაკლასელებს ხვდება. შეხვედრა იმაზე მტკივნეული აღმოჩნდება, ვიდრე ბიანკას შეეძლო წარმოედგინა, დროის მსახვრალ ხელს პოლიტიკური მოვლენებიც წაეშველა და კიდევ უფრო გაამძაფრა და გაამწვავა სიყვარულიცა და სიძულვილიც. ამ პიესაში, თუ პრესას მოვიშველიებთ, „საუცხოოდ დახატული ადამიანური არსების სირთულე ავტორის ნიჭის წყალობით სიცილსა და ცრემლს შორის დაგვატარებს“ („ლე დოფინე“).

პრესის სახოტბო გამომხაურებების ბევრი ამონარიდი შეიძლება მოგვეტანა, მაგრამ ისედაც სიტყვა გაგვიგრძელდა. ქართველი მაყურებლისათვის წარმოდგენილი მეორე პიესა, „ქალბატონი შექსპირი“, კი არ შეიძლება ყურადღების მიღმა დაგვრჩეს.

თანამედროვე ლიტერატურა გამუდმებით იხმობს წარსულიდან მითებსა და მითებდა ქცეულ ისტორიული ლიტერატურულ ამბებსა და პერსონაჟებს. ანკა ვისდეიმ გენიალური შექსპირი გამოიხმო, უფრო სწორად, გენიალური შექსპირები, უილიამი და მისი მეუღლე ანა. მათი კორესპონდენცია, ანკა ვისდეის ლიტერატურული მისტიფიკაციის ნაყოფი, იმდენად შთაბეჭდავი და დამაჯერებელია, ეპოქისა და შექსპირის შემოქმედების ისეთი ღრმა ცოდნითაა შექმნილი, რომ ერთი კურიოზიც გამოუნწვევია: ნიგნის ინგლისური თარგმანის პრეზენტაციაზე ორი ინგლისელი ფილოლოგი მისულა ანკასთან და უთხოვიათ, დაწვრილებით ეამბა, თუ როგორ იპოვა ლონდონის გარეუბნის ერთ სხვენზე მიკარგული ეს უნიკალური ხელნაწერი. ამაზე უკეთესი შეფასება ხელოვანის ოსტატობისა (მთარგმნელისაც, რასაკვირველია) ძნელია წარმოიდგინო.

ჯერ მხოლოდ ორი ნიგნი ჩავიგდე-მეთეი ხელთ, მოგახსენებდით და ერთი მათგანი სწორედ „ქალბატონი შექსპირია“, მეორე კი, „გულთამპყრობელის საზარელი აღსასრული“, ისევ ლიტერატურული მითით საზრდოობს, ამჯერად დონ ჟუანის უბერებელი მითით. ოღონდ დონ ჟუანი დაგვბერებია და თვით ქცეულა მსხვერპლად. შინაარსის გადმოცემისაგან თავს შევიკავებ იმ იმედით, რომ ამ იუმორით უხვად გაჯერებულ პიესას ისევე, როგორც ანკა ვისდეის სხვა ქმნილებებს მალე ვიხილავთ ქართულად ამეტყველებულს, ოღონდ დონ ჟუანის ხსენებისას არ შეიძლება ერთი საინტერესო ფაქტიც არ მოგანოდოთ. ანკას კალამს „დონა ჟუანაც“ შეუქმნია და სათაურის ორიგინალობის დადასტურება და მასზე საავტორო უფლებების მოპოვება პარიზის უმაღლესი ინსტანციის სასამართლოში დასჭირებია.

ისღა დაგვრჩენია, ვთქვათ, რომ ქალბატონი ვისდეისათვის საქართველოში სტუმრობის იდეა მის ყოფილ კოლეგას, ამჟამად თბილისში მცხოვრებ შვეიცარიელ ჟურნალისტსა და კინოდოკუმენტალისტს კრისტიან ზენდერს მიუწოდებია, რასაც მოჰყვა „მედია კავკასიისა“ და ფრანგული კულტურის ცენტრის მოწვევა, აგრეთვე შვეიცარიული კულტურული ფონდის „პრო ჰელვეციის“ მხარდაჭერა.

მადლობის მეტი რა გვეთქმის მათთვის ამ მრავალმხრივი, ხალისისა და ნუგემის (ანუისაგან განსხვავებით) განმსახიერებელი შემოქმედის გაცნობისათვის.

ლამა იმედაშვილი

პატრიარქის ზაფხული

თუკი ცენზურა არ არსებობს, გამოდის, რომ ყველა სიტყვა უცენზურო ყოფილა, საკუთარ თავს გამოუტყდა პირველი უბნის პროკურორის თანაშემწე, ლეო კიკაბიძე და მატარებლის ფანჯრიდან თბილისის შემოგარენის იმ მოსანყენ სერებს გახედა, რომელიც მაშინაც არაერთგზის ჰქონდა ნანახი, როდესაც რუსული ცენზურა დაუნდობლად მძვინვარებდა.

მატარებელი დაიძრა და მოსანყენი სერებიც აიყოლია. უსამართლოდ გამოვა, რამდენიმე სიტყვა თავად ლეოზეც თუ არ ითქვა.

გრიგოლ საგანელიძეს ყველა იცნობს. ძნელი წარმოსადგენია ადამიანი, რომელსაც პუშკინის ცხრა ნომერში არ შეეველო, სადაც განთავსებული გახლდათ კიდეც საგანელიძის საკონდიტრო, და მალაზიაში წარმოდგენილი მრავალრიცხოვანი ტკბილეულობიდან ერთ – ერთი მაინც არ გაეისინჯა.

ლეო კიკაბიძის გვარ – სახელი მშობლებისა, რამდენიმე მეგობრისა, პროკურატურის თანამშრომლისა და ასევე რამდენიმე მეზობლის გარდა, ჯერჯერობით მაინც, არავის ეცნობა, მითუმეტეს გასაკვირი უნდა იყოს ერთი ამბავი: რომ არა გრიგოლ საგანელიძე, არც ლეო იქნებოდა ამქვეყნად.

იმას ნურავინ იფიქრებს, თითქოს ლეოს დედას, ქალბატონ ზინაიდა ზომლეთელს ეცუღლუტოს რამე. მართალია, ქმარ დაკარგულ – დაქვრივებული გახლდათ, მაგრამ მაინც ერთგულად დარაჯობდა საკუთარ სხეულსა თუ სულს. ასე რომ, არც გვერდით გაუხედავს და არც ღამით მიჰპარვია ვინმე, თუმცა სოფლის დედაკაცები მოსიყვარულე პლატონის გარდაცვალებას ზინაიდასა და სოფელ ნაფარეულში მისსავა დაარსებულ თეატრს აბრალებდნენ. პლატონს თურმე ძალიან არ მოსწონდა მეუღლის მსახიობობა, მეტიც, რცხვენოდა კიდეც, მაგრამ ქალს ვერაფერი შეასმინა. გამუდმებულმა კამათმა და სევდამ საბოლოოდ შეარყია პლატონის ისედაც სუსტი ჯანმრთელობა, რაც გამხდარა კიდეც მისი გარდაცვალების მიზეზი. ზინაიდას სიჯიუტე უფრო მეტად რევოლუციური სიოთი თუ ახალი ცხოვრებით გახლდათ განპირობებული, ვიდრე ღვთისგან მომადლებული ნიჭით. მიუხედავად მრავალი მცდელობისა, აღნიშნული სოფლის გლეხობა სპექტაკლებს არ ეხსრებოდა. პირიქით, თეატრის განვითარებას ყოველმხრივ უშლიდა ხელს და ერთხმად იმეორებდა: წარმოდგენა გარყვნილების ბუდეაო! ზინაიდას ბრძოლამ შედეგი მაინც გამოიღო, კომისარ შამშე ლეჟავას დახმარებით თეატრს ძველი, ქვითკირის მარანი გადაეცა, რომელიც სოფლის ცენტრში იყო განთავსებული და წარსულში სახალხო მამულს ეკუთვნოდა. დასის წევრებმა ქვევრები ამოთხარეს, გაყიდეს და თეატრი გამართეს, როგორც მოსალოდნელი იყო, კლუბს

შამშე ლეჟავას სახელი შეერქვა. ამის შემდეგ გაჩაღდა ნამდვილი შემოქმედებითი ცხოვრება. წარმოდგენა წარმოდგენაზე იმართებოდა, შემოსული თანხები თეატრსაც ხმარდებოდა, უმუშევრებსაც, ღარიბ ბავშვებსაც და მინისტრისგან დაზარალებულებსაც. ბოლო წარმოდგენით, იგულისხმება არსენ საგანელიძის ნაწარმოების მიხედვით დადგმული ლიტერატურული საღამო, მოგროვილი ცამეტი მანეთი გადაეცა კიდეც დაზარალებულებს, რა თქმა უნდა, ხელიდან ხელში. ასე რომ, ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, ზინაიდა ზომლეთელს საგანელიძის გვარი გაგონილი ჰქონდა, თუმცა ეს ფაქტი მათ ნათესაურ კავშირს ნამდვილად არ ადასტურებდა.

დღევანდელ თაობას არსენ საგანელიძისა და, მითუმეტეს, შამშე ლეჟავას გვარ – სახელი თითქმის არაფერს ეუბნებოდა, მაგრამ თავის დროზე, იგულისხმება გასული საუკუნის ათიანი წლები, ბატონი არსენი მართლაც სახელგანთქმული მწერალი გახლდათ. თავიდან, როგორც მაშინ მიღებული იყო, ისიც ათასნაირ ფსევდონიმს ეფარებოდა, თუმცა ჟურნალ-გაზეთების რედაქტორები მაინც არ ინდობდნენ და ხშირად უწერდნენ ამგვარ შეფასებას:

ორპირელს: „დედინაცვალმა ერთ დღეს გამიწყრა თავში მირტყამდა“ ...ამის შემდეგ ხომ არ დაგჩემდათ წერა?

აქილესს: უცნაურს ბრძანებთ: „გონიერი, ზღვის ტალღებში მძიმე საგანივით იძირება და უმეცარი, მჩატესავით ტივტივებსო.“ – აბა სცადეთ.

უჩინარს: მოთხრობა კარგა გრძელიც არის, კარგი ხელითაცაა ნაწერი, ქალაქსაც არა უჭირს რა, მაგრამ შინაარსის მაგიერ ყველა ესენი როდი გამოდგება.

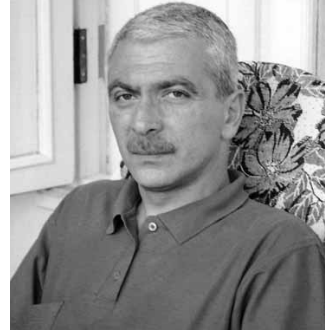
კვინის: დედა ნახე, მამა ნახე, შვილი ისე გამონახეო. სახელი რა გაქვს, ნაშრომი რა გექნება.

ხომ მწარეა?

მწარეა, მაგრამ არც იმათ გაემტყუნებათ. წერა – კითხვის უცოდინარისა და ზარმაცის გარდა ყველას კალამი აელო ხელში. თხზავდნენ და აგზავნიდნენ. საქმე იქამდე მისულა ერთ – ერთი ჟურნალის რედაქციას განცხადება დაუსტამბავს და ლიტერატურულ საქმიანობაზე ლამის ხელი აუღლია.

ჩვენი ფოსტა:

ახალგაზრდა მწერლებო! მწერლებო, რომლებიც უკვე გამოსულხართ სამწერლო ასპარეზზე და მწერლებო, რომლებიც გამოხვალთ ახლო მომავალში. ერთი თვე არ არის, რაც ჟურნალი „კლდე“ გამოდის და ერთ თვეზე მეტია, რაც ჩვენს რედაქციას აუარებელი ბელეტრისტიკული და პოეტური ნაწარმოები მოსდის. ჩვენ იმაშიც დარწმუნებულნი ვართ, რომ მრავალი მათგანი ჯერ კიდევ გზაში იმყოფება. ყველანი ჩვენ დიდის ყურადღებით გადავიკითხეთ და შემდეგი უცნაური მოვლენა აღმოვაჩინეთ. ისინი შეეხე-

ბიან მზესა და მთვარეს, ვარსკვლავსა და ელვას, იასა და ყაყაჩოს, ზღვასა და წყალსა, მრავალ უსულო საგანს, არსად ადამიანის ხსენება არ არის! ამის გარდა, ეს უსულო საგნები მუდამ ლაპარაკში არიან, არმიყმი, სიყვარულის გამოცხადებაში და ფილოსოფიურ საუბრებში. მზე ახველებს, მთვარე ნანას მღერის, ვარსკვლავი ლოგინში წვება, ზღვა კლდეს ზღაპარს ეუბნება და მდინარე იზმორება. რაც შეეხება სიტყვა კლდეს, რომელიც, ჩვენდა სამწუხაროდ, იმავ დროს, ჩვენი ჟურნალის სახელიც არის, იგი მოსვენებას არ გვაძლევს. ამ სათაურით ჩვენ მოგვივიდა ორმოცდასამი ლექსი, ასთხუთმეტი მინიატურა, ასთვრამეტი სილუეტი, სონეტი, ჩახრუხაული და მუხამბაზი. ერთის სიტყვით, ჩვენი მწერლების საყვარელ სიტყვად გადაიქცა. ამის დანაშაულს ჟურნალი „კლდე“ თავის თავზე იღებს და მწუხარებას აცხადებს. ამასთანავე ჟურნალის სარედაქციო კოლეჯიამ ერთხმად დაადგინა მთავრობას თხოვნით მიმართოს, დაკეტოს ეს ჟურნალი, რადგან სახელის გამოცვლისაც გვეძინია. ქართველი პოეტისთვის ვერ გამოიგონებ ისეთ სახელს ან სიტყვას, რომელმაც არ ააფრთოვანოს, მუზა არ გააღიზიანოს და ლექსი არ დაანერინოს.

თქვენი ნიჭის თავყანისმცემელი რედაქცია.

ისეთი პირი უჩანს, არსენ საგანელიძე ნაწყენი დარჩენილა. ერთხანს არაფერი დაუბეჭდავს, თუმცა ეს ამბავი დიდხანს არ გაგრძელებულა და ერთ მშვენიერ დღეს არსენი ქართულ ლიტერატურაში სამუდამოდ დაბრუნებულა, ოღონდ ამჯერად ფსევდონიმის გარეშე. სწორედ ამ დროს შექმნილა მისი მოთხრობები: „ფირალი დავლიანიძე“, „ეფრემას ოცნება“, „ხვედრი“, „თინათინი“, „რას მიქვია?“. ამ ბოლო ნაწარმოებმა მოუტანა მწერალს საქვეყნო აღიარება, დამსახურებული თუ დაუმსახურებელი ჯილდოები და მკითხველის სიყვარული.

მოთხრობაში ალეგორიული ფორმით, რა თქმა უნდა, ნებადართულ ფარგლებში, ისე რომ არავის არაფერი სწყენოდა, ერთი ოჯახის თანაცხოვრების ფონზე, აღწერილი იყო საქართველოში ახალი ცხოვრების დასაწყისი. მოთხრობის მთავარი გმირი, მიჩმანი ეროფეევი, რომელსაც, სხვათაშორის, დედა ქართველი ჰყავდა, პოლიტიკური სიბეცის გარდა იმით გამოირჩეოდა, რომ ფილოსოფიურ გამოთქმებსა თუ აფორიზმებს სთავაზობდა მოსაუბრეს და მათი გასრულების შემდეგ ყველაზე ხმამაღლა თავადვე იცინოდა. რომანში გაბნეულმა მარგალიტებმა ხალხში გადაინაცვლა, სხვა მწერლების შემოქმედებაშიც ჰპოვა ასახვა და ერთი – ორი პლაგიატიც დაფიქსირდა. მონას მხოლოდ ერთი ოცნება შეიძლება ჰქონდეს, ბაზარი, სადაც პატრონს თავად შეიძენს, ხშირად უმეორებდა მიჩმანი ეროფეევი მეუღლე კლავდიას, როდესაც იგი, ქალური გონებით, მიმდინარე პოლიტიკური მოვლენების განჭვრეტას ლამობდა. მოგვიანებით რომანის მიხედვით ფილმიც გადაიღეს, რომელიც იხილა კიდევ ქართველმა მაყურებელმა, ოღონდ, როგორც კინემატოგრაფს სჩვევია, შეცვლილი სახელწოდებით.

მოკლედ ყველაფერი იქითკენ მიდიოდა, რომ ერთ მშვენიერ დღეს, მწერლის სახლის სადარბაზოსთან ასეთი შინაარსის მემორიალური დაფა გაჩნდებოდა: ამ სახლში ცხოვრობდა გამოჩენილი ქართველი მწერალი და საზოგადო

მოღვაწე, არსენ საგანელიძე. მოგვიანებით, გარკვეული მიზეზების გამო, შესაძლებელია, მემორიალურ დაფას სადარბაზოში გადაენაცვლა, რითიც საყოველთაო გაკვირვებას აუცილებლად გამოიწვევდა, რადგან თბილისელები მემორიალურ დაფას შენობის გარე კედელზე იყვნენ მიჩვეულები, ფასადს რომ ეძახიან, სწორედ იქ, მაგრამ ქართველების მომხვეჭელობას თუ გავითვალისწინებთ, რაც ყველაფრის მოპარვა – გაყიდვასა და უკეთეს შემთხვევაში, სახლში წაღებით გამოიხატება, იქნებ ასეც კი სჯობდეს.

თანაგრძნობა მუქთი გახლავთ, შურს კი დამსახურება უნდა, ხშირად იმეორებდა მომღიმარი არსენ საგანელიძე მრავალრიცხოვან სუფრებსა თუ შინაურულ ლიტერატურულ საღამოებზე, რომელთა უცვლელი და ენაწყლიანი თამადა – ნამყვანი თავადვე გახლდათ.

მოთხრობის წარმატებამ მწერალს ბევრი მტერი შესძინა. წარმატებისა თუ მტრობის მიზეზი ისიც გამხდარა, რომ საგანელიძის შემოქმედება იმთავითვე რევოლუციური იდეებით ყოფილა გამსჭვალული და ძიობა – ერთობის წითელი დროშით შეფერადებული. ბოროტი ენები იმასაც ამტკიცებდნენ, ვითომდა მწერალს რამდენჯერმე საკუთარი ჰონორარი და ასევე საშაქარლამოს ნახევარი თვის შემოსავალი სოციალ – დემოკრატიული პარტიისთვის ნებაყოფლობით გადაუცია, სადაც, ისევე ამ ენებს თუ დაუჯერებთ, მეგობრებიც საკმაოდ ჰყოლია. მიუხედავად ამისა, გარკვეულ დრომდე არსენ საგანელიძის კეთილდღეობას თითქოს არაფერი ემუქრებოდა, მაგრამ ერთ მშვენიერ დღეს, ყველასთვის მოულოდნელად, ყველაფერი შეიცვალა.

როგორც ყველა მწერალი, არსენ საგანელიძეც კრიტიკოსმა მოკლა, რა თქმა უნდა, ერთ და რა თქმა უნდა, გადატანითი მნიშვნელობით. ერთმა გავლენიანმა კრიტიკოსმა, ერთ კერძო საუბარში, ერთ სუფრაზე, ერთ კოლეგასთან, საგანელიძე ერთი – ორი თბილი სიტყვით მოიხსენია და პირდაპირ ასე თქვა: ეს ჩვენი არსენი დიდი შემოქმედებითი იმპოტენციის მქონე მწერალიაო. რადგან, კერძო საუბრის მიუხედავად, ასეთი რამ არ იმალება, საგანელიძესთვის რამდენიმე დღეში ყველაფერი ცნობილი გახდა. დანამდვილებით ვერავინ იტყვის, ამის ბრალი იყო, თუ სხვა რამის, მაგრამ ბატონმა არსენმა ამ ამბიდან ორიოდე კვირაში ნერა შეწყვიტა და მას შემდეგ სიტყვაც აღარ გადაუტანია სუფთა ქალაღზე. ხალხში ხმა გავარდა, და როგორც მოსალოდნელი იყო, ყოველივე იმ კრიტიკოსს დაბრადა, რომლის გვარ – სახელსაც, საგანელიძეების გარდა, დღეს უკვე ვეღარავინ იხსენებს.

თუმცა იყვნენ სხვებიც.

ამბობდნენ, თითქოს სახელგანთქმულ მწერალს უცნაური რამისთვის მიეგნო, რაც ადამიანის ჩარჩოებში მოქცეულ ცხოვრებას სრულიად უსარგებლოს ხდიდა და შემოქმედებითი მწვერვალების დასაპყრობად სრულიად ახალ, ჯერ არნახულ გზა – ბილიკებს უხსნიდა ხელოვანს. ამგვარ შეხედულებას ისიც ამყარებდა, რომ, მიუხედავად ყველაფრისა, ყოფილი მწერალი კეთილდღეობასა და დაფასებას სხვადასხვა ხელისუფლების დროს თანაბრად ინარჩუნებდა, რაც, თავისთავად, ჩვენს ქვეყანაში, მიღწევად ვერ ჩაითვლებოდა, მაგრამ გარკვეულ სტაბილურობაზე მაინც მეტყველებდა, ეს კი საგანელიძის ელასტიური გონების

დამადასტურებულ საბუთს ნამდვილად წარმოადგენდა. მოკლედ, ამ საუბრებიდან კარგად ჩანდა, რომ ყველაფერში რაღაც საიდუმლო იგულისხმებოდა, მაგრამ რაიმეს დამტკიცება, როგორც ყოველთვის, ჭირდა, ასე რომ, კრიტიკოსის მწარე ენით გულდაკოდელი მწერლის ვერსია გაცილებით სარწმუნოდ გამოიყურებოდა.

რას წარმოიდგენდა ლეო კიკაბიძე, რომ საგანელიძეების გვარი ერთხელ და სამუდამოდ შეცვლიდა მის ცხოვრებას. უმცროსთან, კულინართან ნაცნობობა მის ბედს შეატრიალებდა, უფროსთან, მწერალთან საუბრები მის სულს ააფორიაქებდა. ასე რომ, გინდა-არ გინდა, არსენ საგანელიძე ლეოს მამა გამოდიოდა, ოღონდაც არა ბიოლოგიური, არამედ სულიერი, მისაბაძ მაგალითს რომ ეძახიან, სწორედ ისეთი.

როდესაც რაიმეში გარკვევა ჭირს, ყველაფერი დროს ბრალდება.

დრო იყო მშფოთვარი.

დრო იყო მთვრალივით ბარბაცა და ფეხარეული.

დრო იყო ძველის დავინყების და ახლის ათვისების.

ძნელი მისახვედრი აღარ უნდა იყოს, რომ ყველა სამუშაოს ეძებდა. ლეო კიკაბიძეს ამ მხრივ გაუმართლა, ახლა მხოლოდ ისლა ანალვლებდა, რომ როგორმე ადგილი მოეპოვებინა და თავი დაემკვიდრებინა ცხოვრებაში. არადა, გუმანით გრძნობდა, სამუშაოს შოვნა სულ სხვა რამ იყო და ადგილის პოვნა კი სულ სხვა რამ უნდა ყოფილიყო. თუმცა ერთი იმედი მაინც ჰქონდა გადანახული, დარწმუნებით შეედლო ეთქვა, რომ ადგილს იქ მაინც ეღირსებოდა, სადაც ადრე თუ გვიან ყველანი გაემგზავრებოდნენ.

ამ ფიქრით გაჰყვა მატარებელს ლეო კიკაბიძე სადგურსუმბათოვისკენ, რაშიც გადაიხადა კიდევ ექვსი მანეთი და ექვსი კაპიკი, როგორც მესამე კლასის მგზავრმა. იგივე თანხა უნდა გადაეხადა, რასაკვირველია, უკანა გზაზეც, მაგრამ პირველი უბნის პროკურორის თანამემესეს ეს ამბავი დიდად არ ანალვლებდა, რადგან სამსახური ნაშოვნის ჰქონდა და ორივე გზის მგზავრობის საფასურსაც ეს სამსახური ფარავდა.

გამოსარკვევ საქმეს დიდი სირთულე თავიდანვე არ ეტყობოდა, მაგრამ გარკვეულ საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარებას მაინც ითვალისწინებდა.

ყველაფერი კი სპექტაკლით დაწყებულა.

თბილისში ახალი სეზონი გაიხსნა, წინანდელზე გაცილებით სრული და მადლიანი. ახალი რეპერტუარი, სათეატრო ეფექტები, დეკორაციები, დასის მუყაითი მუშაობა იმის იმედს უღვიძებდა მაყურებელს, რომ პროგრესი ჩვენი ხელოვნების ჯერ არ შეჩერებულა. რამდენიმე ახალმა პიესამ დაამტკიცა, რომ ბევრ ნაკლთან ერთად, ჩვენი სცენის მუშაკებს თავისი საქმის დიდი სიყვარულიც აქვთ და შეძლებისგვარად იმის სურვილიც ამოძრავებთ, რომ დასძლიონ ძველი შური და კინკლაობა. შედეგამაც არ დააყოვნა, დაიდგა რამდენიმე ახალი წარმოდგენა, „მთის ზღაპარი“, „ევეგინე“ და „ანტიგონე“. ხალხი წარმოდგენის სანახავად ხალისით დაიარებოდა, მომწონებელიც ბევრი იყო და დამწუნებელიც, გრძნობების სიჭრელეს განსაკუთრებით „მთის ზღაპარი“ ინვევდა, რომელსაც თვალის ერთი გადავლებითაც ეტყობოდა სხვაზე მეტი დაუმთავრებლობა, როგორც სასცენო ეფექტების, ასევე შინაარსის მხრივაც.

დამსწრე საზოგადოებას განსაკუთრებით აღიზიანებდა გმირების, ლეოს შავი სურთუკი და მელოს შანტეკლერის კაბა თუ ფეხსაცმლის ქუსლები, ამის გამო წარმოდგენის ზღაპრული შთაბეჭდილება სრულიად ფუჭდებოდა. იყო ბევრი სხვა რამ, რომელიც დარბაზში მისულ მაყურებელს თვალში ეჩხირებოდა და მხიარულ გუნებაზე აყენებდა. კლდეები სიახლისგან ზეთნასმულებივით ბრწყინავდნენ, ბროლის ჩანჩქერს ხავსი შეჰფენოდა, ახლად მოკლულ არწივს ფრთები და ფეხები გაეფშკა, ხოლო მოკლული შველი დამხრჩვალ კატასა ჰგავდა. შინაგანი ნაკლიც ბევრი ჰქონია, თუმცა ბილეთის შოვნა მაინც ჭირდა. ჩანს, წარმოდგენის წარმატების საიდუმლო სულ სხვა რამეში გახლდათ საძიებელი.

სიმართლე მალე დადგინდა.

რუსთაველის თეატრს იმ ხანად ყველაზე კარგი ბუფეტი ჰქონდა გამართული, აზიური და ევროპული სხვადასხვა მშრალი საუზმეულობით, ნამცხვრებით და ნაირ – ნაირი სასმელებით, რა თქმა უნდა, მისაწვდომ ფასებში. საგანელიძის სამაქარლამო ტკბილეულობით სწორედ ამ ბუფეტს ამარაგებდა. ასე რომ, ამ ფაქტის გათვალისწინებით, საკამათო წარმოდგენაზე მაყურებლის დასწრება სრულიად გასაგები ხდება.

ნათესავებთან სოფლიდან ჩამოსული მარგარიტა ხაჯიბეგოვა, სავარაუდოდ, სწორედ ამის გამო გაემართა სპექტაკლის სანახავად და საგანელიძის დამზადებული ორი ცალი პონჩიკი იგემა. შინ დაბრუნებული ხაჯიბეგოვა ცუდად შეიქნა, თავი უბრუოდა და გული ეზიდებოდა. სახელმწიფო სამკურნალოს ექიმმა ლუარსამიძემ, პაციენტის გასინჯვა – გამოკითხვის შემდეგ, ყოველივე ბუფეტში მირთმეულ პონჩიკს დააბრალა და გადაუღებელი ზომებიც მიიღო. კერძოდ, ავადმყოფს რომ ძილი არ მოკიდებოდა და ძილში არ გაპარულიყო, ხაჯიბეგოვა ძმრით დაზილა, ცივი ტილოც შეაშველა და გვარიანადაც შეანჯღრია. შემდეგ პირში თითები ჩაუტენა, ყელში ფრთა გამოუსვა და თბილი წყალი ასვა, რითაც პირის ლებინება გამოიწვია და მარგარიტა ხაჯიბეგოვას შემდგომი გართულებები თავიდან ააცილა, მოკლედ გადაარჩინა. გონზე მოსულმა მარგარიტამ ყველაფერში საგანელიძე დაადანაშაულა. ეს ამბავი პოლიციის ყურამდე მივიდა და, როგორც მოსალოდნელი იყო, საქმეც აღძრა მოქალაქე ხაჯიბეგოვას პონჩიკით მონამავლის გამო. მიუხედავად მფლობელის გააფთრებული წინააღმდეგობისა სამაქარლამო დაილუქა, ხოლო პონჩიკი შესამონმებლად გაიგზავნა ჯანსახკომის ლაბორატორიაში. საქმის ამგვარმა მოტრიალებამ საგანელიძე ძალზედ აზარალა. ხუმრობა ხომ არ იყო, ფული ფულად იკარგებოდა, სახელი კიდევ სახელად, ამის გამო კონდიტერი საგანელიძე გამუდმებით სთხოვდა გამოძიებელ კიკაბიძეს მოკვლევის დაჩქარებას. ყველა ეს საუბარი ღიმილითა და ქათინაურებით სრულდებოდა. ძნელი მისახვედრი არ უნდა ყოფილიყო, თუ რა იგულისხმებოდა ამ ღიმილის უკან. რა თქმა უნდა, გვარიანი პატივისცემა და ჯიჯიანი დროსტარება. ხვედებოდა ამას კიკაბიძეც, თუმცა მტკიცედ ჰქონდა გადამწყვეტილი, რომ საქმე ნამუსიანად გამოეძიებინა და არავის მიმხრობოდა, მიუხედავად იმისა, რომ კონდიტერის მაცდური ღიმილის უკან ბევრი რამის დანახვა შეეძლო ჯიბეგაფხეკილ კიკაბიძეს.

ქვეყანა ახალ ცხოვრებას აშენებდა.

ამ ახალში იურისპრუდენციაც იგულისხმებოდა, რა თქმა უნდა, ძიებითა და საქმეების ძიების შემდგომი განვითარებით, ანუ სასამართლოთი. წარსულს ჩაბარდა ის დრო, როდესაც გამოძიება უსაშველოდ იწელებოდა და საქმის საჯარო განხილვა სასამართლოში, რუსული ენის არმცოდნე ქართველებს ათასგვარ თავსატეხს უჩენდა, რაც საბოლოოდ ისევ მათ ბედ – იღბალზე აისახებოდა ხოლმე. წარსულს ჩაბარდა ათასგვარი, უსარგებლო სუდეების დრო: პოსრედნიკისა, პრისუტსტვიისა, სოფლისა, ობლისა, შემოდოდა ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო, მართალია, ჯერ მხოლოდ სამხედრო საქმეებზე, მაგრამ ისეთი პირი უჩანდა, სიახლე მალე სამოქალაქო სასამართლოშიც გადაინაცვლებდა. შემცირდა ძიების ხანგრძლივობაც, ამასთანავე მოიმატა გამოძიების ნამუსმაც და ჩაგრულმა ხალხმა, დროებით მაინც, შვევით ამოისუნთქა.

თბილისი ლეო კიკაბიძეს სწორედ რომ ნამუსიან გამომძიებლად იცნობდა.

მატარებელმა რყევას უმატა, თუმცა არა ისე, რომ მგზავრს ახალგამოსული, სადგურში შეძენილი „დემოკრატიული კალენდრის“ ფურცლებისთვის თვალის მიდევნება გასჭირვებოდა.

ბევრი სასარგებლო რამ ეწერა ამ კალენდარში: ფოსტატელეგრაფი და მისი ხარჯი, რკინიგზის სადგურები და ბილეთის ფასი, ზომა, ნონა, სანყაო, სამოსამართლო საქმეები, ვადები, ხარჯები, ლერბის ხარჯი, რომელი პირობა წერილობით უნდა დაიდოს და რომელი სიტყვიერად შეიკრას. იყო ბევრი სხვა საინტერესო მასალაც, რომელიც გზაზე შემდგარ მგზავრს არ მოაწყენდა და დროის მოკვლაში დაეხმარებოდა.

კითხვა – კითხვაში სუმბათოვიც გამოჩნდა.

გამომძიებლის ბედად ხაჯიბეგოვების კარ-მიდამო სადგურიდან ნახევარი საათის სავალზე გახლდათ და ადამიანს ფეხით მისვლა არ გაუჭირდებოდა, მეტიც, გავლა სასიამოვნოც კი აღმოჩნდა, რადგან კიკაბიძეს, ყველაფერთან ერთად, ამინდიც კარგი შეხვდა.

მასპინძლები გვარიანი გაკვირვებულები დარჩნენ გამომძიებლის გამოჩენით, მაგრამ სახელმწიფოს სამსახურში მდგარ მოხელეს ველარაფერი გაუბედეს და ჩვეულ გოდებასა და ვიშვიშ მოჰყენენ, რა თქმა უნდა, თარჯიმნის დახმარებით. მათი სიტყვებით ისე გამოდიოდა, რომ ყველაფერში საგანელიძის პონჩიკი იყო დამნაშავე და კონდიტერს საკუთარ ენაზე წყევლა-კრულვას უთვლიდნენ. მართალია, კიკაბიძეს ჯანსაზღვრის დასკვნა ჯერ კიდევ ხელთ არ ჰქონდა, მაგრამ ეჭვის ჭია მაინც ღრღნიდა. მართლაც ძნელი წარმოსადგენი იყო, რომ ოციოდე შექმულ პონჩიკში მხოლოდ ერთი აღმოჩენილიყო საზიანო. არადა, იმ საღამოს ზუსტად ამდენი პონჩიკი გაიყიდა, რაც დაადასტურა კიდევ რუსთაველის ბუფეტის საბუღალტრო აღრიცხვის დავთარმა. კიკაბიძემ ხერხი იხმარა, ჯანსაზღვრის არარსებული დასკვნა მოიშველია და მასპინძლები პონჩიკის ვარგისიანობაში დაარწმუნა. ხაჯიბეგოვები გატყდნენ და სიმართლე აღიარეს. მარიამ ხაჯიბეგოვას თავი უიმედო სიყვარულის გამო მოუწამლავს, ხოლო ყოველივე საბრალო საგანელიძისთვის დაუბრალებია, რაშიც კონდიტერის პონჩიკიც ყოფილა გარეული.

ლეო კიკაბიძე თბილისში იმავე დღეს დაბრუნდა.

ჯანსაზღვრის დასკვნამ საგანელიძის სიმართლე დოკუმენტურად დაადასტურა. გამომძიებელმა უფროსის სახელზე ბარათი შეადგინა: „გაცნობებთ რომ სისხლის სამართლის მილიციამ, პროკურატურასთან ერთად, აწარმოა ამ საქმეზე ვრცელი გამოძიება. პონჩიკი სანალიზოდ გაიგზავნა ჯანსაზღვრის ლაბორატორიაში. ანალიზით გამოირკვა, რომ პონჩიკი დამზადებულია გიგინური წესების დაცვით. საერთოდ გამოირკვა, რომ ხაჯიბეგოვის ქალი არ მონამლულა პონჩიკისგან, მას სულ სხვა ავადმყოფობა აღმოაჩნდა. პროკურორის განკარგულებით, სისხლის სამართლის დანაშაულობის უქონლობის გამო საქმე მოისპო.“

ეს ამბავი საგანელიძის ყურამდეც მივიდა. ვისაც ამგვარი რამ საკუთარ თავზე გამოუცდია და დაჭერას გადარჩენილა, კონდიტერს უკეთესად გაუგებს. საგანელიძემ ბავშვით გაიხარა, შეება იგრძნო და იმედიანი მომავლის ძალა თუ ენერჯია ხელახლა შეიგრძნო. ცარიელი მადლობა, შექმნილ სიტუაციაში, კონდიტერის აზრით, ვერაფერი შვილი იყო. ატყდა ქართული შეთავაზება და ასევე ქართული თავპატიჟი. ლეო კიკაბიძემ გასამრჯელოზე ამჯერადაც უარი განაცხადა. კონდიტერმა საგანელიძემ ხერხს მიმართა და პროკურორის თანაშემწე ოჯახურ სადილზე დაპატიჟა, ოღონდ არა საკუთარი სახელით, არამედ მამამისის, მწერალ არსენ საგანელიძისა, თანაც ალუთქვა, რომ სადილს უცხო არავინ დაესწრებოდა.

უარის თქმა ჭირდა.

გაუჭირდა ლეო კიკაბიძესაც და შემოთავაზებულ წინადადებას დუმილით შეხვდა, რაც, როგორც ცნობილია, ოდითგანვე თანხმობის ნიშანი გახლავთ.

ლეო მწერლებს არ იცნობდა. პირადად არ იცნობდა, თორემ მათი ახირებული ხასიათის შესახებ ბევრი რამ ჰქონდა გაგონილი. მეტიც, რამდენიმე დაუნდობელი შეკამათების მომსწრეც გამხდარა სრულიად მოულოდნელად, თანაც ისე, რომ ამ კამათის ნამდვილი მიზეზი მისთვის მაინც საიდუმლოდ დარჩენილა.

იმ ხანად ევროპულად გამართული საპირფარეშო მხოლოდ სასტუმრო ენგლეტერს ჰქონია, სადაც იკრიბებოდნენ კიდევ რეგოლუციურად განწყობილი მწერლები. მართალია, ფასიანი საპირფარეშოში ყველას არ უშვებდნენ, მაგრამ ლეო, შვეიცარ შალიკო დუდუჩავას დახმარებით, მაინც ახერხებდა შესვლას. თავად შალიკო, კონდიტერ საგანელიძის მსგავსად, თავის დროზე საპატიმროსგან ჰყავდა გადარჩენილი, ასე რომ, პროკურორის თანაშემწე პირველ სართულზე, სადაც იყო კიდევ განთავსებული აღნიშნული დანესებულება, სასურველი სტუმარი გახლდათ. ლეოს მოსწონდა ევროპული ყაიდის სისუფთავე, სინყნარე და ძვირფასი სუნამოს სუნი, რომელიც ლეოსნაირ ადამიანს ფიქრისა თუ ოცნების გუნებაზე აყენებდა. ხოლმე, მართალია, მწერალთა შეკრების ადგილი საპირფარეშოდან გვარიანი მანძილით იყო მოცილებული, მაგრამ გაგულისებულ ლიტერატორთა ხმები ჯადოსნური, ამოუცნობი გზებით ლეოსა და სხვა სტუმართა ყურამდე მაინც აღწევდა.

საპირფარეშოში მოხვედრილი ადამიანი ხშირად გაიგონებდა ამგვარ რამეს:

როგორც არ უნდა იყოს უშუალო ჯამი წარსული წლის ლიტერატურული მოძრაობისა, მაინც უნდა ვაღიაროთ, რომ გასულ წელს ჩვენ უეჭველად ვიმყოფებოდით ლიტერატურული წინსვლის აღმართზე. მაისში მოხდა პროლეტარულ მწერალთა ყრილობა, რომელმაც ჯამი გაუკეთა წარსულ შემოქმედებით და ორგანიზაციულ მუშაობას და განსაზღვრა მომავალი მუშაობის გეგმა. ასეთია გასული წლის ჩვენი ლიტერატურულ – მხატვრული ცხოვრების საერთო დახასიათება. ესლა მივიდეთ მასთან უფრო ახლო და დანვრიდებით შევჩერდეთ ზოგიერთ საყურადღებო ფაქტზე.

რუხაძე გასულ წელს მეტად მდარე და უფერულ ლექსებს იძლეოდა.

ქუჩიშვილი თავისი კრებულით განაგრძობს ბრძოლის, რევოლუციის პოეტად ყოფნას.

შანშიაშვილის პროზა არ შეიძლება ჩაითვალოს დიდ მხატვრულ მიღწევად.

აღსანიშნავია ვაკელის დრამატული ნაწარმოებები. ამ ფრონტზე ჩვენი ლიტერატურა ყველაზე უფრო სუსტია. მისი ცდა ამ მხრივ უსათუოდ ყურადღების ღირსია.

პროზის დარგში ენერგიულად მუშაობს პოლუმორდვინოვი.

მაშაშვილმა გასულ წელს საკმაოდ ძლიერი ფაქტები მოგვცა.

წინსვლა ეტყობა მხატვრული კულტურის თვალსაზრისით ზოდელავას.

ცალკე წიგნით გამოიცა ეულის ლექსები. ახალი აქაც არაფერია, მათი უმეტესობა უკვე ნაცნობია მკითხველისათვის.

ამის შემდეგ იწყებოდა ცხოველი კამათი. შექებულები იბღინებოდნენ, გალანძღულები იმუქრებოდნენ, იყო განეც – გამოწვევა, ხშირ შემთხვევაში გინება, ხმაური და ყვირილი, რაც ევროპულად მოწყობილ საპერფორმანსში მოხვედრილი ადამიანის ოცნებასა თუ ფიქრს სრულიად შეუძლებელს ხდიდა.

დიდი რამეა ინტერესი.

კიდევ უფრო დიდი რამეა შიმშილი.

ლეო კიკაბიძეს მწერალთან საუბრის ინტერესი ჰკლავდა და გამუდმებული შიმშილის გრძნობა სტანჯავდა, ამიტომაც საგანელიძებთან სტუმრობის სხვა მიზეზი აღარ უძებნია და დათქმულ დროს სასიქადულო მწერლის კარს მიაღდა.

არსენ საგანელიძე საინტერესო მოსაუბრე გამოდგა. ალბათ სანაქებო ღვინის ბრალიც იყო და ცოტა ხანში პროკურორის თანაშემწემ თავი იმაზე ლაღად იგრძნო, ვიდრე საკუთარ ნაქირავებო ოთახში.

– აფსუსი არ არის თქვენისთანა საქმის მცოდნე გამომძიებელი ვერე უკან ჰყავდეს დანეული ჩვენს მთავრობას. – სინანულით წარმოთქვა არსენ საგანელიძემ რამდენიმე ჭიქის შემდეგ და თითქმის დასრულილ პაპიროსს ცეცხლი შეაგება. – ეგეთი უმნიშვნელო თანამდებობა რა თქვენი შესაფერია, მერედა რა დაკვირვებით გამოიძიეთ ყოველივე, როგორ დაუზარლად მოქმედებდით, რა გულდასმით მოეკიდეთ უცხო ადამიანის ბედ – ილბალს, არა, თქვენთვის მთავარი პროკურორის ადგილიც არ უნდა დაინანოს თავისუფალმა საქართველომ.

– ეგრეც რომ იყოს, ჩემისთანა გამოუცდელ გამომძიებელს წინ არავინ წასწევს, ჩემი ასაკის გამო ჯერ მხოლოდ უმნიშვნელო შემთხვევების გამოკვლევას მაგალებენ, მაგრამ გულს ის მიკეთებს, რომ მენდობიან, აგერ ახალი საქმის გამოძიება დამავალეს. – სიამაყით წარმოთქვა ღვინით გათამამებულმა ლეო კიკაბიძემ.

– გასახარი ამბავი დაგმართინათ ღმერთმანი, საინტერესო მაინც თუა ეგ თქვენი საქმე? – ჩაეძია არსენ საგანელიძე.

– აბა, რა გითხრათ, ხეირიანად არც დამინყია გაცნობა, უფროსებისგან ვიცი, საწოთირო ამბავი უნდა იყოს. – გამომძიებელი წამით გაირინდა, თითქოს ასწონ – დასწონა სათქმელი, ერთიც გახედა მწერალ საგანელიძეს, რომელიც განვლილი ცხოვრების გამო ნდობას გამომძიებლისგან ნამდვილად იმსახურებდა და საკუთარ სათქმელს რამდენიმე სიტყვა კიდევ დაამატა. – ღვთისმსახური ჩივიან, სამღვდელოებას თანხები გაუფლანგავს, გამომძიებასა და საბუღალტრო დავთარის შემომწმებას ითხოვენ.

– ეგ ამბავი ჩვენს ყურამდეც მოვიდა, თბილისში რა დამალულა რომ ეგეთი რამ მიჩუმათდეს. – სინანულით გააქენია თავი საგანელიძემ და ბუხრისკენ გააბოლა. – მართლაც შარიანი ამბავი დაგმართინათ, მაგათგან სიმართლეს ვერავინ ეღირსება.

– ეგ რატომ? – დაინტერესდა ლეო.

– ამოდენა დროა საიდუმლოს ინახავენ, ხალხს კი არაფერს ეუბნებიან. ადრე კიდევ გასაგები იყო ეგეთი საქციელი, რუსი ეგ ზარხოსი ჩვენს სასიკეთოს რას მოიძიებდებოდა?! მაგრამ ახლა, როცა თავისუფალი ქვეყანა ახალ ცხოვრებას აშენებს, როცა ჩვენი ეკლესიის დამოუკიდებლობა აღსდგა, ვინლა გვიჭერს?! ცვლილება ყველაფერს დაეტყო, ეგენი მაინც ძველებურად იქცევიან, ვითომ ჩვენ არაფერი ვიცოდეთ. – არსენ საგანელიძემ შვილს გადახედა, რომელიც ხმას არ იღებდა, მაგრამ თავის ქნევით სახელოვან მამას სრულ სოლიდარობას უცხადებდა.

– რა საიდუმლო უნდა იყოს?! – გულზეით იკითხა ლეო კიკაბიძემ, მხოლოდ იმიტომ, რომ მისი მიზეზით საუბარი არ შეწყვეტილიყო.

– ჩვენი ოჯახის გადამრჩენელისთვის არაფერი მენანება, თქვენი სამსახურის გასამრჯელოც ეგ იქნება. – საგანელიძემ კვლავ საკუთარ შვილს შეხედა, რომელმაც საიდუმლოს გათქმაზე მამას მუნჯური თანხმობა მისცა. – სამოთხის ადგილებს არიგებენ, იმას კი არავის ეუბნებიან, რომ რახანია ყველა ადვილი შევსებულია.

ლეო კიკაბიძეს თავში თითქოს უზარმაზარი ჩაქუჩი ჩასცხეს. მართალია ისეთი ტკივილი არ უგრძენია, რაც ასეთ შემთხვევას ახლავს ხოლმე თან, მაგრამ გვარიანად კი შეაზანზარა პირველი უბნის პროკურორის თანაშემწე.

იქნებ მოეჩვენა?

იქნებ მოეყურა?

იქნებ სასმელმა დარია ხელი სმაში გამოუცდელ თანაშემწეს?

– ადგილი აღარც სამოთხეშია და აღარც ჯოჯოხეთში, რა უნდა ქნას ჩვენმა მოსახლეობამ, როდემდე უნდა ითმინოს?! – გაიმეორა არსენ საგანელიძემ და სულიერი აღელვებისგან ფეხზე წამოდგა.

მამ არაფერი მოსჩვენებია.

დიდად განათლებული კაცი ლეოს არ ეთქმოდა, მაგრამ იმდენი კი გაეგებოდა, რომ არსენ საგანელიძის სათქმელში მცირედი ეჭვი შეეტანა. წამსვე გამოძიებლის ინტერესმა იმძლავრა და კიკაბიძემ სრულიად დროული შეკითხვა დასვა.

- დიდი ხანია შეივსო ეს ადგილები?
- იქნება ასე ათი, თორმეტი საუკუნე.
- შეიძლება მეტიც. - პირველად ამოიღო ხმა კონდიტერმა.

ლეო გაჩუმდა. მასპინძლებს შეხედა, რომლებსაც პირვანდელი კეთილგანწყობა დაეკარგათ და პირქუშად იცქირობოდნენ. ფიქრისთვის წამებილა რჩებოდა.

სულ მთლად მართალი არ უნდა იყოს ეს ამბავი, მაგრამ ისეთი გრძნობა დასტყობიათ, სიცრუესაც ხელალებით ვერ დააბრალებს ადამიანი, ანდა რაში ესაჭიროებათ ეს სიცრუე, ჩემგან რა ხიერი უნდა ჰქონდეთ, სხვა რამეს კი გაივლებდა კაცი გულში, მაგრამ პონჩიკის საქმე ხომ არქივს ჩაბარდა და კონდიტერიც გამართლებულად სცნეს, სულით ავადმყოფებსაც რომ არ ჰგვანან, ასე ერთად ხომ არ გაგიჟდებოდნენ, არადა, მართალი რომ აღმოჩნდეს? - ფიქრობდა გამოძიებელი კიკაბიძე, რომელმაც აღნიშნული ფიქრის შემდეგ მტკიცედ გადაწყვიტა, ფეხი არ მოეცვალა საგანელიძეების ოჯახიდან, იქამდე, ვიდრე საქმეში ისე არ გაერკვეოდა, როგორც მიჩვეული იყო.

- კარგად მესმის თქვენი შემოფოთება. - სიტყვა შეაშველა მწერალმა. - ალბათ ფიქრობთ, სიცრუე რაში უნდა სჭირდებოდეს ამ ხალხს, რა ხიერი უნდა ჰქონდეთ, პონჩიკის საქმე ხომ არქივს ჩაბარდა, ეს ჩვენი კონდიტერი გაამართლეს, სამართალია პური სჭამა, გიჟებსაც არა ჰგვანან, ან თუ გაგიჟდნენ, რაღა ერთად დაემართებოდათ ეს ამბავიო, ასეთი უნდა იყოს თქვენი გულისთქმა ჩემის დაკვირვებით.

გაკვირვებისგან პირი დაალოო, სწორედ ლეოზე იყო ნათქვამი. საქმით ისე გამოდიოდა, რომ სასიქადულო მწერალი, სხვა ყველაფერთან ერთად, სხვისი აზრების ამოცნობის ნიჭითაც ბრძანდებოდა დაჯილდოებული. რაღაც - რაღაცები ამგვარი ამბების შესახებ ახალგაზრდა გამოძიებელსაც ჰქონდა გაგონილი, მაგრამ საკუთარი თვალთ არასოდეს ენახა. ლეო დაფრთხა. ხუმრობა საქმე ხომ არ იყო, კაცი ბრძანდებოდა და ათასი საფიქრალი სტანჯავდა. ეს კიდევ არაფერი, ათას საქმეს იძიებდა, რომლის მსვლელობა თუ წერილმანები გულმოდგინედ უნდა აერიდებინა ავი თვალისთვის, რის შესახებ მკაცრად გააფრთხილეს და ხელწერილიც შეავსებინეს, რა თქმა უნდა, სამსახურში ანუ პროკურატურაში მიღებისთანავე. თუმცა ესეც არაფერი, კაცმა რომ თქვას, ჯერჯერობით მნიშვნელოვანს არაფერს ანდობდნენ, საიდუმლო კი წამდვილად ჰქონდა, როგორც მისი ასაკის ყველა მამაკაცს, რომლის გამხელის შიში გამუდმებით თან სდევდა, რადგან საკუთარ თავსაც იშვიათად უტყდებოდა ხოლმე. ძნელი მისახვედრი აღარ უნდა იყოს ლეოს საიდუმლოს ამბავი, გამოძიებელი შეყვარებული გახლდათ ოლინკა დგებუაძეზე. მართალია, თავად ოლინკა დგებუაძემ ამის შესახებ არაფერი იცოდა, მაგრამ გამოცდილი თვალი სრულიად ადვილად შეამჩნევდა, რომ გამოძიებელი კიკაბიძე, სახალხო სახლში ყველა იმ წარმოდგენას ესწრებოდა, რომელშიც ოლინკა ჰყავდათ დაკა-

ვებული. განსაკუთრებით კარგი თამაში მას რამიშვილის პიესაში გამოსდიოდა. ეს პიესა, „მეზობლები“, კვირაში ორჯერ მაინც იდგმებოდა და ხალხიც გვარიანად დაიარებოდა, რაც რეჟისორის ენერგიული მუშაობის შედეგი უნდა ყოფილიყო. თუმცა იყვნენ სხვებიც, რომლებიც წარმოდგენის წარმატებას იმ ირისით ვაჭრობას აბრალებდნენ, რომელიც ბლომად იყიდებოდა აღნიშნული სპექტაკლის დროს და რომელიც განათლებული თუ ევროპულ ცხოვრებას მოწყურებული ქართველების სამართლიან გულისწყრომას იწვევდა. ღმერთო, როდის მოვა გონს ხალხი? ღრიანცელს ხომ დასასრული არ უჩანდა? ისლა გვაკლდა, რომ წარმოდგენის დროს ირისით ვაჭრობაც კი დაიწყეს, შეიგნეთ, რომ ყველა ეს ზნეობრივი დაქვეითების მოწმეა, გონს მოდით, გონს! ჩიოდნენ ზემოთ აღნიშნული ქართველები და სინანულ-მორეულნი თავს აკანტურებდნენ. საქმე კიდევ უფრო შორს წასულა და ერთ ენაკვიმატ ურნალისტს საგაზეთო წერილიც გაუმზადებია სათაურით „შანტაჟი თეატრში“: „არის ვინმე მსახიობი დ. კობახიძე, რომელიც მსახიობის გარდა ყველაფერსა ჰგავს. დადის და სდგავს პიესებს, თუმცა კარგებს, მაგრამ თავისებურად გადამახინჯებულს. როდესაც შეეკითხებით, თუ რატომ სჩადის ამას, ის გიპასუხებთ მანჭვარეხით: მე ყმანვილო პროფესიონალი გახლავარ და შემძლიან კიდევ ავტორის მაგივრადაც მოვანერო ჩემი გვარი. სახელს აღარ იკითხავთ, თუ რა დაურქმევია დასისთვის? სცენის მსახურთა მოგზაური პროლეტარული დასი, სახელწოდებით „დემოსი“. როგორც გაგიგე იმ პიესათა ავტორიც კი მიუწვევიათ საგანგებოთ, რომლის პიესებიც გადათხუყვეტით და სდგავენ, მაგრამ რა დარწმუნებულა მათ ფუქსავატობაში პატრიცეული მწერალი ისევ გაბრუნებულა უკან. როგორც სარწმუნოდ გადმომცეს დასის წევრებს განცხადებაც კი შეუტანიათ იმ პარტიის ბიუროში, რომლის სახელითაც გამოდიოდა ხსენებულ ფანტაზიორთა ჯგუფი. უჩივიან, აღარ გაბედოს კობახიძემ „დემოსის“ სახელით გამოსვლა. კარგი იქნებოდა, რომ ყურადღებას მიაქცევდეს ვისგანაც ჯერ არს ამ ვაჟბატონის აღვირ - ახსნილობას.“

ასეა თუ ისე, დასში შექმნილი არეულობა ლეო კიკაბიძის გრძნობას უკან ვერ სწევდა, თუმცა არც ის უნდოდა, რომ ეს ამბავი დროზე ადრე შეეტყო ვინმეს და ხალხში, განსაკუთრებით სამსახურში, მითქმა - მოთქმისა თუ ქილიკის მიზეზი შექმნილიყო.

თავად ლეო, რა თქმა უნდა, ცდას არ დააკლებდა, მაგრამ ისეთი პირი უჩანდა, არსენ საგანელიძის მახვილ მზერას ვეღარსად დაემალებოდა.

- განა ქართველი ქალი სხვა რამეზე უნდა მოცდეს?! - იკითხა უფროსმა საგანელიძემ და საბრალო კიკაბიძის დამფრთხალი მზერა მონახა. - დრო იყო, ჩვენი ისტორიული ქალთა სახელები ყველას ენაზე ეკერა, ნინო, შუშანიკ, თამარ, ქეთევან, მარო, მაგრამ ქართველი ქალი მეცხრამეტე საუკუნეში დაეცა, ამდენი უმოწყალო ტყუილი ვეღარ აიტანა და მას შემდეგ ფეხზე ვეღარ წამომდგარა, ამას მოჰყვა საზოგადოებრივ გრძნობათა მიყუჩება.

- არც სხვები არიან უკეთეს დღეში. - მამას აჰყვა კონდიტერი.

- ირგვლივ ბნელა. - სინანულით დასძინა უფროსმა საგანელიძემ. - ქალაქში თუ მოახერხეს ხალხის დაკნინება,

ძნელი წარმოსადგენი აღარ უნდა იყოს რას სჩადიან სოფ-
ლად. ყრუ, განუვითარებელი, ბნელ-ჩაფლული, წყვდიად-
მოცული ბრბო, რომელსაც გულისყური დახშული აქვს, აი,
ჩვენი ქვეყნის სავალალო სურათი. ხალხის ერთს მცირე ნა-
წილს გაუკუღმართებულ გეგმით ასწავლიდნენ, მეორეს
მუდმივ სიბნელეში ამყოფებდნენ და მხოლოდ უცხო კერ-
პებს ალოცებდნენ, ამან ჩაუხშო ხალხს საზოგადოებრივი
მისწრაფება. რუსი ეგზარხოსის დროს მეტად გასაგები იყო
ეს ყველაფერი, ჩვენი არაფერი სწამდა და არა ესმოდა, აბა,
რალა საიდუმლოს გაამხელდა. მტრის ჯინაზე ჩვენმა ქვე-
ყანამ კვლავ იხილა სინათლე, ეკლესიის ავტოკეფალიობა
განახლდა, აღსრულდა ნატვრა ქართველთა, ახალმა ცხოვ-
რებამ იმედი ჩაუსახა ჩვენს ხალხს, მაგრამ ნამდვილად კი
რას ვხედავთ, რა მივიღეთ?! ისევ სიცრუე, ერთობის მაგი-
ვრად უღმერთობა, ჩანს ქართველს კარგად სცოდნია, მე-
ტად კი უგრძობია ამ საიდუმლოს არსებობა, კარგად დაუ-
ნახავს, რომ სამოთხე – ჯოჯოხეთში მისი სულის ადგილი
ველარ გამოინახება, თავისუფლება ყირამალა შეატრია-
ლეს და სწორედ იმას სჩადიან, რაც თავისუფლებას ჩირქსა
სცხებს და გულწმინდა მოქალაქეს ბოლმით ამოაძახებ-
ნებს: ღმერთო! ეს თავისუფლება თუ რალაც ჯანდაბა აღარ
გათავდება?!

მიუხედავად ქართველი მწერლის ზემოდ ნახსენები ნი-
ჭისა, რაც სხვისი აზრისა თუ ფიქრის გათავისებას გულის-
ხმობდა და რაც გარკვეულ უხერხულობას უქმნიდა მოსა-
უბრეს, ლეო მანც ჩაფიქრდა. მთლიანად თუ არა, ნაწი-
ლობრივ მაინც, არსენ საგანელიძე მართალი გახლდათ.
ქვეყანაში შექმნილი გაუსაძლისი მდგომარეობის შესახებ
პროკურორის თანაშემწესაც ჰქონდა გაგონილი. გორის
მაზრის მხვინელ – მთესველი და გონივრულ მეურნეობას
მიმდევარი ხალხი ან ამოხოცეს, ან სიკვდილის შიშით
სდევნეს, ახლა კი, ვინც განადგურებას გადაურჩა, თავის
ადგილ – მამულს მოშორებულნი უსაქმოდ დაღონდიალე-
ბენ დედაქალაქში, მათი ნაშრომ – ნაამაგარი კი ოხრდება.
ყველას მოაგონდება სოფლის განმანათლებელი მოღვაწე
კონსტანტინე ამირეჯიბი, ესაია ფურცელაძე, გ. ტატიშვი-
ლი, ნიკო კეცხოველი, ვანო ციციშვილი და მრავალნი
სხვანი.

– მტკიცება აღარ უნდა. – განაგრძო საგანელიძემ. – სა-
ქართველოს ეკლესიის სხეული დაავადებულია, სული დას-
ნეულებული, ქართველი სამღვდელოების ბანაკი მოშხამუ-
ლია, მკურნალია საჭირო, ქვეყანას ახალი რელიგია სჭირ-
დება, მძლავრი, ძმობა – ერთობის ნითელი დროშით შეფე-
რილი, რომელსაც ხალხისგან დაფარული საიდუმლო
აღარც სულს დაუმძიმებს და აღარც გონებას დაუბინ-
დავს... მაგრამ ჯერ ძველს უნდა მივხედოთ, ჩვენ წვრილ-
ფეხა მსახურებთან საქმე არაფერი გვაქვს, თევზი თავიდან
ყარს!

ძნელი მისახვედრი აღარ უნდა ყოფილიყო, თუ ვის გუ-
ლისხმობდა აქოთებული თევზის თავში ქართველი მწერა-
ლი. გადაღლილობის მიუხედავად ლეოს გონებაც იქითკენ
მიექანებოდა, საითაც არსენიც ექაჩებოდა და, დროებით
მანც, ჩათრევას ჩაყოლა ამჯობინა. რომც მოენდომებინა
და ვინმესთვის მოეთხრო კიდევ საუბრის შინაარსი, მანც
არავინ დაუჯერებდა. ჯერ ერთი, რომ სხვა მონმის არარ-
სებობის გამო მამა-შვილი წამსვე იუარებდა ყოველივეს,

ლეო კი ვერაფერს დაამტკიცებდა. მეორე კიდევ ის, რომ
ვინმე ღვთისნიერს გულთან ახლოსაც რომ მიეტანა ამგვა-
რი მტკიცება სულით ავადმყოფთა თავშესაფარი არც
ერთს ასცდებოდა, არც მეორეს და არც მესამეს. გამოუვა-
ლი მდგომარეობა რომ ჰქვია, სწორედ ისეთი შეიქმნა, არც
დარჩენა ვარგოდა და აღარც წასვლა შეიძლებოდა.

რადგან უკვე მობრძანებული გახლდათ, ლეომ დარჩენა
ამჯობინა.

– ხალხს როგორღა გაიყოლებთ? – ძლივს ამოღერდა
კიკაბიძემ და მწერალს იმგვარი თვალებით მიაჩერდა,
თითქოს ყველაფერში ენდობოდა.

– ავუსხნით, დავაჯერებთ, საბუთს წარვუდგენთ, ეგეც
რომ არ იყოს, საიდუმლოს გაიგებენ თუ არა, თავად მიხ-
ვდებიან ყოველივეს თავიანთი გონიერებით, ხომ ბრძენია
ჩვენი ხალხი და კარგად ხვდება, თუ გინდა თავისუფალი
შეიქნა, კანონის მონა უნდა გახდე. – მტკიცედ თქვა არსენ
საგანელიძემ.

– ეგ ყველაფერი კარგი, მაგრამ მანც რომ არ გამოგ-
ყვნენ? – არ მოისვენა ლეომ, რომელსაც, ამ შემთხვევაში,
საკუთარი ბედ – იღბალი მეტად ანაღვლებდა, ვიდრე ხალ-
ხისა.

– სხვა რა გზა ექნებათ, ყველა გაითელება, ვინც ახალ
ცხოვრებას წინ გადაუდგება! – სიმტკიცე არ მოიშალა სა-
განელიძემ. – სიჯიუტეს რალა ღონე ექნება მამინ, როდე-
საც ჩვენი ენა თავად ატარებს ამ საიდუმლოს. ქართველი
იტყვის: მამაძაღლოო, მამ მისი წინაპარი ოდესლაც ძალლი
ყოფილა, ან კიდევ: ამ ძაღლს ადამიანის თვალეში აქვსო,
ლაპარაკი არ შეუძლია, თორემ ყველაფერი ესმისო...

– მელიასავით ფლიდიაო... – შეაშველა შვილმა.

– ღორივით დათვრაო... – სიტყვა თავისდაუნებურად
გაუფრინდა ლეო კიკაბიძეს.

მამამ შვილს შეხედა, შვილმა მამას, მოკლედ ერთმა-
ნეთს კმაყოფილებით გადახედეს, რაც იმის მანიშნებელი
იყო, რომ საუბარმა სტუმარზე გაცილებით ადრე და უკე-
თესად იმოქმედა, ვიდრე მოელოდნენ.

– თქვენცა ცცოდნით და, აბა, რა გასაკვირია სხვამაც
რომ იცოდეს, აღარც ის გაგაოცებთ, რაც ამ ამბიდან უნდა
გამოდიოდეს. – სტუმარი შეაქო ქართველმა მწერალმა.

– მანც რომ გამოდის? – ჩაეძია ლეო.

– რა გამოდის და ჯერ აქ გვაბნევენ, მერე კიდევ იქა. სუ-
ლი რომ სამოთხეს მიაკითხავს და ადგილს ველარ იპოვნის,
რალა უნდა ქნას?

– არ ვიცი. – გულწრფელად თქვა ლეომ და გაკვირვე-
ბული სახე მიიღო.

– ჯოჯოხეთს მიუკაკუნებს, მაგრამ ადგილი აღარც იქ
დაუხვდება, ისლა რჩება უკან დაბრუნდეს და ადგილის ძებ-
ნა ბუნებაში დაიწყოს, ბინად ყველაფერი გამოდგება, ხე,
ცხოველი, წყალი, სხვა რამ ნივთი, ჩვენი ეკლესია კი ამას
უარობს, ჰგონია, რომ საიდუმლოს გულმოდგინედ ინახავს,
დაბრმავებულ ხალხს გონებას ურევს და მონობაში ამყო-
ფებს.

ოთახში სიჩუმე ჩამოწვა. კონდიტერმა ღვინო ჩამოასხა,
რითაც ოდნავ მანც შეამსუბუქა დამძიმებული ჰაერი.

– სიჩუმე მაგალითის მოყვანას მთხოვს. – წყნარად
თქვა ქართველმა მწერალმა.

ლეომ თანხმობის ნიშნად თავი დააქნია.

– ეს ამბავი საიდან უნდა იცოდე, ასოდე წელი მაინც იქნება გასული? – გაიკვირვა სახლის პატრონმა და იქვე დაამატა. – პაპაჩემი შესწრებია ამ ამბავს.

საქმე კი ასე ყოფილა: ძაღლის გასასეირნებლად გამოსულს ადგილობრივ მაცხოვრებელს ქალის ყვირილი გაუგია, რა თქმა უნდა, იქით გაქცეულა და საშინელ სურათს გადაჰყრია. ქალს სიცოცხლის ნიშანწყალი აღარ ეტყობოდა, იქვე მდგარ მამაკაცს, რომელიც გარდაცვლილს შემოიღწია დასცქეროდა, ბევრი აღარ უფიქრია და ხელში შემართული იარაღი გულში დაუხლია. მკვლელობას ისეთი პირი უჩანდა, რომ უიმედო სიყვარულთან უნდა გვეკონოდა საქმე. მოგვიანებით ეს ყოველივე გამოძიებამაც დაადასტურა.

ახლა უკვე ლეოსთვისაც ნათელი შეიქნა, რომ ლილიან ბლეიდის ნაწამებ სულს, უადგილობის გამო, ნავთსაყუდელი ველარ ეპოვნა და ფილიპ კორიგანის სხეულისთვის მიეკითხა.

თუმცა ყოფილა სხვა შემთხვევებიც, რომლებიც ამ ორიდან დიდად არ უნდა განსხვავდებოდეს. მაგალითად, იაპონელი ბიჭუნას ამბავი, რომელიც პატარაობიდან ამტკიცებდა, რომ სულ სხვა სახელი ერქვა, მამაც სხვა ჰყავდა და სხვაგანაც ცხოვრობდა, კერძოდ, სოფელ ჰოდოკუბოში. რაც მთავარია, თავის წინა ცხოვრებასა და ადგილსამყოფელს ზედმიწევნითი სიზუსტით აღწერდა. ანდა ემად ელავერის ამბავი, რომელიც ორი წლიდან ამტკიცებდა, რომ სოფელ ხრიბში ცხოვრობდა, ბუხამზის ოჯახში, და ულამაზეს ქალს ჰყვარობდა, სახელად ჯამილეს. ისე არავინ იფიქროს, თითქოს ქართველებს არ გადახდომიათ უცნაური ამბები, თუმცა შინა და სხვა მრავალი რამის გამო ამის გამგებლას ყველა ერიდებოდა, თუმცა რამდენიმე მათგანი მაინც შევიდა ვოლოდარსკის წიგნში, რომელიც სწორედ რომ ამდაგვარ შემთხვევებს ეძღვნება და რომელიც შეზღუდული რაოდენობით დაისტამბა იმ მიზეზით, რომ ჩვენი სამღვდლოება თუ საზოგადოება ამ წიგნსაც ებრძვის და იმის ნამკითხველსაც.

– რა გასაკვირია უნდა იყოს მათი გაგულისება, გამუდმებით ალებ-მიცემობისკენ უჭირავთ თვალი. – ამოიხსრა არსენ საგანელიძემ. – სამოთხის ადგილებს რომ ვეღარ გაჰყიდინა გაგულისება მერე ნახეთ, ყველაფერში ფულის ალება გამიგია?! უნდა მოისპოს წმინდა საიდუმლოს, პანამვიდის, ნათლობის თუ სხვა ასეთი წესის მიღებისათვის მოძღვრისთვის ფულის მიცემა ამ წესის აღსრულების დროს. ახალმა რწმენამ უნდა იკისროს მძიმე, მაგრამ მეტად საჭირო საქმე, რომ ყველა მიცვალებული, განურჩევლად შეძლებისა, ფასით თუ უფასოდ, თანაბრად ღირსეულად მიაბარონ მიწას.

– კარგი იქნებოდა. – დაეთანხმა ლეო კიკაბიძე და მზერა სარკმელში შემოჭრილ მზის მწველ სხივს აარიდა, რომელიც ჩვენთანაც და სხვაგანაც ახალი დღის დაწყების უტყუარი ნიშანი უნდა იყოს.

რაც ლეოსა და სხვა ქართველების სამართლიან ვაკვირებას ინვევდა, ინდოელებისათვის ჩვეულებრივ ამბად იყო მიჩნეული. მათი ლიტერატურული ძეგლი, რომელსაც ვედები ერქვა და ერთ-ერთი ყველაზე ძველი გახლდათ, რეინკარნაციას, სწორედ ასე ერქვა სულთა გადასახლება, სულაც არ თვლიდა რაიმე განსაკუთრებულ მოვლენად.

ისინი თვლიან, თუგინდ ფიქრობენ, რომ ყოველი ადამიანი მუდმივი არსებაა, თუმცა, ამავე დროს, მთლიანი დიდის პატარა ნაწილსაც წარმოადგენს, რომელიც წლიდან წლობით მოძრაობს, უჩინარდება ანდა ბრუნდება, რათა ახალ სხეულში დაიდოს ბინა. ყოველი ადამიანი ამ სიცოცხლე-გარდაცვალების წრეში ტრიალებს, საიდანაც თავის დახსნა მხოლოდ განსხივოსნებით გახლავთ შესაძლებელი, სწორედ რომ განსხივოსნებაა ნებისმიერი სიცოცხლის სანუკვარი მიზანი.

თავის მხრივ, შემდგომი ცხოვრება შესაძლოა კარგიც იყოს და ცუდიც, სასიამოვნოც და უსიამოვნოც, მაგრამ თავად ადამიანი ვერაფერს შეცვლის, რადგან ყოველივე კარმის ხარისხზე გახლავთ დამოკიდებული, რომელიც, თავის მხრივ, წარსულ ცხოვრებაში კარგისა და ცუდის ერთობლიობას მოიცავს და სწორედ ის განსაზღვრავს, თუ რა ელის ადამიანს მომავალში, შურისგება თუ ბედნიერება.

მაშ რა გამოდის?

ჩვენი დამოუკიდებლობა მარტო ქალაქზე კი არ უნდა იყოს, არამედ სინამდვილეშიც. სინამდვილეში კი როგორ იქნება, როცა ჩვენი ხალხის უმრავლესობის გონებას ჯერ კიდევ ბინდი გადაჰყვრია, როცა მშობლიურ წარსულთან ძაფია განწყვეტილი, წარსულსა და აწმყო-მომავლის შორის ჯერ კიდევ ხიდი ვერ გაუდვია, ამაში კი, სხვასთან ერთად, ჩვენი სამღვდლოება სცოდავს. რა აამაღლებს ხალხს გონება-ზნეობით და სულით, ვისი ვალია ეს?!

დიახ, საჭიროა პროკურორი რელიგიისა!

გსმენიათ თუ არა, მართლმსაჯულების დარაჯად ვინ სდგას? ვინ მეთვალყურეობს, რომ სახელმწიფო კანონი ყალბად ან ბოროტად არავინ გამოიყენოს?

პროკურორი!

დღეს ჩვენი მწერლობა და თეატრი გარდამავალ ხანაშია, იბადება სხვადასხვა მიმართულება, რომელიც ვითომ ძველს ანგრევს, ახალს ამყარებს. გზები აიხლართა-დაიხლართა, ხელოვნების წყარო შეგუბდა, ჩალა-ბულა ნაგავით ივსება. ამის გასანმენდად ვინ არის საჭირო?

პროკურორი!

შესაძლოა ბევრი ახლის მაძიებელი გულწრფელად იღვწოდეს, მაგრამ უღრან-ტყის სიბნელებში კი აფათურებდეს ხელებს და ხრამისკენ მიაქანებდეს მის უკან მიმავალთ. ამიტომ საჭიროა მეგზური, გარკვეული გზის აღმნიშვნელი. ამის მაგივრად კი რას ვხედავთ? საზოგადო დანესებულებანი აიღეთ: გაუთავებელი ლაპარაკი. სასწავლებლები ნახეთ: ან ცუდლუტობა, ან მეცნიერების ძიების მაგიერ გაუთავებელი არმიყობა, დროის დაფასება ხომ სრულიად მეტ ბარგადაა მიჩნეული, არადა, ძილშიაც უნდა ვიფიხილოთ, რომ არაფერი გამოგვრჩეს და საიდუმლოს ფარდა ავხადოთ.

საჭიროა ხელოვნების პროკურორი!

დაე პროკურორი იგი იყოს სასტიკი, მაგრამ მოუსყიდველ – მოუფერებელი. მაშინ ყოველივე უფრო მეტად გასუფთავდება.

ასე ფიქრობდა სამსახურისკენ ფეხით მიმავალი პროკურორის თანაშემწე ლეო კიკაბიძე იმ იმედით, რომ პროკურორიც მალე გახდებოდა, განსაკუთრებით მას შემდეგ, რაც არსენ საგანელიძის საიდუმლოს მთელი ღამის განმავლობაში გულმოდგინედ ისმენდა, ეს კი ბევრი ისეთი რამის-

გან ათავისუფლებდა კიკაბიძეს, რაც სხვას გაუსაძლისი ხუნდებით ბორკავდა და უმძიმეს ტვირთად აწვა, იგულისხმება მოყვასის სიყვარული, შენდობა, ხელის გამართვა, სიკეთის კეთება, რაღაც მორალი, ქცევის წესები, ათი მცნება და სხვა ამდაგვარი უსარგებლო რამე - რუმეები.

ამ ფიქრში ტრამვაიც გამოჩნდა.

თბილისში სულ ექვსი მარშრუტი არსებობდა: ვერის, მიხაილოვის, ჩერქეზოვის, ციციანოვის, მუშთაიდის და სოლოლაკის. ყველა ვაგონი სხვადასხვა ქუჩაზე დაიარებოდა და გვერდებიც სხვადასხვაფრად ჰქონდა შეღებილი, რათა გადაღლილ ანდა ჩაფიქრებულ მგზავრს სხვა ნომერში არ არეოდა და გვარიანად არ გაგრძელებოდა შინ თუ სადმე სხვაგან მისასვლელი გზა. ვერისას, ერთიანის გარდა, თეთრ ფონზე წითელი წრე ამშვენებდა. მიხაილოვისას ორიანი, თეთრი წრე და ამ წრეს შემოვლებული წითელი არშია. ჩერქეზოვისას სამიანი, ყვითელი წრე და ასეთივე წითელი არშია. ციციანოვისას ოთხიანი, ცისფერი წრე და წითელი არშია. მუშთაიდისას ხუთიანი, თეთრი ფონი და ყავისფერი წრე. სოლოლაკისას ცხრიანი, ცისფერი წრე და თეთრი ფონი. ამის შემდეგ გასაკვირი აღარ უნდა იყოს, რომ ადამიანი შორიდანვე შეამჩნევდა მისთვის სასურველ ტრამვაის ვაგონს. ამის გაკეთება არც ლეოს გასჭირვებია, ვაგონის გაჩერებას დაელოდა და მარჯვედ შეხტა ოთხ ნომერში, რომელიც სადგურიდან მოემართებოდა, ჩაუვლიდა მუშთაიდს, გავიდოდა გოლოვიანის პროსპექტზე, შემდეგ ერევნის მოედანზე, მუხრანის ხიდს გადაკვეთდა, შეუყვებოდა კახეთის ქუჩას, გვერდს აუვლიდა სამხედრო ჰოსპიტალს და პიროგოვის ქუჩის გავლით უკან დაბრუნდებოდა. ხშირად ტრამვაის სხვადასხვა განცხადება-შეტყობინებისთვის იყენებდნენ და ათასგვარი წარწერებით უჭრელებდნენ გვერდებს. ასე იყო ახლაც, ძნელად თუ ვინმე ჩაუვლიდა გულგრილად ამდაგვარ სანახაობას:

„სენსაცია!

ადევნეთ თვალყური! არ გაუშვით მხედველობიდან.

დიდი სენსაციური ამბავი!

ამ დღეებში თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის პირველ დარბაზში გაიხსნება ახალი კინო-თეატრი აისი.

ეკრანზე: საგანგებოდ შერჩეული კინო-ფილმები!

დარბაზში: მალალი რანგის მუსიკა. ორკესტრში თხუთმეტი კაცი!

ფოიეში: სილამაზე. ინტიმა. ეგზოტიკა!“

ვატმანმა გაჩერება გამოაცხადა. ვაგონი შედგა. ლეო ჩამოვიდა და ფეხით გაუყვა გზას, ასიოდე მეტრი მაინც ჰქონდა გასავლელი იმ ადგილამდე, სადაც მისი სამსახური გახლდათ განთავსებული. პირველი განყოფილების პროკურატურას ბინა სუდის ქუჩა 42 ნომერში დაედო, აქვე იყო საოლქო სასამართლოც, უფრო სწორად, ჯერ სასამართლო იყო, ხოლო მოგვიანებით მან პირველი სართული, უადგილობის გამო, პროკურატურას დაუთმო. სულ რაღაც ორიოდე წლის შემდეგ ბოლშევიკურმა მთავრობამ ქუჩას სახელი გადაარქვა და, სუდის მაგივრად, ტრიბუნალისა შეარქვა. ბოლშევიკების სამართლიანობას თუ გავიხსენებთ, რაც უმეტესად სწორედ რომ ტრიბუნალის გადამწყვეტილებას ეფუძნებოდა, ეს ამბავი გასაკვირი აღარ უნდა გახდეს. ერთ შენობაში შეკედლებულ ორ ორგანიზაციას მუშაობა უჭირდა, ერთიც წვალობდა და მეორეც, იყო

გაუთავებელი ხმაური, პროცესებზე პატიმართა ახლობერ-მეგობართა ტირილ-ვიშვიში, ხშირად განეგ-გამონევაც, ერთი-ორჯერ სროლაც, რა თქმა უნდა, მაშინდელი წესების თანახმად, მხოლოდ ჰაერში. მიუხედავად ამგვარი უხერხულობისა, არც პროკურატურა და არც სასამართლო ხელისუფლებას შენობის გამოცვლასა და პირობების გაუმჯობესებას არ თხოვდა. დამალვა-მიჩუმების მიუხედავად, მიზეზი ყველასთვის ცნობილი იყო. შენობის შორიხლოს ექიმ ალექსიძეს საკუთარი კლინიკა გაემართა, სადაც მეანობას ეწეოდა და ქალთა ავადმყოფობას მკურნალობდა. პაციენტებს საღამოს შვიდი საათიდან იბარებდა, რათა ავი თვალისთვის აერიდებინა და მანდილოსნებისთვის უხერხულობა არ შეექმნა. ამგვარმა სიფრთხილემ არ გაამართლა. სასამართლო-პროკურატურის თანამშრომლები სამუშაო საათების შემდეგაც რჩებოდნენ, რათა როგორმე ქართველი და არაქართველი ქალებისთვის თვალი შეეელოთ. საქმე იქამდეც კი მისულა, რომ სამხედრო ბინოკლი შეუძენიათ, სასამართლოს თავჯდომარის, ალექსანდრე დროპილოს სამუშაო ოთახის აივანზეც შეპარულან და ახლა უკვე იქიდან უცდიათ კლინიკაში საკუთარი მზერის შეპარება. დიდი მცდელობის მიუხედავად მიზანს მაინც ვერ აღწევდნენ, თუმცა იმედით ცოცხლობდნენ და მცდელობას არ აკლებდნენ საყვარელ გასართობს. ამას ემატებოდა ისიც, რომ უქმე დღეებში დიდ დარბაზში საჯარო გამოსვლები იმართებოდა ქვეყნის საჭირობოტო საკითხების გარშემო. ვისაც სახელმწიფო სამსახურში უმუშავია, იმისთვის გაცილებით ადვილი მისახვედრი იქნება ის ამბავი, რომ ამგვარ შეხვედრებზე დასწრება სავალდებულო გახლდათ და ხშირ შემთხვევაში მკაცრ აღრიცხვას ექვემდებარებოდა ამ საქმისთვის გამოყოფილი საგანგებო ადამიანის მიერ. პროკურატურაში ეს საპასუხისმგებლო საქმე დავალებული ჰქონდა კადრების რიგითს, პეტრე ოლანეზაშვილს, რომელიც გულმოდგინედ, და უნდა ითქვას, შესაშური შემართებით უძღვებოდა დაკისრებულ მოვალეობას, გამცდენ – დამგვიანების გვარი საგანგებო დავთარში შეჰქონდა, იმ იმედით, რომ მისაც გაუღიმებდა ბედი და ერთ დღესაც მაძებართა კოლექტივის სრულფასოვანი წევრი შეიქნებოდა.

დარბაზში შესულ კიკაბიძეს პროკურატურის თანამშრომლები ფეხზე წამომდგარნი შეეგებენ. თავყრილობაზე შემთხვევით მოხვედრილი სტუმარი იფიქრებდა, ან ლეოს ხედებოდნენ ასე მონინებით, ანდა კედელზე გამოკრულ ორ განცხადებას კითხულობდნენ საერთო ძალისხმევით. ერთი გრიგოლ ჩარკვიანის კედლის კალენდრის საიუბილეო ნომრის თავფურცელს წარმოადგენდა, რა თქმა უნდა, სურათებითა და გამორჩეულ თანამშრომელთა ჩამონათვალით. აი ისინიც: პატრი რაფიელ ნებიერიძე, მაკარ ჩიმ-შკიანი, სომხური კალენდრის შემდგენელი, ახუნდი მაჰმედ ჰასან მოვლა ზადე, ებრაელთა ხახამი მონათლაშვილი, გრიგოლ ჩარკვიანი. მეორე განცხადება თეატრალურ აფიშას უფრო ჩამოგავდა, ვიდრე რაიმეს ჩამონათვალს და ქართულ კლუბში გასამართი გასართობ-თავშესაქცევი საღამოების ნუსხა იყო:

კვირა –საღამო წარმოდგენა.

ორშაბათი – ოპერა, საღამო.

სამშაბათი – საოჯახო საღამო.

ოთხშაბათი – სინემატოგრაფი, სიმებიანი ორკესტრი.
ხუთშაბათი – ქართული წარმოდგენა, მუსიკა.

პარასკევი – ოპერა.

შაბათი – საოჯახო საღამო.

კვირა – რუსული წარმოდგენა.

ძველ დროს, რამდენიმე წლის წინათ, იგულისხმება მეფის რუსეთი და იმ დროს გამეფებული სიმკაცრე თუ წესრიგი, ასეთი სარეკლამო განცხადებების ხილვა გამოძიებულთა ოთახებში სრულიად შეუძლებელ საქმეს წარმოადგენდა, მაგრამ ახალი ცხოვრება ახალ წესებს ჰკარნახობდა თავისუფლებას მონყურებულ ქართველებს და, ადამიანს რომ მოენდომებინა, გაცილებით სახალისო განცხადებებსაც აღმოაჩენდა სხვადასხვა სახელმწიფო დაწესებულებაში, რომელიც იმხანად, როგორც თავმოყვარე ქვეყანას შეეფერება, მრავლად იყო მიმოხვეული აღმართ-დაღმართიან თბილისში.

ფეხზე წამოდგომის მიზეზი მალევე გაირკვა.

ყველამ, მათ შორის ლეოპოც, წუთიერი დუმილით პატივი მიაგო უანგარო მიჯნურთა, მიშა შავგულიძისა და გალინა ცინცაძის ტრეკიულ აღსასრულს, რომელთა სიყვარულის ამბავი დიდსა თუ პატარას პირზე ეკერა. მიშა ჯარში მოხალისედ წასულა. ახალციხიდან გერმანიის ფრონტზე გაეგზავნათ, საიდანაც ავადმყოფობის გამო გაათავისუფლეს და თბილისს გამოგზავნეს სამკურნალოდ, მაგრამ სამშობლოს რომ გასაჭირი დაუდგა, თავის ნებით აისხა იარაღი და მტრებს ეკვეთა. ლეჩხუმთან ფილტვების ანთებით გარდაიცვალა. ეს ამბავი რომ მისმა დანიშნულმა გალინა ცინცაძის ასულმა შაიტიყო, თავი მოინამლა და სიკვდილის წინ შემდეგი ბარიერი დაწერა: რადგანაც ჩემთვის გასჭირდა ცხოვრება და ჩემი სულის ამოთქმა გარდაიქცა ტკივილად, მოვდივარ შენთან სულის და გულის დასამშვიდებლად.

ჩანს, არც მიშას და არც გალინას ახალი ცხოვრების შესახებ არაფერი სცოდნიათ, თორემ ასე არ მოიქცეოდნენ, გაიფიქრა ლეო კიკაბიძემ და სხვებთან ერთად სკამზე დაეშვა, რა თქმა უნდა, წუთიერი დუმილის გასრულების შემდეგ. ფეხზე მხოლოდ მაშინდელი პარლამენტის თავჯდომარე შემორჩა, რომელსაც პროკურატურის თანამშრომლებისთვის, საჯარო ლექციის სახით, რამდენიმე საჭირობოროტო საკითხი უნდა განემარტა, კერძოდ, თუ რას წარმოადგენდა დემოკრატიული რესპუბლიკა. ეს ის კარლო ჩხეიძე გახლავთ, რომელმაც მარქსისა თუ მარქსიზმის სიყვარულის გამო ნათლობის სახელი ნიკოლოზი მიივიწყა და ტყვიასავით მოკლე, კარლო დაირქვა.

პარლამენტის თავჯდომარემ რამდენიმე ნაბიჯი უკან გადადგა, რათა ყველას კიდევ უფრო კარგად დაენახა, და ლაპარაკი დაიწყო. ლაპარაკობდა იმგვარი შემართებით, ისეთი მოკლე, მონყევტილი ფრაზით, თითქოს კი არ საუბრობდა, არამედ პარტიული მტრის კუბოს თავსახურს სჭედდა ლითონის დიდრონი ლურსმნებით.

„დემოკრატიული რესპუბლიკა ქართულად ნიშნავს ხალხურ სახელმწიფოს. განა სახელმწიფო ხალხისთვის არ არის გაჩენილი? იკითხავს მუშა, გლეხი და მასწავლებელი, დიახ, სახელმწიფო ხალხისთვის უნდა არსებობდეს, მაგრამ, საუბედუროდ, ეს მუდამ ასე არ ყოფილა. იყო დრო, და ეს დრო არც ისე შორს არის, როდესაც მთელი სახელმწი-

ფოს ძალაუფლება ერთ ან რამდენიმე კაცს ეჭირა ხელში, მაშინ სახელმწიფოს სათავეში ედგა მეფე და მისი დამქაშები, ხალხი კი მისი ყურმოჭრილი ყმა იყო. ასეთ წესწყობილებას უწოდებენ მონარქიას და დამახასიათებელ ნიშნად ისა აქვს, რომ მის სათავეში მდგომი პირები არავის წინაშე არ აგებენ პასუხს. ხალხის დაუკითხავად სჭრიან და ხარჯავენ ფულს, სცემენ კანონებს, ინყებენ ომებს, ერთი სიტყვით, განაგებენ სახელმწიფოს ისე, როგორც მოეპრიანებათ, მაგრამ ასეთ ცხოვრებას დიდი დღე არ უწერია. ხალხი შეერთებული ძალით ანგრევს ძველს და თავის ხელში იღებს მთელი სახელმწიფოს სვე – ბედს. მაშასადამე, დემოკრატიული რესპუბლიკა არის ისეთი სახელმწიფო, სადაც ხალხი სხვის ბრძანებას კი არ ასრულებს, არამედ თვით არის თავისი ცხოვრების მომწყობი...“

ლეო კიკაბიძემ ყურადღებას ვერაფრით მოუყარა თავი, რათა პარლამენტის თავჯდომარის ქკუა – დარიგებისთვის ალლო აელო, ერთთავად იმით გახლდათ დაკავებული, რომ პროკურატურის თანამშრომლების, და არა მარტო მათი, წინა ცხოვრების ამოცნობას ლამობდა. კარლო ჩხეიძე, დაცქვეტილი ყურებით, გაუპარსავი პირით და ალაგ-ალაგ შეთხელებული თმით, ფოცხვერს შეადარა, პრეზიდენტში მჯდარი საზოგადოება ტურებს, სხვები კიდევ სხვებს, რამაც მასში მხიარული განწყობა გამოიწვია და ერთ-ორჯერ თითქმის ხმამაღლა ჩაიციხა კიდევ, რითაც გვერდით მჯდომი კოლეგა-მეგობრის, ალექსანდრე უდუმაშვილის, სამართლიანი გულისწყრომა გამოიწვია, რომელიც სახლიდან გამოგდებულ, უჯიშო ფინიას მეტად ჰგავდა, ვიდრე დამოუკიდებელი ქვეყნის სამართლიანობის სადარაჯოზე მდგარ ჩინოვნიკს.

ლეო გაჩუმდა და, როგორც იტყვიან, სმენად იქცა.

„დემოკრატიულ რესპუბლიკაში მოქმედებს უმთავრესად ორი ძალა: აღმასრულებელი და კანონმდებლობითი. პირველს ჰქვიათ მთავრობა, მეორეს პარლამენტი. მაგრამ მთავრობა ხომ ძველი წესწყობილების დროსაც არის, მამ რამია განსხვავება? საქმე იმაშია, რომ ძველი მთავრობა, როგორც უკვე აღვნიშნეთ ზემოდ, არავის წინაშე არ აგებს პასუხს, დემოკრატიული მთავრობა კი პასუხისმგებელია ხალხის წინაშე. ხალხი ირჩევს თავის წარმომადგენლებს პარლამენტში და ეს უკანასკნელი თავის წრიდანვე ირჩევს მთავრობას. თუ პარლამენტმა ანუ ხალხის წარმომადგენლობამ უნდობლობა გამოუცხადა მთავრობას, იგი ამის შემდეგ ერთ საათსაც ვერ იარსებებს, მაშასადამე, დემოკრატიულ რესპუბლიკაში ხალხს ეძლევა უფლება მთავრობის არჩევის და გადაყენების. ხალხის წარმომადგენლნი პარლამენტში ჯგუფებად ანუ ფრაქციებად იყოფიან, იმის მიხედვით, თუ როგორია მათი პარტიული შემადგენლობა. თვითმპყრობელობის დროს პარტიული ცხოვრება დახშული იყო, ძველი მთავრობა ყველას სდევნიდა გარდა ერთი პარტიისა, რომელიც მეფის დამქაშებისგან შესდგებოდა. დემოკრატიულ რესპუბლიკაში თავისუფლებაა გამეფებული და პარტიული ცხოვრებაც ძალზე განვითარებულია. ჩვენი რესპუბლიკის საზღვრებში მოქმედებს უმთავრესად სამი პარტია: სოციალ-დემოკრატიული, სოციალისტ-ფედერალისტური და ეროვნულ დემოკრატიული. საქართველოში ყველაზე ძლიერი პარტია არის სოციალ-დემოკრატია, მას ემხრობა ჩვენი ხალხის დიდი უმრავლესობა და

ხმას აძლევს ყველა არჩევნების დროს, ამიტომ ჩვენი რესპუბლიკა არის დემოკრატიული რესპუბლიკა, რადგანაც მთელი სახელმწიფოებრივი ძალაუფლება თვით ხალხის ხელშია“.

სწორედ იმ დროს, როდესაც ლეო კიკაბიძე და პროკურატურის მთელი კოლექტივი საჯარო ლექციას ყურადღებით ისმენდა, საგანელიძის საშაქარლამოს უკანა ოთახში, რომელსაც კონდიტერი საბუღალტრო დავთრების შევსებისა თუ შემოსავალ-გასავლის დასადგენად იყენებდა, საიდუმლო შეხვედრა შედგა. მწერალი არსენ საგანელიძე ცნობილ ტერორისტ-ექსპროპრიატორს, იროდიონ ვაჩიბერიძეს, მეტსახელად ახოს ხვდებოდა. ახო იქნებოდა ორმოცი წლის, შავი, გაბურძენილი თმით, ყოველთვის გაუპარსავი წვერით და მუდმივად შავი გულით. მარცხენა ხელს ვერ ხმარობდა, ეცვა შავი ხელთათმანი და ერთთავად მოკლე ჯუბის ვიბეში მალავდა. ხელი ჯერ კიდევ მაშინ გაიფუჭა, როდესაც ომში დაჭრილ შრომის არტელ ახალ წრეში მუშაობდა და ინვალიდებისთვის პროთეზებს აწყობდა, რა თქმა უნდა, სხვისი მითითებითა და ხელმძღვანელობით. ამჟამად მოღვაწეობდა კოჯრის ქუჩა 15 ნომერში სანიტრად, სადაც განთავსებული იყო სულით ავადმყოფთა თავშესაფარი. თავშესაფარი შესდგებოდა ოთხმოცი სანოლისგან, საიდანაც ორმოცდაათი იყო მამაკაცებისა, ხოლო ოცდაათი ქალებისა. ამ უსიამოვნო დანესებულებას ხელმძღვანელობდა მიხეილ გედევანოვი, ახო კი ზედამხედველობას სწევდა, როგორც ადვილი მისახვედრია, მამაკაცთა განყოფილებაში.

აი, ასეთ კაცს ხვდებოდა ქართველი მწერალი არსენ საგანელიძე.

– გვიანდება. – ტყვიასავით ისროლა ახომ და მასპინძელს თვალი გაუსწორა.

– მოჩქარეს მოუგვიანდესო, ხომ გაგიგონიათ?! – აიცილა საგანელიძემ და სტუმარს გაუღიმა, თუმცა ახო, თავისი ბუნების გამო, არასოდეს მოსწონდა.

– რა დროს ანდაზებია, ვერ ხედავთ, ნიაღვარი წალეკვას გვპირდება, ნუთუ საერთო ძალღონით არ ვეცდებით საფრთხის თავიდან აცილებას? საქართველო უნდა აღსდგეს სრულისთვის უფლებამოსილებით და თანასწორი ძმა შეიქნეს ყოველ ერთა, ყველა ეს მაშინ შეიძლება, როცა ყველა ერთი მიზნისკენ მიემართავთ ჩვენს ძალღონეს. ეს-ლა კი რა ხდება?! ზოგს თავისუფლება ლობიოობა ჰგონია.

– მეც მანდა ვარ. – დაუყვავა საგანელიძემ. – ძველად ბერძენთა სატახტო ქალაქს გარედან მტერი რომ მიადგა, შიგნით, იმის მაგიერ რომ ყველა შეთანხმებულიყო და მტერს წინ აღსდგომოდა, ბრძენნი ერთმანეთში კამათობდნენ, კვერცხი ადრე გაჩნდა თუ ქათამიო, ტყუილი კამათი რა ბედენაა, ჩვენც უნდა შევთანხმდეთ, როგორც კომიტეტმა დაადგინა, ისე იქნება, აქციის ჩატარება ხომ მე დამევალა.

– მე თქვენი ქარაგმების არაფერი გამეგება, მუშურ-გლეხური აკადემია მაქვს დასრულებული, სანამ ზოგიერთები წიგნებს კითხულობდნენ, მე კატორღაში მათ წონა ქვებს ვეზიდებოდი. – თქვა ახომ და დასერილი ხელისგულები ისე გადმოატრიალა, რომ ქართველ მწერალს კარგად დაეანახა.

– დამსახურება კი გაქვთ, მაგრამ...

– ჰოდა თუ მაქვს, სიტყვაც მეთქმევინება! ჩემი სიტყვა კი ასეთია, მე კომიტეტის დადგენილების წინააღმდეგ გამოვდივარ, აკი მაშინაც ვთქვი და ამხანაგებისთვის არაფერი დამიმალავს. ეგ შრომა დროის ფუჭი კარგვაა, მაგას სჯობდა ძველი ხერხი გვეხმარა, კაცი გვექირავა, რაც საჭირო იყო, გადაგვეხადა, და ეგ საქმეც ისე მოგვემთავრებინა, როგორც სხვა ათასი მოგვემთავრებია.

– ბრძოლის მეთოდები უნდა შეიცვალოს – მტკიცედ თქვა საგანელიძემ. – ჯერ ერთი, ფულით გაკეთებული საქმე არასანდოა, სხვაც გამოჩნდება მეტი ფულის პატრონი, რომ გადაიბიროს? ანდა რომ დააპატიმრონ და გუდას პირი მოხსნას?

– საპატიმროში გავუსწორდებით როგორც მოლაღატეს. – ახო უკან დახევას არ აპირებდა.

– რომ ვერ გავუსწორდეთ? ეგეც რომ არ იყოს, რწმენით ჩადენილს სულ სხვა ფასი აქვს, რწმენა ადამიანს ძალას აძლევს და სიკვდილიც არაფრად უღირს, თანაც არა მგონია, ასე როდესმე კიდევ გაგიმართლოს.

– მართლა ასე ჩამოგავს? – ახომ ხმას დაუნია და კარისკენ გაიხედა.

– ტყუპისცალი ეგონება ადამიანს, მთავარი კიდევ ის არის, რომ მენდობა, ეჭვის ჭია უკვე შეუჩნდა და, სანამ ბოლომდე არ გამოხრავს, თავს არ მიაწვებს, ჩვენც ეს გვინდა, შესწავლილი მყავს და უკვე ვიცი, რასაც მოიმოქმედებს, ამისთვის წინასწარ მოვამზადე.

– ყველაფერი გათვლილი გქონიათ და მე რაღა საჭირო ვარ. – თითქოს იწყინა ახო.

– იარაღი და ფულია საჭირო.

ახო უხმოდ წამოდგა, რაც იმის დასტური იყო, რომ ეს საქმე ნამდვილად იცოდა.

– ეს გაიყოლეთ, თუ ამით დაგინახავენ ცუდს ვეღარავინ იფიქრებს.

ეს თქვა და არსენ საგანელიძემ სტუმარს ნამცხვრებით სავსე ყუთი გადასცა. ახო ნამცხვრებს დახედა, ზევიდან მოყრილი შაქარი საჩვენებელი თითით აიღო, დატკბილული თითი პირში გამოისვა და ლოკვა-ლოკვით ოთახიდან გავიდა.

– მოკითხვა ჩვენს მხარდამჭერებს სუმბათოვიდან! – მიაძახა სტუმარს არსენ საგანელიძემ, თუმცა ჭამაში გართულ ახოს არაფერი გაუგია.

ამ საუბრიდან ორიოდე დღის შემდეგ თბილისში კიდევ ერთი უბედური შემთხვევა მოხდა. დიდი მთავრის ქუჩის 45 ნომერში მცხოვრებ მოხუც ქველმოქმედს ზაქარია ნეფარიძეს გამთენიისას, ასე ხუთ, ექვს საათზე, თავს დაესხნენ მილიციის ფორმაში გადაცმული ყაჩაღები. შესვლისთანავე მოხუცს ხელები თოკით გაუკრეს, ერთი თავზე დაადგა, მეორე გაჩხრიკა, მესამე კი კარში დარჩა დარაჯად. როდესაც ფული და სხვა ძვირფასი ნივთები იპოვნეს, გამოვიდნენ ბინიდან, კარი გარედან გადაკეტეს და გაუდგნენ გზას. შიშისგან თავზარდაცემული მოხუცი ფანჯარაზე თავის რახუნით და ყვირლით ეძახდა მეზობლებს. მეზობლები ამ ხმაურზე გამოვიდნენ და გაუღეს კარი. საბრალომ მიაძახა, მიშველეთ, გამძარცვესო! მეზობლები მძარცველებს დაედევნენ, მაგრამ ამოდ, ვეღარსად მიაკვლიეს, ერთი კი მოახერხეს, წამსვე კომისარიატის დარაჯს აცნობეს. უფროსმა მილიციელმა სახლის მისამართი კი ჩაინერა მაგრამ შე-

წუხებულ მეზობლებს ასე უპასუხა: ახლა აქ არავინ არის, ათ საათზე მოვლენ და საქმის გამოკვლევას მერე დავიწყებთო. არადა, ბევრი რამ წაიღეს: ქართული უნივერსიტეტისთვის მისაცემი 5000 მანეთი, ქართული მუსიკალური საზოგადოებისთვის 3000 მანეთი, საეკლესიო გალობის ნოტების დასაბეჭდად 3000 მანეთი, 1500 მანეთი ქართველ მწერალთა თხზულებათა გამოსაცემად, შუქრუთის სამკითხველოსთვის 1500 მანეთი, შუქრუთის მიძინების ეკლესიისთვის 2000 მანეთი, ქვრივ დასთან გასაგზავნი 2000 მანეთი, მეზობლის მიზარებული 2000 მანეთი. მის გარდა, თიხის პატარა საფულე, რომელშიც იყო რამდენიმე ოქროს ხუთმანეთიანი, ბევრი ვერცხლის ჯვარ – მედალი რუსი სალდათებისგან სამახსოვროდ ნაჩუქარი და ოქროს ბეჭდები, რომელიც უნდა შეენირა ხაზინის ფონდის გასაძლიერებლად, ერთიც ბრაუნინგის პატარა იარაღი, ქალისას რომ ეძახიან, ისეთი. ამ ქველმოქმედმა კაცმა, სხვა ბევრი რამის გარდა, დააარსა ორი სამკითხველო თავის სახელზე, ერთი სოფელ შუქრუთში, მეორე პატარა ხონში, შორაპნის მაზრაში.

ამ სამწუხარო ამბავმა, რომლის მსგავსი ხშირად ხდებოდა იმდროინდელ თბილისში, ყველა ალაღმართალ ქართველს გული დაუძძიმა. თუმცა იყვნენ სხვებიც, რომლებიც ჩუმად ქილიკობდნენ და დაფარულ შეხვედრებზე ამ სამწუხარო ამბავს ერთმანეთს ულოცავდნენ კიდევ. ამათში ერთი ლეო კიკაბიძეც, თუმცაღა უმეტესობას არც კი იცნობდა და არც იმ შეხვედრებს დასწრებია. ლეო კიკაბიძეს სხვა რამ სჭირდა, ხუმრობა საქმე ხომ არ იყო, ამოდენა საიდუმლოს გულით ატარებდა და სწორედ ამის გამო, რაც სხვას საფიქრალსა თუ სატანჯველს უჩენდა, ლეოს უკვე თამაშად მიაჩნდა. კაცი რომ დაფიქრდეს, აქეთ – იქით მიმოიხედოს, ჩვენს ქვეყანას თვალი მოავლოს, საგანელიძის სიმართლეში ეჭვის შეტანა ნამდვილად გაუჭირდება, თუმცა ლეო მაინც შეწუხებული ჩანდა, მართალია სხვები ამას ვერ ამჩნევდნენ, მაგრამ პროკურორის სული ერთთავად ფორიაქში ატარებდა ლამეებს. ცალკე ეჭვის ჭია ღრღინდა და არეულ გონებაში რამდენიმე შეკითხვა იდებდა ბინას, ცალკე კიდევ თავმოყვარეობის მატილი სჭამდა და დაცივნის შიშით შებოჭილს იმის წარმოდგენაც კი უჭირდა, რა შეიძლება მომხდარიყო, თუ ეს ამბავი ნამდვილი არ აღმოჩნდებოდა და მხოლოდ მის გასამასხრებლად იყო მოფიქრებული, რაც იმდროინდელ თბილისში, იგულისხმება ერთმანეთის დაცივნა და მისთანები, თუ გაზუთებს დაეჯერება, ყოველდღე თუ არა, კვირაში ერთხელ მაინც ხდებოდა.

ხშირად ნაიკითხავდით ამგვარ საუბარს, რომელშიც, იმხანად განთქმული ხუმარები, ბენია და ბეშთია მონაწილეობდნენ, ხოლო საზოგადოება მათ შეფასებასა თუ მწარე ენას უფრო ენდობოდა, ვიდრე ოფიციალურ პირთა ახსნა-განმარტებას. ამბავი არ იყო, ეს ორი ენაკვიმატი შიგ არ ჩარეულიყო.

პატარა მაგალითი:

ბენია: აბა, ჩემო ბეშტია, რას იტყვი ახალს, რით გამახარებ?

ბეშტია: რას ამბობ, გამახარებო?! ბეჩა, გასახარელი რა არის ჩვენში? გასახარელი არა და, სატირალ-საყვირალი კი ბევრია... თითო ალიხანოვი და ტოლმაჩოვი ჩვენს მხარეს არ გამოეღვევა და ამასობაში ქე დეიქცა ჩვენი არჩივი ქვე-

ყანა. ზოგ რისხვას მინიერი მთავრობა გვიგზავნის და ზოგ-საც კი ზეციერი.

ბენია: ეს ზეცის რისხვა რაღაში გამოიხატება? ალიხანოვი ხომ იქიდან ვერაფერს დააკლებს?

ბეშტია: ალიხანოვმა, ბატონო, მონეული გადაბუგა, ალაგ-ალაგ მაინც ქე დარჩა რაცხა ნიორთა ნაქურჩელი, ახლა კი აღარც ძველია ერთი მარცვალი და ახალიც ხომ წასულია ხელიდან, მოხსნა ზეცამ პირი და დაუშინა ნამუშევარს კობი და წვიმა, წვიმა და კობი, ამოალპო ყველაფერი, ხალხი უსაჭმელოდ დარჩება და დაიხოცება.

ბენია: არა, ბეშტია, საქმეს მაქამდის არ მიიყვანს ჩვენი საზოგადოება, მოაგროვებენ სიმინდს, ხორბალს, ერთი სიტყვით, რაც საჭირო იქნება, და გაუგზავნიან ჩვენი ქვეყნის ყველა კუთხიდან.

ბეშტია: რავა, ხამი ხომ არ ვარ, ჩემო ბენია, ასე რომ მელაპარაკები? ვინ შეენევა? ჩვენი საზოგადოება? მერე და ხალხს რა ერგება აქედან? ან თუ ერგება, როდის? მეორეთ მოსვლის ხანს? ვერ ხედავ, გურულების შესანეწარ ფულეების თაობაზე რა ალიაქოთი არის ატეხილი? მახარაძე, კირვალაძე, გუნია და სხვები აგერ დაკლავენ ერთმანეთს.

ბენია: ეჰ, ძმაო, მე თუ მკითხავ, ჩვენს დროში ყველა სვავი და ყვავია, ყველა მჭამელი და მყლაპავია.

ბეშტია: მართალი ბრძანებაა და არც კი ღირს ამაზე ლაპარაკი, ახლა ერთი ხულიგნების არჩევნების შესახებ მითხარი, თუ როგორ გათავდა, ვინ გაიმარჯვა და ვინ ჩაინარცხა.

ბენია: რა უნდა გითხრა, რაც არ გათავებულა საბოლოოთ, იყარეს კენჭი, მარა გამარჯვებული ჯერ არავინაა, ვნახოთ, რა იქნება.

ბეშტია: რა იქნება და იგი! ხულიგნები გაიტანენ ლელოს.

ბენია:

**ან კმარა ესე ამბავი
ჩემო ძმობილო ბეშტია
ამდენი გლოვა – გოდებით
თავს დაგვეხვევა რეტია.**

ბეშტია:

**მაშ კარგი, კიდევ ნავიდეთ,
ჩემო ძვირფასო ბენია,
არ მიჭირს კორტოხს გადასვლა,
იქ ხშირათ გადმირბენია.**

სწორედ ამისი თუ ამათი ეშინოდა ლეო კიკაბიძეს.

ისიც უნდა ითქვას, რომ პირველი უბნის პროკურორის თანაშემწისთვის ძნელი წარმოსადგენი გახლდათ თითქმის ყველასთვის პატივსაცემი მწერლის ამგვარ წარმოდგენაში მონაწილეობა, თუმცა ისიც გაგონილი ჰქონდა, რომ უმეტესად დაცივნის ობიექტად მისნაირ, უმნიშვნელო თანამდებობის პირებს არჩევდნენ. მოკლედ, ასეა თუ ისე, ლეო კიკაბიძეს გული და, თქვენ წარმოიდგინეთ, სულიც კი არსენ საგანელიძესთან ხელმეორედ შეხვედრას ითხოვდა.

(დასასრული შემდეგ ნომერში)

სოსო მეშველიანი

ზაფხულის შუალაქი

მზის მხურვალემა შერჩენია მინას მადლიანს,
 ენერგიულად, რომ ისუნთქავს მარადისობას,
 ახლოს, სიგრილე იგრძნობა ხევის,
 მინა ჰაერზე უფრო თბილია.
 უხმოდ ხარხარებს ყანა სიმინდის,
 სამყაროს ბრუნვის მიმართულებით
 კვლავ მთელს სიგრძეზე შემოხვევია,
 აყვავებული ლობიო სიმინდს
 საცაა უნდა დამნიფდეს მსხალიც
 და სიმინდებშიც დაიწყოს ცვენა,
 რათა მინასაც ანაბეჭდი დაეცეოს ფუტკრის
 მთვარის უსულო კაშკაშსაც ახლა
 გადადებია ეშხი სიცოცხლის
 ღამის ქარი კი ტოტებს ურწევს მძინარე ჩიტებს
 და აშრიალებს ნაბლის ფოთლებს სუნთქვა ბუნების
 ხოლო სიზმარში პანანინა ნაკადული კი
 ვნებით მონამლულ ქალივით ბორგავს
 და ფუტკრების ბილიკებით დაქსელილ სივრცეს
 ჩაუხვევია უმჩატესი სიზმარი ბაღის
 ჩემი ფეხები მუხებზე მუხრდიან მინას
 რომ მივაბიჯებ, ყველაფერი ზანზარებს ჩემს ქვეშ.

* * *

შემძრავს მუსიკა და შორ ვარსკვლავად
 ჩემი ოცნება
 სივრცეს მონყდება,
 ნორჩი ბალახით მაძღარ ხარს ვგავარ,
 ღამით მდებლობზე, რომ ნამონყვება.

ნოყიერ ჰაერს ვისუნთქავ ხარბად,
 თითქოს იზრდება გული ჩემს მკერდში,
 და აშრიალებს ნიავე ყალბად,
 ჯერაც უფორმო ფოთლებს ნეკერჩხლის.

უკვე არც მახსოვს, რამდენი ხნის ვარ,
 დღემდე საკუთარ ხმას ვეჭიდები,
 მგონია, თითქოს საერთო სიზმარს
 ინანილებენ უხმოდ ჩიტები.

მესმის ღერის ხმა, როგორც სიცილი,
 ეს ჩიტუნები, ხვალ ზეგ თუ მაზეგ
 აუნყობელი კომპოზიციით,
 ჩამომამხოზენ განთიადს თავზე.

მწვანე მთვარე

ვერ მისწვდომია
 ზღმარტლის ყვავილს შანელის ყნოსვა
 ღამის არომატს
 ხევის ქარი ხარბად წუნნიდა
 მარადისობა შუბლს მილოკავს
 ისე ახლოს ვარ...
 სხეულს სუნი სდის
 დაყოლილი დედის მუცლიდან

ამ ყველაფერთან
 პირდაპირი მქონდა კავშირი
 უმადურს, მაინც, ბევრ რამეზე
 გული წყდებოდა
 წვეთავდა მთვარე
 დაბეჭდილი უმი ვაშლივით
 ქალი სიზმარში ბორგავდა და ინერწყვებოდა.

უსახურაო ქოხი მიდგას
 ნაძვნარებს ქვემოთ
 რომ აღმართულან უღრანები
 ცოცხალ კედლებად
 მძინავს, სიზმრებში ჩამყოლია
 შამბნარის გემო
 სიზმრის გუბეში, არეკლილ ცას
 რა შეედრება.

* * *

დღეს ბარონ მიუნჰაუზენივით,
 სულს ვკვებავ ჩემი უცნაური ფანტაზიებით.
 ჩემთვის სიცრუის დეტექტორი უფრო ყალბია,
 ვიდრე ლობიოს ყვავილობა, მთვარიან ღამით,
 მინის სული, რომ სიმინდების მწვანე სხეულზე,
 ჩამოძონძილა, და მთვარის შუქს აღარ იკარებს,
 დღეს ჩემს ხერხემლის ხრახნზე ბრუნავს,
 ნაღდი სამყარო,
 ჩაუხვევია ყველა ნერვი ჩემი სხეულის.
 ბეთლემის სივრცეს შუალამისას
 კვეთს თვითმფრინავი,
 ყოფნის საცობში გაიჭედება
 სუნთქვა სხეულის,
 არაფერია საგანგაშო სული შედედდა.
 ახავსებულან სივრცეები დიოსკურიის,
 იუნესკოში ფლორენციად შედის უშგული,
 გული ერევა ქვეყნის ბრუნვით,
 ქვესკნელს ვეზუვთან,
 დის მაგისტრალი გვირაბების ხშირი პაუზით.

გაშეშებულია დრო საპარის დიად დუმბილში
ჩაძინებია არაბს აქლემზე
და ა.შ. ... და ა.შ...
დაცარიელდა ბარსელონის აეროპორტი,
ცრუ განგაშით სადღაც გაქრა,
ზეცის ქუხილი.
და კიდევ სადღაც, მგზავრი ტკბება,
ლამანჩის წვიმით.
ჩამორჩენია მაჯისცემას
ნიკნიკი საათის,
ჩემი სიცოცხლით იფილტრება მარადისობა,
და ა.შ. ... და ა.შ. ...

* * *

მამშვიდებს, ცხადის სიზმრებში გაცვლა
გალიმებული სახით, რომ მძინავს
მწვანე სიმინდზე, ფოთლების ნაცვლად,
კვლავ მიწის სული ჩამოძონძილა.

მელვრება თავზე ნაკურთხ წყალივით
ფიქრი.
და ღმერთი ხმას რომ მაჩუქებს
ყვითლად მბჟუტავი კვახის ყვავილი,
თითქოს ქვესკნელის სუნთქვას აშუქებს.

იყო ჩურჩული, შეწყდა და უფრო
ხსოვნის წიაღში მონვეთავს ის ხმა,
გაორებული თავთან ვსაუბრობ,
სულმა თავისთვის ხორცი მოისხა.

„ზაფხული“

მზე ჩამელვარა, შიგ ორგანიზმში,
თითქოს ფორთოხლის წვენი დავლიე,
ამდენ ფიქრს, ღმერთო, როგორ განვიციდი,
ამ ჩიტებმა ხომ, მთლად გადამრიეს.

ჩემი ბრალია ფიქრით ვერ ვძლები,
თან ვცდილობ მადა, უფრო გავზარდო,
ძაბვის მავთულზე სხედან მერცხლები,
ორას ვოლტიან ცოცხალ ხაზად რომ
ბოძიდან-ბოძზე გაბმულან მაღლა
უფრო მაღლა კი გუბე დგას სიცხის,
თავისში მიწოვს.
ცის ცხელმა თაღმა,
გადამავინყა თვეცა და რიცხვიც,
კომპოზიცია.
ბოლო აკორდი
ჩამავალი მზის ტაიმ-აუტი.
რახან ვერძი ვარ ზოდიაქოთი,
ფიქრს კვლავ აპრილის სუნი აუდის.

* * *

რაა საეჭვო, დღეს ჩემს ქცევაში?
აღსარებისთვის, დრო მრჩება სანამ,
თვით, ჩემი სისხლის მიმოქცევაშიც,
ლოცვა შეჭრილა განწმენდის ხსნარად.

ხელებს ეშმაკის ბენვზე ვინმინდავ,
ღვთისმშობელი რომ ცრემლებით მბანდა,
ჩემს ქაოსიან სულის სივრციდან,
ჩამოიშლება წვიმების ფარდა.

ვერ ვარ მორწმუნე?
დაე ეს ერთი,
შემრჩეს ჭეშმარიტ სანანებელად,
ჟონავს სინმინდე ტაძრის კედლებში,
და ვარდის შტოზე როკავს პეპელა.

* * *

ნაკადულების დამსხვრეულ ხმაში,
და ნეშომპალის ნოყიერ სუნში,
კვლავ იმუქრება იების ნაშლით
ღამე მუქ-ლურჯი ბინდების ტუშით.

მხოლოდ აქ ვგრძნობ, რომ
რალაცად ვფასობ,
ნარმოსახვაა ძალზედ ნამდვილი,
პირლიას, ხიდან,
ბულბული ხმას რომ
მანვეთებს დამდნარ შოკოლადივით.

ფორთოხლისფერი მოედო სახეს,
მთვარის ნათებას, რომ ვაკვირდები,
ჩემს გაშიშვლებულ გულის ცემას კი
კვლავ შემინოვენ ვაშლის კვირტები.

* * *

პროექტორით გადმოემხო ვეება მთვარე,
მდუმარე ხევებს,
მთვარის შუქზე უხმო კადრივით,
ხეთა ჩრდილები სიმინდებზე ინლებიან,
ღამის სიგრილე ხევებიდან ამოვარდნილი,
თითქოს მთის ქარის ამონასუნთქს მიწებებია.

გრძელდება ზეცის და ვარსკვლავთა უსასრულობა,
შორს ჩაბნელებულ ნაძვნარებს მიღმა,
აქ მსხლის ფოთლებში თვლემენ ჩიტები,
შორიდან ძაღლის მოგუდული ხმა,
ისე მამჩატებს,
რომ საკუთარ ჩრდილს ვეჭიდები.

ნინო დარბაისელის ამ ახალი ლექსის თემა არ არის ორიგინალური — პიროვნების სულიერ ქიდილსა და გაორებაზე ბევრი ლირიკული ნიმუში შექმნილა და ამ მხრივ არც ჩვენი პოეზიაა გამონაკლისი. სამაგიეროდ, ორიგინალურია სტილისტიკა, ორიგინალურია ის ფაქიზი ნიუანსები, რაც ყოველთვის ცნობისნადილით მიგვადევნებინებს თვალს მისი შემოქმედებისათვის, რაც არ გამოირჩევა ხელხვაიანობით, მაგრამ ნამდვილი პოეზიის ტვიფარით არის აღბეჭდილი. ამიტომაც იტევს მისი რამდენიმე ლირიკული კრებული მძაფრ ვნებებს.

ამ ახალ ლექსს საკუთარი მეორე მე-ს გამოტირების მოტივი მსჭვალავს... და უნებურად გახსენდება დავით კობიძის მიერ გამოქვეყნებული სამგლოვიარო განცხადება: გარდაიცვალა პოეტი დავით კობიძეო. და როდესაც შენუხებული მეგობრები მის სახლში მიცვივდებოდნენ, მასპინძელი სიცილით გამოეგებებოდათ: გარდავიცვალე როგორც პოეტი, ახლა მთლიანად უნდა მივეცე სამეცნიერო მუშაობასო.

ის განცხადება თვითირონიას გამოენვია, ნინო დარბაისელის ლექსში ჩართული მსგავსი სამგლოვიარო განცხადება კი თვითირონიითა და ფაქიზი ლირიზმითაა გაჟღერებული ერთსა და იმავე დროს, და განზოგადდება მარტოსულობის მწვავე განცდად, როდესაც თვალდათვალ შეპყურებ, როგორ გენგრევა ის თავშესაფარი, ყველაზე საიმედოდ რომ გეგულეობდა.

ნინო დარბაისელი

მაი სფეისი*

რაც მოხდა, მოხდა!
 კარგო,
 განა ჩემი ბრალია,
 ნურც გამამტყუნებ,
 ნურც ინალვლებ განალალები.
 მე დავასწარი,
 განაჩენი გამოვუტანე
 და
 დანარჩენებს შევაჩეჩე იარაღები,
 რათა მრავალი მორეოდა
 ტყვია,
 იარა,
 არეულიყო
 დანაკოდი და დანასერი.
 ცოდვას ვერ ვიტყვი,
 უკან არვის დაუხევი
 და
 როგორც იქნა,

მოკვდა ნინო დარბაისელი.

არ დაინანო,
 თვალი ცრემლით არ დაისველო!
 განა რაც მჭირდა
 ყველაფერი მისგან არ იყო?!
 რად აიჩემა სიყრმითგანვე,
 პოეტი ვარო,
 სათქმელი მაქვსო...
 რა სათქმელი, რისი სათქმელი!
 მთელ წელიწადში
 ერთი ლექსი ეწერებოდა,
 ბალიშქვეშ მალ-მალ მოსინჯავდა

* my space (ინგლ.) – ჩემი სივრცე. პოპულარული ვებ-გვერდის სახელწოდება.

ხელისფათურით.
 ბოლოს იმ ერთსაც ვეღარ წერდა,
 ინყებდა სიტყვას და ყმუილზე გადადიოდა.

სულმოუთქმელად
 განსაცდელში მიმაქანებდა.
 ვერ მოვერიე,
 არ იქნა და არ მოიშალა
 სხვის შესაქცევად თავის გვემა,
 ცრემლი მდულარე.
 ვერ შევასმინე,
 რომ არავის არ სჭირდებოდა,
 დევნა-მალვაში
 დავბერდი და გადავიღალე.

დე, ახლა სხვებმა იდაონ და ისაცოდაონ,
 სხვებმა დააცხრონ
 სიტყვა-თქმათა აურზაური,
 ეძიონ ბნელში სიტყვის ფერი,
 ხმაურში - ჟღერა,
 უმბარ ამბარში
 უებარი იცნონ სურნელი,
 უსინჯონ სიტყვას
 მიმოხვრა და სახეცვლილება
 ზომონ და წონონ,
 გინდ იწონონ, გინდა იწუნონ!

მე კი წავალ და „მაი სფეისი“ დავიკარგები.
 მეც მომერგება ის თარგები, ყველას სარგები.
 მეგებებიან აღტაცებით ყმანვილ-კაცები,
 დაუნანებლად გულს მიშლიან ტოლი ქალები.
 ვირტუალური არსებობა ნამდვილს სჯობია!
 ისე მშვიდია ჩემი სივრცე,
 ისე დაცული,
 ამოვისუნთქე.
 რა მაქვს საშიშ-საკანკალები?!
 ანტივირუსით შევკარ, კარგო,
 ყველა კარიბჭე,
 ხოლო საეჭვოს და უცნაურს არც ვეკარები.

ჰიტლერის მონოლოგებიდან

ქართველი მკითხველი თავის დროზე ინტერესით შეხვდა კრებულის გამოქვეყნებას, რომელიც მომზადებულია ამერიკელ, რუს და ქართველ ისტორიკოსთა საერთაშორისო პროექტის ფარგლებში თანამშრომლობის შედეგად. „სტალინი ისტორიისა და ისტორიკოსების შეფასებაში“ – ასეთია მისი სახელწოდება. გამოცემა დააფინანსა ჯორჯ ვაშინგტონის სახელობის უნივერსიტეტთან (ვაშინგტონი, აშშ) არსებული ეროვნული უსაფრთხოების დოკუმენტების არქივის ფონდმა კარნეგის კორპორაციის (ნიუ-იორკი, აშშ) მხარდაჭერით. როგორც კრებულის შემდგენლებმა აღნიშნეს, მიუხედავად სტალინისა და სტალინიზმის ფენომენის მიმართ საქართველოში არსებული ინტერესისა, სადღესოდ, ქართულ ენაზე, მცირე გამოცემის გარდა, თითქმის არ მოგვეპოვება ხსენებული პრობლემისადმი მიძღვნილი ობიექტური ლიტერატურა. შემდგენლები ხაზს უსვამენ, რომ ისინი არ გულისხმობენ საქართველოში ბოლო დროს მოჭარბებულ ტენდენციურ აპოლოგეტურ ნივთებსა და სტალინისტური პერიოდის ცალკეულ პარტიულ ფუნქციონერთა მოგონებებს.

ამიტომაც ვფიქრობთ, რომ ზოგიერთ საინტერესო ცნობას სტალინისა და მისი ფენომენის შესახებ მკითხველს ჩვენი დღევანდელი პუბლიკაციაც მიაწოდებს.

ახალგაზრდა ოფიცერი ჰენრიხ ჰიკერი ის-ის იყო, ფრონტზე უნდა გამგზავრებულიყო, რომ მოულოდნელად დაიბარა რაიხსლაიტერმა (ერთ-ერთი უმაღლესი თანამდებობა ჰიტლერულ გერმანიაში) მარტინ ბორმანმა, რომელიც იმ დროს ოფიციალური მდგომარეობით, ჰიტლერის მდივანი და პარტიული კანცელარის ხელმძღვანელი იყო. მან ჰიკერი ფრონტზე გამგზავრების ნაცვლად თავის განკარგულებაში დატოვა ასეთი დავალებით: იგი ამიერიდან ყოველთვის დაესწროდა ჰიტლერთან სადილსა და ვახშამს, სადაც ფიურერი ვრცელ მონოლოგებს წარმოთქვამდა, ყველაფერს კარგად დაიმახსოვრებდა, ზუსტად ჩაინერდა და შემდეგ ბორმანს აჩვენებდა. რაიხსლაიტერს განზრახული ჰქონდა ამ ჩანაწერების ნივნად გამოცემა და ამით ფიურერის გულის მოგება, რათა სახელმწიფოში მეორე პირი გამხდარიყო (თუმცა, ჰიტლერის მემკვიდრედ ოფიციალურად ჰერმან გერინგი იყო გამოცხადებული).

როცა ბორმანმა მისი მონოლოგების ჩანაწერის იდეა ჰიტლერს გააცნო, აღმოჩნდა, რომ ფიურერი მეტად კეთილგანწყობილი ყოფილა ახალგაზრდა ოფიცერის კიმართ, თურმე მის მამასთან, სენატორ დანიელ ჰიკერთან 20-იან წლებში მეგობრობდა.

ჰიკერი კარგა ხნის მანძილზე იწერდა ჰიტლერის მონოლოგებს როგორც მის შტაბ-ბინაში, ბუნკერში ქ. ვინიცი (უკრაინა) ახლოს, ისე – ბერლინში, საიმპერო კანცელარიაში, იყენებდა ადრინდელ სტენოგრაფებსაც. ნიგნი მხოლოდ ომის შემდეგ, 1951 წელს გამოიცა (მრავალ ენაზე ითარგმნა) და მკითხველი, პირდაპირ, შოკურ მდგომარეობაში ჩააგდო.

ამ ნივნში ჰიტლერი სულ სხვადასხვა სფეროებს ეხებოდა: ფრონტზე არსებული მდგომარეობიდან ხელოვნების სფეროს (არქიტექტურას, მხატვრობას, მუსიკას) გადასწვდებოდა, ახასიათებდა ცალკეულ პოლიტიკოსებს, გენებავთ, ხალხებს, რასისტული შეხედულების მიხედვით.

ჰიკერის ნიგნს ჰქვია „ჰიტლერის საუბრები სასადილო მაგიდასთან მთავარ შტაბ-ბინაში“, თუმცა, როგორც გიოტინგენის უნივერსიტეტის პროფესორს პერსი ერნსტ შრამს (რომელმაც „საუბრების“ გამოცემა მოამზადა) მიაჩნია, მას სათაურად „თავხედის მონოლოგები“ უფრო შეეფერებოდა. გასაგებია, რომ ჰიტლერი არ ინდობდა თავის უშუალო მონინალმდეგებს: ჩერჩილს „უნიჭო გალოთებულ დემაგოგს“ უწოდებდა, რუზველტს – „სიფილისის შედეგად პარალიზებულს“, და, ამდენად, შეურაცხადს. და აი, ერთი ორიგინალური აზრიც, რომელიც ჰიტლერის მინისტრ ალბერტ შპეერს თავის მოგონებებში მოჰყავს:

„იგი ამბობდა, ხან თითქოს ხუმრობით, ხან თითქოს სერიოზულად, რომ რუსეთთან გამარჯვების შემთხვევაში, ყველაზე სწორი იქნებოდა ქვეყნის მართვა, ცხადია, გერმანიის უზენაესობით, სტალინისათვის მიენდოთ, რომელმაც ყველაზე უკეთ იცის, როგორ უნდა მოექცეს რუსებს. საერთოდ კი, იგი სტალინში თავის კოლეგას ხედავდა“.

რაც შეეხება „საუბრებს“, აქ ჰიტლერი არაერთხელ ეხება „თავის კოლეგას“. გავეცნოთ ზოგიერთ საინტერესო ფრაგმენტს „საუბრებიდან“.

2. 8. 1941, შუადღე, „მგლის ბუნაგი“ („ვოლფშანც“)

ბურჟუაზიის წარმომადგენლები მეტად მხალეები იყვნენ, ვერ გაბედეს ხანჯლით გაეპოთ სოციალ-დემოკრატიის გული... ტელმანი (გერმანიის კომპარტიის ლიდერი) მეტად პატარა ადამიანია, არც ისე ჭკვიანია... რუსეთთან პაქტმა (იგულისხმება სსრკ-გერმანიის პაქტი ურთიერთთავადაუსხმელობის შესახებ, რომელიც 1939 წლის 23 აგვისტოს დაიდო, ე.წ. მოლოტოვ-რიბენტროპის პაქტი) მე არ შემაცვლევინა აზრი ჩვენს შინაგან მტერზე (იგულისხმება გერმანული სოციალ-დემოკრატია). კომუნისტები ჩემთვის ათასჯერ სიმპათიურები არიან, ვიდრე იგივე შტარხემბერგი (თავადი ერნსტ რიუდიგერ ფონ შტარხემბერგი 1923 წლამდე ჰიტლერის მომხრე იყო, შემდეგ კი მისი მტერი გახდა).

მე ტელმანი არ გავათავისუფლე, იმიტომ კი არა, რომ შურს ვიძიებდი, არამედ იმიტომ, რომ სახიფათოა. როცა იმ საშინელ მუქარას ავიცილებთ, რომელიც რუსეთშია დაბუდებული, ნავიდეს, სადაც სურს (მოგვიანებით ტელმანი ჰიტლერულ საკონცენტრაციო ბანაკში დაიღუპა).

2. 8. 1941, საღამო, „მგლის ბუნაგი“.

სტალინმა ბალტიისპირეთის ქვეყნებში ბოლშევიკური რეჟიმი იმის გამო დაამყარა, რომ მისი საოკუპაციო არმიის ჯარისკაცები პირდაპირ გაცემული იყვნენ იქაური ცხოვრების დონით, მას საკუთარ პირობებს ადარებდნენ. დასაწყისში სტალინს ეს არ სურდა.

8 და 9 სექტემბერი, 1941, ღამე. 10 სექტემბერი, 1941, შუადღე, საღამო და ღამე, „მგლის ბუნაგი“.

რაც შეეხება რუსეთის კამპანიას, აქ ორი ერთმანეთთან დაპირისპირებული აზრი წარმოიშვა. ერთნი ფიქრობდნენ,

რომ სტალინი 1812 წლის უკანდახევის ტაქტიკას აირჩევს; სხვების აზრით, გააფთრებულ წინააღმდეგობას გაგვიწევდნენ. მე მეორე აზრს ვიზიარებდი და თითქმის არავითარი მხარდაჭერა არ მქონია.

23. 3. 1942, შუადღე, „მგლის ბუნაგი“.

იგი (ჰიტლერი) დიდი ინტერესით კითხულობდა ჟურნალ „კუნსტის“ („ხელოვნება“) ცალკეულ ნომრებს: რომ შევადაროთ 1910 წელს არსებული ხელოვნების დონე დღევანდელს, თუკი ათვლის წერტილად 1930 წელს მივიჩნევთ, თვალში გვეცემა, სადამდე დავეცით. ამ დამღუპველ შედეგებამდე მიგვიყვანა ებრაელების დიდმა სიმრავლემ ჩვენს ხელოვნებაში და მათმა ყოვლისშემძლეობამ. სტალინი თუნდაც იმის გამო უნდა დავაფასოთ, რომ ებრაელებს ხელოვნებაში გასაქანი არ მისცა.

31. 3. 1942. საღამო, „მგლის ბუნაგი“.

ევროპა შეიძრა, ნაპოლეონმა რომ იმპერატორის წოდება მიიღო. ამას ყველაზე უკეთ ის ფაქტი ადასტურებს, რომ ბეთჰოვენმა დახია ნაპოლეონისადმი მიძღვნილი სიმფონიის პარტიტურა, ფეხით გათელა და წამოიძახა: „იგი მსოფლიო სული არ არის, მხოლოდ და მხოლოდ ადამიანია“ (ლეგენდის თანახმად, ეს იყო მესამე, „გმირული“ სიმფონია).

ნაპოლეონის ბედის მთელი ტრაგიზმი ის იყო, რომ მან ვერ გაიგო ერთი რამ: იმპერატორის წოდების მიღებით, ბრწყინვალე კარითა და ცერემონიალით, იგი დეგენერატებთან ერთ რიგში აღმოჩნდა და მაიმუნებით სავსე გალიაც მიიღო. იგი (ჰიტლერი, პიკერი მას ჩვეულებრივ „შეფის“ სახელით იხსენებს) სიგიჟედ ჩათვლიდა, მისთვის რომ, მაგალითად, ჰერცოგობა შეეთავაზებინათ და, ამრიგად, ამ წოდების მატარებელ უჭკუოთა დონეზე აღმოჩენილიყო.

11. 4. 1942. საღამო, „მგლის ბუნაგი“.

თუ სტალინი წინა წლებში რუსი ხალხის მიმართ იმავე მეთოდებს იყენებდა, რასაც კარლოს დიდი გერმანელი ხალხის მიმართ (იგულისხმება უკიდურესი სისასტიკე), თუ რუსების მაშინდელ კულტურულ დონეს გავითვალისწინებთ, მაშინ მას ნუ გავაკლავთ. სტალინმა დაასკვნა, რომ რუსებს, შემჭიდროებისათვის, მკაცრი დისციპლინა და ძლიერი სახელმწიფო სჭირდებათ.

25. 4. 1942. შუადღე. ბერლინი. სახელმწიფო კანცელარია.

მსოფლიო ისტორიაში გამოჩენილ მხედართმთავრებს შორის ბევრი მაგალითია იმისა, რომ უკვე 30-35 წლის ასაკში შეიძლება დიდი საქმეების კეთება. გავიხსენოთ ნაპოლეონი, გარდა ამისა, ოცი წლის ალექსანდრე მაკედონელი. ამასთან, ბევრმა, როცა 70 წლისა და მეტისაც კი იყვნენ, თავის ცხოვრებაში ყველაზე დიდ წარმატებას მიაღწია.

12. 5. 1942. საღამო, „მგლის ბუნაგი“.

აღმოსავლეთის მიწებზე (იგულისხმება, ცხადია, საბჭოთა კავშირი) მიზანს მხოლოდ ერთ შემთხვევაში მიაღწევ: თუ მთლიანად დაუნდობელი მეთოდებით *a la Stalin* იმოქმედებ. ამასთან შეფი დარწმუნებულია, რომ თუ პარტია 5-10 წლის განმავლობაში იქ შექმნის ისტორიას, ეს მიწები მთლიანად გერმანულ იერს მიიღებენ.

15. 4. 1942. საღამო, „მგლის ბუნაგი“.

ერთ-ერთი უპირველესი ამოცანა, რომლის გადაწყვეტასაც იგი (ჰიტლერი) შეუდგა ხელისუფლების დაუფლების შემდეგ, იყო მთელი გერმანული პრესის უნიფიკაცია (იმის მსგავსად, რაც სტალინმა საბჭოთა კავშირში მოიმოქმედა). მას ყველაზე მკვეთრი ზომებისაგანაც კი არ შეუკავებია თავი, რადგან კარგად ესმოდა, რომ სახელმწიფო, რომელიც ცენტრალიზებულად მართავს პრესას მრავალრიცხოვან რედაქტორთა დახმარებით, და, ამრიგად, მტკიცედ განაგებს მას, ისეთ დიდ ძალაუფლებას ფლობს, რომლის წარმოდგენაც კი შესაძლებელია.

„პრესის თავისუფლების“ ცნება ყველა სახელმწიფოსათვის სასიკვდილო ხიფათს შეიცავს. ეს არის თავისუფლება არა პრესისათვის, არამედ ცალკეული სუბიექტებისათვის, რათა მათ გააკეთონ ის, რაც მოეხსიანათებათ და მათ ინტერესებს შეესაბამება. ამას ისინი მაშინაც აკეთებენ, როცა სახელმწიფოს ინტერესები ზიანდება.

17. 5. 1942. შუადღე, „მგლის ბუნაგი“.

შეფი მოჰყვა ერთ მეტად თავშესაქცევ კარიკატურაზე, რომელიც ჟურნალ „კლადდერადაში“ გამოქვეყნდა ასეთი წარწერით: „ჩვენ მტკიცენი და ერთმანეთის ერთგულნი ვართ“. მასზე გამოსახულია უფსკრულის თავზე დაკიდებული სტალინი. ის ეჭიდება ტოტს, რომელიც რუზველტსა და ჩერჩილს უჭირავთ.

18. 5. 1942. საღამო, „მგლის ბუნაგი“.

შეფმა განაცხადა: ჩვენმა ბრძოლამ ნათლად გვიჩვენა, რომ სახელმწიფოს ხელმძღვანელმა პირველმა უნდა მიაყენოს დარტყმა იმ შემთხვევაში, თუ იგი ომს გარდუვალად მიიჩნევს.

სტალინის შვილთან აღმოჩენილ წერილში, რომელიც მისმა ერთ-ერთმა მეგობარმა დაწერა ჩვენს თავდასხმამდე (საბჭოთა კავშირზე) ცოტა ხნით ადრე, აღნიშნულია შემდეგი: მას „ბერლინზე გასერიწებამდე“ უნდა, კიდევ ერთხელ ნახოს თავისი ანუშკა.

თუ ჰიტლერი დაუჯერებდა თავის ცუდად ინფორმირებულ გენერლებს და რუსები, თავიანთი გეგმების შესაბამისად, დაგვასწრებდნენ, მაშინ კარგ ევროპულ გზებზე მათ ტანკებს წინ ველარაფერი დაუდგებოდა.

იგი მოხარულია, რომ ომის უშუალო დაწყებამდე საბჭოებს თავგზას უბნევდა და მუდმივად აწარმოებდა მათთან მოლაპარაკებას ინტერესთა სფეროების განაწილების შესახებ.

19. 5. 1942. შუადღე, „მგლის ბუნაგი“.

მოგვიანებით შეფმა დაიწყო ლაპარაკი იმის შესახებ, რომ ერთ-ერთი საბჭოთა დივიზია ქერჩის ნახევარკუნძულზე განსაკუთრებით მამაცურად იბრძოდა, თავს არ ზოგავდა. ეტყობა, ეს იყო ე.წ. იდეურ მებრძოლთა დივიზია. უნდა გვიხაროდეს, რომ ასეთი დივიზია არც ისე ბევრია. ეს ნიშნავს, რომ სტალინმა ვერ შეძლო მთელს წითელ არმიას ჩაენერგა კომუნისტური მსოფლმხედველობა.

მარშალმა კაიტელმა განაცხადა, რომ რუსების უმეტესობა დღეისათვის საამისოდ მეტად გონებაშეზღუდულია. ეს დაამტკიცა სტალინის ტყვედ ჩავარდნილი შვილისა და მდივნის დაკითხვამ. რუსები რომ ისეთივე გონივრები იყ-

ვენენ, როგორც გერმანელები, ეს მათ არნახულ სიმაღლემდე აიყვანდა. მაშინ ევროპა და აზია ბოლშევიზმის მიუდგომელ ბასტიონებად იქცეოდა, პლაცდარმად, რომელიც აუცილებელი იქნებოდა მსოფლიო რევოლუციისათვის.

29. 5. 1942. შუადღე. ბერლინი, სახელმწიფო კანცელარია.

„ვოხენშაუ“ (საკვირაო კინოქრონიკა) ზოგჯერ უცხოურ ფილმებსაც გვიჩვენებს. მაგალითად, რუსულ ქრონიკას, რომელიც შარშანდელ დეკემბერში, მოსკოვთან საბჭოთა ჯარების ჩვენების წინააღმდეგ გამარჯვებას ეძღვნება. ჯერ მოსკოვის ყველა ეკლესიის ზარების რეკვა გაისმა, საბჭოთა საზენიტო არტილერიამ ჩვენს თვითმფრინავებს ცეცხლი გაუხსნა. გაიელვეს კრემლის იდუმალმა სილუეტებმა, სადაც დამკვიდრდა სტალინი, რომელსაც ჰიტლერი გენიოსს უწოდებს და აშკარად გამოთქვამს აღტაცებას მის მიმართ.

1. 7. 1942. საღამო. „მგლის ბუნავი“.

დასანანია, რომ ტყვედ ჩაგდებულ ინგლისელთა შორის არ არიან ისეთი მაღალი თანამდებობის პირები, როგორც, ვთქვათ, რუსებს შორის.

როცა მარშალმა კაიტელმა ახსენა, ჩვენს ხელში რომ ჩაგვიცვივდნენ სტალინის შვილი და მოლოტოვის ძმისწული, ამ უკანასკნელს ფეხები მოყინული ჰქონდა და მოგვიხდა მისი მკურნალობაო, ამაზე შეფმა თქვა: ჩვენ ყოველთვის გვიკვირდა, რომ რუსებს შორის მოყინულებს ვერ ვხვდებოდით. ახლა კი გამოირკვა, რომ საბჭოელები, უბრალოდ, ხვრეტდნენ თავიანთ მოყინულკიდურებიან ჯარისკაცებს საკუთარი სხეულის განზრახ დაზიანების ბრალდებით, რათა ზურგში არეულობა არ დაწყებულიყო.

21. 7. 1942. საღამო. „მგლის ბუნავი“.

თავის დროზე სტალინის მიერ გენერალიტეტში განხორციელებული გრანდიოზული წმენდით დაინტერესებულმა შეფმა აღნიშნა, რომ აქამდე არ არის ნათელი, მართლაც ისე შორს წავიდა უთანხმოება სტალინსა და ტუხჩაჩევსკის და მის თანამზრახველებს შორის, რომ სტალინს მოუხდა სერიოზულად ეფიქრა საკუთარი სიცოცხლის უსაფრთხოებაზე.

ძნელი წარმოსადგენია უფრო სხვადასხვანაირი ადამიანები, ვიდრე სტალინი და მეფის არმიის ყოფილი ოფიცერი ტუხჩაჩევსკი იყვნენ. გენიალურ სტალინს სავსებით შეგნებული ჰქონდა, რომ მსოფლიო რევოლუციის განხორციელებისა და ცენტრალურ და დასავლეთ ევროპაზე თავდასხმის მისეული გეგმების ხორცშესხმისას ძალზე აძლედა ხელს ის ფაქტი, რომ არ მოხერხდა ქრისტიანობის ფილოსოფიურ საფუძვლად მატერიალიზმის ქცევა მეტაფიზიკის ნაცვლად.

ამ ფაქტს თუ კარგად გავიაზრებთ, ადვილი წარმოსადგენი გახდება, რა საშინელი საფრთხე დაემუქრებოდა ევროპას, რომ მას, შეფს, გადამწყვეტი დარტყმა არ მიეყენებინა მონინაღმდეგისათვის. სტალინის ზურგს უკან ხომ ებრაელები დგანან. ებრაული ლოზუნგი პროლეტარიატის დიქტატურის შესახებ, სხვა არა არის რა, თუ არა არსებული წყობილების დამხობა პროლეტარიატის ხელით და მი-

სი შეცვლა ადამიანთა მცირე ჯგუფის ბატონობით, რომელიც ებრაელებისა და მათი დამქაშებისაგან შედგება, რამდენადაც თვით პროლეტარიატს არ ძალუძს სახელმწიფოს მართვა.

სტალინს რომ გამარჯვება ეხეიმა, მაშინ ცენტრალური და დასავლეთ ევროპის ყველა ქვეყანაში ჩვენ გვექნებოდა ყველაზე უარესი ყაიდის კომუნიზმი. თუ რას წარმოადგენს იგი, ნათლად დავინახეთ ესპანეთის სამოქალაქო ომში მრავალრიცხოვანი ინციდენტის მაგალითით. როცა მიმდინარე ომი დასრულდება, ევროპას შეეძლება თავისუფლად ამოისუნთქოს. მას შემდეგ, რაც ომი დამთავრდება და შეფი ევროპიდან უკლებლივ ყველა ებრაელს გააძეებს, აღმოსავლეთიდან მომდინარე კომუნისტური მუქარა ერთხელ და სამუდამოდ იქნება აღკვეთილი.

24. 7. 1942. საღამო. ბუნკერი „მოქნილი მგელი“.

ვახშობისას შეფმა აღნიშნა: მეორე მსოფლიო ომი სამკვდრო-სასიცოცხლოა. ამიტომ არ უნდა დავივიწყოთ, რომ მას შემდეგ, რაც მსოფლიო სიონისტურმა კონგრესმა და მისმა ლიდერმა ხაიმ ვეიცმანმა ომი გამოგვიცხადეს, მსოფლიოს ებრაელობა ნაციონალ-სოციალიზმის უპირველესი მტერია... ომის შემდეგ, არავინ შეუშლის მას (შეფს) ხელს ქალაქი ქალაქზე დაანგრიოს, ვიდრე ყველა ებრაელი დატოვებდეს იქაურობას და მადაგასკარზე ან სხვა რომელიმე ებრაულ ეროვნულ სახელმწიფოში დასახლდებოდეს.

ახლა უპირველესი ამოცანაა ვენის განმენდა ებრაელებისაგან... მიუნხენში დაახლოებით ათასხუთასი ებრაელი დარჩა. აუცილებელია ისინიც რაც შეიძლება ჩქარა წავიდნენ აქედან. იგი (შეფი) ძალიან გახარებულია, რომ ლინცი ხომ მაინც მთლიანად განმენდილია ებრაელებისაგან. მოახსენეს, რომ ლიტვამიც არცერთი ებრაელი აღარ დარჩა, ეს კი მეტად მნიშვნელოვანი მოვლენაა. ლიტველები ხომ მათთან საბჭოთა რეჟიმის ხანმოკლე არსებობის მანძილზე საკუთარი გამოცდილებით დარწმუნდნენ, რას წარმოადგენდნენ ებრაელები, ის ებრაელები, რომლებსაც, როგორც ერთ შლაგერში მღერიან, „უნდოდათ თავიანთი თეთრეული ზიგფრიდის ხაზზე (გერმანელების მიერ გამაგრებული ხაზი საფრანგეთის საზღვარზე) გაეფინათ“, ომის შემდეგ უკვე აღარ იქნებიან თავხედობის გუნებაზე. სავსებით შესაძლებელია, რომ ინგლისელი ჯარისკაცი, რომელიც თავის დაბალ ავტორიტეტს სწორედ ებრაელებს უნდა უმადლოდეს, თვითონ იზრუნებს ამაზე. ანგლო-ამერიკელებს შორის, რომლებიც იძულებული არიან დაფარონ თავიანთი გრძნობები, ანტისემიტიზმი უფრო ძლიერია, ვიდრე გერმანელებთან. გერმანელები მთელი თავიანთი ნეგატიური გამოცდილების მიუხედავად, დღემდე ისეთი სენტიმენტალურნი არიან, რომ არ შეუძლიათ დაივიწყონ გამოთქმა „მართალია ებრაელია, მაგრამ ნესიერი ადამიანია“. ვინმე სხვამ კი არა, სწორედ გერმანელმა დრამატურგმა (ჰიტლერი გულისხმობს ლესინგს) შეასხა ხოტბა ებრაელს, როგორც „ნათან ბრძენს“, ხოლო შექსპირმა სამუდამოდ დადალა ებრაელი, როგორც „შილოკი“. სტალინიც რიბენტროპთან საუბრისას არა მალავდა, რომ უცდის იმ დროს, როცა საბჭოთა კავშირში სათანადო ინტელიგენცია იქნება, რათა ბოლო მოუღოს ებრაელების სიმრავლეს ხელმძღვანელობაში, დღეისათვის ისინი ჯერ კიდევ სჭირდება.

კომენტატორ ი. ფრადკინის შენიშვნა: 1940 წელს ნაცისტურმა ხელმძღვანელობამ განიხილა ყველა ევროპელი ებრაელის მადაგასკარზე დეპორტაციის საკითხი, მაგრამ უკვე 1942 წლის იანვარში, ვანზეეს კონფერენციაზე, მიიღეს და დაინყეს „საბოლოო გადაწყვეტის“ პროექტის განხორციელება ცხოვრებაში. მის თანახმად, ეკზეკუციურ რაზმებს ებრაელები მთლიანად უნდა ამოეწყვიტათ სიკვდილის ბანაკებში პოლონეთისა და საბჭოთა კავშირის ტერიტორიაზე.

27. 7. 1942. საღამო. ბუნკერი „მოქნილი მგელი“.

1939-40 წლების ზამთარში ფინეთზე თავდასხმის დროს მათ (საბჭოელებს) სხვა ამოცანა არა გააჩნდათ, გარდა ბალტიის ზღვის ნაპირებზე სამხედრო ბაზების შექმნისა, რომლებიც შემდეგ ჩვენს წინააღმდეგ უნდა გამოეყენებინათ. 1941 წლის ზაფხულში ისინი აპირებდნენ გამანადგურებელი დარტყმა მიეყენებინათ რუმინეთისათვის. ის ერთადერთი ქვეყანა იყო, რუსეთის გარდა, რომელიც ჩვენ ნავთობს გვანოდებდა. მაგრამ ამ ვერაგული გეგმის შესრულებას ხელი შეუშალა დასავლეთში ომის სწრაფად დამ-

თავრებამ. ბალკანეთში ბლიცკრიგისა და იუგოსლავიის კაპიტულაციის შემდეგ, მათ მოუხდათ ამ გეგმებზე საბოლოოდ უარის თქმა. ამიტომაც მიულოდნელად მოიხსნეს ნილაბი და, ვიდრე სტალინი ჩვენს ელჩს ეხვეოდა და ეუბნებოდა, „ჩვენ ყოველთვის მეგობრები ვიქნებით“, უკვე დასრულდა სსრკ-ინგლისის მოლაპარაკებები ჩვენს წინააღმდეგ ზავის დადების შესახებ.

თუ ჩერჩილი ტურაა, სტალინი ვეფხვია.

„საუბრების“ ჩანერის საბოლოო თარიღი 1942 წლის 31 ივლისია. ამის შემდეგ ომში ვითარების აშკარა გაუარესების გამო თვით ჰიტლერმა აღარ მიიჩნია საჭიროდ მათი გაგრძელება. პიკერმა აგვისტოს დასაწყისში შტაბ-ბინა დატოვა, ბორმანმა კი მას, ჰიტლერის ნებართვით, უფლება მისცა თან წაეღო მთელი თავისი არქივი, რათა ჩანაწერები შემდეგში გამოქვეყნებულიყო. სულ მალე თვით ჰიტლერმა შეწყვიტა სადილისა და ვახშმის დროს შეხვედრები დაახლოებულ პირებთან. „მონოლოგების“ დრო უკვე აღარ იყო, კავკასიის ფრონტზე გერმანელების დამარცხების დრო დადგა.

პუბლიკაცია მოამზადა
გივი გამრეკაძემ

ივანე სუხიშვილი

ჩემი თავგადასავალი

კეკელას ამბავი

კეკე ყოფილა ღარიბ მოქალაქის ასული, რომელსაც სახელად რქმევია ათანასე, ტომით სომეხი, უცხოვრიათ ქ. ტფილისში, კლდის უბანში. ჰყოლია ცოლი და ორი ასული – კეკე, ნატაშა და ერთიც ვაჟი, სახელი აღარ მახსოვს. ქა-

ლები ორივე ლამაზები ყოფილან, განსაკუთრებით – კეკე. ბევრს მაშინდელ ახალგაზრდას შჭერია მასზე თვალი და ამ სილამაზის გამო შეურთავს იგი ერთ მაშინდელ გამოჩენილ მდიდარ კუპეცს. რასაკვირველია სომეხს.

იმ ხანობაში თურმე მრავალ ლექსებს თხზავდნენ და მღეროდნენ ამ ლამაზ კეკეზე. განსაკუთრებით ჰყვარებია ვიღაც ახალგაზრდა ყარაჩოღულ ყმანვილ კაცს. ბევრი ცდილა, რომ როგორმე ხელში ჩაეგდო, მაგრამ სურვილისათვის ვერ მიუღწევია, ამ დროს უკვე გათხოვილა მდიდარ ვაჭარზე და ეხლა უფრო გაძნელებია მისი ხელში ჩაგდება, მაგრამ იმედი მაინც არ დაუკარგავს. ერთ მშვენიერ დღეს გასცნობია ქალის ძმას, დაუპატიჟებია სხვა ბიჭებთან ერთად ეს ვაჟი და კარგად უქეიფიათ. ბოლოს სხვა ბიჭების თანა დასწრებით უთქვამს: შენთან პატარა მოსალაპარაკებელი მაქვს და აი, ამ ძმა-ბიჭებთან მინდა

„ჩემი თავგადასავალი“ – ასე ჰქვია შიომღვიმის მონასტრის არქიმანდრიტის მამა ისე (ივანე) სუხიშვილის მოგონებას, რომელიც ცნობილი ქართველი მწერლისა და დრამატურგის – დავით ერისთავის ქალიშვილის, ქალბატონ ელისაბედ ერისთავის თხოვნითაა დაწერილი და 1941 წლით თარიღდება. ცხრა რვეულისაგან შემდგარი ხელნაწერი გვაცნობს ბატონყმობის უღლისაგან ახლადგანთავისუფლებული გლეხის ოჯახის მძიმე ხვედრს.

სუხიშვილის ოჯახს მხსნელად დავით ერისთავის ოჯახი მოევიდა და პატარა ვანო ცხოვრების მეტად რთულ, მაგრამ საინტერესო სამყაროს აზიარა. ასწავლა წერა-კითხვა, ფოტოხელოვნება, გააცნო დიდი ისრა, აკაკი, ნიკო მარი, ალექსანდრე ცაგარელი, ზაქარია ჭიჭინაძე... მეშუარული ხასიათის ნაშრომში დაწვრილებითაა მოთხრობილი ერისთავების ოჯახში გატარებული წლები, შეხვედრები და ურთიერთობა ეპისკოპოს ლეონიდესთან და კირიონთან, სასულიერო პირებთან ერთად მოგზაურობა პეტერბურგსა და მოსკოვს. აღწერილია მე-19 საუკუნის ქართველი

არისტოკრატის, ჩარჩ-ვაჭრების ცხოვრება და საქმიანობა, ასევე აღწერილია შიომღვიმის მონასტრის ბერმონაზონთა მოღვაწეობა. მიუხედავად იმისა, რომ ხელნაწერი ნაკლებია, შინაარსის მხრივ, ის მაინც მეტად საყურადღებო და მნიშვნელოვანია. რომ არა ივანე სუხიშვილი, ჩვენთვის უცნობი იქნებოდა დავით და გიორგი ერისთავების, ეპისკოპოსების ლეონიდეს, კირიონის და ალექსანდრეს ცხოვრება და შემოქმედება.

ერთ-ერთი მოგონება ეხება სომეხი სოფდაგრის ოჯახში მოჯამაგირეობას, კერძოდ, მის დიასახლისს, სილამაზით განთქმულ კეკეს, რომელსაც დიდი სიყვარულით უმღეროდნენ ყარაჩოხელები. ყველასათვის ნაცნობი სიმღერა: „შენც ლამაზი, მეც ლამაზი, კეკელჯანი! რაღად გვინდა შუა კაცი კეკელჯანი?“ ... – სწორედ მას ეძღვნებოდა.

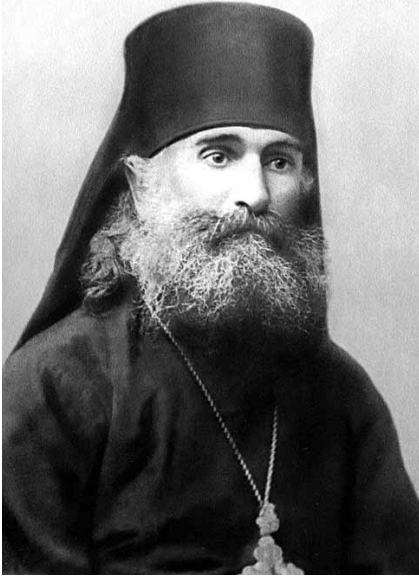
გთავაზობთ რამდენიმე ამონარიდს ივანე სუხიშვილის მოგონებიდან „ჩემი თავგადასავალი“, რომელიც ქართული ლიტერატურის მუზეუმის ფონდებიდან მოგვანოდა ლია ბუსუქვაძემ.

მოგელაპარაკოვო. მომელაპარაკო, - დასთანხმებია ისიც. არ ვიცი, შენ გაგებული გაქვს თუ არა და თუ არა გაქვს, ეხლა გაგაგებინებო. მე შენი და კეკელა გაგიუბით მიყვარს, ვერ ვითხოვე, რადგან ქორწილისათვის ვერ ვიყავი მომზადებული, ეხლა ის გაუთხოვებია მამამენს. გაუთხოვებია მდიდარ კაცზე. ვიცი, მე ის ეხლა ცოლად აღარ გამომყვება, ამაზე ფიქრიც კი არ შეიძლებაო, მაგრამ ერთი საათით ან ერთი ღამით მაინც უნდა დავტკბე მასთან, ამას შენ მომიხერხებ თუ მოინდომებ და თუ არ მოინდომებ, მაშინ პირველად შენ მოგკლავ და მერე მე მოვიკლავ თავსო. ბევრი ყოყმანის შემდეგ ძმა დასთანხმებია და მოულაპარაკინათ: ამა და ამ დღეს კარგი პიესა მიღის თეატრში. მე მას თეატრში წამოვიყვან და თეატრის მაგივრად დიღმის მინდორზე თეთრ დუქანში მოვიყვანო. გახარებია ყარაჩოლელს და მის ამხანაგებსაც და ასე დაბრუნებულა ყველა თავის ადგილზე. დანიშნულ დღეს მართლა მიუტანია თეატრის ბილეთები დისტვის და უთხოვნია, ამაღამ უნდა წავიდეთო. ქალს ქმრისგან ნებართვა აუღია და გადაუწყვეტია წასვლა.

მოუყვანია ძმას ეტლი, ჩაუსვამს და წინათვე დარიგებულ ქუჩრსაც გაუნწვია თეთრი დუქნისკენ. რა ელექტრონის სინათლით შეატყობდა სად და რომელ ქუჩაზე მიდიოდა. მხოლოდ მაშინ გაუგია თავის თავის უბედურება, როცა დუქნის კარზე გაჩერებულა ეტლი და ყარაჩოლელ ძმა-ბიჭებს მოუკიდიათ მისთვის ხელი და შეუყვანიათ დუქანში. მაგრამ მხნეობა გამოუჩენია, სასონარკვეთილებას არ მისცემია, სულგრძელობით აუტანია ეს ამბავი. როცა ვახშამი გათავებულა, მედუქნეს შეუხსენებია, თქვენთვის ოთახი მზათ არის, შეგიძლიათ მოისვენოთო. ისიც გასულა მეორე ოთახში, ჯერ ვაჟები ისევ ვახშამზე მსხდარან. გაუხდია ქალს ტანისამოსი, გარდა ფეხსაცმელებისა, თეთრი საცვლებით გასულა გარეთ, მითომ საჭიროების ალაგსა. მაგრამ გაქცეულა ტიტველა გიორგობისთვეში. ხილათ თოვლი არა ყოფილა, ღამე ყოფილა მთვარიანი, წყნარი და თბილი. ურბენია სანყალ ქალს და მისულა რომელიღაც მეცხვარის ბინის მახლობლად. ძაღლებს ყეფა დაუნყიათ. გამოსულა მეცხვარე და თეთრი აჩრდილი რომ დაუნახია, დაუძახია, ვინ ხარ, მაცდური ხარ თუ ადამიანიო. ქალს უპასუხია ადამიანი ვარ ქრისტიანი. მიშველე, გაჭირვებული ვარ და თუ შენ ახლა ამ გაჭირვებიდან დამიხსნი, მერე მე ვიცი და ჩემმა ადამიანობამაო. მისულა ახლო, შეუყვანია ფარეხში. შეუხედნია, მშვენიერი ქალია, უამბია თავის უბედურება და გაჭირვება.

მეცხვარეს ჩაუცმევია ტყავი თავის ამხანაგის, დაუხურია ტყავის ქუდი, გაუმურია პირი, მიუცია ჩიბუხი და გრძელი მეცხვარული ჯოხი და შესდგომია გზას. სწორედ ამ დუქნის წინ უნდა გაეკლოთ.

ქალის დაკარგვით ჩვენ მოქიფე ძმა-ბიჭებს შესდგომიათ ჩოჩქოლი. და ვაი-ვაგლახი, ზოგი ტფილისისაკენ გამოსდგომია საძებნელათ, ზოგი აღმა, ზოგი თავდაღმა, მაგრამ ვერ მიუგნიათ. ამ დროს ჩვენს ნაცნობ მეცხვარეებსაც გამოუვლიათ. გზაში შეხვედრიან, მაგრამ აზრზე ვერ მოსულან, ანკი როგორ მოვიდოდნენ, მშვენიერი კეკელა მეცხვარის ტყავში, ტყავის ქუდში და პირში ჩიბუხით განა ადვილი საცნობილა იქნებოდა? ასე ჩასულან ვერამდე. ვერაზე ეტლი თუ ლინეიკა შეხვედრიათ, დამსხდარან და წასულან სახლში.

მამა ისე

სახლში უბედური ქმარი დიდ დაღონებაში ჩავარდნილა, აგერ გათენებამ მოატანა, თეატრში დიდი ხანია წარმოდგენა გათავებულა, სად არი ან კეკელა ან მისი ძმა. დადის წინ და უკან მოუსვენრათ ოთახში. გაუმწარდა ვახშამიც და ძილიც.

როცა იყო ვიღაცამ ზარს ჩამოკრა, მსახურმა და აღამ ერთათ გაუღეს შესავალი კარი. შეხედეს უცნაურ სანახაობას. ორი მეცხვარე გრძელი ჩიბუხებით ხელში, კინალამ იყვირეს, გვიშველეთ თავს დაგვესხნენო, მაგრამ კეკელა ხმაზე იცნო, რომელიც იქვე კიბეში უგონოდ დაეცა გულმწუხებულნი. როცა ის გონს მოვიდა, ავიდნენ სასადილო ოთახში, დასხდნენ, ყველაფერი უამბო ქმარს. ქმარმა კარგათ დაასაჩუქრა მწყემსი, ქალმა კი და-ძმობა შეფიცა. ყოველ წელიწადს, გიორგობის თვეში დაიარებოდა ამ ოჯახში ეს მეცხვარე თავის დობილის ოჯახში.

სანყალს როცა მისი ქალი გაჯვარდებოდა დედაზე წაყვიროდა ხოლმე ა-ა-შე თეთრი დუქნის პატარძალოვო.

რასაკვირველია, მეორე დღესვე შეუდგა სიძე თავის ცოლის ძმის გამოკითხვას, ვინ იყვნენ ეს ვაჟბატონები, ვინც გაატაცებინა მას თავისი და. მერე არა ვიცი რა, დასაჯეს ისინი თუ არა. ხოლო ეს კი ვიცი, რომ მისი ძმა ამის თაობაზე გააციმბირეს, წერილებს სწერდა ხოლმე და დაცუეზავნიდა მას შემწეობას.

ცოტა რამ ზაქარიაზე

ზაქარია ჭიჭინაძე გავიცანი პირველად დავით ერისთავის სახლში. იგი ხშირათ დაიარებოდა ასეთ წარჩინებულ ქართველებთან, რადგან თითონ ღარიბი იყო. აგროვებდა ფულს რომელიმე წიგნის გამოსაცემათ და როცა წიგნს გამოსცემდა ფულის პატრონს წიგნს უგზავნიდა და რასაკვირველია ზოგი თითონაც რჩებოდა. მრავალი წიგნი აქვს ზაქარიას ქართულათ გამოცემული, რომლითაც დიდი ღვაწლი და ამაგი დასდო მან თავის საყვარელ სამშობლოს. ფეხით შემოიარა ახალციხე-ახალქალაქის მაზრები, აჭარა-ქობულეთი, გაიცნო გამაჰმადიანებული ქართველები და გაფრანგებული ქართველები, ფრანგები. ასწერა მათი მამინდელი ყოფა-ცხოვრება და ამით და-

ახლოვას ეს ორი ძმა ერთიმეორეს. მაჰმადიანი და ფრანგი ქართველები სარწმუნოებით განირჩეოდნენ ერთიმეორისაგან.

ცოდნა არ ჰქონდა მიღებული, მაგრამ თვით განვითარება კარგი ჰქონდა, დიდი მოყვარე იყო თავისი სამშობლოსი და ერისა. იგი სცხოვრობდა ტფილისში, მესამე თუმანოვის ქუჩაზე თავის საკუთარ სახლში. მისი სახლის კარი ღია იყო ყველა გაჭირვებულისათვის, ყველას შველოდა თავის შეძლებისდაგვარად, ზოგს ფულით, ზოგს ბინით და ზოგს კიდევ თავისი კალმით. ეხლა, როცა ამ სტრიქონებს ვწერ, მახსოვს, რა სიყვარულით, ალტაცებით წამიყვანა მე ქერა სოლომონის სავაჭრო დუქნიდამ, როგორი სიხარულით მიმინერა კირიონთან წერილი და სწერდა ბატონი... ეს ერთ-ერთ მონასტერს მაინც დაიცავს თავის დროზე მტრის ხელიდამ გაპარტახებისგანო.

მაგრამ ამ წერილმა ვერ მიაღწია კირიონამდე, რადგან როცა მე იგი მას მიუტანე, ის წასული იყო შუამთის მონასტერში. იმავე დღეს უკან მიუტანე ზაქარიას ეს თავისი წერილი. მერე მეორე წერილი დამიწერა ეპ. ლეონიდთან. იმ წერილმა კი გასჭრა.

იმ დროს ლეონიდი სცხოვრობდა სიონის ეზოში ძველ მამა-პაპულ სახლში. მივედი, შესავლის კარის ზარი დავრეკე. ვილაღ ჩოხიანმა ყმანვილმა კაცმა გამიღო კარი. ვიკითხე, თუ ეპისკოპოსი შინა ბრძანდებოდა. შინა ბრძანდებოდა, მომიგო. გადავეცი წერილი. წერილი რო ნაეკითხა, უბრძანებია შემოვიდესო. მეც ვიახელი, თითონ დაჯდა და მეც მიბრძანა, დამჯდარიყავი. დავჯექ და დაიწყო ტკბილი ქართულით მშვენიერი საუბარი. ზაქარიას წერილი ნავიკითხე, ყმანვილი კაცია, დიდი სიამოვნებით შეუსრულებდი სურვილს და მის წერილს ამითი დავაკმაყოფილებდი, მაგრამ შენ ძაან ახალგაზრდა ხარ, ოცნებას გაუტაცებხარ, ვაითუ ეგ ოცნება ჩქარა გაქრეს შენში და მერე უსასო და ცარიელილა დარჩეო.

იქ, მონასტერში თითქმის სულ მოხუცებულ-ბებრები არიან. ნახევარზე მშვიდები, ტიტვლები და ღარიბები. და შენ კი ახალგაზრდა ხარ. სმა-ჭამა, ჩაცმა, დახურვა, გარეცხვა-დაკერება... და ამასთან მეგობარიც კი არ გეყოლება. აბა მითხარ, როგორ უნდა გასძლო იქაო? ეგ ტანისამოსი, რომელიც შენ გაცვია, იქ არ გამოგადგება, რადგან იქ არავის აცვიაო. მაგ გახამებულ პერანგის საყელოს იქ აღარავინ გაგიხამებსო; მაგ დაპრიალებულ ფეხსაცმელებსაც კი ველარ ჩაიცვამ. რადგან იქ არც მაზი აქვთ და არც ჩოთქი, და არც ეგეთი ფეხსაცმელები. ზოგ-ზოგი მათგანი ქალამნებით დადიან და ძველი დაბეჭდილი ტანისამოსით. იქ უნდა დილით ადრე ადგე, ცისკარზე ნახვიდე, მერე წირვაზე და მერე სამორჩილოზე, რასაც უფროსი გობრძანებს, ყოველგვარი უარის უთქმელადო. უნდა პირადი შენი მე მოკლა და სხვის ნება-ბრძანებას დაემორჩილო. და მითხარი, შესძლებ ყმანვილი კაცი ყველა ამის ატანასო. ღმერთი შემადლებინებს-მეთქი, ბატონო. ღმერთი კი შეგაძლებინებს თუ შენ მთელი შენი არსებით, ძალ-ღონით დაემორჩილები მას. ლიტონ სიტყვით არაფერი არც გაკეთებულა და არც გაკეთდებოა ღმერთთან. არამედ მისდამი სრული რწმენით, სიყვარულით და მთლათ მასზე მინდობით. ვნახოთ, გამოვცდი ჩემ თავს-მეთქი. ჰო, წადი, იფიქრე კარგათ და თუ ღმერთს სურს შენი თავი და მან გამოგარჩია, მის ნება-სურვილს ვერსად ვერ გაექცევიო.

ამ მსჯელობის შემდეგ მე საქმე ნახევრათ გაკეთებულათ ჩავთვალე, დავბრუნდი ისევ ზ. ჭიჭინაძესთან, ჩვენი ნალაპარაკევი სიტყვა-სიტყვით გადავეცი მას. იმას გაეხარდა, რადგან მის წერილს პატივი სცა და მითხრა, საიმედოა. და აბა შენ იცი, როგორც მასახელებო და გადმოილო სანიგნედამ ორი წიგნი და ზედ წარწერით რომ იგი სახსოვრათ იყო ნაჩუქარი. „კალმასობა“ და „ქვათა ღალადისი“ მომცა. გამოვემშვიდობე და მოვდიოდი, კარებში შემაყენა და მითხრა, კიდევ შემატყობინე, როგორ წავა შენი საქმე, მიგიღებს ვიცი, მაგის ბიძა ეპისკოპოსი ალექსანდრე, კაცი ღრმა მორწმუნე, განათლებული, ქველმოქმედი და სამშობლოს დიდი მოყვარეა. ის ახლა შიო მღვიმელის მონასტერს აახლებს და ვიცი, კაცებსაც ეძებს. თუ რამე მიზეზით ლეონიდე არ მიგიღებს, მერე მას მივმართოთო. ასე, ამ საჩუქრით და საგზლით წამოვედი სახლში.

ეპისკოპოსი ლეონიდე

ლეონიდე ბრძანდება დაბალი ტანის ჩასუქებული შავი თმანვერიანი, მრგვალი სახის, და რუსული ცხვირის მქონე. თვალები ყავისფერი აქვს, ატარებს ოქროს მოლურჯო სათვალეებს და მოხდენილი წარბები. ხელები მოკლე თეთრი და ფუნჩულა. წყნარი და ენაწყლიანი მოსაუბრე, რამდენიც გინდა გელაპარაკოს, მისი ლაპარაკი არ მოგწყინდებათ...

მე მინდა პატივცემულ მკითხველთ გავაცნო თუ ისინი თანახმა იქნებიან ვინ იყო ლეონიდი სადაური ვისი შვილი და რა გვარის იყო იგი, როდის გაათავა მან სასულიერო აკადემია და როდის დაიწყო ჩვენი სამსახური. ეს ყველაფერი პირადად მისგან მაქვს ნამბობი და მეც რას მახსოვს ან რაც მაგონდება მას დავწერ...

პატარა ლონგინოზი ესე ერქვა ერისკაცობაში და დაბადებულა 1860 წ. გორის მაზრაში სოფ. დისევში ერთ ღარიბ მღვდლის სახლში, რომლის მამას ერქვა სოლომონი და დედას ნინო. სოლომონ მღვდელი ღვიძლი ძმა იყო ჩვენში კარგად ცნობილ ქველმოქმედ ალექსანდრე ეპისკოპოსის, გვარად ოქროპირიდის. სასულიერო სემინარია დაამთავრა სტავროპოლს. ბიძამისის ალექსანდრის ??? გადაიყვანეს კიევის სასულიერო აკადემიაში. 1888 წ. დაამთავრა სასულიერო აკადემია აქვე აღიკვეცა ბერათ ლეონიდის სახელწოდებით და წამოვიდა სამშობლოში. საქართველოში პირველი სამსახური დაიწყო ქრისტიანობას აღმდგენელ საზოგადოებას ინსპექტორად ზაქათალა საინგილოში, მასვე ებარა სამხრეთ ოსეთიც, სადაც ავრცელებდა როგორც ქრისტიანობასა, ისევე ხსნიდა ამავე დანესებულებების სახელობის სკოლებს.

რამდენიმე წლის მსახურების შემდეგ მღვდელ-მონაზონად გადმოჰყავთ თბილისში და აკურთხებენ იღუმენად წმ. იოანე ზედაზნელისა და ჯვარის მონასტრის სახელზე. ჩქარა აკურთხებენ არქიმანდრიტად წმ. სტეფანე ხირსელის მონასტერში. მერე გადაჰყავთ იოანე ნათლისმცემლის უდაბნოში წინამძღვრათ და აძლევენ სინოდურ კანტორის წევრობას.

1898 წ. მაისში, როცა გორის ეპისკოპოსი ალექსანდრე გადაჰყავს სინოდს გურია-მეგრელის ეპარქიაში, გურია-მეგრელის ეპისკოპოსი გრიგოლ დადიანი ამ ეპოქის სამღვდელთა კლიოზნიკური საჩივრების გამო გადაყვანილი იქნა რუსეთში. გორის ეპისკოპოსად აკურთხებენ არქიმანდრიტ ლეონიდს.

1899 წ. აგვისტოს თვეში გარდაიცვალა იმერეთის ეპისკოპოსი ბესარიონი გვარათ ესეც დადიანი. ამავე წელს 17 სექტემბერს იმერეთის კათედრაზე ანუ ეპარქიაში დანიშნეს ეპ. ლეონიდი.

დიდის ალტაცებით და აღფრთოვანებით მიიღეს ახალგაზრდა მღვდელმთავარი იმერლებმა რა ოქროს სიტყვები არ იბნეოდა მაშინ მათის პირიდან. ორ წელს მართლა მყუდრო და მშვიდი ცხოვრებით ცხოვრობდა, მაგრამ ხანმოკლე იყო ეს ცხოვრება. უვიც და უსწავლელ ეპისკოპოსს ბესარიონს ეპარქია წაეხდინა გაერყვნა, მექრთამეობა და ბეზღებას და საჩივრებს შესწევოდა სამღვდელთა და გაჰქონდათ და გამოჰქონდათ ერთმანეთი.

რო კარგად გასცნობოდა თავის ეპარქიას, სამღვდელთა და ცოცხალი ნათელი წარმოდგენა ჰქონოდა მთელი ეპარქია მოედო ეტლით, ცხენით და ფეხითაც 1902 და 1903 წლებში დაიწყო გადაღმა მივალი სვანეთიდან და თითქმის გასაჭირი გზები ფეხით იარა, გადაღმა სვანეთში, გადმოღმა ლეჩხუმში, რაჭაში, ვაკე იმერეთში, ოკრიბაში, საჩინოში და ზემო იმერეთში. სხვაგან არ დაუტოვებია სამრევლო ეკლესია, სადაც არ მისულიყოს ხალხისთვის ქრისტიანული სწავლა-დარიგება არ ეთქვას, მღვდელს, მედავითნეს არ გამოლაპარაკებოდეს, მათი ოჯახური გარემოება და გაჭირვება არ გაეგოს, და შეძლებისდაგვარად ნუგეში არ ეცა, როცა კარგად გაიცნო თავის საქართველო საბრძანებელი როგორც მდებარეობით ისე კუთხობრივად და მაცხოვრებლებითაც, ახლა თითქმის შეცვალა მართველობის გეზი, მაგრამ ამ შეცვლას მოჰყვა უსიამოვნებაც...

ეპ. ლეონიდს არა მცირე ბრძოლა და შრომა დასჭირდა იმერეთში, არა ქრისტიანული წესით მიცვალებულის ზარით დამარხვაზე, როცა ჩავიდა ამ ეპარქიაში პირველი მიცვალებულის დამარხვა შეხვდა სამტრედიის ვილაც ჯანელიძისა. აქ ნახა იმან იმერული თვალთ-მაქცური ზარი. მართლა რო ზარი და შესაზარი. დაკრძალვის დღეს ეძახდნენ მაშინ აქ ტირილს, ახლა აღარ ვიცი რას ეძახიან. ამ დღეს შეიკრიბებიან თითქმის მთელი რაიონის მცხოვრები კაცი და ქალი, ამ დღისთვის დაჰკიდებენ შესავალ ჭიშკართან ზარს, განესებდნენ რამდენიმე კაცს სტუმრების მისაღებად, რომლებიც ახალ მისულს შეხვდებიან, შუა ეზოში დგას მაგიდა იქ ჩასწერენ მათ ვინც მოვიდა და რა გადახურა, ანუ შეანია, აქედან ეს მხლებლები ნაიყვანდნენ ახალ მისულს, სადაც მიცვალებული ასვენია წივის, კივის ტირის და თან მოზარე მგალობლები უგალობენ საგალობელს ორ მხლებელს ხელით უჭირამს მიმტორალი. ის იგლეჯს თმასა და წვერს. მიცვალებული ასვენია შუა ოთახში ჭირისუფლები უსხედან ერთ მხარეს ან განსაკუთრებულ მაღალ დასაჯდომელზე; მღვდლები შემოსილები დგანან და მოსულ მომტირალს სარკმელვით საკმელს უკმევენ... იხილა რა ეს ლეონიდმა რასაკვირველია არ მოეწონა ეს არ მოსაწონი საქმე და

დამარხებისას შემდეგი ცირკულარები გაუგზავნა ბლალოჩინებს ანუ კეთილ მოწესებს და სწერდა ამიერიდან აღარ შეესრულებინათ ეს წარმართი წესი, მღვდლებს ეწირათ მიცვალებული ეკლესიაში და ისე დაესაფლავებინათ. დამარღვეველი ამისა სასტიკად დაისჯებოდა.

ერთი კვირის შემდეგ ამ ცირკულარის დაგზავნისა მოხდა ასე არ ვიცი გამოსაცდელათ, ნუებლით დაჰპატიჟეს თვით ლეონიდი თავისი კრებულთ სოფ. ზორეთში ვილაც მდივნისას. წვიმს, საშინელი ტალახია ყვირლამდენ მატარებლით მივედით და იქიდან ცხენებით მასპინძელთან. უკვე საღამოა. მასპინძელი განათლებული კაცი აღმოჩნდა კარგად მიგვილო, ჩაი მოგვართვეს, ვახშმის სამზადისში არიან, მიცვალებული ღრმა მოხუცი კაცია. ლეონიდი ცალკე ოთახშია, მიცვალებულის შვილს ემოსაიფება საზოგადო ზალაში ვართ ყველანი, დაიწყეს ლაპარაკი კეთილი მოწერის შეკითხვაზე თუ როგორ სურთ დამარხვა ეკლესიაში გასვენებით თუ ჩვეულებრივი ტირილით ანუ ზარით. რასაკვირველია ზარით ამბობენ ზოგნი არ იზამს ეპისკოპოსი ზარით არ დამარხვასო. ერთმა ვილაც ხიდირბეგიშვილის კნინამ ბრძანა არ დამარხავს, საიდანაც მოსულა იქითკენ მიბრძანდესო სახლი ხისაა. ეს სიტყვა როგორც ლეონიდს ისე მიცვალებულის ვაჟსაც გაუგონია ლეონიდს უთქვამს ბატონო ნუ შესწუხდებით ამაღამ ნუ გამაგდებთ ასეთ ამინდში მითომ სტუმრად მოვსულვარ გზაში დამლაშებია და თქვენს ოჯახში თავი შემომიფარებია დილაზე ავდგები და წავალო. სანყენია ასეთი შეწუხება მღვდელ მთავარსა და მოუსხენებია ბატონო, მე თითონ დიდი ხანია მძულს ეს თვალთმაქცობა ჩემ ოჯახში მე ვარ ბატონ პატრონი როგორც თქვენ გასურდეთ ისე დასაფლავეთ მამაჩემიო. თქვენ ბრძანდებით ჩემი ოჯახის საპატიო სტუმარი და არა ისინიო. გამოვიდა ახლა ჩვენთან და მოახსენა ყველას: ბატონებო, ნურავინ ნუ შესწუხდებით მამაჩემის დამარხვაზე და ნუ იმსჯელებთ როგორ დავმარხო, მე მინდა ქრისტიანული წესით დავმარხო, და არა წარმართული თვლთმაქცობით მამამაც იცოდა ეს ჩემი სურვილი და თანახმა იყო ვისაც არ გენებებათ დაესწროთ ქრისტიანულათ დამარხვას გთხოვთ თავს ნუ შეინუხებთო. მეორე დღეს გავასვენეთ უწირეთ წესი აუგეთ და მიწას მივბარეთ ჩვენ რო ყვირილისაკენ მივედიოდით ხალხი მაშინ მოდიოდა სატირლად, ზოგი გზიდან ბრუნდებოდა გაიგეს რა უკვე დაუმარხიათო.

მაგრამ სამწუხარო და გასაკვირველი ის იყო რო განსვენებულმა აკაკი წერეთელმა მხარი დაუჭირა ამ ზარს და მაშინდელ „ცნობის ფურცელში“ ლეონიდს შეუფერებლად იხსენიებდა. ლეონიდმა პატივი სცა და არაფერი პასუხი არ გაუცია ისევე „ცნობის ფურცელმა“ გასცა პასუხი. ლეონიდი გაამართლა და აკაკი ამხილა სხვათაშორის თავის დამატებაში ასეთი კარიკატურა მოათავსა. აკაკის აცვია ყარაჩოლულად ჰკიდია ქამარში ჩაკრული დიდი ზომის ხელსახოცი იცემს თავში ჩამოსდის მარგალიტივით ცრემლები, ორი კაცი იქით-აქეთ ამოდგომიან და მის ტირილს ბანს აძლევენ: „მამაპაპისგან შეთვისებულ ზნეჩვეულებას როგორ ერთი კალმის მოსმით გვისპობენო ვაი, ვაი, ვაი“ ტირის აკაკი...

იმ წერილის შემდეგ ლეონიდთან აკაკი აღარ დაიარებოდა წუხილით კი დიდად წუხდა არ უნდა დამენერაო.

აკაკი წერეთელი

იმ ჟამთ ქუთაისის მთავარანგელოსის ეკლესიაში მსახურობდა დიდაც პატივცემული ყველასგან დეკ. რაჟდენ გიგაური ის ქართლელი იყო სოფ. იკოთიდან მე დედიდან პაპათ მომხვედებოდა და ჩვენსა ხშირათ იარებოდა. ეს დეკანოზი იყო მოძღვარი აკაკი წერეთლისა. აი ამ დეკანოზისთვის შეუჩვილია აკაკის ლეონიდის ნახვა მინდა და პირი მერცხვინება ვერა ვებედავო და თუ შენ მომიხერხებ და შემარიგებთ დიდათ დაგიმადლებო. მე ლეონიდი ძალიან მიყვარს და პატივსა ვცემო. მინდა ვნახო და ჩემ შეცდომაზე ბოდიში მოვითხოვო.

ვნახოთ ერთ საღამოზე ეს გიგაური და აკაკი ეტლით მოადგენ ჩვენს კარებს მივიღე დარბაზში და მერე შევედი და მოვახსენე გიგაურია და აკაკი თქვენი ნახვა სურთ მეთქი. მაშინვე წამოხდა ანაფორა ჩავაცვი პანაგია დაიკიდა და მიბრძანა სთხოვე სასტუმროში შემობრძანდნენო. ვთხოვე სასტუმროში შებრძანებულიყვნენ აქ სიამოვნებით და სიხარულით შეხვდა ლეონიდი.

ბატონო მე მეგონა სახლშიც არ მიმიღებდითდა თქვენ კიდევ გაგეხარდათ ჩემი მოსვლაო. ვწუხვარ რო მოუფიქრებლად გეჯავრებით და ანი ბოდიშს ვიხდით. არაფერია ბატონო მე თქვენგან არასდროს არაფერი არ მენყინებო. ამით გააბეს ლაპარაკი გიგაური კი ჩემთან გამოვიდა და მითხრა აბა ჩემო დიშვილო როგორა ხარ, ჩემთან არ დაი-

არები და ცოცა არ იყოს გემდურო. რა ვქნა ბ. დეკანოზო დრო არ მაქვს და მის გამო ვერ განუხებ მეთქი. და გამოვიტანე ტკბილი ღვინო და ვაზით ხილი იცო: შვილო ვანო დღეს ერთი დიდი საქმე გავაკეთე ორი დიდი კაცი ერთმანეთს შევარიგე, დასავლეთ საქართველოში, ამ ჟამათ ეს ორი კაცია ლეონიდი და აკაკი ვიცი ორივე სწუხდნენ ერთი-მეორეს ველარ ხვდებოდნენ ეხლა კი კვლავ განაგრძობენ მეგობრობასაო. ბოთლი რომ გამოვაშრეთ ადგა და ისიც სასტუმროში შევიდა, ჩაი ერთად დალიეს და რა გაათავეს ჩაი, ჩქარა წავიდნენ. ვნახე რო ლეონიდი კრიალოსანს გაზეთის ქალაღში ახვევდა და აკაკის გადასცა. ასე შერიგდნენ ეს იმ დროს დიდი პიროვნებანი.

აკაკი ერთ დროს თუ არ ვცდები მგონი ავადმყოფობის გამო საზღვარგარეთ ბრძანდებოდა, იქიდან რო დაბრუნდა ლეონიდი ნახა დიდათ გაეხარდა რო კარგად ბრძანდებოდა აკაკი და მიულოცა ბატონო მოგილოცე კარგად ბრძანდებითო. ეე, ბატონო კარგათ არ ვარ მაგრამ ჩემი შეხედულობით როგორც იმერელი ყველას ვატყუებო. მე მოვედი თქვენთან რო ჩემი განზრახვა თქვენ გაგანდოთ, მე რო მოვეკვდები უეჭველათ გელათში დამსაფლავეთო, მაგრამ ეს სურვილი მას არ შესრულებია. ის რომ გარდაიცვალა 1915 წ. მისი გარდაცვალება ლეონიდა ლერიბენდის სადგურზე გაიგო დეპეშით, რომელსაც გაზეთის გამყიდველები ჰყიდდნენ, გაზეთები და ტელეგრაშიც ვიყიდე, აუტანე მატარებელში და დიდად შეწუხდა მის გარდაცვალების გამო.

ჩვენი ფოსტა

მოგესალმებით უღრმესი მადლიერებით, ასე რომ გვიღამაზეთ ყოველ მეორე პარასკევს უამრავ მკითხველს. თანაც, ვოცნებობთ იმ დროზე, როდესაც კვლავ შეიძლებოდა ყოველ პარასკევს მიანიჭოთ სიხარული ჩვენს განათლებულ საზოგადოებას.

გამიგონია, რომ სიმონ ჩიქოვანი სალიტერატურო ჟურნალისა თუ გაზეთის ყოველ ახალ ნომერს სპექტაკლს ადარებდა. მისი რედაქტორობით გამოცემული „მნათობის“ ნომრები მართლაც შესანიშნავ სპექტაკლთა წყებაა და ამჟამად ამგვარივე განცდასა და შთაბეჭდილებას იწვევს „ჩვენი მწერლობის“ ყოველი ნომერი – გამოუკლებლივ.

ბოლო, მე-13 ნომერში კიდევ ერთი ეფექტური სიახლის მხილველები გავხვდით. ვგულისხმობ რუბრიკას „ლაბორატორია“, რომელიც თუკი გაგრძელდება და ისეთივე წარმატებით, დებიუტისას რომ გამოჩნდა, კიდევ ერთ მომხილავ ფერს შემატებს თქვენს (თუმცა რატომ „თქვენს“ – ჩვენს!) ჟურნალს და მრავალმხრივ მნიშვნელოვანი იქნება შემოქმედლათვისაც და მკითხველებისთვისაც.

რა სჯობს მართლაც შემოქმედებითი ლაბორატორიის გაცნობას, ცალკეული ძიებისათვის თვალის მიდევნებას, ავტორთან ერთად ფიქრსა და ანალიზს.

ასეთი უბუღიკაციები ყოველთვის საინტერესოა და სულაც არ არის აუცილებელი მაინცდამაინც ედგარ პო („კომპოზიციის ფილოსოფიის“) თუ ვაჟა-ფშაველა („კრიტიკა ბ.იპ. ვართავასი“) წერდნენ და ამ ჟანრის შედევრებსაც ქმნიდნენ.

„ლაბორატორიის“ რუბრიკა თამარ კოტრიკაძემ გახსნა ქრისტიანე ლავანტის ერთი მოთხრობის „მაჯალაჯუნა“ ფრაგმენტითა და მისი გულდასმითი ანალიზით, ისეთი დაკვირვებებით, რომელიც მკითხველს არწმუნებს, თუ როგორი თავ-

სატეხი შეიძლება გახდეს ხანდახან ზუსტი სათაურის შერჩევაც კი. კეთილსინდისიერება არ გაძლევს უფლებას საქმე გაიილო და ყველა ნიუანსი არ გაითვალისწინო.

თამარ კოტრიკაძის სახელი ჯერ კიდევ გაზეთ „ალტერნატივასა“ და ჟურნალ „არილის“ ფურცლებიდან მასსოვს, მერე გაზეთ „ჩვენი მწერლობის“ აქტიური თანამშრომელიც გახდა და ამჟამადც წარმატებით გრძელდება მისი მონაწილეობა სტატეგიითა და თარგმანებით თქვენი (ჩვენი!) ჟურნალის ფურცლებზე.

მისი დამსახურებაა ქრისტიანე ლავანტის ჩინებული მხატვრული სამყაროს შემომატება ქართული ლიტერატურისათვის.

მისი დამსახურებაა, დევიდ ლორენსის „ესეები კლასიკური ამერიკული ლიტერატურის შესახებ“ არაერთი მკითხველის უსაყვარლეს წიგნად რომ გადაიქცა. თქვენს ერთ-ერთ ლიტერატურულ შეკრებაზე ეს წიგნიც განიხილეთ, შემდეგ რეპორტაჟიც და მთავარი მოხსენებაც გამოაქვეყნეთ, მაგრამ აუცილებელი მგონია ლორენსის შეხედულებათა და დაკვირვებათა უფრო ხშირი ტრიალი ჩვენს სამწერლო მიმოქცევაში.

სულ სხვა მიზნით დავიწყე ამ ბარათის წერა და უნებურად მთარგმნელის ქებაში გადამეხარდა, მაგრამ, რომ ვუკვირდები, ბუნებრივად მოხდა ასე – გარდა პროფესიონალისა, სხვა ვერავინ შეძლებს, რომ თავისი შემოქმედებითი ლაბორატორია ოსტატურად წარმოაჩინოს და საკითხავდაც სასიამოვნო გახადოს.

შემთხვევითი არ არის, რომ ქალბატონ თამარს მოაფიქრდა ამ ორიგინალური მასალის შემოთავაზება, რამაც რედაქციას უბიძგა ახალი რუბრიკის დასაარსებლად.

თამარ ჩიტიაძე
ველქვეული

ქეთევან მეგრელიშვილი

ეკიე წარსული... მოგავალთან ერთად

მოსწავლე ახალგაზრდობის რესპუბლიკურმა სასახლეში სასწავლო-შემოქმედებით კონფერენციას წელს 61-ედ უმასპინძლა. საქართველოს სხვადასხვა რაიონიდან შემოსულ 5154 ნაშრომს შორის 1270 შეირჩა. ამათგან საუკეთესოები მეცნიერებათა აკადემიამ გამოარჩია.

კონფერენციის საორგანიზაციო კომიტეტის უფროსი პედაგოგის, ქალბატონი **ნინელი ჩიხლაძის** თქმით, თემატიკა ყოველწლიურად იცვლება და ფართოდება, იზრდება წარმატებულ მონაწილეთა რიცხვიც.

– უდავოდ ნიჭიერი, ბევრად ინფორმირებული და უფრო მეტად მობილიზებული თაობა მოდის, – თქვა ქალბატონმა ნინელიმ, – დღეს მოსწავლეები უკვე ახალი ტექნოლოგიებით მუშაობენ, რაც დაეტყო კონფერენციაზე წარმოდგენილ მოხსენებათა ხარისხს. ძალზე საინტერესო შრომები შემოვიდა სხვადასხვა რეგიონის სკოლებიდან. ზოგიერთი მოსწავლე უკვე რამდენიმე წელია მონაწილეობს ჩვენს კონფერენციაში და, ასე ვთქვათ, ჩვენს თვალწინ იზრდება თავის ინტერესებთან და შესაძლებლობებთან ერთად. მაგალითად **ნიკა გონჯილაშვილი** გორიდან ყოველწლიურად ჩამოდის I ხარისხის მედალზე, წელს აკადემიის სიგელზეა წარდგენილი.

ფოლკლორის სექციისთვის აღმოჩენა **ნინო საძაგლიშვილი**, რომელიც ძალზე საინტერესო თემებს იკვლევს და წელს მისი მოხსენება მეცნიერებათა აკადემიამაც გამოარჩია.

საერთოდ სასკოლო და რეგიონალური ტურების ჩატარების შემდეგ ზოგს რეცენზია ეგზავნება საჭირო შენიშვნებითურთ, ნაწილს კონფერენციაში მონაწილეობის დიპლომები, ასევე გამოირჩევა II ხარისხის სიგელზე წარდგენილი მოხსენებები. გამარჯვებულები კი თბილისში, მოსწავლე ახალგაზრდობის სასახლეში იცავენ თავიანთ ნაშრომებს I ხარისხის სიგელის მისაღებად. წელს კონფერენციაზე 25 სექცია მუშაობდა. მეცნიერებათა აკადემიამ თექვსმეტი საუკეთესო მოხსენება გამოარჩია და ვინ

იცის, წარსულის მაძიებელ და მკვლევარ მოსწავლეებს შორის რამდენისთვის იქნებ მომავალიც განისაზღვრა!

ნიკა გონჯილაშვილი, გორის მეხუთე საჯარო სკოლის მეათე კლასი (ხელმძღვანელი **ნანა ბაქაშვილი**).

უკვე მეექვსე წელია ვმონაწილეობ კონფერენციაში. ამჯერად ჩემი თემა იყო „სახელი რჩება ეპიტაფიად“, რომელშიც განვიხილე თიანეთსა და დუშეთში მოძიებული ეპიტაფიები და პარალელი გავავლე ოტია იოსელიანის ნოველასთან „ეპიტაფია“. აქამდე საკონფერენციო მოხსენებებისთვის ვაგროვებდი ხატების სადიდებლებს, ჩანერილს მთიან სოფლებში. ამ დაკვირვებებისას და მოგზაურობებისას საინტერესო მასალა დამიგროვდა ეპიტაფიების შესახებაც. ბევრ საფლავეზე აღმოვაჩინე წარწერა, რომელზეც მხოლოდ სახელი იყო აღნიშნული. ე.ი. იმ ადამიანს ისეთი გამორჩეული წვლილი ჰქონდა სოფლის წინაშე, რომ მას მხოლოდ სახელით იცნობდნენ.

საერთოდ ქართული ფოლკლორი ძალიან მინტერესებს. ვფიქრობ, რომ მას ეფუძნება ჩვენი მწერლობა. ამიტომ სამომავლოდ კვლევებსა და დაკვირვებებს სწორედ ამ მიმართულებით გავაგრძელებ.

ნინო საძაგლიშვილი, გორის მესამე საჯარო სკოლის მეთერთმეტე კლასი:

ამ კონფერენციაში მეცამე წელია ვმონაწილეობ. წელს ჩემი თემა იყო „სიკეთისა და ბოროტების ურთიერთობის ასტრალურ-მითოლოგიური საკითხები“. მოხსენებაში განვიხილე ბოროტებასთან ბრძოლის როგორც იდეოლოგიური, ასევე პრაქტიკული ხერხები. იდეოლოგიურში ითვლებოდა მისტიკა და ვაკვირდებოდი ფერის სიმბოლიკას, აგრეთვე ღვთაებასთან წილნაყარებას, როგორც უკვდავების სიმბოლოს. ჩემთვის საინტერესო იყო სიკვდილისა და სიცოცხლის, ასევე ავადმყოფობის სიკეთედ და ბოროტებად აღქმის ხალხური თეორიები, აგრეთვე ბოროტების მიერ საკუთარი თავის დასჯის მოტივი – ის, რომ სიკეთისაგან განდგომა, თავისთავად, უკვე სასჯელია.

საერთოდ აქამდე ნაშრომები მქონდა ფოლკლორის თეოლოგიის შესახებ ანუ განვიხილავდი ქრისტიანულ ელემენტებს ფოლკლორში. ბევრი საინტერესო მასალა დამიგროვდა. თვითონ მისტიკას იმხელა ადგილი ეთმობა ფოლკლორში, რომ შეუძლებელია ეს ყურადღების მიღმა

ნინო საძაგლიშვილი, ნიკა გონჯილაშვილი და თეა ნოზაძე

დაგრჩეს და შესამჩნევი არ იყოს. ამან გადამანყვეტინა ასეთი თემის დამუშავება და თანაც ბოროტებასთან ბრძოლა ხომ ქრისტიანული რელიგიის მთავარი არსია.

ნაშრომში ასევე განვიხილეთ ბოროტება როგორც ცოცხალი არსება. ჩვენს სარწმუნოებაში ეშმაკი მოაზროვნე არსებაა, რომელიც ებრძვის ადამიანს. და მე ვაკვირდები ბოდი ორგვარ ბოროტებას: ერთის მხრივ უტვინოს, რომელსაც ფოლკლორში აქვს გველეშაპის სახე და მეორე მხრივ გონიერ, მიზანმიმართულ ბოროტებას, რომელიც ფოლკლორში გამოხატულია როკაპის და მისი მოციქულის, დედინაცვლის სახით.

ასევე ჩემთვის საინტერესო იყო როგორ განიხილავს ქართული ფოლკლორი ზესამყაროსა და მიწიერი სამყაროს ურთიერთობებს სიკეთესთან და ბოროტებასთან მიმართებაში.

თეა ნოზაძე, 36-ე საშუალო სკოლის მეათე კლასი (ხელმძღვანელი ია ბარძიმიშვილი).

ჩემი თემა ეთნოგრაფიულ საკითხებს განიხილავდა და შეეხებოდა სოფელ ცხრუკვეთს. ეს ჩემი სოფელია, რომლის ყველა კუთხე-კუნჭულიც ძალიან ახლობელია ჩემთვის, ამიტომ ბევრი საინტერესო მასალა დამიგროვდა სოფლის უბნების, გვარების, ღირსშესანიშნავი ადგილების, ეკლესიების, კლდეკარებისა თუ ნაკრძალების შესახებ. ამ სოფლის ეკლესიაში საინტერესო წარწერებია, რომელთა შესახებ ინფორმაციის მოძიება ვერ მოვახერხე და ამ თვალსაზრისით ალბათ სამომავლოდ გავაგრძელებ მუშაობას. საერთოდ ვფიქრობ, რომ თითოეულმა ჩვენგანმა საკუთარი სოფლის შესახებ საინტერესო მასალები რომ მოიძიოს და შეკრიბოს, ქართული ეთნოგრაფიისათვის კარგი მატრიანე შეიკრება.

მზია ჭიჭიაშვილი

ბინა ორბელიანის 31-ში

პატარობისას ალბათ გიძებნია შენ სახლში ყველაზე მყუდრო კუთხე და დედა-ბებიას თავსაფრებით საკუთარი „ბინა“ ან „კარავი“ მოგიქოხებია. იქნებ სასტუმრო ოთახის დიდი მაგიდის სუფრაც დაგიწვია იატაკამდე და ქვეშ შემძვრალს შენი „სახლი“ მოგიწვია?! ამგვარი საკუთარი ადგილისა და სახლის, ბინის, საკუთარი კუთხისა და სამყაროს ძიებაში ვართ შემდგომშიც – მოზარდობასა და ზრდასრულობის დროსაც. ნებისმიერ ადამიანს უნდა, ჰქონდეს და ეგულეობდეს სადმე ის სასიამოვნო, მყუდრო, მისთვის საყვარელი ადგილი, სადაც ყველაზე ლაღად და თავისუფლად იგრძნობს თავს.

მანანა ბეგიაშვილი

დღეს რომ ჩვენს საჯარო სკოლებში მხოლოდ დამამთავრებელი კლასების კი არა, მე-9 და მე-10 კლასელ მოსწავლეებსაც დაჰკარგვიათ გაკვეთილებზე დასწრების სურვილი (მთავარია რეპეტიტორთან ემზადებოდეს), ეს საკითხის მეორე მხარეა და ცალკე საუბრის თემა, მაგრამ მოზარდთა ერთ ნაწილს (და მშვენიერ ნაწილს) რომ აქვს ისეთი სასწავლო ადგილი, სადაც არაფერ ავალდებულებთ, მაგრამ მეცადინეობას არასოდეს აცდენენ, ამაზე გვინდა მოგიყვებ.

შვიდი წელია, რაც „ახალი ხელოვნების კავშირის“ ლიტერატურული შემოქმედებითი სახელოსნო არსებობს თბილისში და უცვლელად ხელმძღვანელობს მანანა ბეგიაშვილი. კავშირის დირექტორია რუსუდან ოატი, მენეჯერი

– ლიკა მეგრელაძე. ამ ქალბატონებმა, შვიდი წლის განმავლობაში უამრავ ახალგაზრდას უჩვენეს გზა მართალი და ლამაზი ცხოვრებისაკენ. თუმცა ყოველი სასწავლო-სამუშაო წლის ბოლოს გამოცემული კრებულები და აღმანახები, სადაც სახელოსნოს ნორჩი ხელოვნის ნამუშევრები იბეჭდება, იმაზე მეტყველებს, რომ მომავალ თაობაზე მზრუნველი, ძალზე ბევრია საქართველოში. თუნდაც ეს ბოლო, 2006 წლის თანამდგომები ჩამოვთვალოთ: კომპანია „ელიტ-ელექტრონიკსი“, „განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო“, „ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდის კავკასიის წარმომადგენლობა“, „საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა“, წიგნის მალაზიათა ქსელი „პარნასი“, გამომცემლობა „საარი“, „წიგნის სახლი“ და ნინო ქადაგიძე-ყვანია, ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა, გამომცემლობები „დიოგენე“, „ლიტერა“, „ლოოს პრესი“, ნეკერი“, „შაკმი“ პირველი ელექტრონული გამომცემლობა, „კავკასიური სახლი“ და ჟურნალი „ლიტერატურული პალიტრა“.

სახელოსნოს მიერ დანესებულ ლიტერატურულ კონკურსს „ალუბლობაში“ საქართველოს ყველა კუთხისა და რაიონის შემოქმედი მოსწავლეები კი არა მხოლოდ (სახელოსნოს წევრებთან ერთად), არამედ საზღვარგარეთ მცხოვრები თანამემამულეები და საქართველოში მცხოვრები არაქართველი ყმაწვილებიც მონაწილეობენ.

„ალუბლობის“ 2006 წლის კონკურსის ძირითადი ხელშემწყობი კომპანია „ელიტ-ელექტრონიკსი“ იყო, რომელმაც კონკურსის ყველა მონაწილეს (500 ახალგაზრდა) გრანდიოზულ დასკვნით საღამოზე სოლიდური პრიზები გადასცა.

პირველ ადგილზე გასულ გამარჯვებულს ალექსანდრე ნებულიშვილს კი ერთი წლის განმავლობაში ყოველთვიური სტიპენდია ასი ლარი დაენიშნა.

ეროვნებით არაქართველ მონაწილეს ზოია ბეზოიანს სპეციალური პრემია და... ბუნებრივია, სადაც ყურადღება, სიტბო, სიყვარული და სათანადო გარემოა სწავლისთვის, იქ ყოველთვის მიუხარიათ ახალგაზრდებს.

გიორგი ჩხარტიშვილი, 12 წლის

გაიხედე გარეთ

გაიხედე გარეთ, მზის ჩამალული სხივები ამონათდა, ამოინვერა. გარინდებულ სახლებში სიცოცხლე აენთო. გაიხედე გარეთ, მწველი მზე ეფინება ქალაქს. ეკლესიის ზარები უკვე დაირეკა. გაიხედე გარეთ. მზემ ააშრო ნანვიმარი მიწა. ცისარტყელის ნათება ღრუბლის ბინდ-ბუნდში გაქრა. მოასწარი და ბოლო გაფერადებულ რგოლს შეხედე. მაგრამ გაქრა უკვე და ჩაესხა შორეულ ზღვაში. ცისარტყელას მერცხლების გუნდი გადმოჰყვა და გადააჭიკჭიკეს ქალაქი. მზე იცინოდა შორეული მთებიდან.

გაიხედე გარეთ. მერცხლების გუნდმა შენს ფანჯრებს ჩაუარა. პატარა ლეკვი მოშეებული გელოდება ჩვეულ ადგილას. შენ კი გძინავს. მუცელზე გადმოკოტრიალდა და გიცდის. გაიხედე გარეთ. მოასწარი, დაუძახე კრუსუნით მიმავალ პატარა ლეკვს, თორემ სხვის ეზოში შესული დაგივინებს. გაიხედე გარეთ, მზე უკვე გადაიფუფქა. გამოდი და გადაიქეცი ისევ ადამიანად. შენი სიზმრები მიატოვე და გაიხედე გარეთ. მერცხლების გუნდი შენს პირდაპირ ხეზე გაზაფხულს დაჰხარის.

ლადო ნიბახაშვილი, 16 წლის

ზამთრის ერთი ფუნჩულა დღე

ზამთრის ერთ ფუნჩულა დღეს ვიყიდე 20 ფუნჩულა. თბილები იყო. მივუტანე მეგობრებს. ვაჭამე ცოტა და გათბნენ. მოსიყვარულე თვალებით შემომხედეს. მე მეგონა, მეგობრები იყვნენ, თურმე, უბრალოდ შიოდან!!!

მარიამ ადუაშვილი, 16 წლის

სარკმელი

შენ შეიძლება ვერც იგრძნო, წვიმის მერე რაღაცნაირი თბილი სუნი რომ დადგა. შეიძლება ვერც მიხვდე, რომ თოვლზე დატოვებული ნაფეხურები ანგელოზისაა. ვერც ის დაინახო, როგორ უჭერენ ერთმანეთს ჩაკიდებულ ხელებს შეყვარებული ალუბლები. არც ის იცოდე, რომ ცხადაც აქვს სარკმელი, ისევე როგორც ჩვენ ყველას, უბრალოდ, ხანდახან არ ვიცით ხოლმე...

ალექსანდრე ნებულიშვილი, 17 წლის

სასიკვდილო ჰოკუ

ცოდვილთა ბრბო ჩოჩქოლებს ჯოჯოხეთის ალაყაფთან.

– ბოლო ვინ არის? (– რიგია აქაც!)

არსებობის მანძილზე სახელოსნომ ექვსი კრებული გამოსცა. პირველს ერქვა „ხვალ იქნებ კარგი დღე იყოს“, შარშანდელს კი „საიდან იწყება ცა?“ ყოველ კონკურსს საგანგებოდ შერჩეული ახალ-ახალი ჟიური ჰყავს. წლებიდან 2007 წლის „ალუბლობის“ კონკურსის შეჯამების შემდეგ რა დაერქმევა ახალ კრებულს, ჯერ არავინ იცის. მანამდე კი, სახელოსნოში ჩვეული შემოქმედებითი დუდილია. აქ, საკუთარი სურვილით მოდიან ახალგაზრდები და მოზარდები. არავინ ავალდებულებთ დასწრებას (როგორც საჯარო სკოლებში), თუმცა არც ერთი არ ხარჯავს ფუჭად დროს, სხვაგან გაქცევაზე არ უჭირავს თვალი, რადგან ეს ადგილი ძალიან წააგავს იმ მყუდრო „ბინას“, რომელიც პატარობისას, ჩვენი სახლის მყუდრო კუთხეში ან სასტუმრო მაგიდის ქვეშ გვქონდა მონყობილი.

ანი არაბული, 16 წლის

ჩვენც გვინდა ვიყოთ კარგები და მაღლები, ცბიერები და ძლიერები, ჩვენც გვინდა ვიყოთ. ჩვენც გვინდა ვიყოთ კაცები და ქალები და ბავშვები. და მოხუცები, ბებიები და ბაბუები. ჩვენც გვინდა ვიყოთ ბალებში ალუბლები და ცაზე ღრუბლები. ჩვენც გვინდა ვიყოთ სანთლები ბნელ ოთახებში. და განათებული სარკმლები ქუჩებში. ჩვენც გვინდა ვიყოთ ახლები და თან ძველებიც. ჩვენც გვინდა გვქონდეს ფრთები და აღარ ვიყოთ შავები და თეთრები სინაცრისფერეში. წვიმის წყლიან აუზში მოტივიტივე ფოთლები... ჩვენც გვინდა ვიყოთ და ვიგრძნოთ.

P.S. 15 ივნისიდან დაიწყო მოზარდთა ლიტერატურული კონკურსი „ალუბლობა 2007“-ის პირველი ეტაპი. კონკურსში მონაწილეობა შეუძლიათ 13-19 წლის ახალგაზრდებს. ნამუშევრების მისაღებად „ალუბლობის“ საგანგებო ყუთებია ელიტ-ელექტრონიქსის მაღაზიათა ქსელში და თბილისის წიგნის მაღაზიებში. საკონკურსო მასალები შეიძლება ინტერნეტის საშუალებითაც გაიგზავნოს შემდეგ მისამართზე: info@alubloba.org.ge ან alubloba@gmail.com.

დამატებითი ინფორმაციისთვის დარეკეთ: 98-75-44; 899 26-04-02; 898 35-13-88 ან ისარგებლეთ ვებ გვერდით www.alubloba.org.ge.

ლელა ოჩიაური

მეფისტოფელი უკვე პარტირში იქებს მორიგ მსხვერპლს

ბათუმის ილია ჭავჭავაძის სახელობის სახელმწიფო დრამატულ თეატრში 28 მაისის მინურულს ლაშა ბულაძის პიესის „ნუგზარი და მეფისტოფელი“ პრემიერა გაიმართა.

თეატრის სალიტერატურო ნაწილის გამგის, თეატრმცოდნე ლაშა ჩხარტიშვილის ცნობით: სპექტაკლის რეჟისორია გიორგი თავაძე (ბათუმის თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელი 2006 წლიდან). მანამდე იგი შოთა რუსთაველის სახელობის აკადემიურ თეატრში მოღვაწეობდა, სადაც განხორციელებული აქვს გახმაურებული დადგმები: თამაზ ჭილაძის „ნახვის დღე“, რობერტ სტურუასთან ერთად; ირაკლის სამსონაძის „აღდგომა გაუქმებულ სასაფლაოზე“ და „იქ, სადაც ღვარად მოედინება“. გიორგი

ბათუმის თეატრი

თავაძე იყო „სამეფო უზნის თეატრის“ მთავარი რეჟისორი; სპექტაკლები დადებული აქვს რუსთავის და ქუთაისის სახელმწიფო დრამატულ თეატრებში.

ლაშა ჩხარტიშვილის თქმით: „ნუგზარი და მეფისტოფელი“ ლაშა ბულაძემ გიორგი თავაძის შეკვეთით დაწერა. რეჟისორს სურდა, გოეთეს „ფაუსტის“ თანამედროვე ქართული ადაპტაცია დაედგა. პიესის პირველი პრემიერა „სამეფო უზნის თეატრში“ 2004 წელს გაიმართა. სპექტაკლში მონაწილეობდნენ მსახიობები: ნიკა თავაძე, ზაალ ჩიქობავა, თემურ ნატროშვილი, დავით ხახიძე, ეკა ჩხეიძე და სხვები.

2005 წელს გიორგი თავაძე სწორედ ამ სპექტაკლისათვის დაჯილდოვდა ახმეტელის პრემიით (რომელიც მხოლოდ რეჟისორებს გადაეცემათ, ისიც 5 წელიწადში ერთხელ), ხოლო ლაშა ბულაძეს „საქართველოს თეატრალურმა საზოგადოებამ“ პიესისთვის წლის საუკეთესო დრამატურგის დიპლომი გადასცა. წლის საუკეთესო მსახიობებად დასახელდნენ – ნიკა თავაძე და ზაალ ჩიქობავა.

„ნუგზარი და მეფისტოფელი“ 40 წლის ჩვეულებრივი კაცის – ნუგზარის, რომელმაც ეშმაკს სული მიჰყიდა, ცხოვრების შესახებ მოგვითხრობს. სულგაყიდული ნუგზარი მეფისტოფელის წყალობით ბევრ ამქვეყნიურ ოცნებას აიხდენს. გოეთეს „ფაუსტის“ თანამედროვე ვერსია მაქსიმალურად მიახლოებულია ქართულ ყოფასთან, ხასიათსა და რეალობასთან.

ნუგზარს (მამუკა მანჯგალაძე) თავის მოკვლა გადაუწყვეტია, სწორედ ამ დროს გამოეცხადება მეფისტოფელი (ტიტე კომახიძე), რომელიც სულის მიყიდვის სანაცვლოდ ყველა სურვილის შესრულებას პირდება. ნუგზარი გადაწყვეტილების მიღებამდე კონსულტაციებს მეზობელ გელასთან (ზაალ გოგუაძე) გადის, მაგრამ იმდენად მაცდურია მეფისტოფელისა და სტაჟორი ეშმაკუნების უნდინეს (გოჩა ხვიჩია), სალამანდრას (ლაშა კონცელიძე), სილფეს (დათო ჯაყელი) და კობოლტის (დავით ნერეთელი) – შემოთავაზება, რომ ნუგზარი ეშმაკთან გარიგებას დადებს.

გაახალგაზრდავებულ ნუგზარი ცოლად ბავშვობის შეყვარებულს ქეთუმას (ეკა ჩავლეიშვილი) ითხოვს, რომელიც მალევე მობეზრდება და სხვა ქალზე – მაიკო დემურაძეზე (მეგი კობალაძე) გადაერთვება, რაც ერთგული და მეოცნებე ქეთუმას გაგიჟებას იწვევს. ნუგზარს ამქვეყნიური ყოფითი ფუფუნებაც ბეზრდება და ცდილობს თავი დააღწიოს ეშმაკის მახეს. საბოლოოდ, სიცოცხლეს თავის ჩამოხრჩობით ამთავრებს, მეფისტოფელი კი ახლა უკვე პარტირში ეძებს მორიგ მსხვერპლს.

„ნუგზარი და მეფისტოფელი“ გიორგი თავაძისთვის ბათუმის თეატრში განხორციელებული უკვე მეორე სპექტაკლია. ლაშა ჩხარტიშვილის განმარტებით: „მიუხედავად იმისა, რომ ეს პიესა რეჟისორს უკვე დადგმული აქვს, ბათუმელი მაყურებელი მას სხვაგვარი ინტერპრეტაციით ნახავს.“

რეჟისორის თხოვნით, ლაშა ბულაძემ ახალი სცენები დაწერა, დაემატა ახალი პერსონაჟებიც სტაჟორი ეშმაკუნისა და სხვა მხატვრულ ტიპაჟთა სახით. „ნუგზარი და მეფისტოფელის“ სცენოგრაფია გოგლა გოგიბერიძეს ეკუთვნის, მუსიკალური გამფორმებელია ია საკანდელიძე, ქორეოგრაფი – გია მარღანია, რეჟისორის თანაშემწე – თეონა ლორთქიფანიძე.

ორიგინალურადაა მოფიქრებული სპექტაკლის სცენოგრაფია, რომელიც ტექნიკურად რთული განსახორციელებელი და სამართავია წარმოდგენის მსვლელობისას.

ბოლო სამი წლის განმავლობაში ბათუმის ილია ჭავჭავაძის სახელობის სახელმწიფო დრამატულ თეატრში თეატრ-

რალური ცხოვრება საგრძნობლადაა გამოცოცხლებული და გააქტიურებული. „ნუგზარი და მეფისტოფელს“ ნინუძლოდა: დავით კლდიაშვილის „დარისპანის გასაჭირი“ – რეჟისორები რობერტ სტურუა და ზაზა პაპუაშვილი; ირაკლი სამსონაძის „სალამოს ბაღში, როგორც სიზმარში“ – რეჟისორი გიორგი თავაძე; ჟან მარსანის „მა მურე“ – რეჟისორი იოსებ ნემსაძე. ამჟამად თეატრი მაყურებელს მორიგ

გიორგი თავაძე

პრემიერაზე ეპატიყება და თუ ნინისტორიას (განახლებული თეატრისაც და თვითონ გიორგი თავაძის სპექტაკლისაც) გავიხსენებთ, ნინასწარვე გრძნობ ესეც წარმატებული და მხატვრულად ღირებული იქნება.

ხოლო სანამ მეფისტოფელი პარტერში მორიგ მსხვერპლს აღმოაჩენდეს, სულის გაყიდვის გადწყვეტილებამდე, მის შედეგებზეც უნდა ვფიქრობდეთ.

ღიალოგი

დუმილის პოეტი

*

შორანა ცივქარაშვილს
ქსაშობრება
ამირან შალიკაშვილი

მხოლოდ რეჟისორს, ის შესანიშნავად მღერის, თამაშობს, წერს და მაინც, თავისი ბუნებით, ის პირველ რიგში პოეტი, რომელსაც თავისი „შეყვარებული მზე“, თავისი მთვარე, საკუთარი სამყარო აქვს, დუმილის სამყარო, სადაც ყველაზე კარგად გრძნობს თავს. ასე დაიბადა დუმილის პოეზია – ქართული პანტომიმის თეატრი:

გზა იყო ეკლიანი, ტანჯვის, მარტოობის გზა.

გზა, რომელიც განვლო...

ამ გზაზე იბრძოდა, იმარჯვებდა, მარცხდებოდა, ითმენდა.

მრავალი წლის შემდეგ დაწერს: „8 წლისა უკვე დასრულებული, ტანჯვაგამოვლილი კაცი ვიყავი... მერე მივხვდი, რომ მთელი ეს სამყარო ჩემი იყო, მაგრამ რაღაც მაკლდა, ვიყავი მარტო და სიმარტოვეს ვეჩვეოდი, ახლა, როცა სიბერეში შევდივარ, მივხვდი, რომ ყოველთვის მარტო ვიყავი“... შემდეგ წიგნსაც დაწერს საკუთარი ცხოვრების შესახებ, მასავით ტკივილიანს, მწუხარებითა და ცრემლით გაჯერებულს. წიგნს სათაურიც შესაფერისი ექნება, – „ცრემლიანი შემოდგომა“, მაგრამ ეს შემდგომში, მანამდე კი... უნდა იბრძოლოს დასასრულამდე, სისხლის უკანასკნელ წვეთამდე, რათა საკუთარი ჯვარი ბოლომდე ატაროს, სულით არ დაეცეს. და მართლაც, მთელი მისი ცხოვრება დაუსრულებელი სიყვარულის ისტორიაა. ალბათ ამა-ნაც გააძლებინა, ქალების, მშვენიერების, სიცოცხლისა და თეატრის სიყვარულმა.

ის საზოგადოებისთვის ცნობილია როგორც რეჟისორი, ქართული პანტომიმის სკოლის ფუძემდებელი, ევროპის მიმების ფედერაციის პრეზიდენტის მოადგილე – ამირან შალიკაშვილი, მაგრამ მას ვერ უნდოდა

– თეატრისადმი, ხელოვნებისადმი სიყვარული ოჯახიდან მომდევს. მამაჩემი ბათუმის თეატრის მსახიობი იყო, ბაბუაჩემი – ვალერიან შალიკაშვილი, ცნობილი რეჟისორი, მსახიობი, დრამატურგი, ქართული რეალისტური თეატრის ერთ-ერთი დამფუძნებელი გახლდათ. შესანიშნავად მღეროდა დედაჩემი, დეიდაჩემიც.

პლასტიკისადმი ჩემი პირველი ინტერესი გამოიწვია „პიკოლო დე მადანას“ სპექტაკლმა – „ორი ბატონის მსახური“, რომელიც 1959 წელს, მოსკოვის მცირე თეატრში ვნახე (რეჟისორი სტრელერი). სპექტაკლში ჩართული იყო უსიტყვო მოქმედების სცენა, რომელიც მე ძალიან მომეწონა. არავითარი პანტომიმა მაშინ საქართველოში არ არსებობდა. გაჩნდა სურვილი, ცნობისმოყვარეობა, მაგრამ როცა ეს სურვილი თბილისში გავამხილე, ჩემმა პედაგოგმა, ანტონ თავზარაშვილმა მითხრა, ეს შენი საქმე არ არის, ჩვენ დრამისთვის გამზადებთო. მას შემდეგ ორი წელი გავიდა. ისევ მოსკოვში, ამჯერად მარსელ მარსოს შევხვდი. ამ შეხვედრამ დიდი გავლენა მოახდინა ჩემზე. ისე დამთავრდა სპექტაკლი და დაიკეტა დარბაზი, რომ გონზე ვერ მოვდი. თბილისში ისევ ამიკრძალეს პანტომიმის თეატრზე ფიქრი. ახალი ფორმის, ჟანრის დამკვიდრება იოლი არ არის, მით უფრო თეატრის დაარსება და ისიც მაშინ, როცა კომუნისტები თვლიდნენ, რომ თეატრების დაარსება დიდი ხანია დაასრულეს მთელ საბჭოეთში და კიდევ ახალი თეატრი მათთვის წარმოუდგენელი გახლდათ. ზედმეტი თავსატეხი არავის უნდოდა.

მაინც არ დამიყრია ფარ-ხმალი. მარტო შევეუდექი მუშაობას. ჯერ თეორიულად დავამუშავე ყველაფერი, შევისწავლე პანტომიმის ჟანრი, მერე პრაქტიკული ვარჯიში

დავინყე. ინსტიტუტში ვრჩებოდი ლექციების შემდეგ და გვიანობამდე ვმეცადინებოდი, ასევე ვიქცეოდი სახლშიც. პირველი ეჭვი და შიში ჩემს მიმართ, ბებიაჩემში გაჩნდა. ოთახში ჩავიკეტებოდი ხოლმე და ხან მაგიდაზე ავხტებოდი, ხან ფანჯრებზე, ხან კარადის თავზე, რათა სხეულის მოძრაობა სრულყოფილად ამეთვისებინა. ბებიას დედაჩემისთვის უთქვამს, ეს ბიჭი რაღაც უცნაურად იქცევა, მგონი, მაგის საქმე ვერ არის კარგადო. დედამ მითხრა, ამეხსნა ბებიასთვის რასაც ვაკეთებდი და მეტი გზა არ მქონდა, ავუხსენი ბებოს და პატარა სავარჯიშოც ვაჩვენე. ბებოს მოეწონა და ჩემს მეგობრებს გაუხსილა. ახლა მათ მოისურვეს ენახათ ჩემი სავარჯიშო, ამ ამბავმა ინსტიტუტშიც შეაღწია და ყველას აინტერესებდა ენახა, რას ვაკეთებდი.

ინსტიტუტში ყოველ წელს ტარდებოდა ასეთი დღესასწაული „ხილთა ქება“, სადაც გადავწყვიტე გამოვსულიყავი, მაგრამ ჯერ ჩემს მეგობარს, რეჟისორ თემურ ჩხეიძეს ვანახე აუდიტორიაში, მსურდა დავრწმუნებულიყავი, რომ სისულელეს არ ჩავდიოდი. დიდხანს დუმდა და მერე მითხრა, ეს ყველაფერი კარგია, მაგრამ თუ ეს გამოვიდა და აღიარეს, მე და შენ მაშინ გენიოსები ვყოფილვართ და თუ არა, ორივე შტერებიო. ასე ვითამაშე რამდენიმე ნოველა ინსტიტუტის თეატრის სცენაზე. დამსწრე საზოგადოებას მოეწონა, მაგრამ პედაგოგთა უზარმაზარი არმია ორ ნაწილად გაიყო, ერთი კეთილი თვალთ მიყურებდნენ, მეორენი – ეჭვით. მეუბნებოდნენ, ეს ევროპული ხელოვნებაა, არაფერი გამოგივაო. მაშინ ჯერ კიდევ სერიოზულად არ ვფიქრობდი პანტომიმის თეატრის დაარსებაზე, მაგრამ ინტერესი უფრო და უფრო მიძლიერდებოდა. ამას თან ერთვოდა ჟინი, რადგან თეატრალურ ინსტიტუტში სარეჟისორო ფაკულტეტზე არ მიმიღეს. ამ ნოველების წარდგენის შემდეგ დავინყე თეორიული მუშაობა. ორ თვეში დავწერე წიგნი პანტომიმის ხელოვნების შესახებ, წავიკითხე საჯარო ლექცია.

ინსტიტუტის დასრულების შემდეგ ვმუშაობდი მუსკომედის თეატრში, მარჯანიშვილის თეატრში, მაგრამ ხან მასობრივ სცენებში ვიდექი, ხან ორ-სამსიტყვიან ეპიზოდს მაძლევდნენ ხოლმე, პანტომიმის წარდგენის შემდეგ. არც ერთი რეჟისორი ყურადღებას არ მაქცევდა. მე პანტომიმას ვთამაშობდი, დრამა რჩეულთა ხვედრი იყო. ასე ნაბიჯ-ნაბიჯ მივიწვედი წინ. ჩემი ცხოვრება მაშინ მძიმე გახლდათ. მიჭირდა როგორც სულიერად, ისე ეკონომიურად. მყავდა დედა, ორი შვილი და მეუღლე. შეყვარებული ვიყავი კირა მეტუკეზე. ვცხოვრობდი ძველი ყაზარმიდან გადაკეთებულ ბინაში. მაშინ დასცინოდნენ ჩემს საქმიანობას, მაგრამ ვიცი, როცა მსოფლიო პანტო-

მიმის თეატრის ისტორია დაინერება, იქ საქართველო ღირსეულ ადგილს დაიმკვიდრებს. ვერიკო ანჯაფარიძე ამბობდა: „ჩვენ ვქმნიდით საბჭოთა დრამატულ თეატრს და ეს მარგალიტი ნაგავში გადაგვივარდა და რა კარგია, რომ ამირანმა ამოიღო ეს ნაგავში გადაგებული მარგალიტი და ასე შესანიშნავად მოგვიტანაო“.

დონ-კიხოტობას უდრიდა მაშინ პანტომიმის თეატრის დაარსება, მაგრამ მოხდა სასწაული. მე ვთვლი, რომ ჩავიდინე გმირობა, რომლის შეფასებაც შთამომავლობისთვის დამითმია.

– თქვენ ცოტა ხნის წინათ, მაცურებლის წინაშე წარმოადგინეთ სპექტაკლი „ტერენტი გრანელი, მთვარისკენ ნასროლი მიხაკი“ და განხორციელებული სპექტაკლისთვის საქართველოს მწერალთა კავშირის პირველი პრემია „უკვდავყოფა“ დაიმსახურეთ. რატომ აირჩიეთ ტერენტი გრანელი, რა ნიშნით დაგაინტერესათ პოეტმა?

– მწერალმა რეზო მიშველაძემ შემომთავაზა, გატანჯული კაცი იყო ტერენტი გრანელი, სცენარი დავწერე მასზე და მოდი ერთი წაიკითხე, იქნებ გამოგადგესო. მეც წავიკითხე და მომეწონა. საერთოდ მიყვარს კითხვა, განსაკუთრებით პოეზია, რა თქმა უნდა, ვიცნობდი გრანელის შემოქმედებას და ძალიან მიყვარდა.

სპექტაკლის დასასრულს არის ასეთი სცენა: იესო ქრისტე ჩამოდის ჯვრიდან და ადის ტერენტი გრანელი. სამღვდლოებამაც ნახა ეს სპექტაკლი და ნება დამრთეს, რადგან აქ არ იყო ისეთი მკრეხელობა, „და ვინჩის

კოდისნაირ“ ფილმებში რომ უჩვენებენ. ამ სცენაში ასეთი აზრია, რადგან ტერენტი ეძებდა არა სიკვდილს, არა სიცოცხლეს, არამედ შესამე გზას, მან იპოვა ეს გზა. თან, ყველა პოეტი, მწერალი თუ მსახიობი ხომ ჯვარზეა გაკრული. არავინ იცის, ვის დააფასებს შთამომავლობა და ვის არა.

– ბევრი თქვენი მოსწავლე უცხოეთში მოღვაწეობს, თქვენც უამრავი შემოთავაზება გქონდათ. რატომ არ გაემთავარეთ და რას ვერ შეეუოდით ვერასოდეს საქართველოში?

– საქართველოდან წასვლა მართლაც ბევრჯერ შემეძლო. მახსოვს ერთხელ ჩემმა მოსწავლემ შემომთავაზა ჩავსულიყავი ამერიკაში, ფლორიდის შტატში, სადაც ყველა პირობას მთავაზობდნენ სამუშაოდ. საქართველოში მაშინ ომი მძვინვარებდა. ლამის 2 საათია, დალონებული მივდივარ სახლში და უცებ მილიციელი მეძახის, ბატონო ამირან, მართალია, რომ ამერიკაში მიემგზავრებითო? ძალიან გთხოვთ, არ წახვიდეთო.

მთავარი იყო ხალხის სიყვარული, საქართველოს სიყვარული, რამაც დამტოვა საქართველოში.

ამირან შალიკაიშვილი

ბევრი ჩემი მოსწავლეა უცხოეთში, მაგრამ არ მიყვარს, როცა ჩემს იდეებს იყენებენ ჩემს დაუკითხავად. კი ბატონო, გამოიყენეთ, მაგრამ მე მაინც მითხარით, აზრი მკითხეთ, ნებართვა აიღეთ. ზოგიერთები ცუდად მიხდებიან ამავსე. გააქვთ უცხოეთში ჩემი სპექტაკლები და თავის სახელს აწერენ. ის მაინც ახსენონ, ვინ გაზარდა, ვინ გამოიყვანა ასპარეზზე. მე მაინც არ გავახმაურე, ვერიდები, რად მინდა ჩემი მოწაფე დავამარცხო? მაგრამ გული მტკივა.

– თქვენ მუდამ უჩიოდით უყურადღებობას, ბოლო დროს თუ შეიცვალა რამე?

– ხელისუფლების შეცვლასთან ერთად, თავიდან თითქოს შეიცვალა ჩვენი გეგმარეობაც. ბიუჯეტიდან 290 ათასი ლარი გადმოგვირიცხეს (150 ათასი მივლინებისთვის, 115 ათასი მშენებლობისთვის), მაგრამ თბილისის მერიის კულტურის სამმართველომ 165 ათასი აღარ მომცა. მე ვარ თეატრის მმართველი, რაც ოფიციალურად ნიშნავს, რომ მათ ნომენკლატურას წარმოვადგენ. ასეთებს კი ყველგან 700-800 ლარიანი ხელფასები აქვთ, მე კი 70 ლარი მაქვს. ამ მცირე თანხიდან როგორ დავინიშნო ჩემთვის ამხელა ხელფასი, როცა მსახიობებს მხოლოდ 40-45 ლარი აქვთ? მივწერე პრეზიდენტს, კულტურის მინისტრს და პასუხს ველოდები.

გრემის ფულიც არ გავგაჩნია. ჩემი თეატრის მსახიობები სხვა თეატრებშიც მუშაობენ, რომ თავი ირჩინონ. ამის გამო მე რეპეტიციებს ნორმალურად ვეღარ ვატარებ. იკარგება პროფესიონალიზმი. ჯოჯოხეთურ პირობებში ვართ. თავზე გვენგრევა შენობა. იმ დღეს მერიის კულტურის სამმართველოში გახლდით მისული თეატრის საქმესთან დაკავშირებით და ორი საათი მალოდინეს, მერე შევალე კარი და შევედი. ყავას მიირთმევდნენ. ასე მოქცევა როგორ შეიძლება, მაგრამ მე იმდენი ტრაგედია მაქვს გადატანილი და მოთმენილი ცხოვრებაში, ახლა ვინ როგორ უნდა მომიქცეს, რომ ვერ ავიტანო და ვერ მოვიტმინო?

– პირად ცხოვრებაში პროფესიას ხელი თუ შეუშლია თქვენთვის, მსხვერპლის გაღება თუ დაგჭირვებით?

– მე საკუთარი ხელებით დავანგრეე ჩემი ცხოვრება. ჩემს სახლში რომ ნახოთ, სკამიც არა მაქვს. არადა, ჩანთებით ვაბარებდი ფულს სახელმწიფოს, გასტროლებიდან რომ ვბრუნდებოდი. ბევრი დამცინოდა. ჯერ მარტო თეატრის შენობა რომ გამეყიდა, დიდ ფულს მაძლევდნენ, მაგრამ გავაფორმე პანტომიმის თეატრის სახელზე, არც მერიას ეკუთვნის ეს შენობა, არც სახელმწიფოს. არავის აქვს უფლება, გაყიდოს ის, რაც სამშობლოს ეკუთვნის. ჩემი სიმდიდრე ჩემი სამშობლოა, ჩემი თეატრია. მე ხელოვნებას შევწირე ჩემი ცხოვრება

– მიუხედავად ამდენი წინააღმდეგობისა, როდის იგრძენით, რომ თქვენი შემოქმედება, შრომა ბოლოსდაბოლოს დაფასდა?

– ჯერ იყო და კომუნისტები სისხლს მიშრობდნენ. ხუთჯერ ხურავდნენ თეატრს, მაგრამ მოვიდა ახალი თაობა და გადავრჩი. ამ რამდენიმე ხნის წინათ, შემთხვევით ნახა ერთმა ამერიკელმა ჩვენი სპექტაკლი, აღფრთოვანებული წავიდა და მთელი „თი ბი სი“ ბანკის თანამშრომლები მოიყვანა, მათ შორის ჩვენი ბიზნესმენებიც და უთხრა, იმიტომ მოგიყვანეთ, რომ ქართველებს ქართული თეატ-

რი განახოთო. ისევ ტაში, ისევ სიყვარულია მსახიობისთვის ყველაზე დიდი ჯილდო.

– თეატრს ყველა ეპოქაში თავისი მიზანი ჰქონდა. თქვენ რის თქმას ცდილობთ დუმილის ხელოვნებით მაყურებლისთვის?

– პირველ რიგში, მინდა ჩემი მაყურებელი ჩემთან იყოს. „ტერენტი გრანელის“ ყველა სპექტაკლმა ანშლავით ჩაიარა. ახლა სამაჩაბლოში ვაპირებთ „კრიმანჭულის“ დადგმას.

– მეტრძოლი ადამიანი ჩანხართ, სტიმულს რა გაძლევთ ცხოვრებაში?

– მთელი ჩემი ცხოვრება ბრძოლაა. დავიბადე 1939 წლის 22 მარტს უზბეკეთში, ქალაქ კოკანდში, სადაც მამაჩემი გადაასახლეს 1933 წელს. დედა ჩემს დაზე იყო ორსულად, მაგრამ მოახერხა და ჩააკითხა უზბეკეთში. იქ გავჩნდი მეც. მერე მამა ჯარში წაიყვანეს და 27 წლის ასაკში გარდაიცვალა. ობლად ვიზრდებოდი, სხვების კარზე სამადლოდ. ხან სოფელში, გურიის ვცხოვრობდი, ხან ბათუმსა და თბილისში. ბავშვობიდან ვმუშაობდი, რომ პურის ფული მეშოვა და თავი შემენახა. მთელი ცხოვრება ეს ფრაზა მესმოდა, რომ საკუთარი თავი მე უნდა მერჩინა.

ვიბრძოდი მარტო ვით ქარიშხალი, გზაში ხეები ჩნდებოდა კენტად, მე მიმყვებოდა ჩემი დიდება წვიმად, თოვლად და შხამიან წყევლად.

მაგრამ არის ამქვეყნად სამართალი. ვილაც მაინც გამოჩნდება და მშრომელ, პატიოსან კაცს წაეშველება, უფსკრულს ააცილებს, თავის გზას აპოვინინებს. ძალიან მიჭირდა, მაგრამ ბედს არ ვემორჩილებოდი. ჯიბრიანი, ემოციური ხასიათი მაქვს, მაგრამ ჩემში ბოროტების ნასახიც კი არასოდეს ყოფილა.

ასაკის მიუხედავად, თანამედროვე კაცი ვარ. ჩემზე ამბობენ, 21-ე საუკუნის ადამიანი ხარო, მე კი ვთვლი, 22-ე საუკუნეს უფრო შევეფერები. ახალგაზრდობა და სიბერე პირობითი ცნებებია, მთავარია, სიცოცხლის წყურვილი. თქვენ თუ გინდათ, დაბერდით. რამდენი ახალგაზრდა მინახავს ნაადრევად დაბერებული და რამდენი აქტიური და საღად მოაზროვნე მოხუციც შემხვედრია.

ყველაფერი წამებით მაქვს მიღწეული. გამუდმებით ვიბრძოდი, სტიმულს ისევ და ისევ სიყვარული მაძლევდა, ყოველთვის შეყვარებული ვარ. ნურავინ განმსჯის, რადგან სიყვარული ჩემთვის აუცილებელია, სიყვარულის გარეშე აღმაფრენა არ მქონდა, ყველაფერი დაკარგული იყო. ყველაფერში მშვენიერებას ვეძებ – წყალში, სიტყვაში, ცრემლშიც კი.

მე ვეშვებოდი მინაზე ციდან, მინაზე ვარდი ოცნებად დამხვდა, ჩემი სანთელი აინთო ბევრჯერ ტკივილით, ცრემლით და ისევ ჩაქრა.

მჯერა, ამქვეყნიდან მხოლოდ სიყვარულს წავიღებ, სხვა არაფერს და თუ რამეს დავტოვებ, ესეც სიყვარული იქნება. მე საქართველოს პირველი და უკანასკნელი დუმილის პოეტი ვარ...

ეკა ბუჯიაშვილი

ფრესკები

რლაცნაირი, საკვირველი მზერა მიიპყრობს ყურადღებას.

თვითონ ფრესკაზე გამოსახულ წმინდანს მიაგვანებს, და მერე, როცა უფრო მეტ რამეს გაიგებს პორტრეტზე გამოსახული ადამიანის ბიოგრაფიის შესახებ, კიდევ არაერთხელ მოისმენს ამ შედარებას.

იროდიონ სონლულაშვილის ეს პორტრეტი, შესრულებული ლუა მაღალაშვილის მიერ, დღესაც შეგიძლიათ ნახოთ შალვა ამირანაშვილის სახელობის ხელოვნების მუზეუმის საგანძურის განყოფილებაში, თუმცა, ბატონი **ერმილე მალრაძე** ამ სურათთან პირველად 1975 წელს შეჩერდა, როცა საგანძურის განყოფილების კარი შეაღო, როგორც ახალგაზრდა თანამშრომელმა. დღესდღეობით ხელოვნების მუზეუმის მეცნიერ-მუშაკი, ტიხროვანი მინანქრის სპეციალისტი, ექსპერტ-კონსულტანტი და რესტავრატორი სწორედ იროდიონ სონლულაშვილის ბიოგრაფიასა და ღვანლზე მესაუბრება და ამბობს:

– ახალგაზრდობას დღეს ისე, როგორც არასოდეს სჭირდება ორიენტირი. ასეთ ორიენტირად მეგულება იროდიონ სონლულაშვილი, ვის შესახებაც ფართო საზოგადოებამ ცოტა რამ თუ იცის, არადა გასული საუკუნის ისტორიაში ერთ-ერთი გამოჩენილი ადგილი კი უკავიაო.

და მანვდის საქალაქდეს, წერილებითა და მოგონებებით სავსეს, ზოგი თავად რომ ჩაუწერია ოჯახის წევრებთან, ზოგიც ამონარიდებია იროდიონ სონლულაშვილის იუბილესადმი მიძღვნილ მემორიალურ სესიაზე წაკითხული მოხსენებებიდან.

ახლა სწორედ ამ საქალაქდეს ვფურცლავ...

და თანდათანობით წარსულის ბურუსიდან იკვეთება სახე ერთი უჩვეულო ადამიანისა...

„მოვა თაობა, რომელიც აუცილებლად აღმოაჩენს და თავის ადგილს მიუჩენს ისეთი დიდი ქართველის ნაღვანს, როგორც ბატონი იროდიონ სონლულაშვილი იყო,“ – დაწერს აკადემიკოსი **გიორგი ლომთათიძე**.

ათწლეულები გავა მას შემდეგ... ისინი კი, ვინც იროდიონ სონლულაშვილის ცხოვრებაც იცის და ღვანლიც, იტყვიან, რომ ის იყო ადამიანი, რომლის მხრებზეც საუკუნის დასაწყისის საქართველოს უმნიშვნელოვანესმა მოვლენებმა გადაიარეს – ევროპულ სიძველეთა მომპოვებელი, სახელმწიფო მუზეუმის საგანძურის პირველი მცველი და მკვლევარი, ვინც სათავეში ჩაუდგა ხელოვნების განყოფილებას და ენერგიულად შეუდგა ფონდების მოწესრიგებას.

ოდესამი საბუნებისმეტყველო განათლების მიღების შემდეგ საქართველოში დაბრუნებულს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების წევრად რომ აირჩევენ, მას შემდეგ თავის ცხოვრებას ეროვნულ სიძველეთა კვლევასა და მოვლას მიუძღვნის. იმხანად დაარსდა საზოგადოების სიძველეთა მუზეუმი, ექვთიმე თაყაიშვილის

ხელმძღვანელობით და იროდიონს დაევალა კოლექციების დამუშავება და დაცვა.

თავს ევლებოდა და ელოლიავებოდა.

ცოცხალი არსებებით უმყუდროვებდა.

თითქოს თითოეულ ნივთში სული ჩასახლებულიყო, და ამ სულს თავისი ცხოვრება ჰქონდა, საკუთარი ისტორია და ბიოგრაფია..

ჰოდა, იროდიონიც თავს ევლებოდა...

აკადემიკოსი **ვახტანგ ბერიძე** მოიგონებს:

„ბევრ რასმე ისეთს შენიშნავდა და აღმოაჩენდა, რაც უცხო თვალისათვის მიუწვდომელი რჩებოდა. მას შეეძლო ამ დაკვირვებათა შედეგად, განცალკევებული ფრაგმენტები, რომლებიც სხვადასხვა ნივთისა ეგონათ, ერთი ნივთის ნაწილებად ეცნო და მათი შეერთებით აღედგინა მხატვრული სტილი; მას შეეძლო შეენიშნა, რომ სამცხის ათაბაგთა XIII-XIV საუკუნეების პორტრეტებზე ნაჩვენებია ოქროს ღილები, რომლებიც ტიხროვანი მინანქრებითაა შემკული; შეეძლო თითქოს მეორეხარისხოვანი წვრილმანების შესწავლით გადაეთარილებინა ცნობილი ფსალმუნის მინიატურები. ამას ყველაფერს მოხსენების სახით აცნობდა სპეციალისტების წრეს, ან, უფრო ხშირად, სეიფში შესულ ყოველ ადამიანს უზიარებდა თავის აღმოჩენას. შრომების დასაწერად ვერ იცლდა და ესეც იყო, რომ სულ არ აინტერესებდა თავისი ავტორობა და სახელი, მიაჩნდა, რომ ეს ცოდნაც და აღმოჩენის სიხარულიც არა მარტო ყველასთვის საერთო უნდა ყოფილიყო, არამედ ყველასთვის სავალდებულოც.“

ბიჭი იყავი და არ გაგხარებოდა, როცა თვითონ გატაცებით გაამბობდა აღმოჩენის ამბავს“.

დადიოდა საგანძურის დარბაზში, დაფუსფუსებდა, საკუთარი ერისა და ქვეყნის წარსულს ესაუბრებოდა ფიქრითა და გონებით.

და სასაუბროსაც რა გამოლევდა...

პირადი ცხოვრებით არ უცხოვრიაო.

არც საკუთარი სახელისათვის უზრუნიაო.

არც თავისი მეტად მნიშვნელოვანი გამოკვლევებისა და სამეცნიერო შრომების გამოქვეყნებისათვის გარჯილა, უფრო დიდი საქმეებით მოუცლევლობის გამოო...

საქმეები კი მართლაც დიდი გამოსჩენოდა.

იდგა გასული საუკუნის 30-იანი წლები.

1932-ში მისი დიდი ძალისხმევით გამართულა ქართული საყოფაცხოვრებო ტანსაცმლის, შემდეგ კი ჯვარ-ხატების გამოფენა.

1937-ში მხარში ედგა გიორგი ჩუბინაშვილს რუსთაველის საიუბილეო გამოფენის მოსამზადებლად.

როცა 1941 წელს (შემდეგ კი 1946-შიც), გიორგი ჩუბინაშვილის თაოსნობით, საქართველოს მუზეუმის სეიფში გაიმართა ოქრომჭედლობისა და მინანქრის გამოფენა, იროდიონ სონლულაშვილს საკუთარი მხრებით უზიდნია ექსპოზიციის მოწყობის მთელი სიმძიმე. შემდეგ ეს ექსპოზიცია მუზეუმს გადაეცა და იქცა სეიფად, რომელიც დღესაც განაგრძობს არსებობას, უკვე საქვეყნოდ მოხვეჭილი სახელით.

ექვთიმეს კაცად მიიჩნევდნენო, – წერს თავის მოგონებებში იროდიონ სონლულაშვილის დის შვილიშვილი, ბა-

ტონი გული ნაკაიძე, –ერთი აზრით, ერთი ფიქრით, ერთი მიზნით გაერთიანებულყვენ და იმიტომო.

ამ ყველაფერს სახელად საქართველო ერქვა... და ცხოვრობდნენ თხემით ტერფამდე საქართველოს იდეებით შეპყრობილები.

ამბობენ, ექვთიმემ და იროდიონმა კენჭიც ჰყარეს, ვინ უნდა გაჰყოლოდა განძს საფრანგეთში და ვინ კიდევ აქ უნდა დარჩენილიყო საპატრონოდო.

აბა, კენჭისა დღეს ზუსტად ვინ რა იცის... ბედისწერა კი სხვაგან, უფრო ზემოთ დანერილიყო მათთვის – ისინი ერსაც გამოერჩია და ბერსაც.

გემი „ერნესტ რენანი“ პარიზს მიემგზავრებოდა. ქართულ განძს უცხო მიწაზე პატრონად ექვთიმე თაყაიშვილი მიჰყვებოდა მეუღლესთან, ნინო პოლტორაკკაიასთან ერთად.

იროდიონი კი მუზეუმის საგანძურის კარს შეაღებდა, ოღონდ მანამდე, თბილისიდან ბათუმს მიმავალ ექვთიმეს სადგურზე გააცილებდა...

– ნინოს ნუ გამოემშვიდობები, კუპეში ზის და ძალიან განიცდის, დარდი გაუორკეცდებაო, – გულჩანყვეტილს უთქვამს ექვთიმეს.

ნეტავი თვითონ რამდენმაგი დარდი ამძიმებდა...

ან იროდიონის გული როგორ ძაფზელა ეკიდა...

ერთმანეთი ეიმედებოდათ – მთავარი ეს იყო და ეს იმედიც იმ „უფრო მთავარს“ სჭირდებოდა, სახელად სამშობლო რომ ერქვა.

გავილის წლები და ექვთიმეს დისწული იოსებ მეგრელიძე თავის წიგნში „ექვთიმე თაყაიშვილი“ იროდიონ სონლულაშვილის შესახებ დაწერს:

„51 წლის განმავლობაში დარაჯად უდგა ქართველი ხალხის კულტურულ განძს და თავისი დიდი მასწავლებლის, ექვთიმე თაყაიშვილის დაწყებულ საქმეს განაგრძობდა. გარეგნულად შუა საუკუნეების ფრესკებიდან ჩამოსულ ადამიანს ჰგავდა... თავისი ხალხის სამსახურის და თავისი საქმის მეტი არა უნდოდა...“

თითქოს სიტყვებსაც ფერები ჰქონდეთ...

თითქოს ფრაზები მხატვრის „მონასმებად“ ქცეულიყოს... პორტრეტისათვის.

კვირა დღესაც მუზეუმში გაატარებს.

სალამოს საგანძურს დაკეტავს და თავის ძმასთან წავა დილომში – მშობლიურ სახლში ორშაბათს საღამომდე დარჩება.

რალაცნაირად, სხვანაირად ძვირფასია იქაურობა მისთვის.

აკი, ერთხანს ქართულ საგანძურსაც აქ გადამალავს.

ავთანდილ სონლულაშვილი თავის წიგნში – „სოფელი დილომი საუკუნეთა კვალდაკვალ“ – ამ ადგილის ისტორიას რომ აღწერს და სოფლის სახელოვან ადამიანებსაც წარმოაჩენს, იმასაც აღნიშნავს, რომ იროდიონ სონლულაშვილს ყველაზე სახიფათო პერიოდში, ქართული განძი სწორედ აქ, მშობლიური სახლის ეზოში ჰქონია კუბოებში ჩამარხული... თბილისში ზინა არ გააჩნდა. რეზო გაბაშვილის სახლში ცხოვრობდა, იქ ჰქონია ოთახი ცხოვრების ბოლომდე.

დღეს ეს დიღმის სახლიც აღარ არსებობს. 1995 წელს დამწვარა და იროდიონის მშობლიური კედლებიდან აღარაფერი შემორჩენილა.

რევაზ გაბაშვილის ვაჟი, ბატონი გურამ გაბაშვილი იგონებს:

„ჩვენ გვექონდა ზემელზე დიდი ზინა, იქ, სადაც ახლა აკადემიაა. მამაჩემი ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის ერთ-ერთი დამაარსებელი იყო. 1921 წელს რუსეთის ჯარი რომ შემოვიდა თბილისში, ხელისუფლება იძულებული გახდა გაქცეულიყო. მამაჩემიც მაშინ წავიდა საქართველოდან. იროდიონმა ჩვენთან ერთად გააცილა იგი სადგურიდან. მაშინ მე ერთი წლის ვყოფილვარ. იროდიონს კისერზე შევესვივარ და წავუყვანივარ დილომში, ვინაიდან რეზო გაბაშვილის ოჯახს და შვილსაც საშიშროება ემუქრებოდა. იმ დღიდან იროდიონის სახლი იქცა ჩემთვის მშობლიურ ჭერად“.

მერე ეს ჭერი მისთვის სამშობლოსთანაც გაიგივებდა, ამ სახლის თითოეული კუთხე საქართველოს ნაწილი ყოფილიყოს თითქოს.

შეკრებებიც, ამ ჭერქვეშ ეროვნულ კრებებს დამსგავსებოდა.

ბატონი გული ნაკაიძე იგონებს, რომ ერთხელ საქართველოს კათალიკოსი, კალისტრატე ცინცაძე სწვევიათ. მარიამობა დღე იყო. აივანზე გაეშალათ სუფრა. პატრიარქს შეუჩივლია იროდიონისთვის:

– რა ვქნა აღარ ვიცი, უკვე მეორეჯერ დაესხნენ თავს ეკლესიას, ერთი მოხუცი დარაჯი ჰყავს ტაძარს, სასტიკად სცემეს, კინაღამ მოკლეს, მილიციაც ვერაფერს აკეთებს. ხატის წაღება უნდოდათ და, ღვთის მაღლით, ვერ მოახერხეს. ჩემი სახელით სთხოვე შალვა ამირანაშვილს, იქნებ ხატი მუზეუმში გადმოგვასვენოთ.

– ბავშვი კი ვიყავი, მაგრამ ეს ამბავი კარგად მახსოვს, – იგონებს ბატონი გული, – შემდეგ წელს ილო (ასე ეძახდნენ იროდიონს შინაურობაში) პაპასთან რომ ჩავედი სტუმრად, ვკითხე ხატის შესახებ და მითხრა: უკვე საგანძურშია და ველარავინ მოიპარავსო. თუ არ ვცდები, გელათის მონასტრიდან ხახულის ღვთისმშობლის ხატის გადმოსვენებაზე უნდა ყოფილიყო საუბარი, – ამბობს.

შეკრებებიც ამ ჭერქვეშ, ეროვნულ კრებებს დამსგავსებოდა...

ეროვნული კრებებიც უნდა ყოფილიყო.

იქ ხომ ის მოღვაწეები იკრიბებოდნენ, საქართველოზე ფიქრს რომ დაატარებდნენ და მათი ბიოგრაფიებიც ისე დამგვანებოდა, ისე გადასჯაჭვოდა ერთმანეთს, ერთი ადამიანის ბედისწერა გეგონებოდათ.

ისინიც მოჰყვებოდნენ თავიანთი ცხოვრების გზას, თავიანთი ქვეყნის ბედს ადევნებულები;

საქართველოს წარსულსა და მომავალზე ფიქრს ატანილები;

სამშობლოს წერას ატანილები...

საგანძურში კაბინეტი იმ ოთახში ჰქონია, სადაც ახლა ზედამხედველები სხედან.

აქედან ყველაფერი უკეთ ჩანდა.

კარიც მუდმივად ღია ჰქონდა, თურმე, რომ არ გამოჰპარვოდა, ვინ შედიოდა და ვინ გამოდიოდა.

გარეთ მარადიული სიზუსტით გადიოდა დრო და ამ სიზუსტეს იროდიონისათვის თავისი მნიშვნელობა ჰქონდა.

ერთხელ გიორგი ჩუბინაშვილი არ შეუშვია, ექსპოზიციის დასათვალისწინებლად რომ მისულა, გვიანი ყოფილა უკვე და იროდიონს ჩვეული პრინციპულობისთვის არ უღალატია, მეორე დღისთვის დაუბარებია...

უბრალო საქმე ხომ არ იყო, აქ, საგანძურში თითოეულ ნივთს თავისი სული ჰქონდა, თავისი ცხოვრება გამოველო, ახლა აქ დავანებულიყო და ასე „შენს ნებაზე“ ამ კარის შეღება როგორ იქნებოდა!

დრო კი... გადიოდა, გადიოდა დრო.

იჯდა და ღია კარიდან იმზირებოდა...

ხანაც თავის ნაშრომებს ჩაჰკირკიტებდა...

ან საგანძურში ფუს-ფუსებდა, თითოეულ ნივთს ეფერებოდა, ელოლიავებოდა, რაღაც ახლის აღმოჩენას ცდილობდა მათს ათასჯერ გაჩხრეკილ ბიოგრაფიაში.

– ძნელი წარმოსადგენი იყო სეიფი უიროდიონოდ და თვით იროდიონიც ამ ძვირფასი ნივთების გარეშე. როცა იქ არ დამხვდებოდა, მეგონა, რომ „ოქროს სეიფს“ სული აღარ ედგა, თითქოს თავად იროდიონი ყოფილიყოს ამ საოცარ ნივთთა სულიო, –

– წერს თავის მოგონებებში ვახტანგ ბერიძე. მისი თქმით, დადიოდა ამ დარბაზში ერთი საკვირველი კაცი, „მაღალი, გამხდარი და ძარღვიანი, მოკლე ჭალარა წვერით... იმ ძველ ფერმწერლებს, როცა სულით ძლიერ, შინაგანი ცეცხლით აღგზნებულ წმინდაებს ხატავდნენ, ალბათ, ასეთი სახეები ჰქონდათ თვალწინ. ფანატიკოსი იყო, ძალიან ფიცხი, მღელვარე, ტემპერამენტიანი... აფეთქება და გაბუტვაც იცოდა... და იმავე დროს ბავშვივით ალალი, ალერსიანი, გულუბრყვილო და მიმნდობი... ჩვენ ყველანი განუზომლად ვიყავით მისგან დავალებულნი, რჩევასა და დანმარებას არასოდეს გვაკლებდა. მე კი განსაკუთრებით შემინყო ხელი, როცა „გარდამოხსნებზე“ დავინწყე მუშაობა საცავში“...

თუ სადმე ნახავდით – საგანძურში.

კვირა დღესაც იქ გაატარებდა.

არც ის გამორჩებოდა, ვინ შეადებდა საგანძურის კარს.

სეიფში შესულ ყველა ადამიანსაც დაუზარელად შეჰყვებოდა, საკვირველი გატაცებით უამბობდა ამა თუ იმ ნივთის ისტორიას.

მერე თავის აღმოჩენებსაც გაუზიარებდა, საოცარი გატაცებით, რაღაცნაირი, ფანატიკური სიყვარულით და სიხარულით...

ბიჭი იყავი და არ გაგზარებოდა...

„სადაური სამართალია, სკივრებსა და კარადებში იცრიცებოდეს და იმტვერებოდეს ამდენი მკვლევარის მიერ

დამონმბულ-გამოყენებული გამოკვლევები, გამოუქვეყნებელი ნარკვევები, რომელნიც ვინ იცის, ვის რა საზრდოს მისცემენ და ვის რა ბიძგს. არადა, იროდიონ სონლულაშვილის თხზულებების მხოლოდ მცირედი ნაწილია დაბეჭდილი და ისიც, უფრო ხშირად, იშვიათობად ქცეულა და ძნელად მისაგნებია. მეორე მხრივ, ზერელე გადახედვაც კი ნათელყოფს, რომ მათი გამომზეურება მეტად საყურადღებოა – ისტორიული სამართლიანობის აღდგენის თვალ-

საზრისითაც და აწინდელი მეცნიერების საჭიროებათა გათვალისწინებითაც“, – წერს თავის მოხსენებაში იროდიონ სონლულაშვილის შესახებ ბატონი დიმიტრი თუმანიშვილი და იქვე აღნიშნავს:

– მარტო ნიმუშთა კლასიფიცირებისა და ტერმინოლოგიის დასადგენად განუული შრომა რად ღირს – მკვლევარი წერილობით წყაროებსა თუ ზეპირსიტყვიერებაში, კილოკავებში რომ დაედებს შესაბამის სახელწოდებებს, ცხრილავს მათ და ზოგჯერ, მათსავე თარგზე, ახალ ცნებებსაც ქმნისო.

იროდიონ სონლულაშვილის ნაშრომების ნაწილი ციხლა გაბაშვილს კრებულად შეუერთებია, ოღონდ ბევრი მათგანი ჯერაც ელოდება გამომზეურებას.

– სადაური სამართალიაო, – კითხულობს ბატონი დიმიტრი თუმანიშვილი და თაობებს მოუწოდებს, ამ საქმეს მოკიდონ ხელი.

გამოქვეყნებულთა შორის კი ერთ-ერთი ვრცელი ისტორიული რომანია – „მირანდუსტ იადხმოზილი“, რომელიც 1965 წელს გამოიცა და ავტორმა გიორგი ჩუბინაშვილს მიუძღვნა.

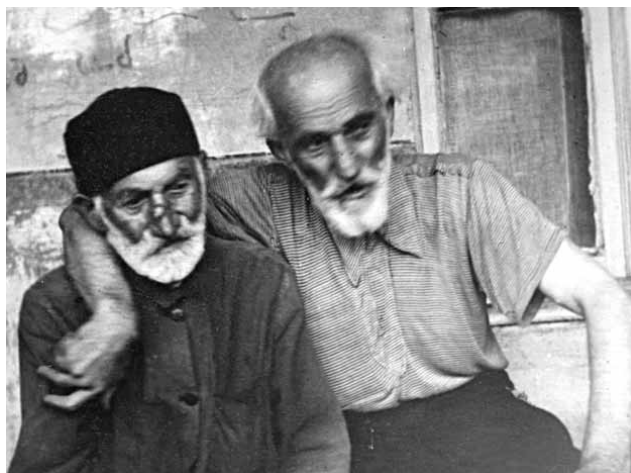
რომანის ძირითადი სიუჟეტი, ლეგენდის სახით, ძმას, გიგას მოუყოლია მისთვის, მღვდლად მსახურობდა, თურმე, თიანეთის მაზრაში.

იროდიონსაც წერა დაუწყია.

რაღაც მასალები გიორგი ჩუბინაშვილისთვის და ექვთიმე თაყაიშვილისთვის გაუცვანია. შემდეგ სწორედ მათი დაძალებით დაუმთავრებია რომანია.

1948 წელს ექვთიმე წყალტუბოში რომ წასულა დასასვენებლად, იროდიონიც თან წაუყვანია – ამ საქმეს ცოტა გაერიდები და რომანსაც დაამთავრებო. მართლაც დიდი ნაწილი თხზულებებისა სწორედ იქ დაუწერია.

უკვე ცნობილს მომცრო ამონარიდებით ნამდვილ განცად მიიჩნევენ იროდიონ სონლულაშვილის მოგონებებს „ის, რაც მახსოვს“, რომელშიც იგი წერს ყველასთვის ცნობილი ადამიანების შესახებ – ხატოვნად, სიყვარულით, ზოგჯერ დაურიდებელი სიმკაცრითაც. ეს მოგონებები ხელნაწერთა ინსტიტუტშია დაცული, მისი ერთი ნაწილი ისტორიულ-ეთნოგრაფიული საზოგადოების მუშა-

ივანე და იროდიონ სონლულაშვილები

ობას ეძღვნება და მეტად მნიშვნელოვან ინფორმაციას შეიცავს ამ საზოგადოების ჩამოყალიბების, მისი განვითარების შესახებ.

იროდიონ სონლულაშვილის 85 წლის იუბილესადმი მიძღვნილ მემორიალურ სესიაზე, სოფელ დილომში რომ ჩატარდა 1968 წელს, „მოგონებების“ ეს ნაწილი საფუძვლად დაედო მეტად საინტერესო კრებულს „საისტორიო წერილები“, რომელიც ისტორიულ-ეთნოგრაფიული საზოგადოების 60 წლისთავს მიეძღვნა.

იროდიონ სონლულაშვილისადმი ექვთიმე თაყაიშვილის ბარათებზეა აგებული რევაზ თაბუკაშვილის ფილმი „საქართველოს მეჭურჭლეთუხუცესი“.

ბატონი **როსტომ ჩხეიძე** კი თავის ბიოგრაფიულ რომანში „პავლე ინგოროყვა“, თბრობის ერთ მონაკვეთს იროდიონ სონლულაშვილისადმი გაგზავნილი ბარათების ქარგაზე ააგებს, პავლე ინგოროყვას ხასიათზე დასაკვირვებლად, თუმცა, არანაკლები შთამბეჭდაობით დაგვიხატავს იროდიონის პორტრეტსაც.

აი, ამონარიდი რომანიდან:

„ნიგნის სიყვარული პავლესთვის ხელოვნების რანგში აღიოდა, უკიდურესი გატაცება გახლდათ და „მსხვერპლად აჩემებული ჰყოლია“ წერა-კითხვის გამავრცელებელი და საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოებათა წიგნთსაცავები და თანამოსაუბრის ხელში დანახული წიგნები, ვთქვათ, აი, იროდიონი უახლოვდება უნივერსიტეტის შენობას წიგნებით დატვირთული. კართან პავლე ხვდება და „ქორივით ხელეში აფრინდება“, წიგნის გამოტაცებას ცდილობს.

– მოიტა, ვნახო რა არის.

– აუშვი, კაცო, ხელი, მუხუზეში ნახე.

ის თავისას არ იშლის, კვლავ წართმევას ლამობს. ეს ხან თუ დაჰყვება მის ნებას, ამჯერად კერპდება და უარზე დგება.

– ვესტიბიული რა ადგილია წიგნების გადასათვალიერებლად, – უჯავრდება.

– ვუჰ მე! – აღმოხდება პირიდან გაბოროტებული შორისდებული და კბილებით მხარში წვდება.

ამ წიგნებს არაფრისდიდებით არ აძლევს და გულქვა ადამიანის სახელს იმსახურებს.

ანდა: ეს თავის ოთახშია, მაგიდასთან, ტახტზე ჩამოფდარი და კნუტ ჰამსუნის „პანს“ კითხულობს. კარი იღება და მის წინ დაბარებულივით ჩნდება პავლე.

– რას კითხულობ? – ეკითხება სწრაფად და ხელიდან წიგნს აცლის.

– პავლე, მომე წიგნი, – ჯერ წყნარად ეუბნება.

– შენ რად გინდა? მე უნდა წავიკითხო.

– მოიტა, კაცო, წიგნი.

– არა, მე უნდა წავილო.

აგონდება, ერთი კვირის წინათაც ასე რომ მოსტაცა წიგნი და თან გაიყოლა. გული მოსდის.

– როგორ თუ უნდა წაილო! იმდღევანდელიც გეყოფა...

გაბედე და წაილე. – მაგიდას ურბენენ გარშემო, ბოლოს ეს მიწვდება და თუმც მგერად ჩაბლუჯულ წიგნს ხელიდან ვერ აცლის, თვითონ პავლეს ჰკიდებს ხელს, ტახტზე ნაქცევს, კისერს მოუგრებს და წიგნს გააგდებინებს. ნაქცევს თავს ანებებს. ის ვაინაჩრობით წამოჯდება, დარეტი-

ანებულია. ცოტა ხანს თავჩაქინდრული ზის, ბოლოს გონს მოვა და შურდულივით გავარდება გარეთ. ერთი კვირა აღარ გამოჩნდება, მაგრამ მალე მოინელეს ამ ამბავს და ძველებურად განაგრძობს სიარულს მეგობართან.

ეგაა, რევაზ გაბაშვილს რომ შეხვდებოდა, შესჩივლებდა: ილომ გამლახაო“...

– აბა დენიკინ, ის ჩამოასხი, ჩვენ რომ ვიცითო, – შესძახებდა, თურმე, მეღვინეს ღვინის სარდაფში, მაშინდელი კოლმეურნეობის მოედანზე და ხელადას გაუნვდიდა.

შავი ღვინო უყვარდა და სადაც მივიდოდა სტუმრად, შავი ღვინით სავსე თავის ხელადასაც მიიტანდაო, – იგონებენ ოჯახის წევრები.

ხან უცნაურად ახირებული გეჩვენებოდათ.

ხანაც უცნაურადვე მორიდებული.

პატიოსნებითაც უცნაური.

აკი იმ უცხოელ კაცსაც გააკვირვებს: რა საოცარი ადამიანი ყოფილაო.

ის უცხოელი, გვარად კიუნე, ცნობილი მხატვარი-ფოტოგრაფი გასული საუკუნის პირველ ნახევარში საქართველოშიც ჩამოსულა თავის საქმეებზე, თან ევროპული აპარატურა ჩამოუტანია. 1921 წლის ამბების შემდეგ ისიც გაქცეულა, მისი ავლადიდება კი იროდიონს ჩავარდნია ხელში.

ოცდაათი წელი ეძებდა, თურმე, ამ პროფესორს.

მეორე მსოფლიო ომიც დამთავრებულა.

ეს არეულ-დარეული სამყაროც ნელ-ნელა დალაგებულა და, ბოლოსდაბოლოს, უპოვნია და შეუთვლია:

– თქვენი აპარატურა ინახება ჩემთან და სად და როგორ გამოგიგზავნოთო.

გაოგნებულა უცხოელი პროფესორი კიუნე ქართველი კაცის პატიოსნებით. მხრებს იჩეჩავდა სამი ათეული წლის შემდეგ სადღაც შორს, ცხრა მთისა და ცხრა ზღვის გადღმა.

აქ, საქართველოში კი...

მიდიოდა ქუჩაში ერთი უჩვეულო კაცი.

ხან საქალაღდებით სავსე ჩანთა ეჭირა;

ხანაც პატარა ხელადა – დენიკინას შავი ღვინით...

და ვერც კი იფიქრებდა, რომ ადამიანებს ამ ვეებერთელა სამყაროში აკვირვებდათ ის, რაც მისთვის ცხოვრების წესად ქცეულიყო.

1958 წელს გარდაიცვალა.

შემოდგომა იდგა თბილისში.

მის დაკრძალვას მშობლიურ დილომში აპირებდნენ თურმე, მაგრამ ექვთიმე თაყაიშვილის ანდერძის თანახმად, მის გვერდით დაუსვენებიათ, ვაკის სასაფლაოზე (თუმცა, მერე ექვთიმეს ნეშტი გადაასვენეს).

საფლავის აღმოსავლეთ მხარეს დადგმულ ქვის დაფას ასე უბრალოდ აწერია:

„იროდიონ თომას ძე სონლულაშვილი (ინ-ბანი). 1881-1958“

– საერთოდ, ასეთი ადამიანები სიცოცხლეშიც ჩრდილში დგომას ამჯობინებენო, – მეუბნება ბატონი ერმილე მაღრაძე.

სიყვარულის საიდუმლო

მკვლევართა ჯგუფმა 4-დან 8 წლამდე ბავშვებს ერთი და იგივე შეკითხვა დაუსვა:

– რა არის სიყვარული?

პასუხები ბევრად უფრო ღრმა აღმოჩნდა და ყოველისმომცველი, ვიდრე ვინმეს წარმოედგინა.

როცა ჩემი ბებო ართრიტით დაავადდა, ვეღარ იხრებოდა და ვეღარც ფეხის ფრჩხილებზე ისმევდა ლაქს. და ყოველთვის ჩემი პაპიკო უსმევდა, მაშინაც კი, როცა თვითონაც დაუაჯადდა ხელები ართრიტით. ეს არის სიყვარული.

რებეკა, 6 წლის.

თუკი ვინმეს უყვარხარ, შენს სახელს განსაკუთრებულად წარმოთქვამს. და იცი, რომ შენი სახელი საიმედოდაა დაცული.

ბილი, 4 წლის.

სიყვარულია, როცა საჭმელად მიდიხარ, ვინმეს შენი შემწვარი კარტოფილის უმეტესობას აძლევ და სანაცვლოდ არაფერს თხოვ.

კრისი, 6 წლის.

სიყვარულია, რაც გაიძულე გაიღიმო, როცა დაღლილი ხარ.

თერი, 4 წლის.

სიყვარულია, როცა დედა ყავას უმზადებს მამას და, ვიდრე მიუტანდეს, მოსვამს, რათა დარწმუნდეს, გემრიელიაო.

დენი, 7 წლის.

სიყვარულია, როცა ბიჭს ეუბნები, შენი ხალათი მომწონსო და იგი ყოველდღე იცვამს იმ ხალათს.

ნოელი, 7 წლის.

სიყვარულია, როცა შენი ლეკვი სახეს გილოკავს მაშინაც, რაც მთელი დღით შინ მარტო დატოვე.

მერი-ენი, 4 წლის.

როცა ვინმე გიყვარს, შენი წამწამები მუდამ მაღლა მიფრინავენ და დაბლა ეშვებიან, ზემოთ, ქვემოთ, იქიდან კი ვარსკვლავები იფრქვევა.

კარენი, 7 წლის.

სიყვარულია, როცა დედა მამას ხედავს აბაზანაში და არ აიძვრივება.

მარკი, 6 წლის.

თუ არ გიყვარს, არაფრისდებით არ უნდა თქვა მიყვარხარო. და თუ გიყვარს, ეს გაუთავებლად უნდა იმეორო, თორემ ადამიანებს ავიწყდებათ სიყვარული.

ჯესიკა, 8 წლის.

დაბოლოს – ავტორმა, ლეო ბასკაგლიამ, ერთხელაც ახსნა ამ გამოკითხვის არსი. მისი მიზანი იყო ყველაზე მზრუნველი ბავშვის პოვნა.

და აი, გამარჯვებული გახდა ოთხი წლის პანია, რომლის მოხუც მეზობელს მეუღლე გარდაეცვალა...

რომ დაინახა, კაცი ტირისო, ბიჭუნა შევიდა მასთან ეზოში, მიუახლოვდა, ჩაუჯდა კალთაში და იჯდა ასე. როცა დედამ ჰკითხა, მეზობელს რა უთხარიო, ბიჭუნამ მიუგო: არაფერი, უბრალოდ ტირილში მივეხმარეო.

ძვირფასო მშობლებო!

ჩვენს გვერდით გამოუცნობი სამყაროები – ჩვენი შვილები ცხოვრობენ. მათ შესახებ თითქმის არაფერი ვიცით.

ამიტომ გააღვიძეთ ეს პანია, მთვლემარე ვულკანები. გააღიზიანეთ. დაუსვით შეკითხვები. პირველ რიგში, აი, ასეთი – რა არის სიყვარული?

ვინ იცის, სიბრძნისა და სილამაზის რა მხურვალე, ფერადოვანი ლავა წამოვიდეს მათგან?!

ტრადიციის უნყვეტობა

*

გივი ალხაზიშვილის პოეტური კრებული

„ამ ბოლო ხანს გივი ალხაზიშვილის ორი ნიგნი გამოვიდა. „გაღწევის სურვილი“ (ლექსების კრებული) და „სიტყვებში გახიზნული ფიქრი“ (ესეებისა და ლიტერატურული წერილების კრებული).

გადავწყვიტეთ, რომ დღეს მხოლოდ პოეტური კრებულის წარდგინება მოგვეწყო, რადგანაც მეორე ნიგნიც საკმაოდ ტევადია, ღრმა და ორივეზე ერთად საუბარი შეიძლება ზერელე გამოგვსვლოდა“ – ამ სიტყვებით გახსნის **როსტომ ჩხეიძე** იმ თავისებურ პოეტურ ზეიმს, რომელსაც შეამკობს სიჩუმე და სინრფელე და არა გარეგნული ზიზილ-პიპილები:

„გივი ალხაზიშვილი ერთ-ერთი იმ პოეტთაგანია, რომლებიც განსაზღვრავენ ქართული პოეზიის ნაკადს, აგრეთვე ჩინებული ბელეტრისტიც და ესეისტიცაა.

ლიტერატორები დღეს იფარგლებიან უმთავრესად თავისი შემოქმედებით და არ ადევნებენ თვალს იმ მოვლენებს, რაც ხდებოდა და ხდება ქართულ მწერლობაში – ასე ვთქვათ, განკერძოებულ კუნძულებად ცხოვრობენ და ასეთ დროს ბატონი გივის ცხოველი ინტერესი სამწერლო პროცესისადმი, ახალგაზრდების მიმართ მისი გულისხმიერი დამოკიდებულება მისაბაძია და სანიმუშო.

ცნობილია გივი ალხაზიშვილის განსწავლულობაც, და ეს განსწავლულობაც ზედაპირზე არ ძეგს და ვლინდება მისი სწრაფვით მრავალფეროვნებისაკენ, სწრაფვით თემატური და სტილური ვარიაციებისაკენ, ვლინდება სურვილში, რომ არ მოემწყვდეს ერთ რომელიმე ნაკადში და გააღწიოს ჩაკეტილი სივრციდან.

ამ ნიგნის სათაურიც ამაზე მიგვანიშნებს. – გაღწევა არა მარტო გარემომცველი სივრციდან, გაღწევა საკუთარი თავიდანაც, რათა არ ტკეპნო ერთი და იგივე ადგილი.

გივი ალხაზიშვილი ნამდვილი პოეტია, აღმსარებლობითი პოეზიის წარმომადგენელი, და მაინც, მის ლირიკაში კარგად ჩანს ჩვენი დრო, ეპოქა – ჩანს სიღრმისეულად.

მოგვხსენებათ, როგორი საფრთხილოა მიძღვნილი ლექსები, რადგან ასეთ დროს არაერთი კარგი პოეტი დაზარალებულა, და ბ-ნი გივი კი წარმატებით ახერხებს გადალახოს ეს საფრთხე, როცა დედისადმი მიძღვნილი ლექსი გვხვდება კრებულში, როცა მთელი ციკლი ეძღვნება შვილიშვილს, – იგი ახერხებს შეუნარჩუნოს ლექსს ინტიმი და, ამავე დროს, განაზოგადოს.

გივი ალხაზიშვილის რომანების განხილვისას ფრანც კავკას ერთი ფრაზა გამახსენდა ძალაუნებურად და დღესაც მინდა გავიმეორო: „მე არა მაქვს ლიტერატურული ინტერესები, მე ლიტერატურისგან შევდგები“.

გივი ალხაზიშვილი:

„ბატონმა როსტომმა მოგახსენათ, რომ ამ კრებულის სათაური შემთხვევითი არ არის. ამ წიგნში არის რამდენიმე ქვეთავი, რომლებიც ერთმანეთისგან განსხვავდება და შევეცდები ყოველი ქვეთავიდან თითო-ოროლა ნიმუში წაგიკითხოთ.

რატომღაც გამოსვლის წინ ყოველთვის ვწერვიულო და ათასჯერ გადავანყვე ლექსები, რომლებიც უნდა წამეკითხა... მაგრამ აქ დავით წერედიანს და მის მეუღლეს ვხედავ და მინდა წავიკითხო ლექსი, რომელიც კატულუსს და მის ჩინებულ მთარგმნელს, ქ-ნ მანანა ლარიბაშვილს შეეფერება. ანტიკური და, კერძოდ, რომაული პოეზია ჩემი დიდი სიყვარულია და დღემდე არ გაუვლია ამ გრძნობას. მითუმეტეს კატულუსი, რომელიც იყო დაკარგული და პარამში შემთხვევით იპოვა ერთმა ეპისკოპოსმა ათასი წლის შემდეგ. აღორძინების ხანაში ხელახლა გაცოცხლდა მისი სახელი და დამკვიდრდა – ასეთი უცნაური ბედისწერა აქვს ლექსს და ხშირად მახსენდება ჩვენი ქართული – „ლექსო, არ დაიკარგები“, მაგრამ, ცხადია, ლექსსაც გააჩნია...“

ზაზა შათირიშვილი:

„მადლობა როსტომს მონვევისათვის და გივი ალხაზიშვილის კრებულისთვის.

საზოგადოდ, ისტორიაში დგება მომენტები, როდესაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება გახსენებას, გააზრებას, დაფიქრებას იმაზე, რასაც ეწოდება ტრადიციის უწყვეტობა ანუ უწყვეტი ტრადიცია.

ეს განსაკუთრებით ეხება დღევანდელობას, იმიტომ, რომ XX საუკუნის 60-იანი წლებიდან მოყოლებული ძირითადი მიმართულება აზროვნებისა ისეთია, რომ არსებითად ხდება ის, რასაც შეიძლება ვუწოდოთ ტრადიციის დემითოლოგიზაცია, ტრადიციის უარყოფა.

ასეთ ვითარებაში უწყვეტი პოეტური ტრადიციის (ჩვენ ვლპარაკობთ პოეზიაზე) გახსენება ძალიან მნიშვნელოვანია.

ჩვენ გვახსოვს ჰაიდგერის გამონათქვამი, რომ ენა არის ყოფნის სახლი, სწორედ დიდ პოეტთა ქმნილებებში ცხოვრობს ის, რასაც ჰაიდგერი უწოდებდა ყოფნას.

ჩვენთვის, ქართველებისთვის, განსაკუთრებული მნიშვნელოვანი მომენტი ისაა, რომ როგორც ივანე მაჩაბელი იტყოდა, დროთა კავშირი დაირღვა. ასევე ამბობს პაატა ჩხეიძეც თავის შესანიშნავ მონოგრაფიაში მაჩაბელზე. დროთა კავშირი დაირღვა იმ თვალსაზრისითაც, რომ ჩვენ იმ სივრცეში ვიყავით, რომელიც კულტურაზე იყო ორიენტირებული. და ეს ახალი კონიუნქტურა, რაც მოდის, აღარ არის კულტურაზე ორიენტირებული. ასეთ დროს განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება პოეზიას, რადგანაც სწორედ პოეზია ინახავს იმას, რასაც ვუწოდებთ უწყვეტ ტრადიციას.

გივი ალხაზიშვილი, გარდა იმისა, რომ ჭეშმარიტი ოსტატია ქართული პოეტური მეტყველებისა და ენის, ის ადამიანიცაა, რომელიც ინახავს ამ ტრადიციას. და ინახავს სწორედ იმას, რაც მოდის დავით გურამიშვილისგან, ანუ მედიტაციური, მეტაფიზიკური ლირიკა.

XX საუკუნეში ყველაზე ახლოს გურამიშვილის სულისკვეთებასთან ნიკო სამადაშვილის პოეზიაა.

გივის პოეზია არ არის ასე სასონარკვეთილი. სამადაშვილის პოეზიას აქვს განცდა უკანასკნელობის, აპოკალიპტიკურობის. სრულიადაც არ არის შემთხვევითი მისი ცნობილი ლექსის სათაური: „უკანასკნელი ქრისტიანები“.

განსხვავებით სამადაშვილისაგან, გივის მედიტაციური პოეზია, ბროდსკის ფრაზა რომ გამოვიყენოთ, თავისი ინტონაციით არის უფრო ნეიტრალური.

ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ ქართულ ენაში (ენაში პოეზიას ვგულისხმობ) არის ასეთი ტიპის პოეტი. მის პოეზიაში ყველაფერია, სიკვდილიც, სასონარკვეთაც, მაგრამ ინტონაცია ნეიტრალურია, და სწორედ ამ ნეიტრალურობაში იბადება ის, რასაც შეიძლება ვუნოდოთ რეფლექსია.

სავსებით ვეთანხმები როსტომს, რომელმაც არაჩვეულებრივი ესკიზი გააკეთა და მოხაზა გივის პოეზიის მთავარი, დამახასიათებელი მომენტები. ერთ-ერთი მომენტი, ძალიან მნიშვნელოვანია, რაც ზედაპირზე არა ჩანს, რეფლექსიის მომენტი. ესეც მნიშვნელოვანია, რომ გივი აღიქვამს საკუთარ თავს, როგორც რგოლს გარკვეულ ჯაჭვში, ამაშიც ვეთანხმები როსტომს. თვით ლექსში არის ეს უკან მოხედვა. ბროდსკი ამბობდა: პოეზია, როგორც ასეთი, წარსულზეა ორიენტირებული და სხვანაირად შეუძლებელიაო. მართლაც ასეა. ტრადიცია გულისხმობს არა მარტო უკან მობრუნებას, არამედ წინ გახედვასაც. გარდა ამისა, ეს მართლაც ბედნიერებაა, ამაშიც ვეთანხმები როსტომს, რომ ქართულ ლიტერატურაში არის კაცი, რომელიც ყველაფერს კითხულობს და ბევრად უკეთესად იცის რა ხდება ახალგაზრდა მწერლებთან, ვიდრე თვითონ ახალგაზრდა მწერლებმა – შეფასების მომენტი, ადგილის მიჩენის მომენტი – გივი ამ მხრივ ძალიან მნიშვნელოვან როლს ასრულებს სამწერლო ცხოვრებაში“.

როსტომ ჩხეიძე:

„იმედი მაქვს ბატონი ზაზას ეს საუბარი შეიკვრება სტატიად, სადაც ცალკეული დაკვირვებანი დაზუსტდება და წარმოდგება ისე, როგორც ველით ხოლმე მისგან“.

ვაჟა ძიძიგური:

„ცნობილია, რომ შემოქმედი ან იზრდება ან დაღმართზე მიდის. გივის ერთ-ერთი ლექსი „კაკტუსი“, 60-იან წლებში, სწორედ იმ ბნელ ეპოქას გამოხატავდა. მისი შინაგანი სამყარო ისეთი აღმოჩნდა, რომ იგი გაიზარდა. ამ სიტყვის სრული მნიშვნელობით. იგი გვევლინება როგორც პროზაიკოსი, წერილების ავტორი, ესეისტი...“

მაგრამ უპირველესად მაინც პოეტი.

ცნობილია კიდევ ერთი ფაქტი: გივიმ და მისი თაობის რამდენიმე წარმომადგენელმა მოახერხეს ე.წ. „პარავოზების“ გარეშე გამოცდათ თავიანთი კრებულები – ეს ძა-

ლიან ძნელი იყო მაშინ. ასეთი ლექსები, კონიუნქტურული, ერთიც არა აქვს გივის. მას ფილოსოფიური, დამაფიქრებელი ლექსები აქვს...“

დავით წერეთლიანი:

„ასე ჰაი-ჰარად ძნელია შთაბეჭდილების გაზიარება, მოკლედ გეტყვით, პოეტის მაღალ სფეროებზე არ ვლაპარაკობ... მაგრამ ერთი მხარეა, რომ შემოქმედი ხარ, მეორე მხარეა – ამ შემოქმედებას რითი წარმოაჩენ. ჩვენში, როგორც წესი, შემოქმედნი არიან, მაგრამ ბორძიკობენ ლექსში. გივი ერთ-ერთი გამონაკლისია, რომელსაც ყველა ფორმა და ყველა გზა ქართულ პოეზიაში სავსებით ხელეწიფება, – ეს არ არის უბრალო საქმე... აქედან იწყება მერე, თუ შემოქმედი კაცი ხარ, დიდი სიმაღლეები. გივი ამ სფეროში, როგორც თევზი წყალში, ისე გრძნობს თავს და მისი ორიგინალურობა იმას ეფუძნება, რომ სიღრმიდან არის ამოზრდილი, ჩვენგანვე არის ამოზრდილი, რა თქმა უნდა, სხვა კულტურების ცოდნაც აქ გარკვეულ როლს თამაშობს, მაგრამ ჩვენეულია თვითეული ეს და თან ახალია, სხვა არის...“

ორიგინალურობას სშირად იმას ეძახიან, 50 წლის წინანდელ ექსპერიმენტებს დღეს რომ გაიმეორებენ ქართულ ენაზე... გივის ეს ექსპერიმენტები ნანახი აქვს, გამოცდილი აქვს და სხვანაირად ხარშავს. ისიც ნამდვილი ითქვა: თანდათან უფრო შთაბეჭდავ და მაღალ სახეს იღებს მისი პოეზია, ერთიანად ივსება და ახალი შტრიხებით მდიდრდება...“

ლია სტურუა:

„გივის პოეზია ყოველთვის მომწონდა. უპირველესად მის ლექსში მხიბლავს მუსიკა, მერე ვიტყვი აზრზეც, მედიტაციაზეც – ყველაფერი, რაც აქ ითქვა, სავსებით სწორია. მაგრამ ეს კაცი რომ იყო მუსიკოსი, ეს აშკარად იგრძნობა... და არა მარტო იმიტომ, რომ იყენებს სიტყვა – ლეგატოს ან ბეკარს ან ბემოლს, დიეზს, სტოკატოს... არამედ ეს არის სიღრმისეული მუსიკა, რომელიც ცოცხლობს მასში და ეს ჩანს მეტაფორებშიც...“

ხელებს და მკლავებს ეყრდნობა, როგორც ძვლის რიკულეზსო... ახლახან რომ ლექსი წაიკითხა გივიმ... ალბათ, ადამიანი, რომელიც არ არის მუსიკოსი, რომელიც არ არის ესთეტი, – ამას ვერ იტყოდა, თუმცა ერთი შეხედვით, რა ესთეტიურია ჩონჩხის გაშიშვლება, არა?

გივის თავისუფალი ლექსებიც აქვს – საკმაოდ საინტერესო. გაუთავებელი კამათი იყო ოდესღაც თავისუფალ და კონვენციურ ლექსზე, ვერ თანხმდებოდნენ, რომელი სჯობდა.

ასეთი ლაპარაკი არ შეიძლება. არის ძალიან კარგი თავისუფალი ლექსიც და არის ძალიან კარგი კონვენციური ლექსიც.

ზაზა შათირიშვილი

და სუსტი ბევრად მეტი... სამყარო შედგება შემოქმედი და არაშემოქმედი ადამიანებისგან... ან ხარ პოეტი, ან არ ხარ...”

დავით წერედიანი:

„მე მგონი, მაგის წინააღმდეგი არაფერი თქმულა აქ...”

ლია სტურუა:

„არც ვეკამათები არავის. ან ხარ, ან არ ხარ, უბრალოდ ბევრი კამათი იყო ამაზე. როდესაც ადამიანს აზრი არა აქვს ან რითმა, რაღაცით ალამაზებს, სამკაულს არ დაეუძახებ, მაგრამ რითმიანი ლექსი რაღაცით გიბლავს – იმ კეთილზომიერებით, იმ პროსოდიით.

თუ სათქმელი არ გაგაჩნია, თავისუფალი ლექსის წერა, მეჩვენება, რომ უფრო ძნელია... და რახან გივი ალხაზიშვილს აქვს სათქმელი, ის აზროვნებს... ბევრსაც კითხულობს, რაც ასე იშვიათია ჩვენს გარემოში... და იგი კარგად ამბობს ამ სათქმელს რითმიანი ლექსშიც და თავისუფალ ლექსშიც.

მე გივის ლექსში მიყვარს მუსიკალური სისადავე, მიყვარს აზროვნება, რომელიც დიდ ინფორმაციას შეიცავს, მაგრამ უკვე შენეულია მხოლოდ“.

გიორგი ლობჯანიძე:

„რელიგიური განცდის მტვირთველი ადამიანისათვის ცნობილია, რომ ღვთის შემეცნება, სულიერი სამყაროს შემეცნება სხეულის სრულყოფილი შეცნობის გარეშე ვერასდროს ხერხდებოდა. უფრო კონკრეტულად რომ ვთქვათ, ღვთისკენ მიმავალი გზა რაღაც ძალზე არსებით მონაკვეთში უსათუოდ სხეულსაც გაივლის და ეს სავსებით ბუნებრივია, რადგან ჩვენს სულებს ამქვეყნად ყოფნის, წვდომის, განცდისა და გააზრების საშუალება სწორედ ჩვენი სხეულის ყალიბში ეწყობა. ამიტომაც ფუჭი იქნება სხეულის (სამშენიველის) გაუაზრებლად სულიერი მადლის გააზრების ყოველი მცდელობა.

ვფიქრობ, სწორედ ამ კონტექტსტში უნდა შეფასდეს გივი ალხაზიშვილის უაღრესად საინტერესო პოეტური ციკლი „ქაცვიას დღიურიდან“, რომელიც ჩემი ფიქრით, კი არ უპირისპირდება მისი პოეზიის რელიგიურ ნაკადს, პირიქით ამ ნაკადის ორგანულ და აუცილებელ ნაწილად აღიქმება.

შემთხვევითი არაა ისიც, რომ ამ ციკლს „ქაცვიას დღიური“ ჰქვია. ამით პოეტი თავიდანვე არაორაზროვნად მიგვანიშნებს, ვის დაესახება და რატომ. ალბათ, არ შეეცდები, თუ ვიტყვი, რომ საქართველოს არ ჰყოლია დავით გურამიშვილზე უფრო ღრმად რელიგიური პოეტი. სულ რომ არაფერი მცოდნოდა ქრისტეს მოძღვრებაზე, მისი „ღვთისმშობლის მოთქმა“ პირადად ჩემთვის საკმარისი იქნებოდა საიმისოდ, რომ ჯვარცმულის მესავი, მოყვარული და მოიმედე ვყოფილიყავი.“

რუსუდან ნიშნანიძე:

„ვფიქრობ, ხელთ ძალიან საინტერესო წიგნი გვიჭირავს, საინტერესო არაერთი თვალსაზრისით – აქ გვულისხმობ არა მხოლოდ სხვადასხვა თემას, განწყობას, სახისმეტყველებას.

ამჯერად ერთ რამეზე გავამახვილებ ყურადღებას. ერთი პოეტის ნათქვამისა არ იყოს – ნუ ცდილობთ იმის ამოცნობას, მე რა მინდოდა მეთქვა, სჯობს მითხრათ, თქვენ რა დაინახეთო.

მინდა გითხრათ, რომ დანახვა კიდევ სხვა სივრცეს მოიტანს და არის მდგომარეობა, რომელიც ერთ დღეში არ მოდის.

ეს მდგომარეობა რაღაცნაირად გროვდება დღეებით, წუთებით, საათებით. ამას წინათ ჩემს სტუდენტებს ანუ სხვა თაობას ერთი დავალება მივეცი. მინდა გითხრათ, რომ სახტად დავრჩი, როცა ნანერები წავიკითხე. ნაცვლად მაქსიმალისტური განწყობილებებისა, მათში იყო ისეთი გაურკვეველი, ყრუ სიმშვიდე, რომელსაც სიმშვიდეცაა კი ველარ დავარქმევთ.

ბ-ნი გივის წიგნში ერთი რკალი მოვინიშნე და კიდევ ერთხელ გავიმეორებ – ასეთი განწყობა, ასეთი სულიერი მდგომარეობა მარტო ერთ თაობაში არ დგება, ეს რაღაც თანადროულობის ესთეტიკაა, რომელიც სხვადასხვა თაობის ერთნაირი სულიერი წყობის ადამიანებს აერთიანებს. მინდა რამდენიმე სტროფი წავიკითხოთ:

**ალარ მოყვები უაზრო ქადილს,
გაურკვევლობის საზღვარზე ვდგავარ,
და ეს დრო მიყვარს, თითქოს რომ გადის,
სინამდვილეში კი არსად გავა.**

ანდა ეს:

**ვარჩევ ქალღმერთს, ვგრძობ დედის წერილს,
ისევ თვალის და ხელის შევლებით,
ვზი მაგიდასთან საბრალო მწერი
და მიკანკალებს ხელის მტვერები...**

ბოლო ფრაზა მძაფრად, ხელშესახებად გამოხატავს, რაც ჩაგუბებული იყო იმ გაურკვევლობასთან, სასონარკვეთილებასთან.

**ზამთრის სიმღერას, ამომავალ მზეში განბანილს.
ალარც კი ახსოვს, როგორ იქცა ღამე მინურად,
და შენ შეამჩნევ, რომ ფანჯარა, შენი გემბანი,
გაურკვეველი სიცოცხლისკენ შიშით მიცურავს.**

აი, ის მდგომარეობა, რომელიც სხვა ლექსებშიც გადანანილდა, იქნება ეს ძალიან ფაქიზი მიძღვნილი ლექსები თუ სხვა, ისეთი სიმშვიდით, ისეთი სიცხადით მიდის იმ სარკმლისაკენ, რომლის გაღწევის სურვილი თითოეულ ადამიანს აქვს და ამ წიგნის ავტორს მითუფრო.

აქ, ამ შემთხვევაში არ შემიძლია არ ვახსენო წიგნის რედაქტორი ბ-ნი დავით მჭედლური... ისიც ხომ ამ სარკმლისკენ ისწრაფოდა... ღმერთმა ნათელში ამყოფოს.

აი, კიდევ ერთი ლექსი – „ბზარი“. ლექსია მათხოვარზე, რომელსაც ქუდი დარდის ბუდესავით დაუდვია და ხის ჩრდილის გაგრძელებას წარმოადგენს თვითონ. აქ არ არის არანაირი პათეტიკა, რიტორიკა, ადამიანები მიდიან, მოდიან, ჩინოვნიკებიც მიდიან, მოდიან, ბალახიც იზრდება და ბოლოს ასეთ ფრაზას ვკითხულობთ:

„ხელგამონვდილია ყველა, ვინც კი რაიმეს ნატრობს“.

ანუ ერთი კონკრეტული შემთხვევა შეიძლება თვითეულ ადამიანზე გავრცელდეს, თვითეულ იმ ადამიანზე, რომელიც ნატრობს, რომელიც ფიქრობს და რომელსაც უყვარს“.

ზვიად რატიანი:

„ბ-ნ გივის ლექსებზე ბევრი ითქვა, სიტყვას აღარ ვაგრძელებ. მინდა ერთი რამ აღვნიშნო: გივი ალხაზიშვილი როგორც იყო 70-იან წლებში ერთ-ერთი გამორჩეული და ძალიან საინტერესო პოეტი იმ თაობისა, ისევე არის დღესაც და ისევე ჩემზე ბევრად ახალგაზრდა პოეტების თაობისთვისაც. ასეთი რამ იშვიათია. ყველა მისი წიგნი თუ პუბლიკაცია აუცილებლად საინტერესოა, ყოველთვის გამოირჩევა თავისი სათქმელით. მისი ლექსების უკან ყოველთვის იგრძნობა შინაგანი აუცილებლობა. ეს აუცილებლობა ზოგჯერ უკეთესი ფორმითაა რეალიზებული და ზოგჯერ შედარებით ნაკლებით, მაგრამ ყველა ლექსი არის ბუნებრივი და ამ აუცილებლობის მატარებელი.

თითქმის ყველა გამომსვლელმა აღნიშნა და მეც გავიმეორებ: სანიმუშო ბატონი გივის დამოკიდებულება ახალგაზრდებისადმი. ბევრი მწერალია, რომელთაც აქვთ თბილი დამოკიდებულება ახალგაზრდა მწერლებისადმი, მაგრამ გივი მათ შორისაც გამორჩეულია.

გივი თითქმის ყველაფერს კითხულობს, რაც ხდება თანამედროვე პოეზიაში. ეს არ არის ბრმა სიყვარული ახალგაზრდებისადმი. მან იცის თუ როგორ სჭირდება ახალგაზრდა შემოქმედს თანადგომა და თუ ოდნავ ხელმოსაჭიდს იპოვის, ყოველთვის თანაუგრძნობს. საქმითაც ეხმარება, არ იფარგლება კერძო საუბრებით და ადამიანური თანადგომით.

დღეს ის ყინული გალღვა, რომელიც იყო 90-იან წლებში. დღეს, მაღლობა ღმერთს, გაჩნდნენ გამომცემლები, რომლებიც მიხვდნენ, რომ მარტო კომერციული გამოცემები არ არის საქმე. ხოლო 90-იან წლებში იყო ერთადერთი გამომცემლობა „ლომისი“ და ერთადერთი ადამიანი, გივი ალხაზიშვილი, ვისთანაც ახალგაზრდა ავტორს მისვლა და წიგნის გამოცემა შეეძლო და ვისი იმედიც შეიძლებოდა ჰქონოდა. ეს ნამდვილად ასე იყო.

ეს არის კაცი, რომლისგანაც ყოველთვის რაღაცას სწავლობდი და სწავლობ“.

ელისო კალანდარიშვილი:

„ყოველთვის ძალიან დიდი ინტერესით ველოდი ბატონი გივის ლექსების გამოქვეყნებას, მაშინაც, როცა ჯერ არ ვიცნობდი.

თავს არ შეგანყენთ, ჩემს ერთ პატარა დაკვირვებას გაგიზიარებთ.

რით უნდა გამოირჩეს დღეს ლექსი, რამ უნდა წააკითხოხოს ლექსი დღევანდელ მკითხველს? რადგანაც 21-ე საუკუნეში თითქოს გაცვდა ყველაფერი და სიტყვაც გაცვდა, გრძნობებიც გაცვდა... რითი უნდა გააკვირვოს პოეტმა მკითხველი?

უპირველესად გულწრფელი სიტყვით, ემოციით.

ბ-ნი გივის პოეზია სწორედ ასეთია, მასში არის არა მხოლოდ გულწრფელი განცდა, გრძნობა, არამედ ინტელექტიც, რომელიც განუყრელადაა დაკავშირებული ემოციასთან.

ბ-ნი გივის პოეზიაში შეიძლება ცალკე აღნიშნოს რითმის გრძნობა. მოგეხსენებათ, ქართული კონვენციური ლექსის საფუძველი რითმა იყო, რომელმაც ხანგრძლივი გზა განვლო, მაგრამ დღეს განსაკუთრებულად რთულია რითმებით გააკვირვო ქართველი კაცი.

თუმცა გართიმვა ბევრს ეხერხება, მაგრამ ეს პოეზია არ არის.

ხშირად ნაგვიკითხავს ლექსები, რომლებშიც თითქოს ყველაფერი ადგილზეა, რითმასაც ვერ დაუნუნებ, მაგრამ არ არის განცდა, ის მუხტი, რაც ქმნის პოეზიას.

არის პირიქითაც – არის ემოციები, კასკადი გრძნობების, მაგრამ მაინც დაუკმაყოფილებლობის შეგრძნებას ტოვებს. ბ-ნი გივის პოეზიაში ეს იშვიათი ჰარმონიაა – მისი შინაარსი სავსებით ემთხვევა მისი გამოხატვის ფორმას. აქ არის ემოციაც და შესატყვისის ფორმაც. მისი სულიერი ისტორია ჩანს ამ

ლექსებში და ეს პოეზია სიღრმისეული წყაროებიდან მომდინარეობს.

სასულიერო ლიტერატურის თვისება იყო, ძველი და ნაცნობი ისე დაეღაგებინა, რომ ორიგინალური ყოფილიყო. ბ-ნი გივის ხელწინააღმდეგეა ძველი ლიტერატურის ეს ხერხი. ძველი და ნაცნობი მასთან ისეა მოწოდებული, რომ ორიგინალობას არ კარგავს“.

თემურ ნადარეიშვილი:

„ბ-ნი გივის შემოქმედება არის შესანიშნავი ნიმუში ინტელექტუალური პოეზიისა. ვფიქრობ, ძალიან არ გადავაჭარბებ, თუ მას ტომას ელიოტის პოეზიას შევადარებ.

აქ ბევრჯერ ითქვა, რომ იგი ბევრს კითხულობს და ლიტერატურულ პროცესში აქტიურად არის ჩართული. არ შეიძლება, რომ ეს ცოდნა, მცდელობანი არ დაილექოს მის შემოქმედებაში. იგი უაღრესად განათლებული პოეტი.

და თვითონ სახელწოდება კრებულისა: „გალწვევის სურვილი“ – ჩემთვის ეს ერთი კაცის გაზრდა კი აღარ არის, არამედ თავისთავად განზოგადდება ქართულ მწერლობაზე, მის გალწვევის სურვილზე საერთაშორისო ასპარეზისაკენ“.

დავით ნერედიანი

პაატა ჩხეიძე

„შოტლანდიური პოეზია“

*

ციკლიდან „შხხეღრა“

მსოფლიო ლიტერატურის ბიბლიოთეკის სერით 1979 წელს გამოცემული „შოტლანდიური პოეზია“ ერთ-ერთი საუკეთესოა იმ წიგნთა შორის, რომლითაც მსოფლიო პოეზიას ქართულად ვეცნობით.

ამ წიგნიდან მოსჩქევს ჭეშმარიტი პოეზია.

ამ წიგნით ვეცნობით ბრიტანული ლიტერატურის ერთ-ერთ გამორჩეულსა და საამაყო პერიოდს, XIV – XVI საუკუნეების სკოტლენდურ პოეზიას; მართო უილიამ დანბარი და გევინ დუგლასი რად ღირს.

ამ წიგნშია ჯეიმზ მაკფერსონის ორი ლექსი „ოსიანის სიმღერებიდან“, ციცილო გამყრელიძის მიერ თარგმნილი. აქ არის უოლტერ სკოტის საქვეყნოდ განთქმული „ლობინვარი“, აქვეა XX საუკუნის სკოტლენდელი პოეტის, ჰიუ მაკდაიერმიდის ლექსები, თარგმნილი თამარ ერისთავის მიერ.

რაც მთავარია, ამ წიგნშია რობერტ ბერნსის პოეზია, თამარ ერისთავის ბრწყინვალე თარგმანებით; შეიძლება ითქვას, რომ ეს თამარ ერისთავის წიგნია, ძვირფასი საჩუქარი ქართული ლიტერატურისადმი.

XX საუკუნის მეორე ნახევარში, ჩვენში რამდენიმე ცნობილი მთარგმნელია, ვინც შედეგები თარგმნეს ქართულად და მათი თარგმანები ჩვენს ლიტერატურაში სამუდამოდ დარჩება.

მათ შორის არის თამარ ერისთავი.

თამარ ერისთავის წვლილი ქართულ მთარგმნელობით ლიტერატურაში სოლიდურია, თუმცა მისი სახელის ხსენებისას, პირველად „შოტლანდიური პოეზია“ და რობერტ ბერნსი გაგვახსენდება.

ინგლისურენოვანი პოეზიიდან ბერნსი ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული რომ არის საქართველოში, უთუოდ თამარ ერისთავის დამსახურებაა.

პოპულარული ქართული სიმღერა, „კაცი ვარ და ქუდი მხურავს“, ალბათ ყველა ქართველს მოუსმენია და უმღერია, – მაგრამ ცოტამ თუ იცის, რომ ლექსის ავტორი რობერტ ბერნსია და მთარგმნელი თამარ ერისთავი – ჩვენში ბერნსის პოპულარობის საუკეთესო დასტურია.

თამარ ერისთავის თეზაურუსი ყოველთვის სრულყოფილია; იგი ზედმინეწით სწავლობს სათარგმნელი ტექსტის ეპოქას, ავტორის ცხოვრებას, გარემოს, განწყობილებებს, პოეტურ სამყაროს, ვერსიფიკაციას.

თამარ ერისთავი ეცნობა სათარგმნელი პოეტის სულიერ სამყაროს, სწვდება მას და თარგმანის შედეგად მიღწეული, ანალოგიურად ბრწყინვალე პოეზია, არა მხოლოდ პოეტური ნიჭიერების ნაყოფია, არამედ ღრმა განსწავლულობისა და მძიმე შრომისაც.

თამარ ერისთავი გამქართულებელია. ორიგინალური ტექსტის შემოქმედებითი წვდომა მას არათუ ხელს უშლის, არამედ ეხმარება ტექსტის ქართულად განმარტებაში. და ეს არ არის ახალი ლექსის თხზვა ძველის საფუძველზე; ეს არის ახალ ენობრივ წიაღში აღორძინება ძველისა, იმ უმთავრესისა და შეუცნობლის ხელუხლებლად შენარჩუნება, რაც თითქოსდა საფუძვლიანად გაქართულებულ ლექსს, ბერნსის სკოტლენდურ სულსა და სურნელს არ აკარგვინებს.

თამარ ერისთავი თარგმნისას ხშირად გადაუხვევს ორიგინალიდან, მაგრამ გადახვევა არასოდეს არ არის ვერგაგების, არცოდნის ან შეცდომის ბრალი. ეს გახლავთ ის აუცილებელი დამორება ორიგინალიდან, რამაც ლექსი მთლიანობაში უნდა მიაახლოოს ორიგინალის ავტორის პოეტურ ჩანაფიქრსა და განწყობილებასთან.

თამარ ერისთავს პოეტური ნიჭიერება და ოსტატობა შეაძლებინებს მაქსიმალურად მიუახლოვდეს ბერნსის პოპულარული, მნიშვნელოვანწილად ხალხური წიაღიდან ამოზრდილი პოეზიის ფორმას, შეძლებისდაგვარად დაიცვას გარითმვა და მარცვალთა რაოდენობა; ამით იგი განსაცვიფრებლად უახლოვდება ორიგინალის რიტმებს, შეაღწევს ბერნსის მელოდიის სამყაროში და მკითხველსაც ეპატიყვება.

მაგრამ თამარ ერისთავი გამქართულებელია. მისი ლექსი ქართულია, პროსოდიკა ქართული, რითმები ქართული, ლექსიკა ქართული და სულიც ქართული. იგი ქართულ თარგმანს კი არ უნარჩუნებს ბერნსისა და სკოტლენდური პოეზიის სულს, არამედ ბერნსი მოჰყავს საქართველოში და ქართულად ამღერებს. ოღონდ ეს სწორედ რომ ბერნსია, სკოტლენდელი, ეირისპირელი ბერნსი, თამარ ერისთავის სტუმარი, არა შემთხვევით მოხვედრილი და შეხვედრილი, არამედ საქართველოში დარჩენილი და თავის მასპინძელსა და ქართულ პოეზიასთან მუსაიფში გართული.

სწორედ ეს უნდა იყოს მიზანი მთარგმნელობითი ხელოვნებისა. თამარ ერისთავისათვის ყოველი სათარგმნელი ლექსი ცალკე საცხოვრისია, ცალკე სახლია, სადაც იგი სტუმარს ხვდება; ყოველ სახლში განსხვავებული გარემოა, განსხვავებული სტუმრობის წესი; შეხვედრისათვის მთარგმნელობითი ხელოვნებისა.

თამარ ერისთავისათვის ყოველი სათარგმნელი ლექსი ცალკე საცხოვრისია, ცალკე სახლია, სადაც იგი სტუმარს ხვდება; ყოველ სახლში განსხვავებული გარემოა, განსხვავებული სტუმრობის წესი; შეხვედრისათვის მთარგმნელობითი ხელოვნებისა.

გმნელი წინასწარ ემზადება და სტუმარს სხვადასხვაგვარად ესაუბრება.

ბერნსის ცნობილი ლექსი, John Barleycorn: A Ballad – თამარ ერისთავის თარგმანში „ქერის მარცვალი ჯონია“; მშვენიერი სიმღერაა, ლალი, ხალისიანი, სკოტლენდური სუფრული, ქართული მრავალჯამიერით დაგვირგვინებული. ორიგინალის კატრენები რვა და ექვსმარცვლიანი სტრიქონებისაგან შედგება. პირველი სტრიქონი რვა მარცვლიანია, მეორე – ექვსი და ა.შ. გართმულია მეორე და მეოთხე სტრიქონები.

ქართულ თარგმანში რვა და შვიდმარცვლიანი სტრიქონებია და გართმევა კი იგივეა, რაც ორიგინალში.

მთარგმნელი ხშირად შორდება ორიგინალს, განსაკუთრებით მაშინ, როცა ქართული ნიუანსები შეაქვს, მაგრამ არსად არ არღვევს ორიგინალის კონცეპტს და არსად არ ცდილობს, უფრო ჭკვიანი გამოჩნდეს, ვიდრე რობერტ ბერნსი.

**There was three kings into the east,
Three kings both great and high,
And they have sworn a solemn oath
John Barleycorn should die.**

თარგმანში არ არის east – აღმოსავლეთი (და განა საქართველო აღმოსავლეთი არ არის სკოტლენდისათვის?!), არ არის solemn oath – საზეიმო ფიცი, მაგრამ თარგმანში ყველაფერია, რაც ბერნსის იქ ყოფნას გვაგვრძნობინებს:

**სამ ზვიად მეფეს, დიდებულს,
განთქმულს ძალით და ღონით,
უბრძანებია, მოკვდესო
ქერის მარცვალი ჯონი!**

ლუდის გამოხდის ტექნოლოგიის პოეტურად აღწერას ჰკრავს და აერთიანებს ბალადის მთავარი ემოციური აქცენტი, სიცოცხლის დაუმარცხებლობის, მარადიულობის იდეა. ამას თვითონ თამარ ერისთავი აღნიშნავს წიგნის („შოტლანდიური პოეზია“) კომენტარებში, და ამიტომ იგი გაბედულად აქართულებს ბალადის ბოლო სტროფს და ბერნსს ქართულად აამღერებს:

**Then let us toast John Barleycorn,
Each man a glass in hand;
And may his great posterity
Ne'er fail in old Scotland!**

**მაშ ხსოვნა იყოს მარადის
კეთილად მოსაგონის,
ცოცხლობდეს მრავალჯამიერ
შთამომავლობა ჯონის.**

ინგლისურ ორიგინალში სადღეგრძელოს ხსენება კი არის, მაგრამ არ არის სიტყვა და სიმღერა „მრავალჯამიერ“, სამაგიეროდ, დედანის შინაარსობრივი და კონცეპტუალური სივრცე იტევს მრავალჯამიერს, სიმღერას აგრძელებს და ამრავალხმიანებს.

ლექსის დაწერის დღიდან სკოტლენდში ქერის მარცვალს John Barleycorn-ს უწოდებენ.

ასევე მეტად პოპულარულია თავი, რომელსაც ბერნსმა ხენისას სორო დაუნგრია; ეს თავი ბერნსის საფლავზე აღმართულ მონუმენტზეა გამოსახული.

გაქართულების მეტად საგულისხმო ნიმუშია ბერნსის ხალხურ სიმღერად გადაქცეული ლექსი „Auld Lang Syne..“ ლექსი სკოტლენდურ დიალექტზეა დაწერილი. „Auld Lang Syne,“ ინგლისურად ითარგმნება, როგორც good old times (Merriam Webster's Collegiate Dictionary, Tenth Edition, Springfield, Massachusetts, USA 1995), ქართულად კი – ძველი კეთილი დროება.

თამარ ერისთავმა ლექსის თარგმანის სათაურად „ძველსა გზასა“ შეარჩია. „ნუ დაჰკარგავ ძველსა გზასა, ნურცა ძველსა მეგობარსა“, ქართული ანდაზაა და მასში ფიგურალურად წეს-ჩვეულებების შენარჩუნების აუცილებლობა იგულისხმება. ძველ გზასა და ძველ მეგობარში, წინაპართა ანდერძისა და ტრადიციის გარდა. ძველი კეთილად მოსაგონარი დროებაც შეიძლება ვიგულისხმოთ. მაგრამ, ცხადია, რომ თარგმნისას თამარ ერისთავმა ზომიერი გაქართულების ზღვარი დაარღვია და, ამ შემთხვევაში, რადიკალურად გააქართულა ტექსტი.

**Should auld acquaintance be forgot
And never brought to mind?
Should auld acquaintance be forgot,
and auld lang syne!**

**ნურვინ დაკარგავს ძველ მეგობარს,
ნუ დათმობს მასა,
ნურვინ დაკარგავს ძველ მეგობარს
და ძველსა გზასა.**

თუმცა, მიუხედავად რადიკალური გაქართულებისა, ქართული თარგმანი არა მარტო ორიგინალის კონცეპტუალურ ჩარჩოში რჩება, არამედ ფორმითაც ეხმაურება მას და, რაც მთავარია, მჟღერია და მაღალმხატვრული.

და მაინც, ორიგინალის კატრენთა რაოდენობა და განლაგება სხვადასხვაა სხვადასხვა გამოცემაში; ქართულ თარგმანში ცხრა კატრენია და ქოროს მისამღერი ყოველი კატრენის შემდეგ მოდის; ორიგინალის ძირითად გამოცემებში კი მისამღერი იწყება და მთავრდება ლექსი; ორიგინალში საუბარია ლუდზე, რასაც უბრალო ხალხი სვამს სკოტლენდში; ქართული სუფრის მშვენიერება ღვინოა და თამარ ერისთავს თარგმანში სწორედ ღვინო შემოაქვს.

ამრიგად, შეიძლება ითქვას, რომ თამარ ერისთავმა ისე თარგმნა ბერნსის ლექსი, როგორც ბერნსი დაწერდა, ქართველი რომ ყოფილიყო.

იგივე ლექსი ქართულად გიორგი გოკიელმაც თარგმნა.

გიორგი გოკიელის თარგმანში ლექსის სათაურია, „ძველი ძმობის სადღეგრძელო“.

ორიგინალში ნახსენებია „ძველი მეგობრები“ – auld acquaintance, და „ერთგული ძმა“ – trusty fiere, ამდენად გიორგი გოკიელი ლექსის შინაარსობრივი სივრციდან არ

გადის თავისი ვარიანტით, მაგრამ, რადგანაც ლექსს „Auld Lang Syne“ – „ძველი კარგი დრო“ ჰქვია, ქართულ სათაურად თამარ ერისთავისეული „ძველსა გზასა“ უფრო შეეფერება.

გიორგი გოკიელი, რა თქმა უნდა, იცნობს თამარ ერისთავის თარგმანს და ითვალისწინებს მას, რადგან სტრიქონი „ძველი გზა არ ვადღეგრძელო“ პირდაპირი გამოხმაურებაა თამარ ერისთავის თარგმანისა, სხვა შემთხვევაში იგი გზის ნაცვლად დროს შემოიტანდა და შინაარსობრივად უფრო გამართლებულიც იქნებოდა: „ძველი დრო არ ვადღეგრძელო“.

ამრიგად, გიორგი გოკიელის თარგმანშიც არ არის ნახსენები „ძველი კეთილი დროება“, რაც ბერნსის ლექსის მთავარი შინაარსობრივი დეტალია. გიორგი გოკიელის თარგმანის ანალიზისას საყურადღებოა, ინარჩუნებს თუ არ იგი სკოტლენდური ყოფისა თუ ტრადიციის დეტალებს, რასაც თამარ ერისთავმა შეგნებულად აუარა გვერდი, რათა გაექართულებინა ბერნსის ლექსი.

„Auld Lang Syne“-ში ორი კატრენი გამოიყოფა, სადაც სკოტლენდური ტრადიციის ნიშანდობლივი დეტალებია მოცემული.

პირველია:

**And surely ye'll be your pint-stowp,
And surely i'll be mine,
And we'll tak a cup o'kindness yet
For auld lang syne!**

სიტყვა-სიტყვით:

**შენ იყიდი შენს კათხა ლუდს
და მე ვიყიდი ჩემსას
და დავლევთ სადღეგრძელოს კეთილი მოგონებისა
და ძველი კარგი დროებისა.**

ორიგინალში ნახსენები პინტ-სტოუპ სკოტლენდური ხის ჭურჭელია, კათხა ან დოქი, რაც სითხის საზომადაც გამოიყენებოდა, სასმისადაც, ალბათ საკმაოდ მოზრდილი სასმისიც იყო. პოეტი ამბობს, რომ ძველი მეგობრები შესაძლოა ერთმანეთს დასცილდნენ, დრო გავიდეს, ხალხი გარდავიდეს, მაგრამ მათ მაინც უნდა იყიდონ კათხა ლუდი და ადღეგრძელონ ძველი კეთილი დრო და მოიგონონ ერთმანეთი. ეს სკოტლენდური ჩვეულება ქართულ ხსოვნის სადღეგრძელოს წააგავს.

თამარ ერისთავთან სკოტლენდური რიტუალი გამქრალია და ქართული ლხინით, ღვინის სმითა და ხსოვნის სადღეგრძელოთია შეცვლილი:

**დავცალოთ თასი, ხალისი გვაქვს
დღეს ღვინის სმისა,
ძველი მეგობრის ხსოვნის იყოს
და ძველი გზისა.**

გიორგი გოკიელის თარგმანში შემოტანილია „კათხა“, რაც შესაძლოა ლუდის სმაზე მიუთითებდეს, დანარჩენი კი კვლავ ქართულ სუფრას გვაგონებს; ვერც აქ ვხედავთ

დამორებული მეგობრების ურთიერთგახსენებასა და დღეგრძელობას:

**ჩამოასხი სავსე კათხა,
არ იძუნწო მასპინძელო!
ემხზე ვართ და უნდა შევსვათ
ძველი ძმობის სადღეგრძელო.**

სხვა სტროფი სხვა ტრადიციას აღწერს:

**And there's a hand, my trusty fiere,
And gie's a hand o'thine,
And we'll tak a right guid-willie waught
For auld lang syne!**

დღესაც კი, როცა სკოტლენდელები შინ ან სადმე ქვეყნის დასალიერში ამ სიმღერას მღერიან, წრეში დგებიან, ოღონდ ხელები ჩაჭიდებული არა აქვთ და მხოლოდ მაშინ უწვდიან, როცა წარმოსთქვამენ **And there's a hand** და გვერდზე მდგომს ჩასჭიდებენ. ხელის განწვდის ეს რიტუალი სიმბოლურია და ასახავს მთელი დედამიწიდან მეგობრებისათვის განწვილსა და ჩამორთმეულ ხელებს.

თამარ ერისთავის თარგმანში ხელის განწვდა კი არის, მაგრამ, რა თქმა უნდა, ქართველისათვის უცხოა სკოტლენდური რიტუალი:

**დღეს ისევ შევხვდით, მეგობარო,
მომეცი ხელი,
კვლავ შეიყარა ჩვენი ბედი
და გზები ძველი.**

გიორგი გოკიელიც აქართულებს სურათს:

**დღეს კვლავ შეგხვდი, მომე ხელი,
მეგობარო სანატრელო,
ტკბილად შევსვათ ამ სასმისით
ძველი ძმობის სადღეგრძელო.**

ერთი რამ აუცილებლად უნდა ითქვას, თამარ ერისთავი ბერნსისა თუ სხვა სკოტლენდელი პოეტების თარგმნისას ცდილობს ქართულ პოეზიაში ნაკლებად გავრცელებული და ორიგინალური მეტრი და ინტონაციები გამოიყენოს, გიორგი გოკიელის თარგმანში კი ლექსის მეტრიცა და ინტონაციაც პოპულარულია და აკაკი წერეთლის პოეტიკის გამოძახილია.

თუკი ბერნსის საქეიფო, სუფრული სიმღერების თარგმნისას, თამარ ერისთავმა ზომიერი გაქართულების საზღვრები გადალახა, სამაგიეროდ, სასიყვარულო ლირიკის თარგმნისას მაქსიმალური შინაარსობრივი და კონცეპტუალური სიზუსტე შეინარჩუნა და შეეცადა ფორმითაც მიახლოებოდა ორიგინალს:

**O, my luvie is like a red, red rose,
That's newly sprung in June.
O, my luvie is like the melodie,
That's sweetly play'd in tune.**

პრიტიკა

**ჩემი სიყვარული წითელი ვარდია, –
ტოტებზე აწვდილი,
ჩემი სიყვარული სიმღერის ჰანგია, –
ნაზი და ხმატკბილი.**

მთელი თარგმანი თანამიმდევრული სიზუსტითა და მაღალმხატვრულობით მიჰყვება ორიგინალს და მშვენიერი, ოღონდ ორიგინალიდან ოდნავ დაშორებული სტროფით მთავრდება:

**And fare thee weel, my only luvie,
And fare thee weel awhile!
And I will come again, my luvie,
Tho'it were ten thousand mile!**

**სადაც არ წავიდე ცხოვრების გზებით და
ცხოვრების მრუდებით,
გჯეროდეს ისევე შენ დაგიბრუნდები,
შენ დაგიბრუნდები.**

გაქართულებისა და ზოგჯერ რადიკალური გაქართულების მაგალითებს მრავლად ვხვდებით თამარ ერისთავის თარგმანებში, მაგრამ, როგორც აღვნიშნე, ეს არ არის არც არცოდნისა და არც პოეტური თვითნებობის ბრალი, ეს მთარგმნელის გააზრებული პოზიციაა. ბერნსის პოეზია თითქმის მთლიანად ტრადიციული, სკოტლენდური სულითაა გაჟღერებული, ლექსთა უმრავლესობა სკოტლენდურ დიალექტზეა დაწერილი, თუმცა ეს მაინც ინგლისურენოვანი პოეზიაა. და მთარგმნელის პოზიცია აქედან იღებს სათავეს; ბერნსის პოეზია თამარ ერისთავმა ქართული, ტრადიციული, ხალხური, ზოგან კუთხური ელემენტებით შეზავებული ინტონაციებითა და პოეტური ენით თარგმნა და ამით მოძებნა ანალოგი ბერნსის განსაკუთრებულობისა;

მაგალითად:

**ხან იგავით, ხან არაკით,
ხან ლაპარაკ-ლაპარაკით,
მოჭორილი ამბით,
ყოველ კიდიტ პურსა ვმკიდიტ
და ბულულებს ვდგამდიტ.**

(„პასუხად მისის სკოტს“)

20 ივნისს საქართველოს მოსწავლე ახალგაზრდობის სასახლეში სარკებიდან დარბაზში გაიმართა პროფესორ რეზო ჭანიშვილის ნიგნის „ქართული ცეკვის სადიდებელი – გამორჩენილი ადამიანები ქართული ხალხური ქორეოგრაფიის შესახებ“ – პრეზენტაცია.

ნიგნი მონვეულ საზოგადოებას, ინტელიგენციას, ცნობილ მოცეკვავეებს წარუდგინა კინოსა და თეატრის უნივერსიტეტის პროფესორმა ოლეგ ალავიძემ. ნიგნის შესახებ ისაუბრეს ბათუმელმა ზაურ ლაზიშვილმა, მსახიობმა გოგი ქავთარაძემ, მოცეკვავე გივი სიხარულიძემ, პროფესორმა ნათელა ვასაძემ, მწერლებმა ფრიდონ ხალვაშმა და გიზო სიხარულიძემ.

პრეზენტაციაზე საზგასმით აღინიშნა, რომ ბატონი რეზო ჭანიშვილი ყოველ მრგვალ თარიღს ნიგნის გამოცემით აღნიშნავს.

გულში მედგა სიმღერების რია-რია, – (იქვე)

„რია-რია“, რა თქმა უნდა, ორიგინალში არ არის;

**ფეხმარდო წრუნუნავ დამფრთხალო,
ეგ გული რა მწარედ ფართხალოს,
ნუ ჩქარობ თავი ქვას ახალო
შიშით და ზარით,
მოიცა, არ მოგკლავ, სანყალო,
ამ ჩემი ბარით.**

(„მინდვრის თავეს“)

ორიგინალში არ არის „თავი ქვას ახალო“ –

**ცხოვრებამ სიმწარე, თავუნა
ნუ ფიქრობ, მარტო შენ გარგუნა,
ბედის ჩარხს უკულმა აბრუნებს
დროება მკაცრად,
არ ზოგავს ერთგვარად აღონებს
თავესაც და კაცსაც.**

(იქვე)

არც „ბედის ჩარხია“ ორიგინალში.

**გუშინდამ . . . შენც იცი, დამყურებ ზევიდან,
მეგისთან ვიყავი, – აბა და ჰეიდა! . . .
მაგრამ ამ ცდუნებას ცოდვად ნუ შეიტან!
დამსაჯე, ამას გთხოვ, –
თუ მის სიახლოვეს, უფალო, დღეიდან
ეს ფეხი აღმმართო.**

(„წმინდა ვილის ლოცვა“)

„აბა და ჰეიდა“, რა თქმა უნდა, არ არის ორიგინალში.

გაქართულება „ციცას“ ხშირი ხსენება, ორიგინალი-სეული bonnie-ს, lass ან lassie-ს შესატყვისად.

დასასრულს, უნდა ითქვას, რომ როგორც არ უნდა გავანალიზოთ ბერნსის თამარ ერისთავისეული თარგმანები, ლინგვისტიკის, ჰერმენევტიკისა თუ ახალი კრიტიკის მეთოდებით, რა შენიშვნებიც უნდა გამოვთქვათ, ბოლოს მაინც ვალიარებთ, რომ ეს არის ჭეშმარიტი პოეზია.

პრონიკა

21 ივნისს მას 70 წელი შეუსრულდა. 75 წლის იუბილისათვის შეხვედრას კი იგი ახალი, სამ ენაზე გამოცემული ნიგნით აპირებს.

ხელოვნების ისტორია იცნობს ბედნიერ გამონაკლისებს, როცა შესანიშნავ მხატვრებს, კომპოზიტორებს, რეჟისორებს, ქორეოგრაფებს, მსახიობებს ხელენიფებათ თავიანთი პრაქტიკული პროფესიული გამოცდილება ფურცლებზე გადაიტანონ, წარმოაჩინონ შემოქმედებითი ლაბორატორია და შექმნან ერთგვარი სახელმძღვანელო.

სწორედ ასეთი ნიგნია რეზო ჭანიშვილის წინამდებარე ნაშრომი, რომელშიდაც, როგორც გრიგოლ რობაქიძე იტყოდა ასე დიდებულად წარმოჩინდა „ქართული გენია როკით განფენილი“.

როდესაც გალაკტიონი ლექსში „რომელი საათია“ შარლ ბოდლერის სახელსა და სტრიქონებს გაიხსენებს („იყო შარლ ბოდლერი: მწარე და ძვირფასი ღვინის საათია, თრობის საათია...“), სწორედ მისი მინიატურებიდან დაიბრუნებულა.

ეს არის ამ ჟანრის შედეგები და თავის დროზე ზვიად გამსახურდიას აქვს თარგმნილი და ცალკე წიგნადაც გამოცემული. ესაა წარმატებული ცდა ბოდლერის პროზაული ლექსების ამეფყველებისა ქართულ ენაზე, თუმცა კვლავაც არაერთხელ შეიძლება ითარგმნოს და მარინა ჭილაშვილის თარგმანსაც უთუოდ ინტერესით გაეცნობა მკითხველი.

პუბლიკაციის გასაფორმებლად იმიტომ შევარჩიეთ ედგა პოს „ყორანის“ ილუსტრაცია, რომ ბოდლერს განსაკუთრებით უყვარდა ეს ლექსი – რამდენჯერმე თარგმნა ფრანგულად, და საერთოდაც შთაგონებული გახლდათ პოს მხატვრული ხილვებით და „პარიზის სევდის“ განწყობილებასაც მკაფიოდ ეხმიანება „ყორანის“ მძაფრი და დრამატული განცდები.

შარლ ბოდლერი

პოეტის „კონფიტორი“*

პარიზის სევდა

*

ლექსები პროზად

მითხარ, ვინ გიყვარს ყველაზე მეტად, შენ, იდუმალო ადამიანო, მამა თუ დედა, და თუ ძმა შენი?

- არც დედ-მამა მყავს, არც ძმა და არც და.
- არც მეგობრები?
- თქვენ თქვით ის სიტყვა, რომლის არსი ამოუცნობი დარჩება ჩემთვის.
- სამშობლო შენი?
- სად იწყება ან სად მთავრდება იგი, არ ვიცი.
- მშვენიერება?
- ღვთაებრივი და უკვდავია, მეყვარებოდა გულით და სულით.
- ოქრო?
- მძულს, როგორც თქვენ გძულთ მაღალი ღმერთი.
- მაშ რაღა გიყვარს უცნაურო ადამიანო?
- ღრუბლები მიყვარს... შორს, შორს მოცურავე, საოცარი ღრუბლები!..

სასონარკვეთილი დედაბერი

ერთმა პირდამჭკნარმა დედაბერმა ლამაზი ბავშვის დანახვაზე გულით გაიხარა. ყველა ელოლიავებოდა მასავით უმწეო, უბილო, თავტიტველა ქორფას.

მოხუცი მიუახლოვდა, უნდოდა მიჰფერებოდა. შეშინებული ბავშვი კი მოალერსე ბებრუხანას იგერიებდა და იქაურობას წყვილით იკლებდა.

დედაბერმა ისევ მარტოდ იგრძნო თავი და ტირილი მოერია.

– ეჰ, ბებრებო, ჩაჩანაკებო, მოწონების დრომ ჩაიარა, უბნობსაც კი გაუვიდათ ყავლი. პატარები ჩვენ დანახვაზე შიშით კრთებიან, ჩვენ კი მათი სიყვარული გვწყურია.

* კათოლიკური ლოცვის პირველი სიტყვა

რა გულშიჩამწვდომია მიწურული შემოდგომის დღეები! ტკივილამდე გულშიჩამწვდომი! ეს განცდა იმ სასიამოვნო შეგრძნებებით ხდება, რომელთა უხილავობა არ გამორიცხავს მათ სიძლიერეს და, ამასთან, არაფერი გიკოდავს გულს ისე მწვავედ, როგორც უსასრულობა.

ნეტარებაა, ჩაიძირო ცისა და ზღვის უკიდევანო სივრცეში! ხარ შენთვის, სიჩუმეა, ირგვლივ ლაყვარდის სინმინდე სუფევს! ისმის მოლივლივე ზღვის ტალღის ერთხმიანი ჰანგი. შორს, ჰორიზონტზე, ძლივს მოჩანს მოფრიალე იალქანი, რომელიც თავისი სიპატარავითა და სიმარტოვით ჩემს განწირულ არსებობას მაგონებს. ეს ყველაფერი ფიქრობს ჩემით, ან მე ვფიქრობ იმათი (რადგან უსაზღვრო ოცნებაში იკარგება „მე“!). ჰო, ისინი ფიქრობენ, მათი ფიქრი უშუალოა, მშვენიერი, ჰარმონიული, განუსჯელი.

ჩემი ფიქრები მათკენ ილტვიან და მალე უფრო მძაფრდებიან. ნეტარება ძალას მაცლის და ნამდვილ სატანჯველს მიქმნის. ტკივილი და ყვირილის სურვილი არხევს ჩემს დაძაბულ ნერვებს.

ახლა ცის სიღრმე მაძრწუნებს; მისი გამჭვირვალეობა მაღიზიანებს... ზღვის მდუმარება, ირგვლივ გარინდებული სივრცე მაშფოთებს... ღირს კი სილამაზისთვის ნიადაგ ტანჯვა, იქნებ სჯობს განერიდო?

ბუნების ძალავ, დაუნდობელო ჯადოქარო, მუდამ გამარჯვებულო მეტოქევე, თავი დამანებე! ნუ აღმიძრავ სურვილებს, ნუ მითრგუნავ სიამაყეს! სილამაზის ძიება დუელსა ჰგავს, სადაც პოეტი დამარცხების შიშით წინასწარ ყვირის.

ონუნჯი

სახალწლო ჟივილ-ხივილი იდგა. თოვლ-ჭყაპი ათასობით ეტლს გადაესურა. აურზაურში კიაფობდნენ საახალწლო სათამაშოები, კონფეტები. ფეხი აედგა დაუოკებელ სურვილსა და უიმედობას.

ამ ორომტრიალში ერთი შეწუხებული სახედარი თავის პატრონს, მათრახიან მუტრუქს ჩორთით მიაბრუნებდა.

ის იყო სახედარს ქურის კუთხეში უნდა გადაეხვია, რომ ერთი დარბაისელი კაცი გამოჩნდა. ხელთათმანებით, ლაქის ფეხსაცმელებში გამოწყობილს ჰალსტუხი ყელში უღვთოდ გაეჭირა. ერთი სიტყვით, ისეთი ჩაცმულ-დახურული გახლდათ, პატიმარვით იყო თავის ახალ სამოსში. კა-

ცი დიდის ამბით დაიხარა უწყინარი პირუტყვის წინ და ქუდის მოხდით მიმართა: „ბედნიერ ახალ წელს გისურვებო“. მერე ისეთი გაბლენძილი მიუბრუნდა გამვლელებს, თითქოს მათგან თავისი თავაზიანობის დასტურს ითხოვდა.

სახედარმა ვერცკი შეამჩნია ეს მოხდენილი ოხუნჯი; ის გულდაგულ მიჩაქჩაქებდა იქით, საითაც საქმე უხმობდა.

მე კი ჩემს თავზე ვბრაზობდი, ეს ზედგამოჭრილი ბრიყვი, როგორ მეგონა სრულიად საფრანგეთის ჭკუის კოლოფი.

ქალი და სუნამოს შუბა

„ჩემო ლამაზო, კეთილო ძაღლო, ლეკვო საყვარელო, მომიახლოვდი, მოდი, დაყნოსე ეს ჩინებულ სუნამო, ქალაქის საუკეთესო პარფიუმერთან ვიყიდე“.

ძალიერ კუდის ქიცინით მიახლოვდება. საცოდავები, ასე იქცევიან, თუ ხალისიან გუნებაზე არიან. ლეკვი ჩემკენ მოდის, ცნობის-მოყვარეობით ჩამოდებს თავის სველ დრუნჩს სუნამოს გახსნილ შუშაზე. მერე უცებ შეშინებული უკან დაიხვეს, მიყვფს, თითქოს მსაყვედურობსო.

– ეჰ, შენ სანყალო, ერთი ყუთი ნაგავი რომ დამედება, ხომ სიამოვნებით დაყნოსავდი, იქნებ გადაგესანსლა კიდევ. შენ ჩემი სევდიანი ცხოვრების თანამგზავრი ხარ, მაგრამ მისი არაფერი გაგეგება რა. ადამიანებს მაგონებ. მათაც ალიზიანებთ ნაზი სურნელი, სჯობს საგულდაგულოდ შერჩეული ნაგავი შესთავაზო.

ღამის პირველ საათზე

ბოლოს და ბოლოს მარტო დავრჩი. მხოლოდ ზოგჯერ დაგვიანებული, ხალხით გადაჭედილი ეტლის ჭრიალიდა ისმის. რამდენიმე საათით ვიგრძნობთ სიჩუმეს, სხვაგვარად რომ ვთქვათ, დავისვენებთ. ბოლოს და ბოლოს გაქრა ადამიანის მტარვალი სახე და ჩემი ტანჯვის მიზეზად მე-ლა დავრჩი.

როგორც იქნა, ნება მომეცა წყვდიადში მოვითქვა სული. უპირველესად კარის საკეტში გასაღებს ორჯერ გადავატრიალებ. ალბათ, ეს ქმედება ერთიორად გამიძლიერებს სიმარტოვეს და ბარიკადებს აღმართავს ჩემსა და სამყაროს შორის.

საშინელია ცხოვრება! საშინელია ქალაქი! გავიხსენებ, რა მოხდა დღეს: რამდენიმე ლიტერატორი შემომხვდა. ერთმა მკითხა, რუსეთში წასვლა ხმელეთით თუ შეიძლებაო (უეჭველია, ეს ქვეყანა კუნძული ეგონა). ერთი ჟურნალის რედაქტორთან კამათისას სიმტკიცე გამოვიჩინე. ყოველ ჩემს შესიტყვებაზე მპასუხობდა –

„სხვაგან ვერსად შეხვდებით ჩვენნიარ პატიოსან ხალხსო“, ალბათ, გულისხმობდა, ყველა სხვა გაზეთი თაღლითების ხელშიაო; ჰო, ოციოდე ადამიანსაც მივესალმე, რომელთაგან თხუთმეტი ჩემთვის უცნობი გახლდათ. ისე, ყველას ერთნაირი სიტბოთი ჩამოვართვი ხელი. ერთი კი ვერ გავითვალისწინე, ხელთათმანი მაინც შემეძინა!

თავსხმა წვიმისას, დრო რომ მომეკლა, მოხეტიალე აკრობატ ქალთან შევაფარე თავი, რომელმაც მთხოვა **Venustre***-ის (* **Venustre** – **Venustras** ლათინურად მშვენიერებას და წყალობას ნიშნავს) კოსტუმი დამიხატეო; მერე თეატრის დირექტორს მამებელი საუბარი გავუბი. გამოცილებისას მითხრა: „გირჩევთ Z-ს მიმართოთ, ჩემს ავტორთა შორის ყველაზე ცნობილია, ამასთან უხეში და ბრიყვი; სცადეთ, ერთად მოაგვაროთ საქმე, ჯერ იმას შეხვდით და მერე ვნახოთო“; რითი მოვიწონო თავი? იმით, რომ თავი ავარიდე მრავალსამარცხვინო საქციელს ან ლაჩრულად უარი ვთქვი რამდენიმე სხვა დანაშაულზე, რომელნიც შემდგომ სიხარულით აღვასრულე? დანაშაულია ტრაბახი, პიროვნების აბუჩად აგდება; მეგობარს მცირე სამსახური არ გავუწიე, ნამდვილ არამზადას კი კარგი დახასიათება წერილობით მივართვი; ეჰ, აქვს კი დასასრული?!

ყველასი და საკუთარი თავის უკმაყოფილოს მომესურვა გამომესყიდა დანაშაული და ოდნავ მაინც ამაყად მეგრძნო თავი ლამეულ სიჩუმესა და სიმარტოვეში... მოვუხმობ მათ სულელებს, ვინც მიყვარდა, ვისაც ვუმღეროდი, გამამხნევეთ, გამიმაგრეთ გული, შორს გადაკარგეთ ჩემგან სიცრუე და სამყაროს მაცთუნებელი ოხშივარი. შენ კი, ღმერთო, ჩემო ბატონო, იყავ მოწყალე, დამანერინე ორიოდ ლექსი. ისინი დამარწმუნებენ, რომ არ ვარ ადამიანთა შორის უკანასკნელი, რომ არ ვდგავარ იმათზე ქვემოთ, ვინც ჩემს სიძულვილს იმსახურებს.

თმაში ჩაქირული ნახევარი სამყარო

მომეცი ნება თავი ჩავრგო შენი თმის ტევრში და უსასრულოდ ვიყნოსო სურნელი მისი ისე, როგორც წყურვილისგან დამაშვრალი კაცი დაენაფება წყაროს წყალს; მომეცი ნება, ჩემი ხელით, სურნელოვანი ცხვირსახოცივით დავიქნო ნანწავნი შენნი, რათა ჰაერში მიმოვფანტო მოგონებები.

ნეტავ შეგეძლოს წარმოიდგინო ის ყველაფერი, რასაც მე ვხედავ! რასაც ვგრძნობ! რაც შენს თმებში ჩაძირულს ყურში ჩამესმის! ჩემი სული შენს სურნელს მიჰყვება ისე,

ალფრედ კუბინი, „ყორანის“ ილუსტრაცია

როგორც მუსიკა იზიდავს მსმენელის სულს თავის ჰანგებში.

იალქნებითა და ანძებით სავსეა ოცნებით შთაგონებული შენი თმა; მასში მოქცეულან უსასრულო ზღვები, რომელთა ქარნი გამაქროლებენ ტურფა მხარეში, სადაც სივრცე უფრო ლამაზია, უფრო ღრმა, ჰაერი ხილის, ფოთლებისა და ადამიანის კანის სურნელით არის გაჟღერებული.

შენი თმის ოკეანეში ბუნდოვნად მოჩანს სევდიანი ჰანგებით ამღვრებული ნავსადგური. იქ ერთმანეთს მრავალი ჯურის მამაკაცი ენაცვლებიან, მიდი-მოდინ სხვა და სხვა ფორმის ხომალდები და უკიდევანო სივრცეში, სადაც სამუდამო სიბოროს დაუსადგურებია, ამოკვეთავენ თავიანთ რთულ და დახვეწილ არქიტექტურას.

შენი თმის ალერსისას, ისევე მეძალეა ერთი ლამაზი ხომალდის კაიუტაში, დივანზე გატარებული სევდიანი ჟამი, ჟამი, ნავსადგურის უხილავ ტალღაზე მონანავე, ყვავილების ქოთნებსა და ფორებიანი თიხის ჭურჭელს შორის.

შენი თმის მოვიზიგზე კერაში ვსუნთქავ თრიაქიანი თამბაქოს შაქარნარევ სურნელს, შენი თმის ღამეულში ვხედავ მცხუნვარე ლაჟვარდის უსასრულო ბრწყინვალეობას, შენი ჰაეროვანი თმის სანაპიროზე ერთმანეთში შერეული კუპრის, მუშკისა და ქოქოსის ზეთის სურნელი მათრობს.

ხელს ნუ შემიშლი, თუკი დაგვებენ შენი გიშრის მძიმე ნანანავებს, რადგან მოქნილი და თან ურჩი შენი თმის კბენით, ასე მგონია, მოგონებებს ბოლოს მოვუღებ.

თრობის საათი*

მარადუყვამ თრობა. სხვა რაღა ვთქვა: აი, მთავარი. გასურს, არ შეიგრძნო სიმძიმე დროის შენს მხრებს რომ აწევს და გხრის მინისკენ, ინებე თრობა სულმოუთქმელი! რით? ოღონდაც თრობის იგრძენი ეშხი და არჩევანი შენია – ღვინო, ლექსი ან სათნოება!

ზოგჯერ, თუ სადმე გაგეღვიძება, სასახლის კართან, რუის პირას მწვანე ბალახზე, ან აღმოჩნდები შენი ოთახის გაუსაძლის მარტოობაში, ზარხოში გაგინელდება და გამოფხიზლდები, მაშინ ჰკითხე მათ, ვისაც ფრენა შეუძლია, ვისაც ტანჯვა ძალუძს, ხეტიალის ან სიმღერის ტრფიალია, ან ვინც მეტყველებს, ჰკითხე რა დროა. გიპასუხებენ ქარიც და ტალღაც, კედლის საათი, ჩიტი, ვარსკვლავიც – „თრობის საათია!“ მაშ ნუ იქცევი დროის ნამებულ მონად, ინებე თრობა სულმოუთქმელი! არჩევანი შენია – ღვინო, ლექსი ან სათნოება!

მთვარის წყალობა

მთვარე, ესოდენ თავნება, შენს სარკმელში შემოიჭრა. აკვანში გეძინა. „მომნონს ეს პატარა“ – თქვა ჩურჩულით.

* თრობის ხოტბა მრავალ გამომახილს ჰპოვებს ბოდღერის შემოქმედებაში, კერძოდ კრებულში „ბოროტების ყვავილები“ – ლექსში „ღვინო“.

თავისი ღრუბლის კიბე მსუბუქად ჩამოიბრინა, ფეხაკრეფით ჩამოუარა ფანჯრის მინებს და დედის ნაზი ალერსივით შენს სხეულზე გაიშალა. სახეზე შუქი მოგვინა. გუგებზე მწვანე ფერი დაგედო, ღანვები გაგიუფერულდა, თვალები უცნაურად გაგიფართოვდა, ალბათ, სტუმარი გინდოდა შეგეცნო. ის ისე ალერსიანად შემოგვეჭდო ყელზე, რომ ტირილის სამუდამო სურვილი ჩაგებუდა.

ხარობდა მთვარე და ოთახი მისი ნათელით იცვებოდა. თითქოს ფოსფორს აფრქვევდა; თითქოს მოკიაფე შხამის სხივებს აბნევდა ირგვლივ. მის მოციმციმე შუქს სჯეროდა და იმეორებდა: „ჩემს ამბორს შენ სამუდამოდ ეზიარები; იქნები ჩემსავით ლამაზი და გეყვარება ის, რაც მე მიყვარს, ვინაც მე მეტრფის: წყალი, ღრუბლები, დამის სიჩუმე, დიდი მწვანე ზღვა, წყალი, თავისი უთვალავი სახიერებით, მიუწვდომელი მიდამო, უცნობი მიჯნური; გეყვარება ჯადოსნური ყვავილები, მათრობელი სურნელი, პიანინოს თავზე განაზული, ქალებივით მთროლოვარე, ხრინწიანი და თან ალერსიანი ხმით მოკრუტუნე ფისუნიები!

„ჩემი მიჯნური შენც შეგიყვარებენ, მოტრფიალენი ჩემნი შენც ალერსით აგავსებენ. დედოფლად დაგსვამენ მწვანეთვალეობა მამაკაცები, რომელთაც ღამეულ ალერსში ისევე შემოგვეჭდე ყელზე, როგორც შენ. მათაც ხიბლავთ ზღვა ძალზე დიდი, მწვანე, ბობოქარი, წყალი თავისი უთვალავი სახიერებით, მიუწვდომელი მიდამო, უცნობი ქალი, მათთვის უცხო რელიგიის საეკლესიო საცეცხლურის მსგავსი ავბედიითი ყვავილები, სურვილის აღმძვრელი სურნელი, ავხორცი მტაცებელი ცხოველები, თავიანთი სიგიჟის სიმბოლოს თავადვე რომ წარმოადგენენ!“

აი, რატომ ვარ შენს ფერხთით დაწყვეტილი, საყვარელო, ნებეირა პატარავ; შენში ვეძებ ნიშანს დაუნდობელი ღვთაებისა, ვინაც ეს ხვედრი დაგანათლა, ვეძებ იმ ძიძის ნაკვალევს, ვინაც შხამი ჩაუნვეთა ყველა მთვარეულს!

ნავსადგური

ცხოვრებისგან დაქანცული ადამიანის სულისთვის ნავსადგური დასვენების შეუდარებელი ადგილია. უკიდევანო ცა, ღრუბლების ცვალებადი არქიტექტურა, ზღვის ფერთა მონაცვლეობა, შუქურების ელვარება, ეს ყველაფერი თავისი საოცარი სისუფთავით ისე ახარებს თვალს, რომ მზერას ვერ მოწყვეტ. გემების ცაში ატყორცნილი რთული სილუეტები მოლივლივე ზღვის ჰარმონიულ რყევას ეხმიანებიან და ცდილობენ ადამიანის სულს სილამაზისა და რიტმის შეგრძნება შეუნარჩუნონ; მაგრამ არსებობს კიდევ ერთი, იდუმალი, არისტოკრატიული სიამოვნება იმ ადამიანისა, ვისაც არც ამპარტავნობა გააჩნია და არც ცნობისმოყვარეობა აწუხებს. მაღალი გადმოსახედიდან, ან ნავსადგურის ქვის ზღუდეზე დაყრდნობილი უმზერს ნამსვლელებს, მომსვლელებს, იმათ, ვისაც კვლავ გააჩნიათ ძალა სურვილისა, წყურვილი მოგზაურობის და გამდიდრებისა.

ფრანგულიდან თარგმნა
მარინა ჭილაშვილი

გაბრიელ გარსია მარკესი

ორი ჩავესის გამოცანა

*

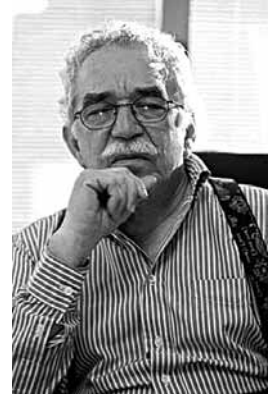
პირველ პირში

უკვე საღამო იყო, როდესაც კარლოს ანდრეს პერესი დავოსიდან (შვეიცარია) სამშობლოში ჩამოფრინდა. მას გაუკვირდა, როდესაც თვითმფრინავის ტრაპთან თავდაცვის მინისტრი, გენერალი ფერნანდო ოჩოა ანტიჩი შეეგება. „რა ხდება?“ – იკითხა შემოფოთებულმა. მინისტრმა იგი დაამშვიდა, თანაც ისეთი დამაჯერებელი არგუმენტები მოიყვანა, რომ პრეზიდენტი არა მირაფლორესის სასახლეში, არამედ ლა კასონას საპრეზიდენტო რეზიდენციისაკენ გაეშურა. მან ის-ის იყო ჩათვლიმა, რომ იმავე თავდაცვის მინისტრმა დაურეკა, რათა ეცნობებინა, რომ მარაკაიში სამხედრო ბუნტი დაწყებულიყო. როგორც კი პრეზიდენტი მირაფლორესში შევიდა, არტილერიის პირველი ჭურვებიც აფეთქდა.

1992 წლის 4 თებერვალი იყო. პოლკოვნიკი უგო ჩავესი ფრიასი, რომელსაც ისტორიული თარიღები კულტის რანგში აჰყავს ხოლმე, ლა პლანისიეს ისტორიული მუზეუმიდან ხელმძღვანელობდა იერიშს, სადაც იმპროვიზირებული საკომანდო პოსტი ჰქონდა მონყობილი. აი, მაშინ კი მიხვდა პრეზიდენტი, რომ ერთადერთი იმედი ხალხის მხარდაჭერა იყო, და ქვეყნისადმი მიმართვის გასაკეთებლად ვენევიზიის სტუდიებისაკენ გაეშურა. თორმეტი საათის შემდეგ სამხედრო გადატრიალება ჩაიშალა. ჩავესი დანებდა, მაგრამ იმ პირობით, რომ მასაც მისცემდნენ საშუალებას ტელევიზიით მიემართა ხალხისათვის. პარაშუტისტის ბერეტში გამოწყობილმა ახალგაზრდა კრეოლმა პოლკოვნიკმა, რომელიც ორატორის ბრწყინვალე ნიჭით იყო დაჯილდოებული, საკუთარ თავზე აიღო პასუხისმგებლობა მოძრაობაზე. მისი მიმართვა პოლიტიკური ტრიუმფი იყო. ციხეში ჩავესმა ორი წელი გაატარა, ვიდრე პრეზიდენტმა რაფაელ კალდერამ არ შეინყალა. ბევრი მისი თანამოაზრე, და ასევე ბევრი მონინალმდეგე დარწმუნებულია, რომ დამარცხებისას წარმოქმნილი სიტყვა იყო პირველი ნაბიჯი იმ საარჩევნო კამპანიისა, რომელმაც დაახლოებით ცხრა წლის შემდეგ ჩავესი რესპუბლიკის პრეზიდენტობამდე მიიყვანა.

ამ ისტორიას პრეზიდენტი უგო ჩავესი ფრიასი ორი კვირის წინათ ვენესუელის საჰაერო ძალების თვითმფრინავში მიაბოზდა, რომელსაც ჩვენ ჰავანიდან კარაკასში გადაყვავდით. ნახევარი თვეც არ იყო გასული რაც ის სახალხო არჩევნების შედეგად ვენესუელის კონსტიტუციური პრეზიდენტის უფლებამოსილებით აღიჭურვა. ერთმა-

ნეთი სამი დღით ადრე, ჰავანაში გავიცანით, როდესაც ის პრეზიდენტებს კასტროსა და პასტრანას ხვდებოდა. პირველი, რამაც ჩემზე შთაბეჭდილება მოახდინა, მისი რკინა-ბეტონის სხეული იყო. იგი უშუალოდ, გულთბილობითა და პირნავარდნილი ვენესუელელის კრეოლური მობიზვლელობით გამოირჩეოდა. ორივეს გვინდოდა კიდევ ერთხელ შევხვედროდით ერთმანეთს, მაგრამ, ჩვენივე მოუცლელობის გამო ვერ მოვახერხეთ. ასე რომ, კარაკასში ერთად გავემგზავრეთ, რათა თვითმფრინავში გვესაუბრა მისი ცხოვრების სასწაულებზე.

ეს კარგი გამოცდილება იყო ჩემნაირი გადამდგარი რეპორტიორისათვის. როდესაც ჩავესი თავის ისტორიას მიაბოზდა, მე აღმოვაჩინე პიროვნება, რომელიც არანაირად არ ესადაგება იმ დესპოტის სახეს, რომელიც ჩვენ მედიის წყალობით შეგვექმნა. ეს სულ სხვა ჩავესი იყო. მაგრამ რომელი იყო ნამდვილი?

საარჩევნო კამპანიის დროს ჩავესის მონინალმდეგენი ძლიერ არგუმენტად მის უახლოეს წარსულს იყენებდნენ, როდესაც იგი კონსპირატორი და ბუნტარი იყო. მაგრამ, ვენესუელის ისტორიამ ოთხზე მეტი გადატრიალება მოინელა. თავდაპირველად რომულო ბეტანკურმა, რომელსაც სამართლიანად თუ უსამართლოდ, ვენესუელის დემოკრატიის მამად მოიხსენიებენ, ძველი სამხედრო დემოკრატი ისაია მედინა ანგარიტა ჩამოაგდო, რომელიც, თავის მხრივ, ცდილობდა განენმინდა ქვეყანა ზუან ვისენტე გომესის ოცდათექვსმეტწლიანი ბატონობისაგან. ხოლო მისი წინამორბედი, მწერალი რომულო გალიეგოსი გენერალმა მარკოს პერეს ხიმენესმა ჩამოაგდო და თითქმის თერთმეტი წლის მანძილზე ინარჩუნებდა აბსოლუტურ ძალაუფლებას. ხოლო ამ უკანასკნელს კი, ახალგაზრდა დემოკრატების მთელი თაობა დაუპირისპირდა და სათავე დაუდო არჩეული პრეზიდენტების გრძელ პერიოდს.

თებერვლის გადატრიალება ერთადერთია, რაც პოლკოვნიკ უგო ჩავესი ფრიასს ცუდად გამოუვიდა. მიუხედავად ამისა, მან ეს მოვლენა დადებითად შეაფასა და აღიქვა როგორც ღვთაებრივი მარცხი. ეს ილბლის, ან ჭკუის, ან ინტუიციის, ან სიეშმაკის, ან ნებისმიერი მსგავსი რამის მისეული გაგებაა, რაც ჯადოსნურ ქროლვასავით მართავს მის ქმედებებს მას შემდეგ, რაც ის, 1954 წლის 28 ივლისს, ძალაუფლების ზოდიასქოს ნიშნით – ლომი, – მოველინა ქვეყნიერებას ბარინასის შტატის ქალაქ საბანეტაში. ჩავესი მორწმუნე კათოლიკეა, მაგრამ თავის წარმატებებს ას ნელზე მეტი ხნის ავგაროზს მიაწერს, რომელსაც ბავშვობიდან ატარებს. ეს ავგაროზი მისი ერთ-ერთი მფარველი გმირის, დედის მხრიდან ბაბუისაგან, პოლკოვნიკ პედრო პერეს დელგადოსაგან ერგო მემკვიდრეობით.

ჩავესის მშობლებს დანყებოთი სკოლის მასწავლებლის ჯამაგირით ძლივძლივობით გაჰქონდათ თავი. იგი ცხრა წლის ასაკიდან იძულებული იყო დახმარებოდა მათ: ტკბილეულსა და ხილს ჰყიდდა ურიკიდან. ხანდა-ხან, დედის მხრიდან ბებიის სანახავად მეზობელ სოფელ ლოს რასტროხოსში ვირზე შემჯდარი მიემგზავრებოდა. ბებიის სოფელი მას ქალაქად ეჩვენებოდა, იმიტომ, რომ იქ იყო პატარა ელექტროქვესადგური, რომელიც მხოლოდ შებინდებისას ორი საათი მუშაობდა და ბებიაქალი, რომელიც მისი და მისი ოთხი და-ძმის დაბადებას ესწრებოდა. დედამისს უნდოდა, რომ ჩავესი მღვდელი გამოსულიყო, მაგრამ იგი მხოლოდ მორჩილობას დასჯერდა. ზარებს ისეთი მონდომებით რეკავდა, რომ სოფლებები ხმაზე ცნობდნენ. „აგე, უგო რეკავს“, – ამბობდნენ ხოლმე. ერთხელ, დედამისის წიგნებში „ღვთაებრივი“ ენციკლოპედია აღმოაჩინა, რომლის პირველმა თავმა: „როგორ გავიმარჯვოთ ცხოვრებაში“ მაშინვე მოაჯადოვა. სინამდვილეში, ეს სხვადასხვა რჩევათა კრებული იყო. მან ისინი თითქმის ყველა მოსინჯა. როგორც მხატვარმა, მიქელანჯელოსა და დავითის ესტამპებით გაოცებულმა, თავისი პირველი პრემია თორმეტი წლისამ, რეგიონალურ გამოფენაზე მოიპოვა. ჩავესს კარგი ხმა ჰქონდა, და როგორც მუსიკოსი შეუცვლელი იყო დაბადების დღეებზე და სერენადების შემსრულებელ კვარტეტებში. როგორც ბეისბოლისტი – პირველი კლასის კეტჩერი გახდა. სამხედრო სპეციალობა სიაში არ იყო, ეს არც თავად მოუვიდოდა აზრად. მაგრამ, ერთხელაც, უამბეს, რომ საუკეთესო გზა მწვერვალისაკენ ბარინასის სამხედრო აკადემია არისო. ეს, ალბათ, ავგაროზის კიდევ ერთი სასწაული იყო, იმიტომ, რომ სწორედ მაშინ იწყებოდა პროექტი „ანდრეს ბელიო“, რომელიც სამხედრო სასწავლებლების ბაკალავრებს საშუალებას აძლევდა მიეღწიათ უმაღლესი აკადემიური დონისათვის.

სასწავლებელში ჩავესი ეუფლებოდა პოლიტიკურ მეცნიერებებს, ისტორიას, მარქსიზმ-ლენინიზმს. გატაცებით სწავლობდა ზოდიაქოთი უფროსი ლომის, ბოლივარის ცხოვრებასა და მოღვაწეობას, რომლის მოწოდებანიც ზეპირად იცოდა. მისი პირველი გაცნობიერებული კონფლიქტი რეალურ პოლიტიკასთან 1973 წელს, ალიენდეს სიკვდილი იყო. ჩავესს ვერაფრით გაეგო: თუ ჩილელებმა ალიენდე აირჩიეს, მაშინ სამხედროებს რატომ უნდა მოეწყობათ გადატრიალება? მოგვიანებით, მისი როტის კაპიტანმა დაავალა ეთვალთვალა ხოსე ვისენტე რანხელის შვილისათვის, რომელსაც კომუნისტად თვლიდნენ. „წარმოგიდგენია, რა ჩახლართულია ეს ცხოვრება“, მითხრა ჩავესმა ლიმილით. „ეხლა მამამისი ჩემი პრემიერ-მინისტრია“. კიდევ უფრო ირონიული ის არის, რომ როდესაც სამხედრო სასწავლებელი დაამთავრა, ხმალი სწორედ იმ პრეზიდენტისაგან მიიღო, რომლის ჩამოგდებასაც ოცი წლის შემდეგ შეეცდებოდა: კარლოს ანდრეს პერესისაგან.

„გარდა ამისა, თქვენ ის კინალამ მოკალით“, – შევნიშნე მე. „არავითარ შემთხვევაში“, გაცხარდა ჩავესი. „ჩვენ უნდა დაგვეფუძნებინა კონსტიტუციური ასამბლეა და დავბრუნებულიყავით ყაზარმებში“.

მე პირველივე წუთებიდან მიეხვდი, რომ პრეზიდენტი, ვენესუელური ხალხური კულტურის უბადლო პროდუქტი, ნამდვილი მთხრობელი იყო: შემოქმედებითი და ხმაურიანი. მას გააჩნია დროის მართვის საოცარი უნარი და რალაც ზებუნებრივი მეხსიერება: შეუძლია ზეპირად ნაიკითხოს ნერუდასა და უიტმენის პოემები, რომელო გალიეგოსის მთელი გვერდები.

ჯერ კიდევ ყმანვილკაცობაში ჩავესმა შემთხვევით აღმოაჩინა, რომ მისი დიდი ბაბუა არა შარაგზის ყაჩაღი (როგორც ამას დედამისი ამტკიცებდა), არამედ ხუან ვისენტე გომესის ეპოქის ლეგენდარული მეგრძოლი იყო. ჩავესის ენთუზიაზმი იმდენად დიდი იყო, რომ გადწყვიტა დაენერა წიგნი, რომელიც დიდი ბაბუის კეთილსახელს აღადგენდა. მან გადაქექა ისტორიული არქივები და სამხედრო ბიბლიოთეკები, მთელი რეგიონი ისტორიკოსივით ზურგჩანთით სოფელ-სოფელ შემოიარა, რათა შემორჩენილი მოწმეების დახმარებით აღედგინა დიდი ბაბუას მარშრუტი. ჩავესმა დიდი ბაბუა თავისი გმირების კოპორტას მიაკუთვნა და მისი ნაქონი ავგაროზის ტარეზაც სწორედ მაშინ დაიწყო.

ერთხელაც, ხეტიალისას, არაუკას ხიდზე გადავიდა და უნებლიეთ საზღვარიც გადაკვეთა. კოლუმბიელმა კაპიტანმა მისი ზურგჩანთა შეამოწმა და შიგ ჩავესის ჯაშუშობის დამადასტურებელი უტყუარი სამხილი იპოვა: ფოტოაპარატი, ჩამწერი, საიდუმლო საბუთები, რეგიონის ფოტოები, ილუსტრირებული სამხედრო რუკა და ორი სატაბლო პისტოლეტი. პირადობის დამადასტურებელი საბუთი, კაპიტნის ვარაუდით, ყალბი იყო, როგორც ჯაშუშებს შეეფერებათ. კამათი ორ ოფიცერს შორის რამდენიმე საათს გაგრძელდა პატარა ოთახში, სადაც მხოლოდ ერთი სურათი ეკიდა: ცხენზე ამხედრებული ბოლივარის პორტრეტი. „მე უკვე თითქმის დაგნებდი, – ჰყვება ჩავესი, – რადგან რაც უფრო მეტს ვუხსნიდი, ნაკლებად ესმოდა ჩემი“. იგი ალაბლებზე ნათქვამმა ფრაზამ იხსნა: „ხედავთ კაპიტანო, რა არის ეს ცხოვრება: ერთი საუკუნეც კი არ გასულა მას შემდეგ რაც ერთი არმია ვიყავით, და აი ის, სურათიდან რომ გვიცქერს, ჩვენი ორივეს მეთაური იყო. როგორ შეიძლება მე ჯაშუში ვიყო?“ გულაჩუყებულმა კაპიტანმა დაიწყო ლაპარაკი დიად კოლუმბიაზე და ის საღამო მათ არაუკას ერთ-ერთ დუქანში, კოლუმბიური და ვენესუელური ლუდის სმით დაასრულეს. მეორე დღით ორივეს თავი სტკიოდა. კაპიტანმა დაუბრუნა ჩავესს ისტორიკოსის აღჭურვილობა და როდესაც საერთაშორისო ხიდის ცენტრში ემშვიდობებოდა, გულითადად გადაეხვია.

„იმხანად, – განაგრძობს თხრობას ჩავესი, – ერთი კონკრეტული აზრი ამეკვიცა: რალაც ვერ იყო რიგზე ვენესუელაში“. იგი აღმოსავლეთის რეგიონში ცამეტკაციანი რაზმისა და კავშირგაბმულობის ჯგუფის უფროსად დანიშნეს. მას პარტიზანთა დარჩენილი კერები უნდა გაენადგურებინა. ერთხელ, ბანაკში, წვიმიან ღამეს თავშესაფარი სთხოვა დაზვერვის პოლკოვნიკმა. მას ჯარისკაცთა პატრული და მთლად გაძვალტყავებული და გალურჯებული ტყვე პარტიზანები ახლდნენ. დაახლოებით ღამის ათ საათზე, როდესაც ჩავესი უკვე წეებოდა, მეზობელ ოთახში სულსშემძვრელი ყვირილი გაისმა. „ჯარისკაცე-

ბი ტყვეებს ბეისბოლის ბითებით სცემდნენ. ბითებზე კი ჩვრები შემოეხვიათ, კვალი რომ არ დაეტოვებინათ“, – თქვა ჩავესმა. აღშფოთებულმა ჩავესმა მოსთხოვა პოლკოვნიკს ან გადაეცა მისთვის ტყვეები, ან დაეტოვებინა ბანაკი. იგი ვერ დაუშვებდა, რომ მის ტერიტორიაზე ვინმე ეწამებინათ. „მეორე დღეს, – გააგრძელა ჩავესმა, – დაუმორჩილებლობისათვის სამხედრო ტრიბუნალით დამემუქრნენ, მაგრამ შემოიფარგლნენ იმით, რომ გარკვეული დროის განმავლობაში მაკვირდებოდნენ“. რამდენიმე დღის შემდეგ კიდევ ერთი გაკვეთილი მიიღო, რომელმაც ყველა დანარჩენი გადაფარა: ჯარისკაცებისათვის ხორცს ყიდულობდა, როდესაც ყაზარმის ეზოში პარტიზანების მიერ მიძიმედ დაჭრილი ჯარისკაცებით სავსე ვერტმფრენი დაეშვა. ერთ-ერთ ჯარისკაცს, რომელსაც რამდენიმე ტყვია ჰქონდა მოხვედრილი, ჩავესმა ხელი შეაშველა. „მიშველეთ, ლეიტენანტო...“, – გაიძახოდა შეშინებული ჩავესმა მისი მანქანაში გადაყვანა მოახერხა. დანარჩენი შვიდი დაიღუპა. იმ ღამეს, ჰამაკში, რული არ გაკარებია. საკუთარ თავს ეკითხებოდა: „რატომ ვარ აქ? ერთი მხრივ, სამხედროებად გადაცემული გლეხები აწვადებენ პარტიზან გლეხებს, ხოლო, მეორე მხრივ, პარტიზანი გლეხები კლავენ ხაკისფერ მუნდირიან გლეხებს. ომი უკვე დამთავრებულია და არავითარი აზრი არ აქვს ესროლო ვინმეს“. თვითმფრინავში, რომელსაც ჩვენ კარაკასში მივყავდით, პრეზიდენტმა დაასკვნა: „სწორედ მაშინ განვიცადე ჩემი პირველი ეგზისტენციალური კრიზისი“.

მეორე დღით, როდესაც გაიღვიძა, დარწმუნებული იყო, რომ მისი მისია მოძრაობის დაარსება იყო. მან ეს გააკეთა ოცდასამი წლისამ. მოძრაობას ამბიციური სახელწოდება ჰქონდა: „ვენესუელელი ხალხის ბოლივარიანული არმია“. დამფუძნებლები იყვნენ ხუთიოდე ჯარისკაცი და თავად ჩავესი პოლკოვნიკის რანგში. „რა მიზნებს ისახავდით?“ – ვკითხე. „მიზანი მარტივი იყო: მოვმზადებულიყავით, ყოველი შემთხვევისათვის“, – მიპასუხა ჩავესმა. ხოლო ერთი წლის შემდეგ, უკვე მარაკაის საბლინდაჟო ბატალიონის ოფიცერ-პარაშუტისტმა ჩავესმა სერიოზული შეთქმულების მზადება დაიწყო. ჩავესმა იქვე განმიმარტა, რომ სიტყვას „კონსპირაცია“ გადატანითი მნიშვნელობით ხმარობდა: მას უნდა მოეზიდა მოხალისეები საერთო საქმისათვის.

მხატვარი მალხაზ კუხაშვილი

ასეთი იყო სიტუაცია 1982 წლის 17 დეკემბრისათვის, როდესაც გაუთვალისწინებელი რამ მოხდა და რასაც ჩავესი თავისი ცხოვრების გადამწყვეტ მოვლენად მიიჩნევს. იგი უკვე პარაშუტისტთა მეორე პოლკის კაპიტანი და დაზვერვის ოფიცრის თანაშემწეა. სრულიად მოულოდნელად, პოლკის მეთაურმა ანხელ მანრიკემ გააგზავნა იგი ათას ორასი ჯარისკაცისა და ოფიცრის წინაშე სიტყვის წარმოსათქმელად. დღის პირველ საათზე ფეხბურთის

მოედანზე შეკრებილ ბატალიონს ცერემონიებისტერმა მისი სახელი გამოუცხადა. „დანერილი სიტყვა სად გაქვთ?“ – ჰკითხა მას პოლკის მეთაურმა როდესაც დანახა, რომ იგი ტრიბუნაზე ქალაქების გარეშე ადიოდა. „მე არა მაქვს დანერილი სიტყვა“, – უპასუხა მას ჩავესმა და ლაპარაკი დაიწყო.

ჩავესის ეს მოკლე სიტყვა, შთაგონებული ბოლივარისა და ხოსე მარტის იდეებით, გაჯერებული იყო მისი საკუთარი მოსაზრებებით იმ უსამართლობასა და წნეხზე, რომელიც სუფევდა ლათინურ ამერიკაში დამოუკიდებლობის ორასი წლის განმავლობაში. ოფიცრებმა, მისიანებმაც და გარეშეებმაც, მას მშვიდად მოუსმინეს.

მათ შორის იყვნენ კაპიტნები ფელიპე აკოსტა კარლე და ხესუს ურდანეტა ერნანდესი, რომლებიც თანაუგრძობდნენ ჩავესის მოძრაობას. გარნიზონის მეთაურმა, ძალზედ უკმაყოფილომ, ყველას გასაგონად უსაყვედურა ჩავესს:

- „ჩავეს, ვგონებ თქვენ პოლიტიკოსი ბრძანდებით“.
- „გასაგებია“, – უპასუხა ჩავესმა.

მაშინ, ორმეტრიანი ფელიპე აკოსტა, რომელსაც ათი კაციც კი ვერ მოერეოდა, გაიჭიმა მეთაურის წინაშე და უთხრა: „ცდებით მეთაურო. ჩავესი არავითარი პოლიტიკოსი არ არის. უბრალოდ, ის ახალი ყაიდის ოფიცერია და როდესაც თქვენ ისმენთ მის სიტყვას, ქვეშ იფსამთ“.

ამის შემდეგ პოლკოვნიკმა მანრიკემ სწორებაზე დააყენა ჯარი და მიმართა: „მინდა იცოდეთ, რომ ყველაფერი, რაც აქ ჩავესმა თქვა, ჩემ მიერ იყო ნებადართული. მართალია, სიტყვა დანერილი არ ჰქონდა, მაგრამ სათქმელი გუშინ ზეპირად მომიყვა. ასე რომ, ეს მე ვუბრძანე მას გამოსულიყო თქვენს წინაშე“. ეფექტური პაუზის შემდეგ მან მკაცრი ბრძანებით დაუსვა ნერტილი ინციდენტს: „ეს ამბავი აქაურობას არ გასცდეს“.

ცერემონიის დასრულების შემდეგ ჩავესი და კაპიტენი ფელიპე აკოსტა და ხესუს ურდანეტა ჭენებით გაემშრნენ სამან დელ გერესკენ, რომელიც ათიოდ კილომეტრში მდებარეობდა და ავენტინოს მთის ძირას გაიმეორეს სიმონ ბოლივარის საზეიმო ფიცი. „დაბოლოება ცოტათი შეეცვალეთ“, – თქვა ჩავესმა. იმის მაგივრად, რომ ეთქვათ: „როდესაც დავამსხვრევთ ჯაჭვს, რომელიც გვთრგუნავს ესპანელთა ძალაუფლების ნებით“, მათ წარმოთქვეს: „ვიდრე არ დავამსხვრევთ ჯაჭვს, რომელიც გვთრგუნავს ჩვენც და ხალხსაც ძალაუფალთა ნებით“.

ამის შემდეგ, ყველა ოფიცერს, რომელიც საიდუმლო მოძრაობას უერთდებოდა, უნდა დაედო ეს ფიცი. ბოლოს ეს მოხდა საარჩევნო კამპანიის დროს, ასი ათასი ადამიანის წინაშე. დროთა განმავლობაში იატაკქვეშა ყრილობები სულ უფრო და უფრო მრავალრიცხოვანი ხდებოდა. სამხედროები მთელი ქვეყნიდან იკრიბებოდნენ. „ყოველი ფარული შეკრება ორ დღეს გრძელდებოდა“. ვსწავლობდით და ვაანალიზებდით სიტუაციას ქვეყანაში, ვამყარებდით კონტაქტებს სამოქალაქო პირებთან, მეგობრებთან. „ხუთი წლის განმავლობაში ყრილობებს ისე ვატარებდით, რომ ვერაფერ აღმოგვაჩინა“ – ჰყვება ჩავესი.

ამას რომ მიაბობდა, პრეზიდენტმა ეშმაკურად გადაიხარხარა. მერე კი ეშმაკური ღიმილით მითხრა: „ჩვენ კი ვამბობდით, რომ თავდაპირველად სამნი ვიყავით, მაგრამ სინამდვილეში მეოთხეც იყო, ახლა უკვე შეიძლება ამის თქმა. მის ვინაობას ყოველთვის ვმალავდით, რათა დაგვეცვა იგი. და მართლაც, 4 თებერვლის მოვლენებს იგი გადაურჩა, კარგად მსახურობდა ჯარში და პოლკოვნიკის ჩინიც დაიმსახურა. ახლა 1999 წელია და უკვე შეგვიძლია გავამჟღავნოთ მისი ვინაობა. ეს კაცი ეხლა ჩვენთან ერთად მოფრინავს“. პრეზიდენტმა საჩვენებელი თითი გაიშვირა განცალკევებით მჯდარ ადამიანზე, სწორედ იმ მეოთხეზე და თქვა: – „პოლკოვნიკი ბედული!“

კომანდანტე ჩავესის აზრით მისი ცხოვრების კულმინაციური მოვლენა სახალხო აჯანყება „ელ კარაკასო“ იყო. ამ აჯანყებამ კარაკასი გააცამტვერა. ჩავესი ხშირად იმეორებდა: „ნაპოლეონმა თქვა, რომ ბრძოლის ბედი სტრატეგის აღმაფრენის წამს წყდებოდა“. ამ დებულებიდან გამომდინარე, მან სამპუნქტიანი კონცეპტია ჩამოაყალიბა: პირველი – ისტორიული დრო, მეორე – სტრატეგიული წუთი და ბოლოს – ტაქტიკურ წამი. „ვენერვილობდით, ჯარიდან წასვლა არ გვინდოდა“, – განაგრძობს თხრობას ჩავესი. „ჩვენ ჩამოვყალიბეთ მოძრაობა, მაგრამ რისთვის, ზუსტად არც კი ვიცოდით“. „ანუ – დაასკვნა მან, – სტრატეგიული წუთი მოულოდნელად დაგვაცხრა თავს“.

ის, რა თქმა უნდა, 1989 წლის 27 თებერვლის სახალხო აჯანყებას, „ელ კარაკასო“ გულისხმობდა. ეს ყველაზე მოულოდნელი რამ იყო მისთვის. კარლოს ანდრეს პერესი, ხმათა უმრავლესობით ახალი გაპრეზიდენტებულია და წარმოუდგენელი იყო, რომ სულ რაღაც ოცი დღის შემდეგ მსგავსი რამ მომხდარიყო: „27 თებერვლის საღამოს უნივერსიტეტში, ასპირანტურის ლექციებზე მივდიოდი. გზად ფორტ ტიუნაში შევიარე, მეგობარი უნდა მენახა, სახლში დასაბრუნებელი ბენზინი მინდოდა მეთხოვა“, – მიყვებოდა ჩავესი თვითმფრინავის კარაკასში დაშვებამდე რამდენიმე წუთით ადრე. „სწორედ იქ დავინახე, რომ ჯარისკაცები იარაღს ეზიდებოდნენ და ვეკითხები ერთ პოლკოვნიკს: „სად მიდიან ეს ჯარისკაცები?“ იმიტომ ვეკითხე, რომ იარაღს ლოჯისტიკის ხალხი ეზიდებოდა, რომლებიც ბრძოლისათვის არ არიან განვრთნილნი, მითუმეტეს დასახლებულ პუნქტში ბრძოლისათვის. ესენი იყვნენ ახალწვეულები, რომლებსაც იარაღის ხელში დაჭერისაც კი ეშინოდათ. ამიტომ ვეკითხე პოლკოვნიკს: „სად მიდის ამდენი ხალხი?“ პოლკოვნიკი კი მპასუხობს: „ქუჩაში, ქუჩაში. ნაბრძანებია ნებისმიერი ხერხით ალიკვეთოს წინააღმდეგობა. ჰოდა ჩვენც მივდივართ“. „ღმერთო ჩემო, ასეთი რა გიბრძანებს?“ „კარგი რა, ჩავეს – მიპასუხა პოლკოვნიკმა, – ნაბრძანებია ნებისმიერი ხერხით ალიკვეთოს არეულობა“. მაშინ მე ვუთხარი: „კი მაგრამ, პოლკოვნიკო, თუ წარმოგიდგენიათ რა შეიძლება მოხდეს?“ მან კი მომიგო: „ჩავეს, ეს ბრძანებაა და მორჩა, ყველაფერი ღვთის ნებაა“.

ჩავესიც გააფთრებული ჩაება სისხლიან ბრძოლაში. როდესაც მან თავისი მანქანა დაქოქა, ერთი ახალგაზრდა ჯარისკაცი დაინახა: საცოდავს სირბილისას ჩაჩქანი უკან გადავარდნოდა, ავტომატი გვერდზე ეკიდა, ალჭურვილობა გაფანტვოდა. „გაფრედი და დაუშახე“ – ჰყვება ჩავესი, – ის შეჩერდა, გაოფლილიყო და კანკალებდა. თვრამეტიოდე წლის თუ იქნებოდა. შევეკითხე: „ეი, შენ, სად გარბიხარ?“ არ გავრბივარ, – მიპასუხა მან, – ჩემმა რაზმმა დამტოვა. აგე, იმ სატვირთო მანქანაში ზის ჩემი უფროსი. ნამიყვანეთ მაიორო, ნამიყვანეთ“. მე დავვინე იმ სატვირთო მანქანას და ვეკითხები იქ მყოფთ: „სად მიდიხარ?“ პასუხი: „მე არაფერი არ ვიცი. ან ვინ რა იცის?“ ჩავესმა, იმ საშინელი ღამის გახსენებაზე, თითქოს იხრჩობაო, ჰაერი ჩაყლაპა და დაიხრიალა“. „შენ იცი, ეს შენ ერეკები ჯარისკაცებს ქუჩაში, შემინებულებს და ავტომატიანებს. თან ხუთას-ხუთას ტყვიასაც ურიგებ. ჰოდა, ისინიც ისვრიან, ბოლო ვაზნამდე. ტყვიები თითქოს ხვეტდნენ ქუჩებს, გორაკებს, ღარიბთა უბნებს. ეს კატასტროფა იყო! კატასტროფა! ათასობით ადამიანი დაიღუპა, მათ შორის ფელიპე აკოსტა. ინტუიცია მკარნახობს, რომ ის სხვების მოსაკლავად გაუშვეს“, – თქვა ჩავესმა. „ეს ის წუთი იყო, რომელსაც ველოდით, რათა გვემოქმედა“. საქმე-მაც არ დააყოვნა: იმ დღიდან მოყოლებული ინტოპობდა გადაატრიალება, რომელიც სამი წლის შემდეგ მარცხით დასრულდებოდა.

თვითმფრინავი დილის სამ საათზე კარაკასის აეროპორტში დაეშვა. ილუმინატორიდან დავინახე ღამის მოციმციმე ნათებაში ჩაფლული დაუვინყარი ქალაქი, რომელშიც ვენესუელის ისტორიისა, და აგრეთვე ჩემი ცხოვრების სამი გადამწყვეტი წელი გავატარე. პრეზიდენტი კარიბულად გადამწვავა და მითხრა მინიშნებით: „შევხვდებით აქ 2 თებერვალს“. იგი უახლოესი მეგობრებისა და ბრჭყვიალა ეპოლეტებიანი სამხედროების თანხლებით წავიდა. მე კი, შემძრა აზრმა, რომ ვიმგზავრე და დიდი სიამოვნებითაც ვესაუბრე ორ საპირისპირო ადამიანს. ერთს უმოწყალო ბედი აძლევდა შანსს გადაერჩინა თავისი ქვეყანა. მეორე კი, – მეოცნებე, – შესაძლოა შევიდეს ისტორიაში, როგორც კიდევ ერთი დესპოტი.

ესპანურიდან თარგმნა
ელეონორა კუჭაპანი

პროგნოზი –
ზუსტი და უტყუარი

როდესაც გამოჩენილი პოეტი ჭემმარტ ნიჭს შეამჩნევს დამწყები პოეტის შემოქმედებაში, ალბათ, არ უნდა გაგვიკვირდეს. მაგრამ როდესაც იგივე პიროვნება დიდებულ მომავალს უწინასწარმეტყველებს, ვთქვათ, ნორჩ მომღერალსა თუ მოცეკვავეს, პროგნოზის გამართლება უფრო მოულოდნელი და სასიხარულო იქნება.

1925 წელს იოსებ გრიშაშვილმა გამოაქვეყნა ერთი მოკლე და მოკრძალებული წერილი ასეთი სათაურით: „თბილისის საბალეტო სტუდია“.

იმხანად ძალზე პოპულარული ქართველი პოეტი წერდა: „პერინის სტუდია უკვე ცნობილია, როგორც საბალეტო ხელოვნების ტაძარი. მ. პერინი დიდი ენერჯისა და სათუთი გემოვნების პატრონია. აუარებელი ხალხი ესწრება მისი მონაფეების კონცერტს ყოველთვის, უკანასკნელ წლებში. სახელმწიფო ოპერის საუკეთესო ახალგაზრდა ძალები თითქმის ყველა პერინის მონაფეებია“.

როგორც ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია გვამცნობს, ბალერინა და პედაგოგი მარია პერინი (1873-1939) წარმოშობით იტალიელი ყოფილა. სწავლობდა ტურინში, მერე იქვე – ოპერის სამეფო თეატრში სოლისტი-მოცეკვავე იყო. თავის დროზე თბილისშიც ჩამოსულა გასტროლებზე. ჩანს, ჩვენი ქალაქი მოსწონებია, ქართველი ხალხიც შეჰყვარებია და 1897-1907 წლებში თბილისის ოპერის თეატრის წამყვან ბალერინად გვევლინება. 1916 წელს თბილისშივე დაუარსებია პირველი საბალეტო სტუდია, სადაც 1933 წლამდე მუშაობდა დირექტორად, მერე კი – პედაგოგად.

გრიშაშვილი, როგორც ქართველ ჯენტლმენს ეკადრება, ჯერ ქალბატონებს მიაპყრობს თავის ყურადღებას და საკონცერტო დიდის თაიგულად მოიხსენიებს „ლამაზ ოთხეულს“: ლ. ჩიკვაძეს, ლ. ბეგთაბეგიშვილს, მ. ბაუერს და ლ. გვარამაძეს.

პოეტი მერე აღნიშნავს: „ვაჟთა შორის იშვიათი ტექნიკით, ცეცხლით და ტემპერამენტით ცეკვავდა ვახტანგ ჭაბუკიანი, რომელსაც უსათუოდ დიდი მომავალი აქვს. ამ ნიჭიერ ბავშვს საჭიროა, ვისგანაც ჯერ არს, ამთავითვე მიექცეს სათანადო ყურადღება“.

ვახტანგ ჭაბუკიანი მაშინ თხუთმეტი წლისა იყო! ვისგანაც ჯერ არს, ეტყობა, მიექცა სათანადო ყურადღება...

გამოხდა ხანი და აი, 1957 წელს, ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის თბილისის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო თეატრში იოსებ გრიშაშვილი ესწრება „ოტელოს“ გახმაურებულ სპექტაკლს და დაუყოვნებლივ აქვეყნებს წერილს „ჭა-

ბუკი ჭაბუკიანი“. გამოხატავს თავის აღტაცებას შექსპირის სახელგანთქმული ტრაგედიის ამეტყველებით ბალეტში და დასძენს: „გუყურებდი ჩემს

თვალწინ გაზრდილ ამ დიდ ხელოვანს და გული სიამით მევსებოდა“.

უნდა ვიფიქროთ, რომ გული ევსებოდა არა მარტო სიამით, არამედ – სიამაყითაც, რადგან მისი ოდინდელი პროგნოზი ასე ლამაზად გამართლდა.

გრიშაშვილი გატაცებული თეატრალი იყო (კარგა ხანს სუფლიორადაც უმუშავია თეატრში), მაგრამ ბალეტის სპეციალისტი ხომ არ ყოფილა, რომ თხუთმეტი წლის ყმაწვილში ასე უცდომლად დაენახა მომავალი ცეკვის ჯადოქარი. ბარაქადა პოეტის მახვილ თვალს!

კიდევ ერთი ქართველი ჯადოქარი იწინასწარმეტყველეს. ვინ იწინასწარმეტყველა? ვინა და ელგუჯა ამამუკელმა. სახელოვანი მოქანდაკე ფეხბურთის თავგადადებული ტრფიალიც გახლდათ.

ნახევარი საუკუნის წინათ „დინამოს“ სტადიონზე ერთხანს ასეთი ტრადიცია დამკვიდრდა: საკავშირო ჩემპიონატის მორიგი მატჩის დაწყებამდე ორი საათით ადრე იმ დღეს მოასპარეზე გუნდების სათადარიგო შემადგენლობანი (დუბლიორები) ერკინებოდნენ ერთმანეთს. ჰოდა, თბილისში (მხოლოდ თბილისში!) დუბლიორთა თამაშის სანახავად მაყურებელი საგანგებოდ მოდიოდა და მთავარი მატჩის დაწყებამდე ორი საათით ადრე სტადიონი თითქმის გავსებული იყო ხოლმე. საქმე ისაა, რომ დუბლიორთა რიგებში მართლაც რომ ბრწყინავდა თექვსმეტ-ჩვიდმეტი წლის მიშკა მესხი.

ქალაქური გადმოცემის თანახმად, ყოფილ კიროვის ბაღში თავმოყრილი გულშემატკივრების თანდასწრებით ელგუჯა ამამუკელმა ქალაღდის ფურცელზე, შავით თეთრზე დაწერა, რომ დუბლიორი მიხეილ მესხი გახდებოდა ფეხბურთის დიდოსტატი და ძალიან მალე ჩარიცხავდნენ საბჭოთა კავშირის ნაკრებ გუნდში. ბარათი მოათავსეს წყალგაუმტარ კოლოფში და ჩამარხეს მიწაში.

პროგნოზი მართლაც ძალიან მალე გამართლდა და აი, მოსკოვში, „ლუჟნიკის“ გადაჭედულ სტადიონზე ასი ათასი კაცი აღტაცებით გაჰკიოდა: მესხი, მესხი! (ეთამაშებოდნენ ჩეხოსლოვაკიის ნაკრებს).

ტაშს უკრავდნენ მესხს და მამასადამე – საქართველოს!

არც იოსებ გრიშაშვილი ყოფილა ბალეტმანისტერი და არც ელგუჯა ამამუკელი – ფეხბურთის მწვრთნელი, მაგრამ ორივეს ფართო თვალსაწიერი და ნიჭიერი შემოქმედის გუმანი ჰქონდათ.

ოქსფორდელი თხუთმეტი

კონონ მოლოდიის სახელი, ალბათ, არა გსმენიათ. ამ ცნობილი მზვერავის ოპერატიული ფსევდონიმიც (გორდონ ლონსდეილი), ცხადია, არ გექნებათ გაგონილი. ფილმი „მკვდარი სეზონი“ მაინც არ გინახავთ? მთავარი გმირის როლს საქართველოს მეგობარი, ლიტველი მსახიობი დონატას ბანიონისი ასრულებდა. და სწორედ ამ პერსონაჟის პროტოტიპი გახლდათ კაცი, რომელსაც რუსეთში იცნობდნენ, როგორც მოლოდიის და ბრიტანეთში – როგორც ლონსდეილს.

1970 წელს მოსკოვში ზაფხულის ერთ ცხელ დღეს კონონ მოლოდიი ქალაქარეთ გამართულ პიკნიკზე უზომოდ მიეძალა სასმელს, რასაც მისმა გულმა ველარ გაუძლო. დიახ, ათასგვარ ფათერაკებში იყო გამოწრთობილი მზვერავის გული, მაგრამ ამჯერად უღალატა პატრონს და 48 წლისას სიცოცხლე მოუსწრაფა.

მისი ცხედარი დაასვენეს ძერჟინსკის სახ. კლუბის ფოიეში. თვით ამხ. ანდროპოვი, „კაგებეს“ თავმჯდომარე, მივიდა

იქ, რათა უკანასკნელი პატივი მიეგო ღვანღმოსილი მზვერავისათვის.

მაგრამ მოლოდინის პოპულარობამ მისი ზოგიერთი კოლეგის გულში, თქვენ წარმოიდგინეთ, მხოლოდ შური გამოიწვია. ერთმა ვაჟბატონმა, რომელიც თხუთმეტი წელიწადი იღვწოდა მზვერავად დასავლეთ გერმანიაში, თავისი გულისტკივილი მეგობარს გაუზიარა: „მოლოდი ხელმოცარული კაცი იყო. სამარცხვინოდ ჩავარდა და მისი გამოსხნა – ო, რა ძვირი დაგვიჯდა! თხუთმეტი წელიწადი ვირჯებოდი და ეჭვიც არ გასჩენიათ. მაგრამ ჩემს შესახებ არავინ არაფერი იცის“.

ამ ვაჟბატონს, როგორც ჩანს, არასოდეს სმენოდა ისრაელის დაზვერვის შეფის ისერ ხარელის აფორისტული სიტყვები, თქმული თავის თანამშრომლებზე: „თუკი მათ ბედი გაუღიმებთ, მსოფლიო ვერასოდეს შეიტყობს მათ სახელებს“.

დიახ, მზვერავებს დევიზად არ გამოადგებათ „სჯობს სახელისა მოხვეჭა“, ვინაიდან სახელის მოხვეჭა მოჰყვება გამოუსწორებელ მარცხს და ნიშნავს მათი კარიერის დასასრულს.

მოლოდი-ლონსდეილმაც ასე მოიხვეჭა სახელი.

თუმცა აქვე უნდა ითქვას, რომ ზოგჯერ სახელის მოხვეჭაც ერთ რამედ ღირს.

XX საუკუნეში ყველაზე მეტად გაითქვეს სახელი საბჭოთა დაზვერვის ბრიტანელმა აგენტებმა, „კემბრიჯის ხუთეული“ ანუ „ბრწყინვალე ხუთეული“ რომ შეარქვეს.

მათი გვარებიც ცნობილია და ოპერატიული ფსევდონიმებიც.

მაგრამ არიან აგენტები, იმავე ბრიტანეთში რომ ემსახურებოდნენ საბჭოეთს, და სახელი არ მოუხვეჭიათ. მათი ვინაობა დღემდე უცნობია.

ინგლისელი მკვლევარის ჯონ კოსტელოსა და რუსეთის საგარეო დაზვერვის ოფიცრის ოლეგ ცარიოვის ერთობლივი შრომით შექმნილ ნიგნში „საბედისწერო ილუზიები“ ვკითხულობთ, რომ მოსკოვის საიდუმლო არქივებში შეგვხვდებათ ბრიტანელ აგენტთა დღემდე გაუშიფრავი ფსევდონიმები: სკოტი, ატილა, ბერ, ნახოლოგერი, პროფესორი...

რუსეთის სადაზვერვო სამსახური არ ამხელს მათ ვინაობას, რადგანაც ისინი არ გაუმჟღავნებიათ ბრიტანეთში (ანალოგიურ შემთხვევებში ასევე იქცევიათ „სი-აი-ეი“ და „ეფ-ბი-აი“, ჩვენებურად – ცერეუ და ფებერი).

ჯონ კოსტელოს რუს თანაავტორთან ერთად დაწერილი ნიგნისათვის, თუ შეიძლება ასე ითქვას, თავისი პერსონალური ბოლოთქმა დაურთავს.

ინგლისელი მკვლევარის სიტყვით, ყველაზე დამაინტრიგებელი გარემოება, რაც ბოლო ხანებში გახდა ცნობილი, არის სახელგანთქმული კემბრიჯის ჯგუფის პარალელურად აქამდე უცნობი ოქსფორდის ქსელის არსებობა. ვინ იყვნენ მისი წევრები? გადასცემდნენ თუ არა ისინი ასევე არსებით და ძვირფას ინფორმაციას, როგორც კიმ ფილბი და მისი მეგობრები? ეს კითხვები ჯერჯერობით უპასუხოდ რჩება.

კოსტელო ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ ერთი მხრივ მათი საქმიანობა უფრო ილბიანი აღმოჩნდა, ვიდრე კემბრიჯელი კოლეგებისა. არც ერთი მათგანი არ ჩავარდნილა. მათი გვარები და გადაბირების თარიღები მოიპოვება საბჭოთა დაზვერვის ლონდონის არალეგალური რეზიდენტურის ისტორიაში და მკვლევართათვის ხელმიუწვდომელია.

კოსტელო წერს: „სტალინის ოქსფორდელმა თხუნელებმა, ეტყობა, ისეთივე ხერხელები გათხარეს ბრიტანეთის მთავრობაში, როგორც კემბრიჯელებმა. მაგრამ ჩვენს ამოცანას არ შეადგენდა ნადირობა თხუნელებზე და ოქსფორდის უნივერსიტეტის დავთრებიდან მოკლე ამონაწერიც კი არ გამოკეთებია, რათა მეცადა „სკოტისა“ და მისი ამხანაგების ვინაობის გამოთვლა. მათ სამარეში ჩაიტანეს თავიანთი იატაკქვეშა მუშაობის საიდუმლო“.

ჯონ კოსტელო იმედს არ კარგავს, რომ მოვა დრო და რუსეთის საგარეო დაზვერვის სამსახური გახსნის თავის არქივებს და ოქსფორდელთა ვინაობაც გაირკვევა. ოღონდ ამ ლონისძიების მიზანი ის კი არ იქნება, რომ შეაფოთოს გარდაცვლილთა ნეშტი სამშობლოს ლალატის ბრალდებით, არამედ ის, რომ დაინეროს დოკუმენტური მოთხრობა იმაზე, თუ როგორ შეუნყვეს ხელი ამ ოქსფორდელმა ინტელექტუალებმა, კემბრიჯელებთან ერთად, ცვლილებებს მსოფლიო ისტორიის მსვლელობაში, ათწლეულთა მანძილზე საბჭოთა დაზვერვას რომ გადასცემდნენ ინფორმაციას დიდი ბრიტანეთისა და შეერთებული შტატების საიდუმლო პოლიტიკაზე.

*** „თხუნელა“ – სპეცსამსახურთა ჟარგონზე (როგორც რუსულში, ასევე ინგლისურში) ეწოდება დაზვერვის აგენტს, რომელსაც საკმაოდ მაღალი პოსტი უჭირავს მონინალმდევე ქვეყნის სახელმწიფო სტრუქტურასა ან შეიარაღებულ ძალებში და ძალუძს იქიდან გადმოსცეს უაღრესად ფასეული ინფორმაცია.**

20 ივნისს შოთა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის სხდომათა დარბაზში გაიმართა შეხვედრა პოეტსა და მთარგმნელთან გიორგი ლობჯანიძესთან.

შეხვედრა შესავალი სიტყვით გახსნა ინსტიტუტის დირექტორმა, ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორმა ირმა რატიანმა, რომელმაც სიამოვნებით აღნიშნა, რომ წარმატებით გრძელდება ლიტერატურულ თავყრილობათა ის ტრადიცია, რაც კარგა ხანია დამკვიდრდა ამ ინსტიტუტის კედლებში.

შეხვედრას ჰქონდა ერთგვარი „მცირე კონფერენციის“ ხასიათი. პროფესორული რეცენზიებით გამოვიდნენ ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორი პროფესორი თამარ ბარბაქაძე და ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარული ფაკულტეტის აღმოსავლეთმცოდნეობის მიმართულების პროფესორები დარეჯან გარდავაძე და თეა შურღაია, რომელთაც წარმოაჩინეს გიორგი ლობჯანიძის შემოქმედების სამი ასპექტი: როგორც პოეტისა და როგორც არაბული და სპარსული ენებიდან მთარგმნელისა.

ბის სამი ასპექტი: როგორც პოეტისა და როგორც არაბული და სპარსული ენებიდან მთარგმნელისა.

მოსწენებები გამოირჩეოდა ღრმა და მახვილგონივრული დაკვირვებებით, ლაკონიზმითა და ცოცხალი მუხტით, რაც კიდევ ერთხელ ადასტურებს ქართული სალიტერატურო კრიტიკის მაღალ დონეს. დასასრულ სიტყვა წარმოთქვა მწერალმა და მეცნიერმა როსტომ ჩხეიძემ, ვინც აღნიშნა ისიც, რომ გიორგი ლობჯანიძის მიერ თარგმნილი ყურანი, რომელიც ეს-ესაა გახდა მკითხველისთვის ხელმისაწვდომი, განსაკუთრებული მოვლენა ჩვენს საზოგადოებრივსა და კულტურულ ცხოვრებაში და მოსალოდნელია, რომ მუსლიმმა და ევროპელმა ისლამოლოგებმა და ყურანოლოგებმა საგანგებოდ შეისწავლონ ქართული ენა, რათა გაითვალისწინონ ეს თარგმანი და თანდართული ვრცელი კომენტარი.

დასასრულ, გიორგი ლობჯანიძემ დამსრე საზოგადოებას მადლობა გადაუხადა და ახალი ლექსები და თარგმანებიც წაიკითხა.